

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LIVSERINDRINGER

1813—1857

AF

BENEDICTE ARNESEN-KALL

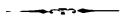

KØBENHAVN

ANDR. FRED. HØST & SØNS FORLAG

—
1889

LIVSERINDRINGER.

LIVSERINDRINGER

1813—1857

AF

BENEDICTE ARNESEN-KALL

·Kom ihu de gamle Dage; betragt
Aarene fra Slægt til Slægt; spørg din Fader
og han skal kundgøre dig det, og dine Ældste
og de skulle sige dig det. ·

(Femte Mose-Bog, 32, 7.)

K Ø B E N H A V N

ANDR. FRED. HØST & SØNS FORLAG

—
1889

Kjøbenhavn. — ~~Coblenz~~ Bogtrykkeri

De unge haabefulde Descendenter

af

min kære Adoptivslægt

tilegnes disse Erindringsblade

af

Tante Benedicte

Indholdsliste.

Første Bog.

1) Slagelse. Forhold og Konjunkturer. 2) Frederits. Første personlige Erindringer. Min store Nød paa Skolebordet. Fidelle. Afrejse til København. Reformationsfesten, 1817. Den skønne Prinsesse. 3) Den store Bryggergaard. Det mystiske Territorium. Vor huslige Indretning. Paa Flugt op og ned af det lange Salsgulf. Min Barndoms Paradis. 4) Min Faders Fortællinger. Forelæsning i Børnekamret. Et uudsletteligt Indtryk: «Det staar altsammen i Bogen.» Første Undervisning. 5) Modsætning mellem Tyvernes og Firsindstyvernes København. Første Læsning. Aladdin. Baggesen. Bogsorger og Søskende-Forhold. 6) Første Besøg i Theatret. Røverborgen. Min Moders Ængstelser. Forskellige Anskuelser hos mine Forældre om Kvinde-Opdragelse og Kvindekaar. Frederik Løv. 7) Det Pløysenske Hus. Baron Schubarth. «Smaa Potter have ogsaa Øren og smaa Gryder ogsaa Tær.» Oehlenschläger i det P.ske Hus. Diplomaten Fejltagelser. Seks-Theen i København. 8) Min Moders Familie-Forhold. Det Krog-Meyerske Hus. Min kære Tante Mine og hendes Fortællinger. En gammel Kærligheds Gæld. 9) Skolegang. Ulyst til Haandarbejde. Selvdigtede Fortællinger. «Mit flyvende Guldsloot». Første stillistiske Øvelser. 10) Den skønne Islænderinde. Vidtforgrenede Følger af min første Forelskelse. 11) Den ny Kreds. Børneballer. Studenter-Selskaber. «Herrer vi ere i Aandernes Rige.» Tilløb til et Portrætgalleri. 12) Husets Herre. Fortidens strænge Disciplin. Et Ørefigen. Sygelig sentimental Retning i Literaturen. En lærd Brudgoms Distraktion. 13) Et Frierbrev fra 1801. En ditto Frierscene. 14) «Min anden Moder». Hendes Ungdoms Kærlighed. Den lille Dagbog. Brevet, der aldrig kom til dets Adresse. Sorgelig Ende paa den Historie. Det 60aarige Brevs Fortælling om de skrinlagte Sorger. 15) Rahbek. Forskellige Meninger i forskellige Tider. Professor-Selskaber. Professor-Figurer. Finn Magnussøn. Sæmunds Edda. Den kære gamle Werlauff. 16) Forberedelser til den store Udenlandsrejse. Min Del-

II

tagelse i disse. Vanskelige Forhold ved Tilbagevenden til mit Barndoms-hjem. Hvorledes jeg selv hidrog til at forværre disse. Prinsesse Vilhelmines Forlovelse. Vor store Skoledaarskab 17) Skoleret. Forhør og Dom. 18) Meget ulykkelig. Den udtømmelige Hjælpekilde. Første dramatiske Forsøg. Fortvivlelse for at faa den 5te Akt. Travestering af hele Historien. Nervefeber. Landliggen paa Østerbro. Den gamle Blodbøg og Biskop Münter. 19) Nyaarsmorgen, 1827. Nyaarsgaver. Kapløb om at uddele disse. «Gammelt og Nyt». Den flyvende Post. Begyndelsen paa Fru Gyllem-bourgs Noveller. Afslutten af min Skolegang. 20) Min ældste Broders Indkaldelse. Orla Lehmann. Spirer til Novellen Egeria. Slaget ved Navarino. Blok Töxen. Major Sommer. Madame Ambère. Underlige Udtalelser om Göthe. «Hermann und Dorothea». Se Dig ud, Svend Vonved!»

Anden Bog.

1) Et lykkeligt Aar. Dr. Carl Schütz. Det skønne erotiske Forhold. 2) Fuldkommen Tilfredshed paa alle Kanter. Rückerts og Uhlands Digte. «Die verlorne Kirche». Første Bekendtskab med de Beethovenske Sonater. Charlotte Oehlenschläger. 3) Den store Bryllupsfest. 1ste November, 1828. Oehlenschlägers Sang til Brudeparret. Den 6te November i det kongelige Theater. Johanne Luise Pätges som Agnete. 4) Ny Forlovelse ved Hoffet. Prins Fredrik. Stunden der Andacht. Forandrede Stemning. Kanevæltningen i Stormgade. Ny Fester, men intet nyt Elverhøj. Samliv med Johanna paa Holtehus. Min Faders store Misfornøjelse med mig og min Driven. Fredspiben. 5) «Paa Mariehøj». Den gamle Væverkonens Fortælling om Spøgeriet paa Holtehus. Min Faders fornuftige Opfatten af de første æstetiske Forsøg. Brat Afslutten af vort idylliske Liv. Første Øvelse i Sygepleje. Første Bekendtskab med den alvorlige Gæst, som kaldes Døden. Forskel paa Begravelser dengang og nutildags. Vor eneste Krans. 7) Min Konfirmation. Salget af det store Bibliothek. Et ungdommeligt Løfte. Juli-Revolutionen. Gengangerbrevene. 8) De K.ske Søkende. Elisabeth K. Første Udenlandsrejse. Paa Vejen mellem Lübeck og Hamborg. Brudstykker af Breve til min Fader. Paa Lüneborger-Heden. Betragtninger over Jærnbanernes Indflydelse paa Digterlivet. 9) Uventet Efterretning ved min Hjemkomst. Min Faders energiske Gennemføren af sine Planer. Afsked. Til Norge. Nyt Liv og ny Forhold. Lidt om hin Tids danske Forfatter-inder. 10) Blandingsformer. Forhold til min moderlige Veninde i København. Juleaften i Norge. Min udprægede Danskhed. Min Bedstemoders Hus. Onkel Vilhelm. Julebøn. 11) Mit Indtryk af Norge i 1831 og Norge paa senere Besøg. Uforsigtige Ytringer og dissers Følger. 12) Gæringsstof i Norge. Wergeland. Den lille røde Fløjls hue. Danomani og Norskhed. Lidt om de to Førere for den endnu ikke udbrudte Kamp. 13) En Vandring paa Christiania Kirkegaard i 1860. Tilbageblik paa Forholdene i 1831. Paa Wergelands Grav. 14) Andrine Marie Schandorff, f. Lassen, en Kvinde-

III

type fra 1831. Eugenia-Stiftelsen og dens daværende Vilkaar. Første Tænken over Mandens og Kvindens forskellige Vilkaar. Elskværdige og interessante Kvinder i Christiania. Overgang til lettere Stof. 15) Det Collettske Bal. Smukke Skikkelser. Den indefrosne Franskmand. En Tilrettevisning. Dronningens Skaal. 16) General Birk. Generalinde S . . . Kunsten at høre paa gamle Historier. 17) Min Bedstemoders Sygdom og Død. Hjemrejse til Danmark. Udbyttet af den første Norgesrejse. Stor Overgang i mine Livs-Anskuelser. 18) Guvernanteliv. Forskel paa dengang og nu. Mamselle-Titlen. Vort daglige Liv. Min Stillings Vanskeligheder, dens Goder og Fordele. Musik-Mani og Shakspeare-Læsning. I Højden og i Dybden. Veloverlagte Fremtidsplaner. Disses pludselige Tilintetgørelse. Min uhyre Sorg.

Tredje Bog.

1) *Kassandra*. Mit Forhold til hende. 2) Afsked fra Guvernantelivet. Ved min Afrejse til Tyskland. Den aandelige og legemlige Universal-Medicin. Hr. von Rumohr. Geist der Kochkunst. Ankomst til Lübeck. 4) Was soll ich in der Fremde thun? Æsthetiske Disputer paa Vejen mellem Lübeck og Hamborg. Ad Omveje til Bremen. Gode og glade Dage i den gamle Hansestad. 5) Was soll ich in der Fremde thun og Spørgsmaalets Besvarelse. Dr. S.s literære Beskæftigelser. Den literære Medhjælp. 6) Vor Dagsorden. Det spanske Sprogs daværende Vigtighed i Bielefelds Handelsverden. Min Tilegnen af og bestandig voksende Kærlighed til dette Sprog. Husliv. Min lille Navnesøster. Shakspeare-Forening. Musikalske Soiréer. Stærk Udfyldning af Tiden. 7) Provinsbyens daværende Særpræg. De afsluttede Kredse. Hvorfor Dr. S. og hans Hustru ikke berørtes deraf. Den gamle Kapelmesters fikse Idé. La Cruvelli, alias la baronne de Vigier. Første Tænken over Arbejder-Spørgsmaalet. 8) Det rige Handelshus. Den smukke Dagligstue og dens Beboerinder. Handelsherren og Væveren. Tiløb til en lille, senere paa Tysk skrevet Novelle. 9) Det lykkelige Ægteskab. Mit Forhold til dette. Johannas Planer for min Fremtid. Min Ængstelse ved disse. Johanna. Betingelsen for hendes Lykke. 10) Paa Dielen. Hvorledes jeg var kommen til at forandre Opholdssted. 11) Friedheim Præstegaard. Hvorfor jeg ikke kan forbigaa mit Ophold i den med Taushed. Daværende Forhold i Tyskland. Fredrik Vilhelm den Tredjes Død. Hans Efterfølger. Arndts «Wanderungen und Wandlungen». Beckers «Sie sollen ihn nicht haben, den freien deutschen Rhein.» Den gamle Præsts Fortællinger om den ved Kongens Død skrinlagte Tidsalder. 12) Præstegaardens Helgen og Patron. Göthes Portræt. Mit Rosenkammer. Min lille Navnesøsters Undervisning. Første Anledning til mit ivrige Göthe-Studium. Den lange Siesta. 13) Tante Luises Forhør. Lidt om hendes Ungdom. Det gamle og det evig ny Æmne. Mit endelige Svar paa Forhøret. Tante Luises Plan til at gøre en dygtig tysk Husmoder af mig. «I Danmark

IV

er jeg født». 14) Mathilde Marquard. Die alte Lahrman. Fortællen af den første Drom i Præstegaarden. Vogt. 15) Efterretninger, der frem-skynde min Hjemrejse. Windheim Kirke. Sagnet om Gangerhovens Mærke i Stenen. Afslutten af det idylliske Liv i Præstegaarden. 16) København i Sommeren, 1841. Korsaren. Beslaglæggen. «Det skulde De ikke gøre Hr. Reiersen». Christian den Ottende og Candidat Goldschmidt. Kronprins Fredriks og Prinsesse Marianes Indtog i København. Svanehammen. Hvorfor det poetisk skønne Stykke dengang ikke kunde slaa an. Festaften i Theatret. Kassandras Spaadom paa Indtogs-Dagen. 17) Den italienske Opera. De for hin Tid uvante Forlystelser i København. «De bedste Scener man have vil af alle de bedste Skuespil.» Carstensens Universal-Medicin mod Konstitutions-Feberen. Heibergs «danske Lokalteter» og «Intelligensblade». «Gemt er ikke glemt». Fast utrolig Overseen af Forholdene mod Syd. Frantz Liszt. Clara Schumann. Jenny Lind. 18) Vor egen straalende Fiksstjerne. Dina. 40 Aar efter den store Triumf. 19) Vor Lektüre. Smertelig Følelse af de forskellige Levealdres højst forskellige Fordringer. Adam Homo. Paludan Müllers Stilling til det danske Publikum i 1842. Enten Eller. Viktor Eremita, alias Søren Kierkegaard. 20) Hvad der manglede i min gode og behagelige Stilling. Min Tak for at jeg i rette Tid havde forladt den tyske Præstegaard. De første Skygger, der faldt over vort lykkelige Samliv. Thorvaldsens Død. Horatios Baderejse. Min tredje Rejse til Tyskland. Forandrede Forhold. Det tunge Slag. Forfærdelig Hjemrejse. Min Cassandra.

Tillæg til tredje Bog.

Af K.ske Familietraditioner.

1) Hvor vi kom fra. 2) Skjult Komædie. 3) I min Bedstefaders Professorgaard. 4) Lidt Hjertesorg fra 1770.

Fjærde Bog.

1) Fiktion og Virkelighed. Oehlenschlägers Opfattelse af Abraham Kall. Kaffestudenten. Tilbageblik paa det hidtil Meddelte. Begrænsningens Love. Dannelsen af et nyt Husliv. 2) Portræt af Cassandra i hendes høje Alderdom. Et Indblik i vor Dagligstue. Solskin i den dybe Nat. Hvorledes Blindheden blev os til Velsignelse. 3) En Løvedag Aften i Februar, 1846. Halvt i Drømme. Foraarsfølelse. Drøm og Virkelighed. 4) Ane Cathrine Lassen. Det stærke Snefog. Forsøg paa at fastholde Drømmens Skonhed. En ny Livsbaar. 5) Genvunden Tilfredshed med Tilværelsen. Krigens Udbrud i 1848. Dens Indflydelse paa os og vort daglige Liv. De tre Valkyrier. Hin Tids Vanskelighed ved at bryde igennem. 6) Kassandras Forlangende, at jeg skal skrive til Theatrets Censor om Lystspillet Valgerda. Min Undvigen af dette Forlangende. Valgerda paa Scenen og den historiske

Valgerda. 7) Clara Rafael. Den store Opsigt, som hendes første Fremtræden gjorde. Clara Rafael-Fejden. Heibergs Omtalen af hende i Fortalen til de tolv Epistler. 8) Pauline Worm. Hendes Fædrelands-Sange under Krigen. En Jyllandsrejse i 1780. Tilbageblik paa de tre Valkyrier. 9) Tre mandlige Figurer fra vort Frederiksborgliv. Vor Holbergianers Maade at citere Holberg paa. Heibergs Omtale af disse Citater. Phisters Anerkennen af deres Nøjagtighed. Kassandras Glæde over at kunne hamle op med vor Holbergianer. 10) Vor Politiker. Kassandras Godhed for gamle Nathanson. Dennes Følger for mig. Kejser Nikolaus. Kassandras Spaadom. En udmærket Tordenafleder. Vor Politikers store Sorg. Den Lykkeligste i Familien. 11) Mit Forhold til vor Literaturhistoriker. Kassandras Glæde over hans Besøg. Hendes Fortællinger til ham, mens «det blinde Øje saa'». Lidt om Peter Fredrik Suhm og hans første Hustru. 12) Modsatte Anskuelse. Suhms anden Hustru. Hendes Ynde og Elskværdighed. Den gamle Ægtemands Lykke. Det uhyre Tragiske i hendes Skæbne. Hendes Død og Erindringen om hende. 13) Lidt om Paul Møllers Bedømmelse af Kvinden. Mit Yndlings-Valgsprog. Lykkeligt Morgenliv. Den gamle Klosterbroders Udsagn. 14) Hvad er allersværest at skjule? Hvem mit første større poetiske Arbejde skylder sin Tilblivelse. 15) Den store Fejl, som jeg skal have begaaet. Min Angst for at udgive. Hvorledes den blev besejret. Hvad der har bevæget sig mellem to Indledningsdigte. «Min Søns Breve». Hvorledes den blev til. Min Forkærlighed for dette Arbejde. I en anden Retning. 16) Heibergs Udnævnelse til Theaterdirektør. Kassandras Theatermani. Den Blindes Illusioner. Hendes Theatermanis mindre heldige Indflydelse paa mig. 17) Min første Samtale med Heiberg. Et Censorbrev. Hans Udhæven af Fortrin og Fejl. Hans urbane og venlige Tone. Min store Forlegenhed overfor hans Hustru. 18) Christine Løvmand og Sille Beyer. Deres respektive Stillinger. Deres Forhold til Fru Heiberg og hendes til dem. Kort Skildring af Stine Løvmands Personlighed. Ligeledes af Sille Beyers. Det patriarkalske Liv paa Frederiksgaard. 19) Vort Triumvirat. Kabalerne mod Heiberg. Vor Beundring af hans og hans Hustrus Holdning. Min i hin Tid grundlagte Afsky for alt Parti- og Klikevæsen. Hvad Literaturen har skænket mig og hvad den har nægtet mig. 20) Fra Skrivebordet til Sygeplejen. Kort Tilbageblik paa de foregaaende Aars Studier og Arbejder. Min elskede Gamles sidste Aar. Hendes Bortgang. Afsked fra det gamle Hjem.

Rettelser.

Side 90, 17de Linje f. n. staar **Møen**, læs **Christianso**.
I samme Sides Note staar **Møens Tugthus**, læs **Christianso**.

Første Bog.

Fra Barndomstiden.

Det lader sig ikke gøre, at springe den Tid over, da Mennesket bliver til hvad det senere er. Derfor kan Barndommen ingenlunde forbigaa i Skildringen af et Menneskeliv.

1.

Der ligger en velbekendt Købstad omtrent midt i det vestlige Sælland. Den er vokset godt siden den Tid, da jeg første Gang hilste Dagens Lys i den. Den har faaet Jærnbane, Gasbelysning, brændende Valgkampe og megen anden Herlighed, som man ikke kendte det Mindste til i 1813. I det Aar var det en given Sag, at Embedsmand, Borger og Bonde, alle som en og en som alle, først og fremst maatte tænke paa Muligheden af at skaffe det daglige Brød, om end kun i allertarveligste Forstand, til sig og sin Husstand. Følgerne af Bombardementet, 1807, Bortførelsen til England af den Orlogsflaade, som havde været vor Stolthed, Fortsættelsen af den ulykkelige Krig, der nogle Maaneder efter min Fødsel, i Begyndelsen af 1814, endte med Tabet af Norge, og den af alle disse Ulykker følgende Statsbankerot: alt dette tilsammen havde aldeles undermineret de gode økonomiske Forhold, som man havde kunnet glæde sig over i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Dette gik i allerhøjeste Grad ud over Embedsmændene, hvis Lønninger bleve udbetalte i de slette Seddelpenge, mens næsten alt, hvad der skulde købes, beregnedes efter Kurant-Værdi. Under disse Omstændigheder var en Overlærers Stilling ved Latinskolen i en Provinsby som Slagelse just ikke glimrende, og det syntes næsten umuligt, at de kære Forældre kunde hilse en Tilvækst af Familien med Glæde. Det gjorde de alligevel. Min Fader tog til København for at skaffe sin Hustru nogle hende tilvante Bekvemmeligheder og Forfriskninger, som ikke vare til at opdrive i Slagelse, blandt andet et Pund The, der blev betalt med 90 Daler og som i Omgangskredsen regnedes for en stor Luksus.

Den lille Pige, for hvis Skyld disse Ofre bragtes, var ved sin Ankomst til Verden et usædvanlig kraftigt Barn, der, langt fra at græde over det uvante Lys, saa' inderlig fornøjet ud i Livet som om det helt og holdent tilhørte hende. Da min Moder ved at betragte den Nyfødte, gjorde en Bemærkning om, at Barnet ikke var saa smukt og fint som de to ældre Søsken, udbød min Fader: «Aa, blæse med Finheden! Hun er min Pige. Der er Helteblod i hendes Aarer.» Jeg blev virkelig hans Pige og det lige fra Vuggen af, om jeg end ikke har mærket synderligt til det mig forjættede Helteblod.

Under min Moders Rekonvalesens læste hendes Husbond imellem højt for hende. Han havde kort før jeg kom til Verden fuldendt en Syngespil-Tekst, der hed Lukretia og behandlede det gamle, romerske Sujet om Collatini Hustru, der paa saa mange Maader er gaaet igen i nyere Literaturer. Som alle Dilletanter i Digtekunsten, var han glad og stolt ved at kunne meddele sit langt senere af Rahbek tilbagesendte Manuskript til en Tilhørerinde, der lyttede med Andagt og Beundring. Men pludselig stansede Oplæseren, saa' paa Barnet i Vuggen og udbød spøgende: «Skulde man ikke tro, at Tøsen forstod hvert Ord? Se dog, hvor hun glør paa mig.» Min Moder paastod, at han havde vækket mig, og Forelæsningsen blev for den Gang afbrudt. Men min Fader var glad, baade over sit Manuskript og over sin, efter hans Formening, kloge lille Pige, og min Moder var ogsaa glad, baade over sin intelligente og arbejdsomme Husbond, der, naar han var færdig med sin Skolegerning og træt af at øve Disciplene i de græske Verber, kunde glæde baade sig selv og hende med at skrive saa smukt i sit Modersmaal, og over sin lille Pige, der vel ikke tegnede til at blive saa smuk som de to andre Børn, men som til Erstatning for den manglende Skønhed syntes ikke at ville volde synderlig Uro i Verden, hvad der tilvisse var heldigt, thi Tiderne var strænge og der var meget at varetage for hende med at opretholde Orden og økonomisk Nøjagtighed. Mens hun gjorde disse Betragtninger, gik Døren op til det tilstødende Barnekammer, og en halv grædende, halv skrigende Stemme udstødte de vrede Ord: «Smid hende væk! Den lille Trolde er Skyld i, at Moder ligger dér. Smid hende væk og kom ind til os!»

Naar jeg dvæler et Øjeblik ved disse smaa Scener fra hin sure, strænge Novembermaaned, 1813, Scener, som jeg kun kender gennem Forældrenes og især gennem vor gamle norske Barnepigets Fortællinger: saa kan jeg ikke undlade at tænke over, hvorledes alle de Elementer, der skulde paavirke min Barndoms Udvikling, allerede vare samlede om min Vugge: Min Faders intellektuelle Dygtighed og poetiske Tendenser, der under al Livets Modgang bar ham op over alle Genvordigheder, min Moders stærkt udprægede Ordenssans, der vel i dens Konsekvenser var til stor Velsignelse for Hjemmet, men der ogsaa engang imellem gjorde hende overdreven ængstelig ved enhver lille Udskejelse, enhver Afgang fra det Normale, fra det engang Vedtagne, og min tre Aar ældre Søster, Elises stærkt udtalte Misfornøjelse over «den lille Trold», hvis Tilværelse truede med at berøve hende en Del af den eksklusive Kærlighed, som hun fra sin Fødsel af havde været Genstand for.

I Modsætning hertil skal jeg, efter min Moders Udsagn, have vist en meget stor Glæde og Forundring over den lille Broder, til hvem jeg omtrent halvandet Aar senere maatte afgive min Vugge. Jeg havde rigtig Fornøjelse af at betragte Drengen og fandt det meget rimeligt, at han fik Plads i Vuggen. Kun syntes jeg, at det var ubilligt, at han skulde have den alene. Jeg vilde have Lov til at ligge hos ham. Da ingen Graad og ingen Bøn hjalp, forsøgte jeg at tage mig min Ret paa egen Haand. Min Fader gentog ofte siden Fortællingen om mit lille fortvivlede og bønfyldte Ansigt, da han en Dag greb mig paa fersk Gerning i mit ofte forbudte Eksperiment med at entre Vuggen, hvori Drengen sov sødelig. Naar jeg, trods al senere Angst for den store, mægtige Faders Strængthed og Hæftighed, hele min Barndom igennem hang ved ham med den mest rørende Kærlighed, saa tror jeg at denne maa være bleven grundlagt den Dag, da han, i Stedet for at skælde paa mig eller straffe mig for min Ulydighed, forstod mine bedende og angervigne Øjne, kyssede mig, tog mig paa Armen, og idet han pegede paa Drengen i Vuggen, blot sagde: «Det maa lille Pige ikke gøre!» Jeg skal efter Forlydende aldrig mere have gjort Forsøg paa at gentage det farlige Eksperiment.

Om Slagelse har jeg ingen personlig Erindring. Hvad jeg véd om den Tid jeg har tilbragt i den, er bleven mig fortalt, og Børns uhyre Interesse for at høre om, hvad der er sket med deres eget lille Jeg, har fæstnet de tidt gentagne Fortællinger i min Hukommelse. Fra Fredericia, ved hvis lærde Skole min Fader var bleven Rektor i 1815, har jeg derimod bevaret enkelte Minder om noget Selvoplevet, der aldeles ikke hviler paa Andres Fortællinger, og som jeg af Angst for at blive gjort Nar af, en Angst, der meget tidlig gjorde sig gældende hos mig, heller aldrig omtalte, men som den Dag i Dag blande sig med Forestillingen om vor Bolig og om den efter Forholdene vistnok temmelig store Frugthave, hvis Buske og Træer alt havde deres Tillokkelse for mig.

I denne Frugthave havde jeg en Dag paa egen Haand listet mig ned. Jeg havde travlt med at føle paa Stikkelsbærrene, som jeg, naar de var begyndt at blive røde, ogsaa mente at kunne spise. Det var forbuden Frugt. Det vidste jeg alt meget godt. Mens jeg glemte Tiden ved denne lokkende Beskæftigelse og vor gamle Dorthe glemte mig, blev jeg sulten og vilde altsaa op igen. Men den Mangel paa medfødt Lokalsans, som jeg mit hele Liv har havt at bære paa, gjorde sig gældende, og i Stedet for at gaa over Gaarden til den Indgang, der førte op til vore Privatværelser, kom jeg op ad den saakaldte Skoletrappe, og ind i en af Skolestuerne, hvor en Flok Drengene vel lige havde faaet fri, thi der var ingen Lærer tilstede.

Dér stod jeg da. En af Drengene tog og satte mig op paa det store, sortmalede Skolebord. Under Spøg og Latter drejede nogle af de andre mig rundt og besaa mig. Jeg sagde ikke et Ord. Jeg var stum af Fortvivlelse og ræsonnerede — hvad jeg tydeligt husker — over Straffen, der fulgte lige paa min Ulydighed med Stikkelsbærrene. Om det var min Anger, der hjalp mig ud af Nøden, det véd jeg ikke, men sikkert er det, at jeg blev hjulpen, idet en Dreng, der var noget større end de andre, kom ind af en Sidedør og raabte: «Skammer I Jer ikke? Det er jo Rektors lille Pige.» Med de Ord tog han mig uden videre paa Armen og bar mig over Gaarden til den rette Dør. «Du er

en sød lille En,» sagde han derpaa, idet han kyssede mig og satte mig ned.

Det var et mærkeligt Indtryk, som denne lille Riddertjeneste gjorde paa mig. Jeg lukkede det inde som en Skat i mig selv, og omtalte det aldrig, ikke engang til Dorthe, der ellers var og endnu i mangt et Aar vedblev at være min stadige Fortrolige. Men desmere drømte jeg om, hvad jeg vilde gøre for at takke Drengen, og hans Billede fæstnede sig saa dybt i min taknemmelige Hukommelse, at det mangt et følgende Aar atter og atter dukkede frem.

En anden Erindring fra Fredericia er af mere tragisk Natur. Der var Sygdom og Sorg i Huset. Jeg havde i mange Dage ikke set min Fader. Vore Ting bleve pakkede ind. Vi skulde rejse, baade fra Haven, som jeg elskede, og fra Drengen, som havde hjulpet mig ud af min store Nød i Skolestuen. Det var alt sammen bedrøveligt. Men den rette store Sorg for mig bestod i, at «Fidelle» ikke skulde med. «Hvem skal give den Mad, naar vi rejse bort,» spurgte jeg Dorthe, der meget lakonisk svarede, at den vist helst burde druknes, thi hvad skulde man gøre med den i København. Jeg gav mig til at hyle. Ingen skulde drukne Fidelle, saa længe jeg levede. Hvad Enden blev paa Historien, hvorledes jeg græd mig i Søvn og sovende blev bragt ud paa Skibet, der skulde føre os til København: alt det véd jeg intet om. Jeg husker kun det første stærke Indtryk af Sorg over at skulle miste Hunden, som jeg holdt af og var vant til at lege med. Tiden og alt det Nye, som den bragte, kastede naturligvis sit Slør over denne min barnlige Sorg, der dog flere Aar senere dukkede frem paany ved at høre en Skolekammerats Fortælling om en Hund, der hed Fidelle, hvis Navn erindrede mig om min inderlige Kærlighed til vor Hund i Fredericia. Til denne Erindring knyttede der sig senere en bestandig mer og mere udviklet Forestilling om vore Pligter overfor Dyrene og om den megen Uret, der begaas imod disse vore værgeløse Medskabninger.

Hverken om vor Ankomst til København eller om vort første Ophold i den har jeg nogensomhelst Erindring. Det eneste Billede, der møder mig fra hin fjærne Tid, er Reformationsfesten i Oktober, 1817. Skønt jeg naturligvis ikke vidste, hvorfor man

holdt Fest, hvorfor alle Klokker ringede, har den dog skænket mig ét blivende Indtryk.

Vor gamle Dorthe, den højt betroede Barnepige, som min Moder havde bragt med sig fra Christiania, havde faaet Ordre til, at hun med alle fire Børn, de to ældste foran, mig ved Haanden og det mindste paa Armen, skulde spasere hen til Trinitatis Kirke, for at Børnene kunde more sig med at se den Stads, at de Kongelige kørte til Kirken. Forældrene vare begge inden i denne. I hin fjærne Tid, da det endnu ikke var en Trosartikel, at Børnene skulde i Luften hver Dag, var en Spasertur en hel Fest. Vi kom da til Rundekirke, bleve stillede op blandt Tilskuerne, og Dorthe havde sin Nød med at dæmpe mine Udbrud af Forundring og Glæde ved Synet af Guldkaarten, Heste, Uniformer og anden mig hidtil ukendt Stads. Pludselig blev jeg ganske stille og hviskede blot: «Se!»

Inden jeg fik Tid til at give nogen Forklaring om hvad det var, der skulde ses fremfor det Øvrige, var den skønne Dame i det sorte Fløjl og med de lange hvide Strudsfjer paa Hatten ved sin Gemals Haand gaaet ind i Kirken. Da hun var borte, brød jeg mig ikke mere om, hvad der forresten var at se, men vilde bare hjem for i Ro at kunne tænke paa hende.

Livet har ikke ført mig i nogensomhelst personlig Berørelse med denne Dame. Men naar jeg i senere Barndomsaar under mine Landophold ude paa det daværende Holtehus, ofte mødte hende paa hendes Vandringer ad Prinsesse-Stien mellem Sorgenfri og Frederiksdal, og naar jeg langt hen i Livet hørte Tale om den Skønhed, som lige til hendes Død smykkede Caroline Amalia: saa har jeg imellem maattet tænke paa, at jeg havde set den nu alderstegne Kvinde i hendes 23aarige fulde Glans og at hendes Billede endnu stod uforvisneligt for mig i denne. Mange Strømninger ere gaaede hen over dette Billede. Det har under Tidernes Forvirring og især under den uhyggelige Rolle, som hendes Brødre spillede i vort Fædrelands Historie, været aldeles fortrængt, men ved hendes Død i 1881 dukkede det atter op af Erindringens dybe Hav, og det staar efter mer end 70 Aars Forløb saa klart for mig, at jeg, hvis det var mig givet at bruge Pensen, kunde male det.

Jeg har dvælet et Øjeblik ved vor Tur til Reformations-Festen, 1817, omtrent en Maaned førend jeg fyldte mit 4de Aar, fordi jeg er vis paa, at dette første Syn af Verdens Herlighed og især af hin skønne Kvindeskikkelse, befrugtede min Fantasi og forberedte en Del af de Glæder, som denne Sjælens Ævne senere skænkede mig. Som Drengen, der havde hjulpet mig bort fra det sorte Skolebord i Fredericia, efterhaanden blev udmalet til at være Helten i alle mine Æventyr, saaledes havde jeg nu ogsaa i Caroline Amalias skønne Skikkelse faaet Typen for alle de Prinsesser, som han, under utallige Kampe og Genvordigheder, skulde befri.

3.

Hvad jeg hidtil har fortalt er kun enkelte Glimt af Barn-domslivet. Men nu løber Tiden jævnt og hurtigt, indtil vi i 1820 havne i den store Bryggergaard i St. Pederstræde, en stor Apostels Stræde, som Ingemann har kaldt det, hvor Livet, trods alle dets Smaasorger og Ulemper, udfolder sig for mig i fuld Glans og Klarhed, ja, mig selv ubevidst, giver mig det Fremtids Stempel, der under megen Sorg og under megen Glæde, skulde bestemme min Tilværelses Gang. Vi tro at føre vort Liv, vi tro at vælge vore Forhold. Efter min Erfaring er det Livet, der, under en højere Styrelses Haand, fører os og vælger for os.

Dog til den gamle Bryggergaard! Den staar der endnu. Den har endnu en Urtekramhandel i Stuen. Men Øltønderne inde i Gaarden og Bryggeriet i Mellembygningen ere forsvundne, og den dejlige store Tømmerplads, der hørte til Nabostedet, men til hvilken vi havde Adgang, er længst overbygget. Der er intet Spor mere af den mystiske Laage fra denne Tømmerplads ud til Nørrevold, denne forbudne og strængt aflaaede Laage, bag hvilken vi tænkte os saa megen Herlighed. Store, ensformige og kedelige Bygninger med deres respektive Baggaarde og Baghuse bedække det hele Territorium, der ikke engang har faaet en lille Plads i Sagnhistorien. Det er altsammen gruelig prosaisk og kedeligt, og jeg véd ikke rigtigt om jeg skal le eller græde,

naar jeg mindes, hvorledes disse Steder i Begyndelsen af Tyverne for mig vare opfyldte af Poesi og vidunderlige Tildragelser.

Men Bryggergaarden staar der endnu. Gammel og grim som den er, være den velsignet!

*   *   *

Og her kunde det maaske være det rette Sted til at give et lille Billede af hin fjærne Tids Husliv og Husindretning. Uheldigvis har min Hukommelse kun fæstnet, hvad der særlig berørte mig selv og greb ind i min Tilværelse. Det er kun dette, som jeg med Sandhed kan fremstille. Men som Draaben kan spejle det store Himmelhvælv, saaledes kan ogsaa den Enkeltes Liv i dets Ringhed, afspejle, ja optage og bevare de Tidsstrømninger, der bruse hen over det, og i Henhold hertil tør jeg haabe, at ogsaa mit Liv vil give sin Skærv til Belysningen af det store Hele, i hvilket jeg ubevidst færdedes.

*   *   *

Jeg var en sund og munter lille Pige, da vi flyttede ind i Bryggergaarden, hvor jeg snart fandt mit Paradis i min Faders Arbejdsværelse med de mange Folianter og i den store firefags Sal, i hvilken jeg, naar jeg kunde slippe derind, vandrede op og ned. Men udenfor disse, mig i Erindringen dyrebare Værelser, var der en, efter hin Tids Forhold, temmelig elegant Dagligstue, i hvilken vor kære Moder regerede, og et stort luftigt Barnekammer, i hvilket vor kære Dorthe holdt Orden og Justits over Børnene, over det store Legebord med dets mange Skuffers brogede Indhold og over den hele Række af smaa hvide Senge, i hvilke vi bleve puttede, naar Ole Lukøje mældte sig om Aftenen med Sand i Øjnene og med sin mangefarvede Drømme-Paraply. Saa var der Forældrenes mystiske Sovekammer, til hvilken Storke bragte de smaa Børn, der efterhaanden formerede den talrige Familie: den gode Stork, som jeg holdt af, fordi den, ifølge Dorthes Fortælling, bragte de smaa Brødre og Søstre, den slemme Stork, som jeg var vred paa, fordi jeg aldrig, hvormeget jeg end kigede ud af Vinduet, kunde faa den at se. Den passede altid sit Snit om Natten eller om Morgenen tidlig, før vi kom op. Der hjalp

ingen Anstrængelse. Den var og forblev usynlig. Om Entré- og Spisestue var der endnu ikke Tale hos Familier af Middelstanden. Derimod var der et saakaldt Læseværelse, et grimt, tomt Rum med et eneste firkantet og sortmalet Træbord, ved hvilket den store, skolesøgende Broder, hvem jeg i Kaadhed havde døbt «Hans Læsetrængt», læste sine Lektier og skrev sine Stile. Til dette store, grimme Bord med dets Landkort og Leksika fik vi Smaapiger ogsaa efterhaanden Adgang, naar vi skulde udføre et eller andet Arbejde, der fordrede mere Ro end Barnekamret kunde byde os, ja, tilsidst fortrængte vi aldeles dets oprindelige Besidder, der klagede saa længe og saa vedholdende over, at han blev forstyrret af «Smaathustøjet», indtil han fik sit eget Kvistværelse, hvor Vægteren ved Hjælp af en Snor, der gik ned til Gaden, kaldte paa ham hver Morgen, lidt før han raabte Fem. Det var hin Tids strænge Disciplin for den studerende Ungdom: Mindre end tre Timers Læsning førend Skolegangen kunde, efter min Faders Anskuelse, ikke klare Sagen.

Dog dette er en Ekskursion til en senere Tid. Jeg maa tilbage til de Dage, da jeg endnu hverken kunde læse eller skrive, de Dage, da Livet kun endnu var Leg og da Skærmydslerne med de to ældre Søskende, der altid vare paa Nakken af «den lille sorte Høne», min eneste Modgang, en Modgang, som jeg sædvanlig tog meget let. Jeg kunde jo fra den flygte ind i det for de andre Børn lukkede Paradis. Jeg havde alt dengang min egen Verden, der ikke havde det Mindste at skaffe med de ovenfor omtalte Værelser, og efter denne higede og tragtede jeg med en Energi, der, naar alt kommer til alt, nok kan kaldes usædvanlig hos et Barn, og som jeg senere ikke har kunnet tænke tilbage paa uden Forbauselse.

For Børnene var min Faders Stue belagt med «Tabu», hellig og utilgængelig. Men til Trods for det strænge Forbud, listede jeg mig næsten daglig derind, som en Mussemisse, der har isinde at slikke Fløden af Mælken, lister sig ind i Spisekammeret. Som den vogtede ogsaa jeg paa Lejligheden: en Karl, der bar Brænde ind, en Pige, der skulde se til Kakkellovnen eller — bedst af alt — en Dreng fra Trykkeriet, der skulde have Besked og der, enten han bragte eller hentede Korrektur, aldeles optog min Fa-

ders Opmærksomhed. Det var det aandelige Spisekammer, der lokkede mig. Var jeg først smuttet indenfor, saa forholdt jeg mig saa stille som den Mus, der ikke vil fanges, mens jeg med Andagt saa' paa de mange lukkede Bogskatte, med hvilke jeg underholdt mig paa min Manér. Jeg forestillede mig nemlig, efter min Barneforstands Indskydelser, hvad der stod i dem, og efterhaanden fik jeg tildelt et bestemt Indhold til hver af de store Bøger, der stode paa den nederste Hylde af Reolen. Ja, dette Indhold, der i Begyndelsen vistnok har været meget kortfattet, gik efterhaanden, alt som Opfindelses-Ævnen og Fortæller-Gaven udviklede sig, over til hele Historier, som jeg ikke kunde blive træt af at gjentage, mens Respekten for de store Folianter lidt efter lidt veg for det inderligste Venskab. Det forekom mig, at de maatte længes efter mig, som jeg længtes efter dem, og at de med Velbehag lyttede til de Fortællinger, som de selv havde skænket mig.

Det var i min Faders Stue, og i den var det ogsaa at jeg engang hørte den mystiske Forjættelse: «Du skal nok engang komme til at læse i dem, min Pige!»

Anderledes forholdt det sig inde i den store Sal. Dér sad jeg ikke stille og kukkelurede. Nej, dér vandrede jeg op og ned, naar Lykken var mig saa god, at jeg fik Lov til at blive uforstyrret. Mine Søkende og Husets Piger havde en staaende Sætning, hvormed de betegnede denne min Ekstraformøjelse. Paa Forespørgsel om hvor jeg var henne, svarede de nemlig ufravigeligt: «Hun flyver inde i Salen». De sagde sandere end de vidste. Barnet fløj virkelig, og det stundom langt, langt bort, videre og højere end nogen af Nutidens dengang aldeles ubekjendte Dampbefordringer over Slette, Hav og Bjærg, gennem Tunneler og rivende Strømme, senere have bragt mig eller for-maa at bringe noget Menneske.

Disse Vandringer op og ned af Salsgulvet var den højeste Belønning, den største Lykke jeg kunde tænke mig. Hvor tidt har ikke den spørgende Bøn lydt fra mine Læber: «Maa jeg gaa ind i Salen, Mor?» Hvor ofte har ikke den moderlige Æmhed besvaret denne Bøn med et kort: «Der er koldt derinde! Bliv her i Varmen».

Jeg havde en stor Respekt for min stille, flittige, omsorgsfulde Moder, og jeg betragtede min kæmpestore Fader, der virkelig aabnede de store Folianter og læste underligt klingende Ord ud af dem, som en vidunderlig Troldmand, der maatte kunne forstaa alt muligt, mens han paa sin aparte høje Skrivestol sad ved Pulten, Dag ud, Dag ind, ofte førend noget andet Menneske var oppe i Huset, stundom længe efter at alle de andre vare gaaede til Ro. Men baade Respekten for den kærlige Moder og den ikke ganske frygtfri Ærbødighed for Troldmanden ved Pulten fik et pludseligt Knæk, naar jeg hørte den Tale om Kulden inde i Salen, og om Frygten for at Barnet kunde forkøle sig.

Han er dog ikke alvidende som Vorherre, tænkte jeg imellem om Troldmanden ved Pulten. Ellers maatte han jo vide, at jeg snarere har det for varmt end for koldt inde i Salen. — Hun kan dog ogsaa tage Fejl, den lille, gode Moder! Hvor kan hun nu tro, at der er saa rart i Dagligstuen, hvor man ikke tør røre sig, men skal sidde saa stiv som en Pind og kede sig over en grim Billedbog.

Med det Ræsonnement smuttede jeg bort og glemte snart baade Fader og Moder og Søskende, ja Himmel og Jord, forsaavidt som jeg kendte mere til dem end det Parti af Voldskrænten og den Udsigt til Møllen og Horisonten bag denne, som Perspektivspejlet daglig viste mig: Jeg glemte det alt, mens jeg byggede mig min egen Verden paa Flugt op og ned af det lange Gulv og nød en Salighed, til hvilken jeg endnu, efter de mange, mange Aars Forløb, ser tilbage som det af Cherubim med flammende Sværd tilstængte og lukkede Paradis.

4.

Det var Nydelsen af den forbudne Frugt, der drev vore første Forældre ud af Haven. Det samme gentager sig, om end paa højst forskellig Maade, hos deres Descendenter. Forholdsvis nød jeg min Lyksaligheds Tilstand meget længe. Jeg var bleven over syv Aar gammel og havde endnu ikke lært at læse. Hvorledes dette er gaaet til i et Hus, hvor den intellektuelle Udvikling spillede saa stor en Rolle som i mit Fædrenejhem: er ikke let

at forklare. Maaske ligger dog Gaadens Løsning i den Omstændighed, at jeg ikke som de fleste Børn trængte til Beskæftigelse, ikke plagede nogen med Spørgsmaal, men sugede Livet og Glæden af mine egne Fantasier og af min Faders Fortællinger, i hvilke han, naar han nedlod sig til at tale med mig, eller rettere for mig, vistnok ofte glemte, at jeg dog kun var et lille Barn og at meget af, hvad han meddelte mig, egentlig ikke passede for min Alder. Men naar han forlod Pulten, den kære gamle Leksikograf, saa holdt han saare meget af at tale, og jeg, hans egen Pige, af hvilken han saa gerne vilde have gjort en flink Student, hvis jeg blot havde været en Dreng: jeg var den eneste af hans Børn, der havde virkelig Interesse for at høre paa ham. Førend jeg kendte et A fra et Ø, førend jeg havde mindste Begreb om medlydende eller selvlydende Bogstaver, var jeg ved hans Fortællinger bleven bekendt med to tilsyneladende højst forskellige Elementer, nemlig den græske Gudeverden, saaledes som denne fremstilledes hos Homer, og de islandske Saga-Optrin, saaledes som han havde opbevaret Brudstykker af disse fra sin Læsning i Fædrehjemmets islandske Præstegaard, hvor Sagaerne og Biblen havde været hans eneste Underholdning i de lange mørke Vinteraftener.

Men disse to Elementer, hvoraf det græske ved Grækeropstanden i 1821 snart fik fuld Overvægt, blandede sig lysteligt i min lille Hjerne. Jeg tog glat væk det hele brogede Kompagni til Indtægt for min egen Fantasi og brugte dets Skikkelser til Staffage om Drengen, der havde løftet mig ned fra Skolebordet i Fredericia, og om den dejlige, endnu ikke af andre Fænomener fortrængte Prinsesse, om hvilken man sloges og som han, der endnu var min udkaarne Helt, alene kunde hjælpe og befri.

En Aften indtraf der imidlertid noget, som gav mine Tanker en anden Retning og med et Trylleslag gjorde Ende paa al Fortælling om og til de store Folianter i Faders Stue og paa al Flugt op og ned af det lange Salsgulv.

*

*

*

Min ældste Søster, Elise, var i sin Opvækst et sygeligt Barn, der navnlig led af en ofte tilbagevendende og meget smerte-

lig Øjenbetændelse. Som jeg med min hele Sjæl havde sluttet mig til den store, alvorlige Fader, hvem de andre Børn vare bange for, saaledes havde hun hængt sit Hjærte ved den ældre Broder, hvem jeg alt i Spøg har nævnet som Hans Læsetrængt. Lige til denne Broder kom i Latinskolen, havde hun været vant til at dele Undervisning, Beskæftigelse og Leg med ham. Det var altsaa et haardt Stød for hende, da den omtalte Øjensygdøm gjorde Ende paa det Samliv med ham, som paa Grund af hans fremskridende Studier aldrig blev genoptaget paa den Maade. Det var hendes Paradis, som hun var kommen ud af. For at trøste hende læste min Moder hver Aften høit for hende, indtil hun var falden i Søvn. Et sundt og rask Barn sover i Regelen hurtigt ind, og der har vist været mangen Forelæsning i Barnestuen, førend jeg faldt paa at høre efter. Men én Gang skal være den første, og denne første Gang førte mig i stor Hast ud af det selvavede Paradis med Foliant-Historierne og Salsgulv-Flugtens Fantasier over i Kundskabens og Erfaringens tvivlsomme, men udtømmelige Regioner.

*   *   *

«Men hvad gaar der af Dig? Hvorfor græder Du», spurgte min Moder, da hun, efter at have lukket Bogen, gjorde sin sædvanlige Aftenrunde for at efterse om alt var i Orden til den næste Morgen og paa denne ogsaa kom til min Seng, hvor hun fandt mig i feberagtig Graad og Ophidselse.

«Drengen», hulkede jeg. «Han dør jo dernede i Hulen, hvor han ingen Mad kan faa. Vi maa hjælpe ham op igjen. . . O den afskyelige Trolld!»

Min Moder, der sagtens har været bange for at jeg skulde vække de andre Børn, tyssede paa mig, saa godt hun kunde, forsikrede mig, at Drengen alt længst var hjulpen op af Hulen og at det gik ham rigtig godt. Det stod altsammen her i Bogen. Men nu skulde jeg blot bede mit «Fadervor» og sove.

«Det stod altsammen i Bogen!» Med de Ord sov jeg ind. «Det stod altsammen i Bogen!» Med de Ord vaagnede jeg op og med de Ord fik jeg fat paa Bogstavspillet. Med lidt

Hjælp af Dorthe gik det i utrolig Fart med at kende Bogstaver og at forbinde dem i Ord. Inden Aftens Ende kunde jeg lægge Navnet Aladdin paa Bordet og inden Ugens Ende præsenterede Dorthe mig for Forældrene som En, der kunde læse. Den kære gamle Pige var ikke lidt stolt af sit Værk, som hun ofte senere omtalte med Henrykkelse.

Ingen A. B. C.-Bog med brogede Billeder eller med Rim til hvert Bogstav er bleven brugt til mig. Det er kun ved at benytte disse Hjælpemidler til de yngre Søskende, hvis Lærerinde jeg meget hurtig, blev, at jeg har stiftet Bekendtskab med dem. Jeg selv oversprang hele dette Led af Barndoms-Udviklingen og fo'r lige ind i Øhlenschlägers og Baggensens Poesier. Herved maa dog bemærkes, at jeg gik i mit ottende Aar, og at jeg paa ingen-
somhelst Maade var bleven afstumpet ved for tidlig Undervisning. Ingenlunde vil jeg derfor gøre det til en Regel, at man skal udsætte Børns Undervisning til 7 Aars Alderen. «Et passer ikke for alle». Det gælder særlig om den første Undervisning. Den bør rettes efter de forskellige smaa Individualiteters aandelige Behov, Trang til Beskæftigelse, fysiske Udvikling, o. s. v. Men for mit eget Vedkommende har jeg ofte takket Gud for, at jeg paa en Maade var et Skumpelskud, paa hvis aandelige Forplejning Ingen i Huset, med Undtagelse af den strænge Fader, der var optaget af saa meget andet, nogensinde havde tænkt. Som Følge deraf havde jeg i de syv første Aar af mit Liv faaet Lov til at udvikle mig frit og selvstændigt. Denne frie og selvstændige Udvikling i hin tidlige Livsperiode har jeg altid senere betragtet som en stor Velgerning, og naar jeg undertiden saa' Smaabørn i den Alder blive trukne op som smaa Uhrværker for at vise hvad de kunde præstere: saa har jeg med stor Taknemmelighed husket paa, at jeg, uafhængig af den ydre Omgivelse, i hin Alder byggede min Verden i mit eget Indre og var lykkelig i den. Velsignet være mig Mindet om hin Tid, da jeg først lærte den Kunst! Den har trodset alle Omvekslinger og Sorger og, endnu i min høje Alderdom, er den mig et Fornylesens og Forfriskelsens Væld, som bærer mig op over al Tidens Uro, op over alle Tilskikkelser.

Jeg tror ikke, at det er muligt at give Nutidens Mennesker nogen Forestilling om den Stilhed, der i hin Periode (Begyndelsen af Tyverne) herskede i København, om den Begrænsning, hvorunder Embedsmands-Familierne tilbragte deres Liv, og om det grundpatriarkalske Forhold, der knyttede disse til Kong Fredrik den Sjätte, til ham, der havde baaret de uhyre tunge Tider med Folket og der til daglig Brug selv indrettede sig med en spidsborgerlig Forsagelse, som tilvisse ikke kastede Glans over Hoffet og Landet, men der ofte i hin Periode blev fremstillet som et Mønster. Der er vistnok ikke saa stor en Afstand mellem den Tid, som Holberg skildrer i Begyndelsen af sin Peder Paars med de Ord: Tre Aar før Kalmar Krig, o. s. v., til den Tid, i hvilken han skrev sit berømte komiske Heltedigt, som der er mellem Tyverne og Firsindstyverne i det nittende Aarhundredes København. Men naar man under vor Tids politiske Bevægelser, under vore literære og sociale Debatter og vor grænseløse Skrivemani, tror at det var et tomt og aandløst Liv der førtes indenfor Voldenes Begrænsning og de om Natten lukkede Porte: da tager man mærkeligt fejl. Det turde maaske blive vanskeligt i vort nuværende København at finde Middelstands-Familier med saa udpræget aandelige Interesser som et Par af dem, blandt hvilke mit Liv henrandt fra mit ottende til mit sekstende Aar, og skønt man ikke som nutildags uafbrudt skulde paa Farten, saa havde vi dog ogsaa i hin Tid enkelte Fornøjelser og Adspredelser udenfor Hjemmet. Vor Tids Smaa piger vilde vist le ved at høre om Ture til Frederiksberg for at se Kong Fredrik den Sjätte med sine Prinsesser og sine Adjudanter ro omkring i Kanalerne, over at blive baaret af Karlen til Børnebal i en hvid Kambridges-Kjole for at danse efter en Lirekasse og blive trakterede med skaaret Smørrebrød, Mandeltærte og kold Kirsebær-Suppe, over at fejre den 28de Januar, Kong Fredrik den Sjättes Fødselsdag, med at se Guldæblerne springe paa Gammeltorv og høre Vagtparadens Musik paa Kongens Nytorv. Men for os, der i hin fjærne Tid ikke kendte bedre, vare disse beskædne og billige Fornøjelser fuldkommen tilstrækkelige til at

bringe Variation i det stille Husliv, hvorom alt hovedsagelig drejede sig.

Jeg har oplevet, ja jeg har til en vis Grad selv deltaget i de følgende Overgange, baade i det selskabelige og det offentlige Liv, lige fra Bevægelserne i 1830, der — som Følge af Julirevolutionen i Paris — forberedte Stænder-Institutionen herhjemme, under hvilken vor gamle Konge med sit højst uheldige Ord: «at vi alene vide, hvad der tjener til vore kære Undersaatters Bedste,» næsten aldeles tabte Resten af den Popularitet, af den Folkehengivenhed, der alt fra 1830, da de gode Hoveder og de unge Kræfter begyndte at røre sig, havde staaet paa vaklende Fødder; jeg har oplevet og fulgt med alle Spændingerne og Konstitutions-Bestræbelserne under Christian den Ottendes saakaldte æsthetiske Regering til Grundlovens Vedtagelse i 1849, og gennem alle de senere Omvekslinger og Forviklinger. Jeg vilde sandelig ikke skrue Tiden tilbage om jeg kunde. Jeg vil lige tvertimod med stor Taknemlighed anerkende alt det Gode, alt det praktisk Nyttige, som Konstitutionernes, Dampmaskinernes og Jærnsvejenes Tidsalder har bragt os. Kun maa jeg fastholde, at der, til Trods for den store Ensformighed og Stilhed, som karakteriserede Tyvernes København, ogsaa var meget godt og skønt i hin Tid, at navnlig Huslivet udviklede sig i større Fylde og Kraft, og at det netop var i hin stille, tilsyneladende stagnerende Tid, at Spirene bleve lagte til meget, der senere blev os alle til Gavn og Glæde.

*   *   *

Fra dette Blik paa Tyverne i Almindelighed maa jeg tilbage til den lille Krog af Barnekammeret, i hvilken jeg, der endnu ikke havde Adgang til Læsestuen med det sortmalede, firkantede Træbord, uden Valg og uden Kritik, læste alt, hvad jeg kunde faa fat paa og overfyldte min Hjerne med brogede Forestillinger, med tunge og med dansende Rythmer, med tragiske og med komiske Figurer, der aldeles fortrængte alle mine egne Opfindelser, saa at baade Drengen og Prinsessen, der havde spillet saa store Roller i disse, bleve grundigt afsatte. Efter Omstændighederne levede og blomstrede eller visnede og døde alt dette

Nye om mig. Jeg var i den lykkelige Alder, hvor man modtager alt det Givne uden Kritik, uden Indvending, den lykkelige Alder, da man af fuldt Hjærte tilegner sig det Læste og gør det til sin personlige, sin ufravristelige Ejendom. Der var i Begyndelsen af denne min tidligste Læseperiode, der desværre blev altfor tidlig afbrudt, ikke mindste Kontrol med hvad jeg læste. Bøgerne forskaffede jeg mig ved at laane Dorthes Alen, krybe op paa en Stol i Faders mig endnu bestandig saa kære Stue, og slaa til de Bøger, som jeg end ikke fra Stolen kunde naa, fordi de stode paa den allerøverste Hylde af Reolen, der gik op til Loftet. Disse Bøger udgjorde min Moders lille Haandbibliothek. I hin Tid var der hverken Tale om et elegant lille Damebogs-kab i Dagligstuen og et ditto elegant Skrivebord. Det er en senere højst behagelig Luksus, som ikke kendtes i Begyndelsen af Tyverne.

Dette lille Haandbibliothek bestod mest af Digterværker, som Moder havde faaet og senere endnu i nogle Aar vedblev at faa af sin gamle Farbroder, Etatsraad Wexelsen, i hvis Hus hun var opdraget. De tidligste Udgaver af Baggesen og Oehlen-schläger stode her i broderlig Forening og i meget smuk Ind-binding, hvorved de adskilte sig fra de store, læderbetrukne Folia-nter, som jeg havde høvt saa travlt med og som jeg nu, da jeg selv kunde læse, aldeles oversaa. Noget mindre tiltalende i det Ydre var Rahbeks Udgave af Holbergs Skrifter og Jom-fru Biehls Oversættelse af Don Quijote, hvilken sidste jeg endnu besidder i det samme Eksemplar, hvori jeg dengang studerede de forfærdelige Billeder og delvis læste om Ridderen af den be-drovelige Skikkelse, som jeg dog først senere fik Forstand til at more mig over. Om noget Valg var der — som alt sagt — ikke Tale. Hvad der faldt ned, naar jeg havde stødt til det med Alenen, bemægtigede jeg mig og listede mig bort dermed til den lille Træbænk i Krogen af Barnekammeret, hvor jeg gennembladede og slugte den ene Bøg efter den anden, sprang over, hvad jeg ikke forstod, tilegnede mig ved hyppig Genlæs-ning, hvad der særlig behagede mig, og imellem forfærdede Dorthe under hendes System med Smaabørnene eller med Smaabørnenes Tøj, ved at springe op paa Bænken og fremsige det ene Digt

efter det andet, den ene Scene efter den anden, for hende. Det var da især Baggese og Øhlenschläger, der maatte holde for. Ingen Barndoms-Erindring er mig dyrebare end den Glæde, Aladdin skænkede mig. Som den var den første Bog, hvis Navn havde grebet mig, saaledes blev den i Virkelighed ogsaa den første, som jeg kom helt igennem. Jeg har samlevet med alle dens Figurer, lige fra Prologens Sangvinitas, der gav mig saa meget at tænke paa, at jeg nær ikke var kommen videre, og at jeg tilsidst, efter at have lært den udenad, maatte opgive at blive klar over «den yngre blege Søster», der skulde sidde paa «det tykke Bundt af Krøniker fra Island», for at komme ind i Skræderstuen, hvor stakkels Morgiane sover over sit Bomuldsspind, hvor Mustafa skænder og hvor Drengen, den dejlige Dreng, som jeg alt fra hin Aftenstund, da jeg hørte Moder læse om ham, havde forelsket mig i, fortæller hvorledes han har tilbragt Dagen og taget Maal af alle de smukke Piger. Endnu, gammel som jeg er, kan jeg ikke uden Rørelse tænke paa, hvorledes jeg atter og atter genlæste denne Bog, hvorledes en Del af dens Indhold smeltede sammen med mit eget Liv, med mine egne tidligste Fantasier. Endnu kan jeg gyse over den Dødsangst, hvormed Spøgelset i den ildrøde Dragt gennemisnede mig, saa at jeg uvilkaarligt tog fat i Dorthes Kjøleskørt og holdt fast ved hende for at forvise mig om, at jeg virkelig var i det fredelige Barnekammer og ikke ved Stendyssen over Nureddins Grav.

Livet, Fremskridtet og Studierne bringe Kritik og Indvendinger. Lykkelig den, der i umiddelbar Nydelse har kunnet tilegne sig Digtværker, førend de ofte ubelejlige, men for vor Udvikling og Fremgang nødvendige Gæster mælde sig med deres Indsigelser og Refleksioner.

Mangt et andet lifligt Læseminde fra hin Tid staar endnu levende for mig. Saaledes erindrer jeg at have tilbragt mangan Tasmørketime med at studere paa den Linje:

«Vel, Aksel, Du kan dø, thi Du har levet.»

Ligeledes blev Begyndelsen af Baggese's romantiske Æventyr Emma:

«O du mit Haab, min Fryd, min Sang,
 Min Sjæls tilbedede Veninde,
 Sig, kan min Harpes svage Klang
 En Genlyd i Dit Hjærte finde?
 Kan Musens stille Harmoni
 Dig, Elskte, haabe mildt at røre,
 Vil Du dens kæln Melodi
 Med sympathetisk Vellyst høre?»

Genstand for mangen Betragtning. Hvem var det Digteren til-talte? Var det mig, som læste Bogen? Nej, han havde jo aldrig kendt mig. Hvem var da den Lykkelige, som Baggeseu saa gerne vilde behage? Denne Digter stod i mer end én Henseende for mig som en mystisk og ubegribelig Figur. Det kom vel deraf, at jeg endnu, inden jeg begyndte min ivrige Læsen, ofte havde hørt ham omtale og diskutere ved Forældrenes Studenter-Middag om Torsdagen, en Dag, som vi Børn altid glædede os til, ikke blot fordi vi paa den fik bedre Mad end paa de andre Ugedage med Undtagelse af Søndagen, men ogsaa fordi vor kære Fader ved denne Torsdag-Middag sædvanlig var i meget godt Humør, mens han politiserede og æsthetiserede med de unge Mennesker, der spiste ved hans Bord. I Politikken var det Grækernes Opstand mod Tyrkerne, der spillede Hovedrollen, og da jeg alt gennem Faders Fortællinger om Hellas og den græske Gudeverden havde dannet mig højst æventyrlige Forestillinger om det skønne Land, som Tyrkerne nu mishandlede saa syndigt, lyttede jeg meget andægtigt til, hvad der blev fortalt, ja var imellem saa optaget deraf, at jeg glemte at spise og drikke. I Æsthetiken var Baggeseu, der i 1820 havde forladt sit Fædreland, den staaende Genstand. Det hed sig, at det var for hans Kones Helbred, at han rejste bort. Hvorledes dette nu end forholdt sig, saa er det vist, at den Kamp og Strid, som han havde ført for Sprogets Ære, den store Anklang, som hans Rim-breve og hans Genganger havde vakt, maaske ogsaa det Urolige og Hvileløse i hans Natur, der altid gjorde ham til en sjælden og usikker Gæst: havde vundet ham megen Deltagelse og mange Hjærter. Blandt disse vare mine Forældres, der begge havde kendt ham personligt, og der aldrig nævnede ham uden med Højagtelse og Hengivenhed. Jeg husker tydeligt at have hørt

min Moder, der sædvanlig var højst forsigtig og mild i sine Ytringer, udtale en meget skarp Dom over Baggenses anden Hustru (Fanny Reybaz), fordi hun ikke vilde opholde sig i Danmark, men drog sin Husbond bort fra det Sted og de Forhold, i hvilke han dog bedst kunde arbejde for sin Kunst og for sit Fædreland.

Denne Baggese-Interesse i mit Barndomshjem har indbragt mig mangen blank Toskilling og mangt et smukt rødkindet Æble af min Fader. Det varede nemlig ikke længe, førend jeg paa Spaseregange, eller naar jeg kom ind til ham i Tasmørket, greb Lejligheden til at fremsige et eller andet af Baggenses Digte for ham, en Fremgangsmaade, der i en noget senere Periode af Barndommen gentoges med Schillers Digte. Disse smaa Afbrydelser af hans stille Arbejdsliv syntes at volde ham stor Glæde, og han forsømte sjælden at honorere denne med en af de ovenfor omtalte smaa Foræringer. Navnlig blev jeg glad, naar jeg fik et af de smukke Æbler, hvoraf han næsten altid havde nogle liggende i et Rum ved Pulten. De bleve brugte til Flids-Belønninger, men Vê Den, der rørte ved dem paa egen Haand, en Synd, hvori jeg ikke mindes at have gjort mig skyldig.

Men ved Siden af de Nydelser, som min ihærdige Læsning skænkede mig, havde denne Læsning ogsaa sine ikke ganske ubetydelige Ulemper. I Begyndelsen var der ikke bleven lagt synderlig Mærke til, at jeg uden Forespørgsel, uden Tilladelse, havde tilegnet mig de dyrebare Bogskatte i det lille Haandbibliothek. Men efterhaanden, da der indtraadte Uorden i Bøgerne, som jeg endnu ikke kunde naa at stille tilbage paa deres rette Plads, og især da jeg søgte at faa fat paa de ældre Søskenes Morskabsbøger: gik man fra Ligeegyldigheden med min Læsning over til den modsatte Yderlighed. Vel tog min Fader sig ikke videre af den Sag. Dertil var han altfor opgaaet i sit Arbejde og altfor glad over, hvad «hans egen Pige» kunde præstere, men min kære Moder, der, maaske ikke ganske uden Grund, ængstedes over mit Væsen og over min Foretrækken af Barnestuen for hendes smukke Dagligstue, begyndte at fordre de bestemte Omgange, der skulde strikkes hver Dag, og det bestemte Stykke Søm, der til min store Plage skulde sys hver Dag, med stor Stræng-

hed og pinlig Nøjagtighed. Dette var nu slemt nok. Men værre blev det, da jeg engang havde bemærget mig en Bog, der tilhørte min ældste Broder. Det var «Sanders Odeon», en vistnok nu aldeles glemt Samling Digte af forskellige Forfattere. Jeg vilde blot søge et Recitations-Nummer i den og saa lægge den tilbage paa dens Plads i Læsestuen, og jeg véd til Dags Dato ikke, hvorledes det er gaaet til, at den er bleven forlagt. Denne Sag blev behandlet med stor Strængighed. Der blev holdt et pinligt inkvisitorisk Forhør over alle mine Bogsynder, navnlig over den sidste, og det blev mig befalet, at jeg skulde skaffe den bortkomne Bog, hvad jeg naturligvis ikke kunde, hvorpaa der udgik et strængt Forbud om aldrig at røre ved nogen Bog uden given Tilladelse. I Begyndelsen gjorde jeg mig stor Umage for at lystre, men da det slet ikke hjalp og jeg ligefuldt fik Skyld for enhver Bog-Uorden i Huset: saa gik Naturen over Optugtelsen. Jeg kunde i Længden ikke undvære min Læseglæde, og som Følge deraf er mangan barnlig Fortvivlelse gaaet igennem min Sjæl over al den fornømlige Uret, som jeg maatte døje, især af de to ældre Søskende, som hele hin første Barndomstid igennem vare paa Nakken af «den lille sorte Høne», et Øgenavn, der sandsynligvis skylder sin Oprindelse til Holbergs «Stundesløse».

Til de yngre Søskende stod jeg derimod i det kærligste og lykkeligste Forhold. Jeg blev meget tidlig baade Lærerinde og Beskytterinde for den Broder, til hvem jeg havde maattet afgive min Vugge, og da der — saavidt jeg husker i mit tiende Aar — skete den store Forandring i vor lille Husstand, at vor kære, trofaste Dorthe giftede sig med en Tømmersvend, der længe havde friet til hende, og vi fik en ny Barnepige, der ingenlunde kunde erstatte hende: sluttede de Smaa sig ogsaa inderligt til mig. Jeg legede med dem og fortalte dem selvlavede Historier. Men den allermindste, en yndig lille tidlig bortkaldt Dreng, fandt jeg en Glæde i at bære paa Armen og at kæle for. Herved hjalp jeg rigtignok den nye Barnepige med Opfyldelsen af en Del af hendes Pligter, men da hun benyttede denne Hjælp noget vel rundeligt, bemærkede Dr. Ole Bang,*) der havde faaet sin Faders Praksis i

---

*) Den senere berømte Geheimekonferensraad Bang.

vort Hus, en smuk Dag, at jeg gik og slæbede mig skæv, at jeg var begyndt at se daarlig ud og at der, for min Sundheds Skyld, helst maatte ske en Forandring i det Liv jeg førte.

Denne Bemærkning af den unge talentfulde Læge, som mine Forældre havde en ubegrænset Tillid til, gjorde en brat Ende paa mit Barnekammer-Liv og paa den Læsning, der havde udgjort dette Livs Opmuntring og Glæde. Den maatte, som alle Udviklings-Tidens forskellige Perioder, finde sin Afløsning. Men den efterlod dybe Spor i mit senere Liv. Denne tidlige Tilsegnelse af Baggeseus og Øhlenschlägers Digte, samt af Holbergs Komedier, spøgede ikke blot længe i min Barnehjerne, men blev ogsaa Grundlaget for mangen Fremtidsglæde. Hvor uhyre stor Indflydelse Heiberg og Schiller fik paa mig i de nærmest følgende Aar, hvilken stor og udelt Beundring jeg i en langt senere Livsperiode kom til at nære for Göthe, Shackespeare og Calderon: saa har dog ingen af disse elskede Digttere nogensinde kunnet fortrænge mine første tre Digtervenner, som jeg stiftede Bekendtskab med paa den lille Træbæk i Barnekammeret, mine første tre Digtervenner, som jeg hele mit Liv igennem har ihukommet og i dette Øjeblik ihukommer med kærlig Taknemmelighed.

6.

Førend jeg imidlertid forlader den Del af mit Liv, der næsten udelukkende knytter sig til Bryggergaarden i St. Pederstræde, til mine Vandringer op og ned af det lange Salsgulv og min første Læsning i Barnekammeret, er der endnu Et og Andet fra hin fjærne Periode, som jeg her maa fastholde, hvis det ikke aldeles skal blive forbigaaet. Der er Figurer fra vor Omgangskreds, hvem jeg skylder en kærlig Erindring, og der er navnlig én Begivenhed, som ikke blot gav et langt Ekko i mit Liv, men som vistnok ogsaa var Aarsag i, at jeg, da jeg først havde lært at læse, saa let og hurtigt opfattede og legemliggjorde de Skuespil og Dramaer, som jeg efterhaanden fik fat paa i det omtalte lille Haandbibliothek. Mange, mange Aar senere, da jeg som en voksen og alt berejst Dame, der ikke blot kendte

vort eget, men ogsaa adskillige fremmede Theatre, besøgte min kære Moder, kunde hun endnu omtale denne i sig selv højst ubetydelige Sag som noget, der, i hin Tid havde voldt hende Ængstelse og drevet hende til større Strængthed mod mig end mod de øvrige Børn. Denne Begivenhed var min første, og fra Fædrenehjemmet tillige min sidste Komediegang.

Min Moder havde i Begyndelsen af Tyverne et Par Aar, tilligemed sin Søster, Enkebispede Krog-Meyer, abonneret i det kongelige Theater, som var det eneste, til hvilket der kunde købes Billetter. Det Borupske Selskab, Kalkeballen og Thalia, der alle eksisterede dengang, vare kun tilgængelige for Medlemmerne, og til disse hørte mine Forældre ikke. I vor Kreds var der kun Tale om det kongelige og det endda temmelig sjældne. Vel vidste jeg, at min Moder kom i dette med sin Søster, at min Fader engang imellem hørte et Syngestykke og sværmede for Musiken til Don Juan, hvis store Leporello-Arie jeg engang — jeg husker ikke mere ved hvilken Anledning — havde hørt synges med Violin Akkompagnement, men jeg havde ikke forbundet nogensomhelst Forestilling om et Theater hermed. Da den lille Krog, hvori de paa Logens Pladser og Bænke skiftende Damer havde Lov at stille et Barn, engang tilfaldt min Moder, og denne, sandsynligvis fordi min ældre Søster alt var for stor til at komme med som overkomplet, tog mig med sig: da gik der pludselig en vidunderlig Verden op for mig. Min Henrykkelse var saa stor, min Opmærksomhed paa, hvad der foregik paa Scenen, saa udelt og betagende, at min Moder, efter hendes eget senere Udsagn, havde Nød med at passe paa, at ikke den lille Pige i Krogen dumpede ud over Logeranden ned i Parterret.

Det var Røverborgen, der blev opført. Jeg troede, førend Stykket begyndte, at Komедien bestod i at se paa alle de pyntede Folk, der sad rundt om i Rader, og jeg blev, da Orkestret begyndte at spille Ouverturen, aldeles beruset af den mægtigt, brusende Musik. Men saa gik Tæppet op for Skoven med Torden og Lynild, igennem hvilken Aimar, den forvildede Ridders Sang lød:

Hvad frygteligt Bulder!
 Hør opbragte Sky, hvor den brøler!
 Selv Bjærgenes Skulder
 Dybt Slaget af Lynene føler, o. s. v.

Det var aldeles mageløst!

Røverborgen havde det store Fortrin, at et Barn fuldkommen kunde følge med Handlingens Gang. Men jeg fulgte den ikke blot: Jeg oplevede den. Jeg troede paa den med den fuldeste Overbevisning, med inderlig Deltagelse, med dødelig Angst og med jublende Hjærteglæde, da alt tilsidst fik et lykkeligt Udfald!

Jeg husker tydeligt, at der ved vor Hjemkomst blev talt om, at det havde været fornøjeligt at have mig med, fordi jeg var saa livlig og agtpaagivende. Men den moderlige Glæde herover forvandlede sig til Skræk og Rædsel, da jeg den følgende Morgen, endnu førend Dorthe havde klædt mig paa, begyndte at agere og at recitere den ene af Røverborgens Personer efter den anden, mens jeg afvekslende var Aimar og Camillo, Adelaide, Juliane og Birgitte, ja selv Røverhøvdingen Rocheloup, hvis prægtige Sang:

«Velkommen varme Purpurskaal»,

havde behaget mig saa meget, at jeg næsten glemte, at han, til Trods for Sangen, dog var en slem Røver.

Denne min Moders Skræk over min Ageren og Reciteren af Røverborgens forskellige Roller udartede i Aarenes Løb, efter hendes eget senere Udsagn, til en vedvarende Angst for, at jeg skulde komme til at begaa en eller anden stor Daarskab, løbe bort med en Beridertrup eller med Magt forsøge paa at gaa til Theatret, som jo dengang ingenlunde stod i den høje, bestandig stigende Anseelse som nutildags.

Paa intet af alt dette, der voldte min stille, ordenlige og pligtkære Moder saa stor Bekymring for min Fremtid, har jeg nogensinde tænkt, hverken som lille eller stor Pige. Jeg levede i min umiddelbare Nydelse, i min stille Henrykkelse over at være berørt af den sceniske Kunsts Herlighed, og jeg vedblev at gjentage og — saa godt det vilde gaa — at udføre Indtrykkene fra hin lykkelige Aften, indtil dette Æmne blev udslidt og min Læsning af de ovennævnte Digtere gav mig andet

Stof at sysle med. Det er dog højst sandsynligt, at jeg ikke havde kunnet tilegne mig den dramatiske Del af dette Stof, dersom jeg ikke alt i de tidlige Barndomsaar havde faaet Forestillingen om et Theater, om en Scene, hvorpaa jeg kunde hensætte de Figurer, jeg læste om.

For Røverborgen bevarede jeg altid en stor Forkærlighed. Men naar denne første Theaterforestilling ikke blot gjorde det ovenomtalte stærke Indtryk, men ogsaa prægede sig med saa urokkelige Træk i min Hukommelse, saa at endnu den Dag i Dag den hele Opførelse, ikke blot i Tekster og Melodier, som jeg jo senere ofte har hørt gentage, men ogsaa i Dragter og Dekorationer indtil de mindste Smaating staar for mig i fuld Klarhed: da maa Grunden hertil vel søges i, at den lige til Elverhøjs Opførelse i 1828, altsaa i Løbet af 7 å 8 Aar, blev aldeles enestaaende. Det var nemlig mellem Forældrene en stiltiende vedtaget Sag, at jeg aldrig mere maatte komme med i Theatret. Jeg var, efter deres Mening, forstyrret nok, uden at man gav min Forstyrrelse og Overspændthed Næring. De Fejl skulde rettes med megen og bestemt Beskæftigelse: Afskriven, ofte af Ting, som jeg slet ikke forstod, for min Fader, Haandarbejde, til hvilket jeg dengang hverken havde Lyst eller Anlæg, for min Moder. Som Følge heraf var det først i 1828, at jeg, henimod 15 Aar gammel, under aldeles forandrede Livsvilkaar, fornyede mit første Bekendtskab med det danske Theater, med Holbergs Hus, der i en lang Aarrække skulde skænke mig usigelig megen Nydelse, og som jeg først tog en vemodig Afsked med, da den gamle, forfaldne, men ubeskriveligt elskede Bygning, der ikke længer svarede til Tidens Fordringer, i 1874 blev nedbrudt og jævnet med Jorden.

Men min Moders store og velmente Omsorg for, at de urolige Anlæg hos hendes næstældste Datter ikke skulde faa Næring, blev aldeles forgæves. Det havde vistnok været klogere, om hun, i Stedet for at ville sætte absolut Dæmning for disse Anlæg, havde prøvet paa at reglere og lede dem, saa at de kunde have ført til et eller andet praktisk Resultat. Dette vilde vistnok være sket, dersom vi havde været i Firsindstyverne i Stedet for i Begyndelsen af Tyverne. Heri ligger hendes fulde Und-

skyldning. Alt skulde dengang endnu gaa sin fuldkommen reglementerede Gang med Pigebørnenes Opdragelse, og jeg Stakkel var desværre meget ureglementeret.

Jeg véd ikke, om der nogensinde har været Dispüt om de Ting mellem mine Forældre. Deres Anskuelser om Kvinden vare tilvisse stik modsatte. Trods hans grænseløse Arbejdsomhed, ja jeg tør vel uden Overdrivelse sige, trods hans uafbrudte Slid i hine Aar for at skaffe det Nødvendige til den store Families anstændige Underhold og især til dens gode Opdragelse, havde min Fader et klart Fremtidsblik paa Nødvendigheden af at ruste sine Døtre til at kunne staa selvstændigt i Livet, hvorimod min Moders Ønsker for disse kun gik ud paa at uddanne dem til dygtige Husmødre, hvad der dog ingenlunde maatte forhindre, at de lærte Sprog og lidt Musik, og fik saa megen Læsning og Kundskab, at de kunde figurere i Selskabslivet, kort og godt, hele den Uddannelse, som hun selv havde faaet i sin Onkels Hus, kun over en noget udvidet Maalestok. Det var i Grunden hele Fru Gyllembourgs Program, saaledes som dette en Del Aar senere blev udtalt i hendes Hverdagshistorier. Dette Program er baade smukt og godt, men det stiller uheldigvis Fordringer, som Livet næppe i ni Tilfælde af de ti kan tilfredsstille. Og dertil har det den Mangel, at det ligesom systematisk udelukker Kvinden fra al anden Kamp og Strid i Livet, undtagen netop den, der forbereder det lykkelige Ægteskab, hvori hun skal havne.

Disse forskellige Anskuelser hos Forældrene kom dog ikke til at indvirke synderligt paa mit Liv. Uden at tale om, hvor tidlig jeg næsten med Magt droges bort fra Fædrenehjemmet: saa sørgede jeg selv under min Skolegang for at begaa saa mange saakaldte Ekcentriciteter, saa mange Afgivelser fra de almindeligt vedtagne Regler, at det virkelig en Tid lang syntes, at min kære Moder og mine ældre Søkende skulde faa Ret, naar de mente, at jeg var et stakkels overspændt Væsen, som der intet Udkomme var med, og som man foreløbig maatte lade sejle sin egen Sø.

* * *

Men medens jeg saaledes i nogle Aar var uglest af de mig nærmest staaende Skikkelser, var det stik Modsatte Tilfældet med

de Personer, som kom i Huset, og med de Familier, som vi omgikkes. Mangen kær Erindring fra hin fjærne Tid dukker frem, idet jeg ser tilbage, og for dog at fastholde en af disse fra Hjemmets Grund, vil jeg her nævne den medicinske Student «Frederik Løv», der som stadig Gæst i mit Fædrenehjem, ofte ridderligt værgede den lille livlige Krøltop mod ubeføjede Angreb og Drillerier, og som senere, da Livet førte ham langt bort, lige til sin Død mindedes den lille Pige, der ved hans Dragen ud i Verden havde foræret ham en selvhæklet grøn Silkepung, hvori hun havde puttet den eneste Guldskilling, som hun ejede, en gammel hollandsk Dukat, der engang til Jul var bleven hende foræret af den statelige Grandonkel Wexelsen. Denne Frederik Løv, hvis bevægede Liv kunde udfylde et helt Livsbillede, blev senere ansat som Militær-Læge i Rusland, og det er gennem hans Breve til min Fader fra Sevastopol, hvor han døde med en høj militær Rang og overbesaaet med russiske Ordener, at hans Skikkelse og hans trofaste Erindring af den «lille Krøltop» atter er traadt mig lyslevende i Møde.

*   *   *

Af større Udstrækning og af mere indgribende Betydning for Fremtiden blev dog vor Omgang med de to Familier, hvis gode Navne vel kendes andetsteds fra, men til hvilke jeg her, gennem de to følgende Smaaskitser, vier en taknemlig og kærlig Erindring fra hine fjærne Barndomsaar.

7.

Det Pløyenske Hus.

Det var ligesom min Fader en mægtig Skikkelse, den stolte, statelige Nordmand, Frederik Pløyen, og ligesom min Fader en af de Figurer, som man er nødt til at huske paa, naar man blot én Gang har sét dem. Han var Søn af en Sorenskriver i Thrøndelagen, men var alt i Drengaaarene kommen til Danmark, hvor han senere som ung Jurist med et glimrende Hoved og et majestætisk Ydre havde gjort en usædvanlig hurtig Karriere,

var bleven brugt ved adskillige vanskelige Missioner, og blev, omtrent et Aarstid efter, at det Ployenske Hus indtræder i min Bevidsthed, i Anledning af Carl den Tiendes, den sidste af de gamle Bourboners Thronbestigelse, afsendt til det daværende franske Hof. Under Paaskud af en, ikke blot for en Diplomat, men for enhver Undersaat i et fremmed Land uforsigtig Ytring, som han beskyldtes for at have gjort om vor gamle, dengang endnu saa populære Konge, blev denne Sendelse hans sidste Embedshverv. Lige efter sin Hjemkomst fra Paris fik han sin Afsked — som det hed i Berlingske Tidende — i Naade og med Pension, en Afsked, der hensatte den endnu kraftige og dygtige Mand i en Uvirksomhed, som han, til Trods for hans ualmindelige Begavelse, der burde have lært ham at bære en Uretfærdighed med Anstand, havde overmaade svært ved at finde sig i. En Uretfærdighed var det tilvisse, at han uden nogen-somhelst Undersøgelse af Sagen, var bleven afskediget paa Grund af en Fortælling om, hvad han skulde have sagt, og at man afslog at læse hans til Cancelliet indgivne Forsvar. Hans billige Harme herover fyldte hans Sind med en Bitterhed, der undertiden gav sig Luft i skarpe Udtalelser om Absolutismens Vilkaarligheder og om den, efter hans Mening, uforsvarlige Regering, der havde ført Danmark paa Afgrundens Rand og skilt det fra Norge, som han lige til sin Død elskede fremfor alle Lande. Disse hans Ytringer mod Regeringen gjorde i min Barn-dom et meget stærkt Indtryk paa mig, dels fordi de ganske bestemt vare de første af den Slags, som jeg, der blev opdraget i det loyaleste af alle loyale Hjem, nogensinde havde hørt, dels maaske fordi hans stærkt udtalte Friheds-Fordringer og republikanske Idéer undertiden stode i meget stærk Modsetning til den uindskrænkede diktatoriske Myndighed, som han haandhævede i sit eget Hus.

Denne Mand var i sine Studenterdage kommen meget i min Grandonkels Hus, hvori min Moder — som alt fortalt — var bleven opdraget, og da han temmelig tidlig havde forlovet sig med en elskværdig Præstedatter fra Fyen, indførte han naturligvis sin Brud i dette Hus, og her var det da, at hun stiftede det Venskab med min Moder, som ikke blot fortsattes under Livets

mangfoldige Omskiftelser, men ogsaa gennem fire Generationer er gaaet i Arv til de to Veninders Descendenter.

Paa den Tid, da jeg som en lille Pige indførtes i det Pløysenske Hus, var der i dette tre voksne Børn. Henriette, den ældste Datter, der til Legem og Sjæl lignede sin Fader i en forbausende Grad, var alt dengang forlovet med sin Fætter, den senere Stiftsprovst Svitzer ved St. Knuds Kirke i Odense, og havde i Tilgift til sin officielle Forlovelse en gammel naragtig Tilbeder, en af de mærkeligste Karikaturer jeg har mødt i mit Liv, som hun ret *con amore* gjorde sig lystig over. Det var den Baron Schubart, som i Følge Thieles Beretninger, engang spillede en Rolle i Thorvaldsens Ungdomsliv i Rom, Broder til den baade af Baggesen og Øhlenschläger forgudede Grevinde Schimmelmänn, i Slægt med de Fynske og Laalandske Lehns-greve-Familier, umaadelig berejst, fuld af Hof- og Diplomatanekdoter og meget morsom at høre paa, især naar han aldeles uforbeholdent udtalte sin Tilbedelse af den længst forlovede Henriette P., kaldte hende et guddommeligt Pigebarn og forsikrede mig, der sad ved et lille, lavt Legebord for mig selv, at jeg ogsaa engang vilde blive «guddommelig», men der maatte gaa en Del Aar endnu, inden jeg kom saavidt.

Nummer To af de P.ske Børn, Christian Pløyen, var dengang en lystig, vittig og sarkastisk, men efter Baldamernes Mening aldeles bedaarende Student, der havde faaet Ekstra-Timer i Græsk hjemme hos min Fader, og hvis Komme hos os, naar han, træt af Græsken, maaske ogsaa en Gang imellem af hans Lærers begejstrede Fortællinger om Hellas og mange Citater af den græske Literatur, smuttede ind, ikke i Dagligstuen, hvor min Moder sædvanlig sad med sin ældste Datter, men i Barnekammeret, hvor han gjorde Spilopper med mig og altid blev modtaget med jublende Glæde. Han bevarede sit hele Liv igennem under sine forskellige Embedsstillinger, en fornøjelig Erin-dring om sin Flugt fra Græsken, naar den gamle Leksikograf opholdt ham for længe efter, at Timen var ude, og han kunde endnu som Kammerherre og Amtmand i Holbeks Amt, i hvilket Embede han døde i 1867, fordybe sig i Anekdoter fra hin fjærne Tid, naar han en enkelt Gang besøgte mig paa Tersløsegaard,

Holbergs gamle Gaard, der ogsaa for ham omsluttede kære Minder fra en langt tidligere Periode*) end den, hvori jeg som Barn lærte ham at kende.

I Modsætning til disse to ualmindelig begavede, men ogsaa stærkt sarkastiske og meget fremtrædende P.ske Søskende, var Husets yngste Datter, «Jakobine», der lignede sin Moder, en blød, from og yndig Skikkelse, just en af de Typer, som Mændene, eller maaske rettere Digterne, den Gang sværmede for. Hun var paa det Punkt, da hun træder ind i min Bevidsthed, i sit syttende Aar, Stiftsdame i Gisselfeldt, oversét af sin Fader, sin Moders Kæledægge og Genstanden for en Tilbedelse, der, i det mindste for en Tid, gjorde hende, hvis Liv var bestemt til at henrinde i en lykkelig, stiltfærdig huslig Tilværelse, meget omtalt, for ikke at sige berømt i København.

Thi det var hverken mer eller mindre end Danmarks store Digter, end Adam Øhlenschläger i egen høje Person, der havde kaaret hende, den bly, beskedne og ganske unge Pige, der kun var nogle faa Aar ældre end hans egen ældste Datter, til Genstand for en Hyldest, der af og til satte hendes kærlige Moder i stor Forlegenhed, medens hendes Fader, den gamle kloge Diplomat, var fuldt overbevist om, at det var ham selv og hans tilvisse meget fremtrædende Begavelse, som interesserede Professor Øhlenschläger saa stærkt, at han næsten daglig besøgte det P.ske Hus, fulgte Døtrene paa Komædie i det kongelige Theater eller i Borups Selskab, der netop florerede i de Aar, og modtog mangen Taksigelse af Husets Herre for, at Professorens tog sig saa venligt af Smaapigerne. De kunde jo aldrig være i bedre Hænder.

Paa dette Punkt af hans lange, glimrende Digterbane havde Øhlenschläger netop ved Opførelsen af et af hans skønneste Sørgeespil «Erik og Abel», tilfulde genvundet den Popularitet, som Baggensens skarpe, ja stundom ubarmhjærtige Rescensioner af Ludlams Hule, o. s. v., trods alle Tyllytens Anstrængelser, dog til en vis Grad havde berøvet ham. Han stod i sin Manddoms fuldeste Kraft, og var — hvad jeg, der tydeligt husker

---

*) Efter Bombardementet i 1807.

ham fra hine Aar, kan bevidne — en overordenlig skøn Skikkelse. Det var i Sandhed en farlig Tilbeder for en syttenaarig Pige, der elskede Poesien, og hvis Fader, trods al sin diplomatiske Kløgt, ikke kunde faa Øjnene op, men fuldt og fast troede, at det var ham selv, Digteren var indtaget i. En Del Aar senere, da Jakobine P. længst var gift og hjemfaren, hørte jeg engang den gamle Diplomat sige til min Moder: «Hvad mon der gik af Professor Oehlenschläger, at han saaledes lige med Et blev borte? Man skulde sand for Herren tro, at det var for Bines Skyld, at han kom her.» (!)

«Smaa Potter have ogsaa Øren og smaa Gryder ogsaa Tæer.» Det gamle Ordsprog glemmes tidt, men vistnok ikke saa ofte nutildags, da Børnene blive ganske anderledes dresserede end i hin fjerne Tid, hvori de overlodes langt mere til sig selv.

Min Moder og Fru P. glemte det tilvisse aldeles, da de, mens Henriette og Jakobine vare paa Komædie med Professor Oehlenschläger i Borups Selskab, Legationsraaden i sin Klub, Harmonien, og Studenten paa Bal et eller andet Sted, satte mig, der var taget med, fordi den lille kvikke og livlige Pige havde en høj Stjerne, ikke blot hos Husets af Moderen forgudede Søn, men ogsaa hos den gamle stolte Husherre, hen til et lille lavt Bord, hvor jeg fik Jakobines afskedigede Dukker og Duketøj at lege med, mens de to Veninder udøste deres Hjærter for hinanden. Det var da navnlig Fru P., der drøftede den Oehlenschlägerske Kur med en Blanding af hele en om Moders Hjærteangst for, at Bysnakken derom kunde skade hendes yndige, unge, Datters Rygte og en just ikke synderlig dulgt Glæde over, at Danmarks største Digter laa for denne Datters Fødder. Det kunde jo rigtignok — hvad ogsaa Fru Oehlenschläger paa et venligt Besøg havde udtalt — kun være en Digter-Fantasi, men alligevel . . .

«O saadant et Kærligheds-Brev maa dog være velsignet at læse,» siger Trine i Aprilsnarrene. Det var nogle Aar senere. Men jeg har aldrig kunnet høre eller læse denne Replik uden jeg har maattet huske paa, da jeg sad ved det lille lave Bord med Dukkerne og andægtigt lyttede til de to Veninders Samtale om Oehlenschlägers Kur til Bine, mens Fru P. af og til oplæste

Vers, som jeg af al Magt søgte at opfatte og at memorere: «O at faa et saadant Vers fra Digterens egen Haand, det maatte dog være mageløst,» sukkede det inden i mig. Og saa gentog jeg sagte, hvad jeg kunde huske:

«Tag disse smaa
Halvblegnede, forglemte Blaa,
Før ganske de i Nattekulden isne!
Und dem den Lyst,
Du Engel, paa Dit Uskyldsbryst
At krumme deres Blad og visne,»

og Slutningen af et andet Digt, hvis Begyndelse jeg ikke havde forstaaet:

«O Muser, ti!
Jeg glemmer Eder alle Ni,
Og gaar i Jakobines Lænker.»

* * *

«Se hvor pænt Benedicte sidder og smaasnakker med Dukkerne,» sagde min Moder under en Pavse i Samtalen med Fru P. «Det Syn er jeg just ikke vant til, thi hjemme hænger hun altid over Bøgerne.»

Men jeg havde tilvisse ikke smaasnakket med Dukkerne, om jeg end havde haft dem i Hænderne. Jeg havde lyttet til og saavidt min Barneforstand gik, opfanget hvert Ord. Saa hørte jeg da ogsaa Slutningen af Samtalen, der ligesom Jomfruen kom ind for at dække Thebordet, lød: «Du skulde, uden videre Talen derom, lade Jakobine gøre en Tur over til Din Søster i Fyn.» «Jeg kan saa daarligt undvære hende,» svarede Fru P. med et Suk. Saa kom vi hen til Thebordet, hvis Kringler og Kager frembød en meget behagelig Afveksling i den lange Lyttescene.

Det var den saakaldte Seks-The, som dengang med mer eller mindre Sirlighed serveredes i ethvert ordenligt københavnsk Hus. Aftensmaden, der, paa Grund af den tidlige Middag, sædvanlig var af solid Natur, anrettedes Klokken Ni. Men i dette Maaltid deltog Børnene ikke til dagligt Brug. De fik deres Mælk og Smørrebød paa den Tid, da de Voksne drak The.

Det var altsaa en særlig Fest, naar man paa et Besøg fik Lov til at være med.

Min Moders Raad blev fulgt, saasnart Foraaret muliggjorde den i hin Tid højst vanskelige Rejse til Fyn, og Oehlschlägers Tilbedelse af den yndige unge Pige, hvis Livsførelse snart bragte hende ind i en ganske anden Sfære, svandt naturligvis, saasnart hun var borte og blev forlovet, som Dug for Sol. Den havde i Sandhed kun været en Digterfantasi. Men paa mig, den lille Lyttende og Huskende, gjorde den ovenfor berørte Samtale et dybt Indtryk, og da jeg en Del Aar senere i en ganske anden Kreds hørte Oehlschläger omtale den unge Fru C., født P., hende, til hvem han engang havde skrevet:

«Sindrige Læser er sjælden at finde,
 Gerne sin Ven i ham Digteren ser,
 Men en begejstret, en glad Læserinde
 Findes langt sjældnere, glæder langt mer, o. s. v.,

med stor Ligegyldighed: saa sank min Respekt for Digter-Tilbedelse ned til et overmaade lavt Punkt, og jeg lagde senere ikke nær saa megen Vægt paa de første Vers, der efter de halvvoxsne Børneballer bleve henvendte til mig, som vistnok til de fleste andre Smaa piger (det var en poetisk Tid), end jeg sandsynligvis ellers havde gjort. Det var vistnok heldigt.

9.

Det Krog-Meyerske Hus.

Min Moder, der fra det stille københavnske Hus, hvori hun var bleven opdraget, i sit attende Aar var kommen op til sit muntre Fædrenejem i Christiania, bevarede hele sit Liv igennem en stor Kærlighed til Wexels-Slægten i Norge, og fortalte ofte med en, for hendes stille Natur ellers uvanlig Begejstring om sin Fader, om sin eneste Broder og om de mange Søstre, hvoraf de fem alt inden min Bedstefader, Kammerraad Wexels' Død i 1809, vare bleven godt gifte, medens de tre yngste vare forblevne som ugifte hjemme hos den statelige og hæderlige, men paa Grund af sin Stivhed noget mindre populære Bedstemoder, der i sin lille smukke Gaard i Christiania sad i

gode Vilkaar og havde en af sin Alderdoms største Glæder i at høre fra de to Døtre, der vare komne ned til Danmark, hvis Skilsmisse fra Norge var gaaet hende meget nær.

Det var da især den ene af disse Døtre, Frederikke Vilhelmine Krog-Meyer, f. Wexels, hvis Breve gav et rigt Stof for de norske Frænder til at tale og til at fortælle om. Hendes Mand, Professor theol. ved Københavns Universitet og senere Biskop over Als og Ærø Stift, Peter Krog-Meyer,*) havde ligesom min Fader begyndt sin Embedsbane med at være Overlærer ved Christiania lærde Skole. Han var en født Thrønder, hvad man forresten ikke skulde se paa hans Ydre, thi han var mørkhaaret, havde mørke straalende Øjne og et blødt indsmigrende Væsen. Blandt hans Embedsbrødre regnedes han for en Begavelse, for En af dem, der særlig var skikket til at gøre Carrière, og denne Mening syntes virkelig at skulle gaa i Opfyldelse, da han, endnu meget ung, blev kaldet ned til Københavns Universitet, hvis daværende Patron, Hertugen af Augustenborg, havde kastet sine Øjne paa den unge Theolog som en særdeles passende Opdrager for hans tre Børn, den af mig alt nævnte Caroline Amalia og de to Sønner, der, dem selv til liden Baade, senere spillede den noksom bekendte uhyggelige og sørgelige Rolle i vort Lands Historie.

*

*

*

Der eksisterer en Masse Fortællinger om Englændernes Bombardement paa København i 1807. Digtene og Novellister have benyttet disse Rædselsdages Begivenheder til mer eller mindre heldig Staffage om deres opdigtede Figurer. Ældre Folk, selv de, der ikke ellers havde synderlig Meddelelses-Lyst eller Fortællergave, kunde endnu i Begyndelsen af Tyverne komme i stærk aandelig Bevægelse, naar Bombardementet i 1807 blev nævnet, og de derved mindedes om, hvad de havde set og hørt, hvad de havde gennemgaaet og hvad de havde mistet i hine Septemberdage. Men af alle de mange Fortællinger, med hvilke Luften ligesom var svanger i min Barndom, og som, skønt Hovedbegivenheden, den store Bomberegning over København, var

*) Udgiver af en i sin Tid højst skattet theologisk Lærebog.

ens for alle, dog udgik fra højst forskellige Oplevelser og højst forskellige Opfattelser: véd jeg ingen, der har fængslet og fortryllet mig i den Grad som min Tante Mine Krog-Meyers simple Beretning om, hvorledes hun og hendes Mand, mens alle rundt om dem flygtede og saa' at komme i Sikkerhed, vedblev at haabe paa, at deres lille lykkelige Rede vilde blive forskaanet. De to første Nætter gik. Men med den tredje Rædselsnat begyndte Bomberne, der vare rettede mod Fruekirkes Taarn, at stryge hen over hele det Kirken omgivende Kvartér. Da tændtes ogsaa den lille beskedne Bolig, og da sagde hendes Mand til hende, der syslede med det mindste Barn: «Nu maa vi bort, Mine, kom nu!» Saa toge de hver sit Barn paa Armen, hver sin Byldt i Haanden, og mens Luerne alt slikkede de Vægge, der havde omhegnet deres stille Lykke, vendte de sig om i Døren for endnu engang at fæstne Billedet af, hvad de maatte forlade, i deres Erindring. Min modige Tante løb tilbage for endnu at medtage et Par smaa Mindegaver fra hendes Fædrenehjem i Norge, og med disse Reliqvier og med de af Skræk grædende Smaabørn paa Armen, gik de igennem den brændende By, han skærmende for hende og hun for ham, og begge bøjende sig over det Barn, de bar. Alt som de fjærnedes sig fra Nørrekvarteret, blev Faren ringere og ringere, thi alle Bomber søgte Frue-Spir. Da lød der pludseligt, endnu førend de havde naaet Christianshavn, Glædeshyl og Trommehvirvel fra det Fjærne, Udraab af Sorg og Fortvivlelse ligeved. Det var Taarnet med det høje Spir, der længe havde trodset Bombernes Angreb, som bragende sank sammen i det Luehav, der ved dets Fald bredte sig over den øvrige Kirke, hvis Klokkespil endnu tonede smukt og fredeligt gennem Ildnattens Rædsler.

«Sligt glemmer man aldrig, om man saa blev hundrede Aar,» sagde Tante Mine, naar hun var kommen saavidt, og det forekom mig altid som om det skrækkelige Skuespil opførtes paany for hende, mens hun tilføjede: «Vi vare dog meget lykkelige, at vi slap for at blive lemlæstede og at vi vare sammen. Hvor elskede vi hinanden, og hvor takkede vi Gud for, at Børnene vare uskadte!»

Denne Fortælling, som jeg vistnok maa have hørt; førend

min yngste Fætters Fødsel i 1818 og min Onkel Krog-Meyers kort derpaa følgende Død, afløstes senere under hendes, af ulægelig Brystsyege hjemsøgte Enkestand, med Fortællinger om hendes lykkelige Liv paa Augustenborg, ved hvis lille Hof min Onkel havde tiltraadt sin Stilling som Hovmester for Hertugens tre Børn, kort efter Bombardementet.

Denne hans Stilling havde bragt Tante Mine i Kontakt med en Mængde fyrstelige Personer, der havde besøgt den daværende Hertug og hans smukke Gemalinde, Frederik den Sjættens engang i København saa forgudede Søster, Louise Augusta. Om alle disse Personer havde min Tante Mine noget at fortælle. Alle havde de besøgt hende. Hendes ældste Børn havde leget med Hertugbørnene. De yngre, paa Augustenborg fødte, vare bleven holdte over Daaben af Louise Augusta. Hertugen havde staaet Fadder til dem, kælede for dem og overøste dem med disse smaa Opmærksomheder, som Forældre sætte saa stor Pris paa. Mange Smaatræk fra Christian den Syvendes Tid, som Hertuginde, der behandlede min Tante som en dyrebar Veninde, havde meddelt, mangen Anekdote fra denne Dames moderløse Barndomstid og Opdragelse af Enkedronning Juliane Marie: krydrede min Tante Mines Fortællinger om det Augustenborgske Hof. Hun fortsatte lige til sin Død sine Forbindelser med dette, ved hvilket baade hun og hendes ældste Børn vare højt anskrevne, og hun vedblev at modtage mange Beviser paa den fyrstelige Gunst, der paa mer end én Maade mildnede det Tab, ved hvilket hun alt i sine bedste Aar sad som Enke med seks umyndige Børn, hvoraf det yngste ved Faderens Død endnu var spædt. En god og kærlig Styrelse lukkede den kære Tante Mines Øjne mange Aar, førend det ulykkelige, saa snedigt forberedte og fra dansk Side saa besynderligt upaaagtede Augustenborgske Oprør i 1848 brød ud i lys Lue.

*

*

*

Der kunde vel næppe i Tyverne tænkes større Modsætning mellem to Familie-Indretninger end mellem den, som min Moder og den, som min Tante Mine styrede. Mit Fædrenehjem havde et stærkt fremtrædende Præg af et i bestemt Retning stræbende

Arbejdsliv, der tilvisse fra først af var udgaaet fra min Fader, men efterhaanden havde gennemtrængt dets mindste som dets største Dele. Hvor højest respektabelt dette Præg end var og almindelig blev anerkendt for at være: saa kan det ikke nægtes, at der imellem var noget tungt og trættende over det, der sagtens har bidraget til, at Børnene i forholdsvis unge Aar søgte at tilkæmpe sig selvstændige Stillinger i Livet. Af saadanne Tryk var der ikke fjærneste Spor i min Tante Mines Hus. Det bar lige tvertimod et Præg af Lethed, Finhed og Elegance, der forekom mig højest behageligt, og naar jeg saa dertil hørte mine smaa jævnaldrende Kusiner fortælle om deres Besøg hos Caroline Amalia, hos Prinsesserne Charlotte og Juliane, om alt, hvad der var bleven sagt og foretaget paa disse Besøg: saa kunde jeg imellem formelig skamme mig over, at jeg ikke mægtede til Gengæld at fortælle dem om al den ideelle Herlighed, hvori jeg selv levede. Derpaa forsøgte jeg dog aldrig. Jeg maa vel have været bange for at mine Skatte skulde forsvinde, naar de bleve udstillede, hvad de vistnok ogsaa havde gjort.

Modsætningen mellem de to Huse gentog sig baade i det Ydre og i det Indre mellem min Moders og min Tante Mines Individualiteter. Og dog elskede disse to Wexelske Søstre, der ved deres respektive Giftermaal vare havnede i Danmark, hinanden inderligt og vare i mangt et Tilfælde til Raad og Trøst for hinanden, mens deres Børn opvoksede som gode og trofaste Legekammerater. Afvekslende vare vi sammen om Søndagen, de hos os og vi hos dem, og min Fader, der trods al sin Stræng-
 hed med Arbejdet, var en stor Børneven, elskede og interesserede sig for de Krog-Meyerske Børn, som om de havde været hans egne. Han satte ogsaa stor Pris paa den lette Begavelse, den udmærkede Konversations- og Fortæller-Gave, der karakteriserede min Tante Mine og gjorde hende elskværdig og interessant i Omgang, hvad der vist aldrig har hindret ham i at anerkende hans stille, beskedne Hustru, der med den største Samvittighedsfuldhed, Forsagelse og Udholdenhed opfyldte sine vist ofte vanskelige Pligter.

Jeg har ofte i mit senere Liv gjort den Bemærkning, at to Søstre ligesom udfyldte hinanden, at det, som den ene besad i

fuldt Maal, netop var det, som manglede den anden, og omvendt. Men aldrig er dog denne Modsætning mellem Søstre, der alligevel holdt inderligt af hinanden, fremtraadt skarpere for mig end i min tidlige Barndom. Den blev senere et Yndlings-Stof for mine danske Stile, der, til min Lærer, Pastor Luplaus Forbauselse, atter og atter fordybede sig i dette Æmne.

Med den Krog-Meyerske Søsken-Kreds, i hvilken den bekendte, af Danmark og af danske Forhold højt fortjente Ulkebøller-Præst, Hans Wexels Krog-Meyer, var Oldermænden for hele Lauget, har jeg mit hele lange Liv igennem fortsat de i Barndommen grundlagte Slægtskabs- og Venskabs-Forbindelser. Hvor ofte disse end have syntes afbrudte, dels ved vore respektive Livsførelser og mine lange Ophold i Udlandet, dels ogsaa ved det indadvendte Liv, der undertiden i længere Perioder rejste en Mur mellem mig og den ydre Verden: saa ere de dog altid bleven genoptaget med Glæde, naar Livet atter førte os sammen, og endnu den Dag i Dag bringe de mig, forsaa vidt Døden ikke har overskaaret Forholdene, imellem en Duft fra Barndomslegen og en Erindring om min kære Tante Mine, til hvilken jeg ikke blot skylder Tak for mangen god og opmuntrende Time i den tidlige Barndom, men der ogsaa ved en Lejlighed, som senere skal omtales, af fuldt og godt Hjærte udøvede en Kærligheds Gerning imod mig, som jeg under Livets mangfoldige Omvekslinger aldrig har glemmt.

9.

Det var en givet Sag, at min ældste Søster og jeg skulde gaa i Døtreskolen, stiftet 1791. Min Moder havde gaaet i denne Skole, da den i Slutningen af forrige Aarhundrede begyndte sin Virksomhed og havde med den Troskab og Orden, der vare Grundtræk i hendes Karakter, opbevaret alle sine Præmier og gode Vidnesbyrd om at have været en flittig og, hvad Opførselen angik, udmærket Elev, hvis skriftlige Arbejder endog vare befundne værdige til at opbevares i Skolens Arkiv. Dertil kom endnu, at denne Skole, i Modsætning til de fleste af Københavns daværende Pige-Instituter, blev styret af en Direktion, der valgte

Bestyrerinde og Lærere, og at den, som Følge heraf, ikke var udsat for de Vilkaarligheder, der skal have hersket i hin fjærne Tids aldeles private og tilsynsløse Pigeskoler, som Heiberg med bidende Styrke, men dengang vist med fuld Berettigelse, nogle Aar senere gennemheglede i «Aprilsnarrene».

Paa den første Generalforsamling efter min Søsters og min Indmeldelse i Døtreskolen, blev min Fader valgt til Direktør, og Skolen, der havde faaet en farlig Konkurrent i Jomfruerne Lindes dengang meget ansete Institut, skylder ham ikke blot Antagelsen af nogle af dens ypperste Lærere, Borring, Muus, Luplau, men hævdede sig ogsaa under hans energiske Tilsyn, til en betydelig Højde, der kom den første Tid af min Skolegang tilgode.

*

*

*

Det er vanskeligt i Nutidens København med de store og omfattende Dannelses-Anstalter, med Adgang for Pigebørn til Præliminær-Eksamen, Lærerinde-Eksamen, Artium, o. s. v., at forestille sig Smaapigernes Skoleliv for circa 66 Aar siden. Der er imidlertid al Grund til at tro, at Døtreskolen — for hin Tid at være — var en usædvanlig god Skole, under den flinke og samvittighedsfulde Madame Mammens Bestyrelse. Men denne brave Kone, som baade min Fader og hans Meddirektører, Provst Holm og Justitsraad Gede, satte stor Pris paa, døde desværre alt i hendes bedste Aar. Da hendes Datter, Frøken Karen Mammen,*) som senere i en hel Aarrække med Hæder og Ære indtog hendes Plads, endnu var for ung til at overtage denne, blev den besat med den alt ved Skolen ansatte Lærerinde i Tegning og Brodering. Om denne Besættelse var til Gavn for Skolen, vedkommer mig ikke her, men at den hverken var til Gavn eller Glæde for mig, som alt et Par Gange, meget mod min Vilje, havde havt det Uheld at karambolere med denne Dame, er derimod en afgjort Sag, som endnu gennem Tidens lange, mildnende og klarende Perspektiv, halvt mellem Le og Græde, træder mig i Møde, og som jeg — hvor redelig en Vilje

---

*) Død i Slutningen af 1888.

jeg end har til at skifte Sol og Vind lige mellem det Fremstillede og Fremstillerinden, ikke kan forbigaa.

Det gik alligevel taalelig godt for mig under den første Periode af Frøken *s Bestyrelse. Jeg havde jo min egen Verden i mit Indre, en Verden, der vistnok ofte har gjort mig glemsom og uopmærksom ud ad til, men der til Gengæld, ikke blot i Skolen, men ogsaa i Hjemmet bar mig op over al Tilside-sættelse og væbnede mig med en vis stoisk Ro og Ligeegyldighed, der slet ikke laa i min Karakter, men som under de givne Forhold efterhaanden blev mig et tilvant Skjold. Uheldigvis blev dette Skjold af Frøken * betragtet som det mest knusende Overmod, der skulde og maatte knækkes, hvis der skulde blive et nogenlunde ordentligt Fruentimmer af mig. Hertil gav jeg hende desværre selv Vaaben i Hænderne.

Dog dette er at anticipere. Endnu i Slutningen af 1825 og Begyndelsen af 1826 gik Alt tilsyneladende jævnt og roligt, med gode, ja udmærkede Karakterer hos mine Lærere og stor Glæde i at fortælle selvlavede Historier til mine Skolekammerater i Frikvarteret, ved Danseøvelserne, og vel engang imellem ogsaa i Tegne- og Brodér-Timerne, naar Læreren — efter at have sat os i Gang — undertiden overlod os til os selv.

Det var under Meddelelsen af en saadan selvlavet Historie, der mange Aar senere er bleven bearbejdet til Brug for den unge Digter i Novellen «min Søns Breve», at en af mine Skolekammerater pludselig udbrød: «Men det er dog grueligt, hvor Du kan lyve! Sligt er jo aldeles umuligt.» Jeg lod mig dog ikke forbløffe af dette Udraab, men tog ganske rolig op af min Forklædelomme et lille, nydelig forarbejdet, forgyldt Slot, som jeg nylig havde faaet til Foræring, og som egenlig blot var en sindrig Konstruktion for et Alenmaal, hvori det røde Baand, som udgjorde Alenens Længde var skjult. «Her ser I mit flyvende Guldslot,» sagde jeg med stor Sikkerhed. Men jeg bruger det kun, naar jeg i Ferien kommer ud til Holtehus. Her i Byen vilde man blive taget af Politiet, hvis man prøvede paa sligt.» Om mine Skolekammerater toge den Forklaring for gode Varer, véd jeg ikke. Den Time i Fransk, der skulde begynde, afbrød al Diskussion om Sagen. Da man imidlertid, til

Trods for den mod det flyvende Guldslot gjorde Indsigelse, holdt saare meget af at høre mig fortælle, var det maaske for ikke at gøre mig ked deraf, at man aldrig mere eksaminerede mig om, «hvad der var virkeligt og hvad der var uvirkeligt» i mine Historier. Jeg bruger med Forsæt ikke Ordene «sandt og usandt», thi da jeg altid momentant oplevede, hvad jeg fortalte, var dette ogsaa altid fuldkommen Sandhed for mig. Derved var det sagtens, at disse højst ukunstneriske, ja sagtens imellem noget vilde Fortællinger fik overbevisende og morende Tiltrækningskraft for de smaa Tilhørerinder. Endnu vare vi alle uberørte af det erotiske Element, der alt i mangan lille Skolepiges Liv spiller en saa stor, ofte en saa uheldig Rolle, og saalænge jeg følte, at jeg kunde underholde og more med mine Fortællinger, vedblev jeg ufravigeligt at tage Udgangspunktet for disse fra noget ganske jævnt selvolevet, som jeg derpaa — næsten uden selv at vide hvorledes — førte over i æventyrlige, maaske engang imellem i næsten umulige Situationer, indtil vi efterhaanden bleve trætte af den Morskab og forlangte bedre og kraftigere Underholdning.

Foruden disse Fortællinger, hvoraf, som alt sagt, kun en eneste er bleven opbevaret, var der en anden og vistnok langt nyttigere Maade, paa hvilken jeg gjorde mine første Forsøg paa at løfte og strække Vingerne. Det var de, undertiden med selvvalgt Æmne, undertiden med bestemt Opgave, foresatte danske Stile, som vi hveranden Uge skulde fremlægge i den danske Time hos Luplau. Denne Lærer var mig meget kær, og jeg var altid i Feststemning, naar han gennemgik og rettede mine Stile, der ogsaa undertiden bleve oplæste af ham til Bedste for den øvrige Klasse. Engang forstyrrede han dog min Glæde med det Spørgsmaal: «Har De ingen Hjælp havt?» Jeg kunde med god Samvittighed svare, at jeg aldrig, hverken i Hjemmet eller i Skolen fik Hjælp til mine skriftlige Arbejder, og jeg havde kunnet tilføje, at jeg lige tvertimod selv ydede Hjælp til højre og tilvenstre, endogsaa til dem, der vare flere Aar ældre end jeg. Hermed taug jeg dog viselig, thi den Slags Hjælp var strængelig forbudt. Vi skulde staa paa vore egne Ben! — Ak,

Gud hjælpe os for den Staaen paa egne Ben! Som jeg med stor Glæde og Beredvillighed har støttet mangan kær Skolekammerat i de Fag, der særlig laa for mig: saaledes har jeg ogsaa modtaget mangan kærlig Hjælp med Broderiet og ved Tegnebrættet. Jeg erindrer navnlig en sød, tidlig af Brystsyge afdød Pige, Pauline Falch, der formelig fandt en Glæde i at tegne den ene Blomst, den ene Frugt efter den anden for mig, naar hun mærkede, at jeg var optaget af ganske andre Ting end at kopiere med Blyant eller Sortkridt en Fortegning, som jeg paa Grund af min store Nærsynethed, ikke kunde se i det rette Perspektiv. Disse to Discipliner, som dengang vare mig forhadte, bleve mig i en senere Livsperiode, under den fortræffelige Frøken Christine Løvmands ypperlige Vejledning, meget kære, og om jeg end ikke bragte det vidt i Brugen af Penselen, har den dog ofte været mig en trøstende Adspredelse, særlig i de Perioder, da jeg maatte erfare, at man, under Livets Konflikter ikke altid kan være i Stand til at læse og skrive, og at selv den indre Verden engang imellem kan svigte.

Der er langt, langt frem, inden jeg kommer til de Erfaringer. Endnu er jeg den lille kække Skolepige, der bogstavelig tror at kunne erobre Himmel og Jord, paa hvem Skænd og Irettesættelser glide af som Vand af Voksdug, og som i Tilgift til den indre Verden, der udgør min Stolthed og min Glæde, og som jeg især i Hjemmet ruger over som Dragen over sin Skat, er bleven paavirket af et ganske nyt Element, som jeg, hvis Udtrykket blot ikke var vildledende, gerne kunde kalde: «min første Forelskelse», et Element, hvis store Betydning for min Udvikling og Uddannelse i forskellige Retninger vel først gjorde sig fuldt gældende i mit femtende Aar, men som dog allerede fra Begyndelsen af min Skolegang bredte sin velgørende Varme over min Tilværelse og modarbejdede den Følelse af Forladthed, af at være tilovers, under hvilken jeg af og til havde laboreret i Hjemmet.

For at blive i en nogenlunde kronologisk Orden, maa jeg alt her berøre dette Element og en Del af de Personligheder, som det bragte mig i Forbindelse med.

Skønhed, Udtrykket for den rette Forening af legemlige og aandelige Fortrin, er en dejlig Gave. Det gaar med den som med den vidunderlige Lampe i Æventyret: Den er, til Trøst og Husvalse for vor indre og ydre Sans, spredt omkring i Verden i mangt et enkelt Træk, men samlet, fuldendt, paa én Haand, er den en meget stor Sjældenhed.

Den attenaarige Islænderinde, Johanna Christiane Briem, der i Efteraaret, 1823, kom ned til Danmark, var i fuld Besiddelse af denne Vidundergave. Hun var Datter af daværende Sysselmand, Kammerraad Briem paa Akureyri og min Faders Søster, Valgerda, hvem jeg andensteds har præsenteret for mine velvillige Læsere.*)

Denne Johanna Briem, der alt paa Island var berømt for sin Skønhed, havde som tolvaaarigt Barn været med sin Fader i København. Under et Par Maaneders Ophold hernede havde hun indsugtet en Del os nu, da Kommunikationerne ere saa lette, næsten ufattelige Forestillinger om Livet i Danmarks Hovedstad, der for hende havde vist sig som en By af lutter Paladser. Det smukke islandske Barn i den smukke islandske Dragt var naturligvis bleven forgudet i Faderens Omgangskreds, var bleven ført til alt, hvad det daværende København kunde byde af Fornøjelser, havde set Kongen, Frederik den Sjätte, køre i Guld-karrét med Løbere og Fakler foran Vognen, og troede fuldt og fast, at den Musik, hun havde hørt under dette Optog, kom fra disse Fakler: kort og godt, hun havde opfattet Alt, hvad hun saa' og hørte fra et Naturbarns Standpunkt, og kom som Følge deraf hjem til Gaarden Grund paa Øfjord, hvor hendes Fader havde sin Embedsbolig, med Hovedet fuldt af en Verden, der stod i stik Modsætning til det stille Liv, i hvilket hun som andre islandske Embedsmænds Døtre i hin Tid, om Sommeren skulde vogte Faarene, om Vinteren pille Ulden og høre paa Sagaforelæsnngen. Alt som Aarene gik, udviklede der sig hos det engang i Hjemmet saa lykkelige Barn en brændende Længsel

---

*) I Smaaskitser fra en Islandsrejse i Sommeren 1867.

efter atter at komme ned til Byen med de store Paladser og de mange Herligheder.

Da denne Længsel i hendes attende Aar begyndte at antage en sygelig Karakter, indledede hendes Fader nogle Forhandlinger med sin Ven og Frænde, Professor eloquentiæ Børge Thorlacius, gift med min Navne, Benedicte Kall, om at Sysselmandens Datter, Johanna, kunde være et Aarstid i hans Hus i København. Fra Etatsraad Thorlacius' Side var der ikke det Mindste i Vejen herfor. Han var selv stolt af at nedstamme fra en af de store islandske Slægter og fastholdt, ligesom min Fader, sine Forbindelser med det fjærne Stammeland. Selvfølgelig havde han Intet imod at modtage en Datter af en Ungdomsven paa kortere eller længere Besøg i sit overordenlig gæstfri Hus. Hans Hustru, den kloge og elskelige Kvinde, som jeg, lige indtil hendes bratte og uventede Død i 1835, med taknemlig Stolthed har kunnet kalde min anden Moder, mente derimod, at en ung Islænderinde, der, paa nogle faa Maaneder nær, havde tilbragt hele sit Liv paa Gaarden Grund med at vogte Faar, pille Uld, synge Viser og læse Sagaer, eller høre paa Sagaforelæsning, vel næppe egnede sig ganske til at udfylde den Plads som Selskabsdame og Plejedatter, der ved et Giftermaal nylig var bleven ledig i hendes Hus. Baade min Moder og min Tante Mine bleve raadspurgte under de af Ægteparrets forskellige Anskuelser følgende Forhandlinger, og min Moder, der ofte med kærlig Omhyggelighed havde taget sig af sin Mands islandske Slægtninger, gjorde da, for at faa en Ende paa Sagen, det Tilbud, at hun foreløbig vilde modtage Johanna Briem i sit Hus som Gæst, saa at Etatsraadinde Th. kunde se den unge Pige og stifte Bekjendtskab med hende, førend hun tog sin endelige Bestemmelse om den af mange attraaede Plads i hendes Hus.

Saa kom Johanna B. til os. Saa fik hendes tilkommende Plejeforældre Lejlighed til at se og til at blive indtagne i det skønne Naturbarn, og min Moder fik Tid til at københavnisere hendes Dragt og rette paa hendes noget haarde Udtale af det danske Sprog. Det gik vist altsammen meget hurtigt, og det var vel sagtens nødvendigt. Men jeg husker tydeligt, at jeg i

mit stille Sind var bedrøvet over enhver Forandring, der foretoges med den herlige Skikkelse, og til Dags Dato holder jeg af at mindes hende som hun kom lige fra Skibet i den islandske Dragts tætsluttende sorte Klædestrøje og den lille sorte Filthat, under hvilken der bølgede den rigeste og dejligste guldbrunne Haarfyldte, som jeg, hverken paa Malerier eller paa levende Mennesker, har set Mage til, og straaledede et Par store, mørkeblaa, uudgrundelige Øjne, som Den, der engang havde sænket sit Blik i dem, næppe nogensinde kunde glemme.

*   *   *

Jeg stod paa den Tid meget kærlighedsløs i Hjemmet. Min Fader var stærkt beskæftiget og mine Berørelser med ham, der, førend Skolegangens Begyndelse, havde været saa livlige, indskrænkede sig ofte i længere Tid til et Eftersyn af de Afskrifter, som jeg imellem gjorde for ham. Han var meget stræng i Bedømmelsen af disse, og jeg har i mit senere Liv ofte velsignet ham for denne Strængighed, som jeg dengang var bange for. En enkelt Søndag-Formiddag kaldte han mig vel ind til sig for at læse Schillers Digte med mig, hvad der glædede og opmuntrede baade ham og mig. Naar han var meget træt eller havde havt Fortrædeligheder med sit Arbejde, kunde han ogsaa en Gang imellem om Aftenen lade mig læse højt eller lade mig recitere Digte for ham. Men det var kun enkelte Lysglimt, der kom sjældnere og sjældnere. Thi som Draaben huler Stenen, saa begyndte ogsaa efterhaanden de mange, vistnok fuldt berettigede Smaaklager over min Mangel paa Orden, over mit overspændte Væsen, over min Glemsomhed, naar det ikke lige gjaldt Lektielæren o. s. v., o. s. v., at faa Indflydelse paa ham, der hidtil havde været min Trøst og Støtte i Hjemmet. Under disse Forhold var det som et Pust fra Hinmeriges Rige, da Johanna Briem, min dejlige, islandske Kusine, alt ved vort første Møde, da hun kom lige fra Skibet i sin islandske Dragt, udfyldte den uhyre Kærlighedstræng, hvorunder mit stakkels Barnehjærte laborerede, mens hun fra sin Side straks opfattede den lille Krøltop, der beundrende stirrede paa hende, som en født Aandsfrænde. Trods Forskellen i vor Alder og min kære

Moders kun slet dulgte Misfornøjelse over, at den islandske Slægting havde en saa daarlig Smag, at hun kunde foretrække det lille urolige Skumpelskud for Husets tre Aar ældre, smukke og alt meget udviklede Datter: sluttede Johanna Briem og jeg, under hendes korte Ophold i mit Fædrenehjem, det Venskab, der vel fra min Side i Begyndelsen havde en første Forelskelses hæftige Karakter, men som under dets senere Udvikling skulde blive af uberegnelig stor Indflydelse paa hele mit øvrige Liv.

Det drømte Ingen af os om, da Johanna, efter at have indtaget sin Plads i det Thorlaciansk-Kallske Hus, lidt efter lidt drog mig over i dette.

11.

Det var et stort og tildels mærkeligt Portræt-Galleri, der rullede op for mig i den nye Kreds, der saa uventet havde aabnet sig for mig. Jeg følte mig usigelig lykkelig i denne, vistnok fordi mit Hjærte her fandt den Næring, som hverken Hjemmet eller Skolen havde formaaet at yde det. Jeg tilbragte derfor ogsaa, med fuld Tilladelse af Forældrene, hvert Minut af min Fritid, alle Søn- og Helligdage og alle Frier i den, de sidste om Vinteren i Byen, om Sommeren ude paa det kære Holtehus, hvad der jo for et stakkels københavnsk Barn, der ikke var vant til at ligge paa Landet, var en stor Herlighed. Det var en anden Verden, end den jeg hidtil havde kendt i det virkelige Liv. Det forekom mig, at den stod højt over mit eget kære Fædrenehjem, højt over det Pløyenske og det Krog-Meyerske Hus. At denne nye Verden ogsaa kunde have sine Mangler og Ensidigheder: det laa aldeles udenfor min Opfattelses-Ævne. Jeg vidste kun Et: at jeg var meget lykkelig i den, og jeg drømte ikke om, at den skulde være særlig aparte, at den — som jeg senere med stor Bitterhed maatte erfare — kunde blive Genstand, om end ikke for Dadel, saa dog for det, der efter min Mening var langt værre end Dadel: «den Gøren Nar af», der var et fremherskende Træk i Tyvernes — hvad jeg et Decennium længere frem i Tiden lærte at indse — endnu højst spidsborgerlige København.

*

*

*

Allerede førend Johanna kom fra Island havde min Søster Elise og jeg, samt de Krog-Meyerske Kusiner, der vare omtrent jævnaldrende med os, været til Børnebal i den lave én-Etages-Bygning paa Hjørnet af Nørregade og Frueplads, hvori Th.s dengang boede. Men ved Johannas Ophold i Huset blev denne Omgang, der tidligere havde indskrænket sig til et eller to Børneballer om Vinteren, for mit Vedkommende — som alt berørt i det Foregaaende — saa livlig og intim, og optog mig i en saadan Grad, at jeg tilsidst slet ikke brød mig om anden Omgang. Den lave Vaaning, som jeg endnu engang imellem gæster i Erindringen, udgjorde et af de Huse, som kun med en eneste Etage var bleven smurt op i Hastværk for at skaffe Boliger til Erstatning for de i Bombardementet afbrændte. Det var en givet og ofte omtalt Sag, at der skulde bygges et højt og stort Hjørnehus (det nuværende Nummer 6 paa Nørregade) paa dens Grund, saa snart Etatsraad Th. tiltraadte den alt længe projekterede store Udenlandsrejse, der skulde vare i flere Aar, men som af Pietets Hensyn til hans alderstegne Moder hidtil bestandig var bleven udsat. Man kunde i hin fjærne Tid hverken kaldes tilbage pr. Telegram eller fare hjem i stor Hast med Jærnbane, og der var selvfølgelig ganske andre Ophævelser og Forberedelser, førend man kom afsted, især naar man som Etatsraad Th. vilde rejse med egen Vogn, føre Hustru og Plejedatter, samt en Del tilvante Bekvemmeligheder og Bøger med sig. Rejsen var det staaende Æmne i Onsdags- og Professor-Selskaberne, men endnu var der ikke Tanke om at komme afsted, og den kærlige Søn takkede bestandig Gud for hvert Aar han endnu havde sin gamle Moder. Den lave Bindingsværks Bygning blev altsaa staaende, og vi dansede lysteligt i dens rummelige og, efter hin Tids Fordringer, meget smukt møblerede Værelser til Lirekassens Melodier, mens Lars, en gammel stivbenet Tjener og Kusk (man holdt endnu, i det mindste hos Th.s til 1826, paa god gammel Professor-Manér fra Holbergs Tid, Hest og Vogn) lavede Punschen til Studenterne, der fra Onsdagens Aftenselskaber vare indbudne til at gøre Tjeneste ved disse Børneballer. Da alle vi Smaapiger, hvoraf et Par endnu levende med Fornøjelse erindre hin fjærne Tid,

havde den Egenskab at vokse meget flinkt og hurtigt, saa vare vi alt ved Husherrens, hans Frues og Johannas Hjemkomst fra den store Rejse i 1828, unge Piger. Studenterkredsen var ogsaa vekslet. Vi genfandt hverken vore første Balkavalerer*) eller vore første barnlige Bal-Inklinationer. Alt havde faaet et andet Præg.

*

*

Allerede i 1819, altsaa omtrent 6 Aar førend den her berørte Periode af mit Liv, havde Christian Winther digtet sin dejlige Studentervise:

«Her under Nathimlens rolige Skygge»,

og dens, især senere, saa berømte Omkvæd:

«Herrer vi ere i Aandernes Rige,

Vi er den Stamme, som evig skal staa»,

var alt i Tyverne begyndt at trænge igennem i vide Kredse. De ældre af Professorerne holdt imidlertid ikke af denne Sang og endnu mindre af de Studenter-Bevægelser, som fulgte i dens Spor, og som foranledigede Studenterforeningens Stiftelse. Intet Pust af denne nye friske Studenterverden, som min Fader straks havde hilst med Glæde, banede sig Vej til den lave Bindingsværks-Bygnings ugenlige Onsdags-Selskaber, hvori Etatsraad Th. præsiderede ved Gnavspillet, og hvor Ordet «Politik» var, eller syntes at være aldeles ubekendt, naar det ikke netop gjaldt Grækernes Frihedskamp og Udsigterne for Grev Capo d'Istrias til at beherske Grækenland som en selvstændig Ståt. Selv dette, mig fra Fædrenehjemmet saa vel bekendte Æmne, blev kun berørt med stor Varsomhed som om man havde kunnet brænde sig paa en altfor fri Udtalelse derom. Om indenlandske Tilstande var der dengang endnu aldrig Tale. Blev vor gamle Konge eller Prins Christian, til hvilken sidste Etatsraad Th. ofte var tilsagt, nævnet, da skete det med den største Ærbødighed og med en Pietet, om hvilken en senere Slægt ikke har fjærmeste Begreb.

*

---

*) Den sidste af disse, Biskop Ch. Engelstoft, er dod, mens jeg reviderer mit Manuskript.

Efter denne korte Antydning af Forholdene i Husets Selskabsliv, vil jeg prøve paa at fastholde nogle Figurer fra det Portræt-Galleri, der efterhaanden udfoldede sig for mig og der maaske kan betragtes som Bidrag til en Illustration af hin længst skrinlagte Tidsalder, hvis Minde jeg ønsker at opfriske. Som billigt, begynder jeg med Husets Herre, den højtagtede Etatsraad, Professor eloquentiæ, Ridder, Børge Risbrigh Thorlacius, saaledes som han staar for mig før hans Tiltrædelse af den store Udenlandsrejse i 1826.

12.

Han var, som alt omtalt, af islandsk Herkomst, og hans Fader, Rektor ved Metropolitanskolen, Skule Thorlacius, ejede endnu ved sin Død en Gaard paa Island, som han havde ønsket skulde forblive i Familien og derfor havde testamenteret til en af sine nu længst afdøde Søønnesønner. Denne Fader havde opdraget sin Søn Børge i stor Kærlighed til det fjærne Stammedland og i stor Ærbødighed for dets gamle Digtekunst. Disse Elementer blandede sig senere med hans klassiske Lærdom og hans antikvariske Studier, og paavirkede til en vis Grad Valget af hans Omgangskreds, til hvilken baade den lærde Finn Magnussen, Udgiveren af Sæmunds Edda, og min Fader hørte. Ligesom denne sidste var han en ren og bærnlignende Sjæl og en sand Studenterven, der ligefra han var bleven Professor i 1802 og havde sat Foden under eget Bord, fandt Glæde og Tilfredsstillelse i at aabne sit Hus for den studerende Ungdom, især for de unge nydimitterede Studenter, enten disse vare Sønner af hans udenbys Venner, Islændere, eller de ikke havde anden Adkomst til denne Professor-Udmærkelse (thi som en saadan betragtedes Indbydelsen til disse Selskaber i hin Tid) end at de vare uformuende, flittige og sædelige. Denne hans virkelige Studenter-Interesse havde dog ikke mindste Lighed med den, der gjorde Rahbek til Kammerat og Dusbroder med enhver Student. Nej, Disciplinen blev strængt iagttaget. Gnavspillet gik sine regelmæssige to Timer efter Theen, indtil det afløstes af det skaarne Smørrebrød, hvis uhyre store, med Kalvesteg

belagte Fæde jeg endnu tror at kunne se, og af Punschen, som Lars havde lavet og som efter senere Forlydende skal have været lovlige tynd, men som til Gengæld serveredes i stor Overflodighed. Skøndt de unge Mennesker talte indbyrdes sammen, var der dog et vist dæmpet Præg over deres Samtaler, og en frisk Vise, en livlig Disput — saaledes som de ofte forekom i mit Fædrenehjem, mindes jeg ikke nogensinde at have hørt i disse Onsdags-Selskaber. Det syntes i sin Orden: Professoren var jo tilstede. Han var venlig og oprømt. Han talte i en faderlig kærlig Tone til disse, for største Delen, ganske unge Fyre, spurgte dem om deres Studier, Informationer, om de havde forstaaet hans sidste Forelæsning, o. s. v. Den barnløse Mand, der vistnok ofte havde ønsket sig en Søn, støttede i hin Periode, førend den store Udenlandsrejse, manges stræbende Yngling, der senere kunde takke ham for, at han var kommen nogenlunde glat over de første Universitetsaars pekuniære Vanskeligheder.

Der var imidlertid én Genstand, som han ofte, og altid med en vis Iver vendte tilbage til: det var den forgangne Tids uhyre Strængthed mod de Unge. Jeg har gentagne Gange hørt ham fortælle, hvorledes han, Aaret førend han blev Lektor ved Universitetet, som Lærer i Latin ved Metropolitan-Skolen, var bleven højst ubehagelig overrasket af et Ørefigen, mens han var ifærd med at diktere Klassen en Stil. Denne for en 25aarig Mand drøje Konfekt, som hans Fader, Rektor Skule Thorlacius, gav ham i alle Disciplenes Paasyn, blev ledsaget af en skarp Forklaring om, hvor utilbørligt og strafværdigt det var at bruge sine egne tidligere Stile til Undervisning for sine Disciple. «Og min Fader havde fuldkommen Ret», tilføjede Etatsraaden, naar han havde fortalt sin Anekdote. «Man maa paa ingen Maade gøre sig det bekvemt, men bør altid paany udarbejde sine Materialia.»

Jeg gad vide, hvad denne Mand med den store Lærdom, den gammeldags Disciplin, der forekom ham meget mild i Sammenligning med den han selv havde været underkastet, og med den inderlige Velvilje for de Unge, vilde sige, hvis han pludseligt dumpede ned i et af Firsindstyvernes Studentermøder!

Foruden Gnavspillet, Smørrebrødet, Punschen og Etatsraadens faderlig milde Samtale, var der en Tiltrækningskraft af anden Natur for Onsdags-Selskabernes ungdommelige Medlemmer i dette Hus. Det var ikke den dejlige Islænderinde, Johanna Briem. Paa hende saa' man og man beundrede hende som et skønt Maleri. Men videre kom man ikke. Hun syntes utilgængelig for Fremmede, hvad der maaske laa i, at hun, Nordlandets højst poetiske Datter, dengang endnu slet ikke var inde i, ja, jeg kan vel sige, slet ikke forstod de lettere Konversations-Genstande, som hver Tids Mode gør til Stof for de Unges Underholdning. Naar hun blot kunde slippe fri for Gnavspillet, der kedede hende gyseligt, satte hun sig i Regelen afsides med den lille Kusine og læste — horrible dictu — jeg siger det med Gru, «Varners poetiske Vandring» eller et lignende af de sentimentale Værker, som dengang oversvømmede Bogmarkedet og frembragte den sygelig æsthetiske, jeg kunde have Lyst til at sige den sygelig uæsthetiske Retning, som Heiberg vel alt havde taget meget alvorligt fat paa i Anledning af Ingemanns Blanca, men som dog først rigtig fordampede, da vi kom ind i Tredverne. Nej, den store Tiltrækningskraft, baade for de Unge og de Gamle i dette Hus var den aandfulde, statelige, højst intelligente og endnu i sit 46de Aar smukke Husfrue, der med en vis Ro og Værdighed førte sit Scepter paa en anden og langt mere tiltalende Maade end hendes kære Ægtefælle.

Hvorledes var han, den lille lærde, sirlige og distræt Mand kommen i Besiddelse af denne Skat med det rige Hjærte og de rige Ævner? Han vidste, at hun var en Skat, hvad jeg slutter deraf, at han paa Aarsdagen af hans Forlovelse i 1801, hvert Aar paany, fæstede hende med en Guldring. Som Følge heraf var der paa Auktionen efter hendes Død ikke mindre end 27 af den Slags 23 Karats Forlovelsesringe. Dette tyder paa en inderlig Kærlighed. Paa sin Maade holdt han ogsaa af hende og satte hende meget højt, hvad der dog ikke havde forhindret ham i at glemme hende ved en meget vigtig Anledning. Paa sin Bryllupsdag tog han nemlig ganske rolig hjem til sit gamle

Studereværelse i Faderens Rektorbolig som fra et andet Selskab, tilsyneladende uden mindste Erindring om, at han for nogle Timer siden var bleven viet til den smukke og aandfulde Benedicte Kall. Der laa en lærd Afhandling paa hans Bord, som han havde maattet forlade, da Faderen afhentede ham til Brudgoms møde i Frue Kirke. Over den kastede han sig saa ivrigt, at Brud og Brudekammer ikke eksisterede for ham. Da Bryllups-gæsterne begyndte at tage bort fra Skydebanen, hvor Gildet havde staaet, maatte Bruden ledsages af sin yngre Broder til de Nygiftes Hjem, hvorpaa denne hentede den desserterede Professor fra Arbejdsbordet i Metropolitanskolen til Brud og Brudekammer i Raadhusstræde. Det maa have været et besynderligt Møde mellem de To. Jeg forestiller mig, at de begge have tiet ganske stille. En egen Begyndelse paa et Samliv var det tilvisse. Og dog kunde man til en vis Grad kalde det paafølgende Ægteskab lykkeligt, det vil da sige, naar man ikke stillede Fordringerne for højt. Hun, der jo var opvokset i et af hin Tids lærde Huse, tog efterhaanden levende Del i hans Arbejder og Sysler, og det paaskønnede han. Der blev aldrig vekslet et umildt Ord i deres daglige Liv, der var ingen Disputer om, hvorledes Tingene skulde indrettes. Den kloge Husmoder sørgede i Stilhed for Alt, og den lærde Husherre var glad i sin Hustru, ja stolt af hende, naturligvis paa sin Manér. Men hvorledes var han kommen i Besiddelse af denne Skat?

13.

Som et Aktstykke fra en længst svunden Tid, vil jeg her give en Kopi af hans Frierbrev til hende. Den er fuldkommen nøjagtig*). Endogsaa Retskrivningen er bibeholdt.

«Hirschholm, d. 27. Juli 1801.

Tilgiv, ædleste Jomfru, min ubeskedne Pen, at den uden Undseelse fordrister sig, som Tolk i et forlegent Hiertes Anliggende, at henvende sig til Dem og tillad, at den i største Korthed andrager sit Ærinde.

---

*) Originalen er i mit Væрге.

I en Alder, som opvækker Ønsket om en stadig Virkekreds og i en Stilling, der giver mig Udsigt til om ikke lang Tid at erholde samme, nærer jeg hos mig den Forhaabning, ved en hældig Forbindelse maaskee snart at kunne smage en Families Glæder, og smigrer mig med, at kunne bidrage mit til at gøre en anden Person lykkelig. Mit Hierte tilsiger mig, at De, ædle Jomfru, forenede hos Dem de Egenskaber (thi Deres Beskedenhed forbyder mig at tilføje mere), som udgøre Ægteskabets Prydelse, og jeg priser mig lykkelig, om jeg kunde haabe, ikke at være Dem uværdig.

Deres Haand og Hierte er det da jeg herved vover at udbede mig. Mundtlig vilde jeg igaar have aabnet Dem mit Ønske, men en forlegen Undseelse og Frygt for at fornærme Deres Beskedenhed, hindrede mig fra at forsøge det.

Raadfør Dem med Deres Hierte, og vil da Forsynet forunde mig mit Ønskes Opfyldelse fra Deres Side, er jeg overbevist om, at Deres værdige Forældre ikke misbillige min Dristighed. De ville imidlertid bevidne Dem min ydmygste Taknemmelighed for Deres bestandige Godhed imod mig.

Inden jeg rejser tilbage til Kbh., vover jeg næste Søndag eller Mandag igjen at besøge Deres Forældre for at underrettes om Deres Tanker om det foranførte.

Til Slutning beder jeg at undskylde disse Hastværks Linier og anbefaler mig, ærbødigst

Børge Thorlacius.

A Mademoiselle

Madselle Benedicte Kall

à Holte.»

*

Dersom man tror, at dette Brev er Begyndelsen paa et Frieri, tager man Fejl. Det er lige tvertimod Afslutningen. Den unge Lektor og vordende Professor havde aldeles ikke tænkt paa at fri, hverken til Benedicte Kall eller til nogen anden ung Dame. Men hans Fader, Rektor Skule Th., havde udfundet, at

Børge begyndte at blive altfor gruelig distræt, at der var tre giftefærdige Døtre i den Kallske Professorgaard, og at en af disse i Fornue og i Stilling kunde være en passende Hustru for hans Søn. Han henvendte sig da til Professor Abraham Kall, og denne gav med Glæde sin Tilladelse til, at den unge Lektor Th., hvis Flid og Dygtighed han skattede, maatte gøre sin Opvartning hos hans Døtre for selv at vælge sig en af dem og — som det hed i det daværende Friersprog — se at insinuere sig. Den ulykkelige Lektor, der var aldeles uvant til Dameselskab, begav sig da i Slutningen af Juni, 1801, med et af Forlegenhed bankende Hjærte hen til Professorgaarden i St. Pederstræde, i hvis store Sal han straks blev indladt. Det var den samme, nu efter Tidens Mode omdøbte Storstue, hvori en ældre Generations Børn engang vare trillede ind til Holberg*), og hvor nu en Frierscene fra 1770**) skulde gentages. Ligesom dengang sad nu atter, efter Ordre fra deres Moder, tre unge Frøkener om Bordet for at modtage en ung Mand, der med Forældrenes Tilladelse kom for at insinuere sig og vælge sig en Brud. Med Viften, der havde afløst Brodér-Rammen, i Haanden, stive som Pinde og efter Etikettens Forskrift med nedslagne Øjne, ventede de paa hans Komme, og det er vel næppe muligt, at de ikke i denne Stund maa have husket paa den Scene, som for 31 Aar siden var foregaaet her mellem deres tre Fastre og den unge Læge Aaskov, som nu var deres hæderlige og højt ansete Onkel. Det gik imidlertid ganske anderledes. Den nuværende Frier var hverken munter eller interessant som Lægen havde været, og der fulgte ingen sørgelig Tragedie i Frieriets Fodspor. Lige tvertimod. Den unge Lektor var saa stiv og forlegen, at han slet ikke vidste, hvad han skulde sige, eller hvem han skulde henvende sig til. Ingen af de tre Frøkener fandt for godt at hjælpe lidt paa ham. Det blev da ved nogen Talen om Vejret, ved Spørgsmaal om man snart tænkte paa at flytte ud til Holtehus, og deslige. Selv med disse Bagateller gik det tvært. Efter et for alle Parter pinligt Kvartér, bukkede den

*) Sé Tillægget til 3dje Bog: I Professorgaarden.

**) Sé Tillægget til 3dje Bog: Lidt Hjærtesorg fra 1770.

unge Mand pligtskyldigt for de tre Damer, der til Gengæld nejede for ham, hvorpaa han forlod dem. Men i Stedet for, som Skik og Brug fordrede, at henvende sig efter Visiten til Damernes Fader, gik han lige hjem til sin egen. Han kunde rigtignok ikke sige som Henrik i Maskeraden: «Ach saadant er snart gjort, Hr. Jeronimus, naar man véd Grebet», men han erklærede, at han, efter sin Faders Ønske, gerne vilde gifte sig med en af de K.ske Frøkener, naar man blot vilde vælge for ham, saa at han ikke oftere skulde komme til at sidde ligeover for dem, uden at vide, hvilken der var den rette. Det fandt Rektor Skule Thorlacius meget rimeligt og fornuftigt af hans Søn, eftersom de ældre Folk ere klogere og mere skarpsynede end de unge. Han paatog sig da med Fornøjelse at klare den Sag, om hvilken han henvendte sig til Abraham Kalls Hustru, Mariane, født Rosenstand Gøiske, Søster til Udgiveren af den dramatiske Journal, og hun gav sig selvfølgelig til at sondere sine Døtre. Den ældste, Elisabeth,*) der alt gik i sit 26de Aar, vilde intet høre om Giftermaal. Hun var vred paa Mandfolkene og deres slette Smag, og hun var alt saa belæst og lærd, at hun helst vilde staa paa sine egne Ben for at have sin fulde Frihed til sine Studeringer. Den yngste, Julie, var endnu temmelig ung og havde ingen Lyst. Men den mellemste, Benedicte, passede efter Moderens Mening i alle Maader og Dele til at blive Professorfrue. Hun blev da bearbejdet med Forestillinger om, hvilken stor Glæde hun vilde gøre sine Forældre, der nedlod sig til at bede, hvor de havde Ret til at byde, og med Forestillinger om, hvilken udmærket brav og lærd Mand den unge Lektor Th. var, saa at hun tilsidst, vel ikke med Lyst, men dog uden Modstand, indvilligede i at blive hans Forlovede. Efter de Præliminærer blev han et Par Gange indbudt til Kalls, for at han nu, da alt i Grunden var klappet og klart, enten i Haven ved Holtehus, hvor man var flyttet ud, eller paa et andet passende Sted, kunde udøse sit Hjærte for den til ham valgte Brud. Resultatet blev det ovenfor citerede Brev, der hører med til den af ham givne Portrætskitse, og der, efter om-

---

*) Senere kaldet «Kassandra».

trent et Aars Forløb, førte til det Bryllup, ved hvilket Brudgommen af lærd Distraktion glemte sin Brud, med hvilken han forresten i en lang Aarrække samlevede i et hæderligt, og man kan jo, naar man vil slaa lidt af paa Fordringerne, gerne sigge lykkeligt Ægteskab.

Saaledes havde han faaet den Hustru, hvis Minde jeg ærer som min anden Moders og af hvis Liv jeg nu ogsaa vil se at fastholde nogle Træk.

14.

Hun havde med en stærk Sjæl og en kraftig Vilje efterhaanden overvundet en uhyre Sorg, der vistnok vilde have knust de fleste unge Piger aldeles. Denne laa ved hendes Forlovelse i 1801 med Lektor Th. alt en fire å fem Aar tilbage i Tiden. Ved den var der intet at gøre. Den havde, da den første frygtelige Strid var gennemkæmpet, givet hendes Væsen et i hin spidsborgerlige Tid vistnok saare sjældent idealistisk Præg. Der var ikke Spor af noget melankolsk Sygeligt, heller ikke Gnist af Koketteri eller verdslig Letsindighed i de regelmæssigt smukke, men temmelig stærkt markerede Træk. Der lyste en klar Forstand og en bestemt Vilje ud af hendes rolige, gennemtrængende blaa Øjne. Mens der maaske i det større Selskab, i det saakaldte Verdensliv, kunde savnes en vis Lethed i hendes Optræden, saa havde hendes Omgang i det daglige Liv og overfor de mange Unge, som hun modtog i sit gæstfri Hus, en rolig matroneagtig Værdighed, der i Forening med den inderligste Velvilje drog alle til hende. Jeg tror aldrig i mit lange Liv at have mødt nogen Skikkelse, der var fjærnere fra alt, hvad der kaldes Humbug. Hos hende var alt rent og klart og sandt, baade i det ydre og i det indre Væsen.

Skøndt det først var mange, mange Aar efter hendes Død, at jeg fik Kundskab om den sørgelige Historie, som jeg her i største Korthed vil meddele, saa har jeg dog ofte, under mit senere Samliv med hende, haft en Følelse af, at der var noget hun havde baaret, som hun ikke meddelte de unge Piger, for hvis respektive Hjærte-Anliggender, for hvis Vé og Vel hun nærede en stor, omsorgsfuld Interesse, noget, hvis Smerte hun

vel længst havde forvundet, men som dog havde efterladt et dybt Ar i hendes Tilværelse.

Det var i 1796. Husets ældste Datter, Elisabeth, havde af Iver for sine Studier opgivet at fortsætte den begyndte Undervisning i Sang og Klavérspil. Den yngste, Julie, deltog endnu ikke i Timerne, og saa hændtes det, at den mellemste, Benedicte, ofte blev alene med Musiklæreren. Jeg véd meget lidt om denne. Han maa vel have været ung, smuk og begavet, siden han kunde gøre Indtryk paa en saa smuk, klog og velopdragen Pige, som Benedicte K., efter alles énstemmige Udsagn skal have været. Hvorledes dette nu end forholdt sig: saa er det vist, at han forelskede sig hæftigt i sin smukke Elev, friede til hende og fik hendes Ja med den Betingelse, at deres Forlovelse ikke maatte forandre det mindste i deres Forhold som Lærer og Elev, og at den indtil videre skulde være og forblive en Hemmelighed. I hin Tid, da Musikken ikke stod saa højt i Danmark som senere, og da Standsforskellen markeredes langt stærkere end nutildags, var det nemlig noget aldeles uhørt, at en Musiklærer turde bejle til en Professordatter. Men som det sker med unge og forelskede Folk, byggede ogsaa disse To deres Haab paa en Mulighed. En saadan kunde jo ogsaa i Tidens Løb være indtraadt, dersom ikke et ulykkeligt Tilfælde havde bragt den Dagbog, hvori Benedicte, i Mangel af anden Fortrolig, havde udtalt sin Kærlighed, i hendes ældre Søsters Hænder. Denne, der, som alt tidligere berørt, havde imod Mandfolk og Giftermaal, holdt det for sin uafviselige Pligt at bringe dette afgørende Vidne om en hemmelig Forlovelse, den største Synd, som en Datter i hin Tid kunde begaa, til Moderen. Uden at sige et eneste Ord, hverken ondt eller godt til den unge Pige, gjorde denne kort Proces med den ulykkelige Musiklærer. Han fik ikke blot straks sin Afsked, men det blev ham ogsaa betydet, at hvis han nogensinde mere betraadte den K.ske Professorgaard, vilde man bekendtgøre hans Opførsel og derved skille ham ved alle hans Informationer.

Han gjorde intet Forsøg paa Modstand. Han skrev blot

et fortvivlet Brev til sin Elskede. Hvis hun havde faaet dette Brev, vilde den Ulykke, der skete, maaske være bleven afværget. Men det kom aldrig i hendes Hænder. Det blev liggende, først i hendes Moders, senere i hendes ældste Søsters Gemmer, og det er i disse, at jeg, circa 60 Aar senere, har fundet det, læst det og — ifølge et givet Løfte — tilintetgjort det.

Nogle Dage efter dette Brevs Afsendelse blev Brevskriverens Lig fundet i Peblingssøen. Det var 23 Aar efter at Göthe havde skrevet «die Leiden des jungen Werthers». Skøndt denne Bog var bleven forbudt i den daværende danske Boghandel, blev den dog meget læst, netop i den Periode, da den ovenfor omtalte tragiske Begivenhed indtraf. Som al forbuden Frugt var den meget efterspurgt.

Den lille Dagbog, hvori min dyrebare anden Moder engang i sin tidlige Ungdom havde udøst sit Hjertes Længsler og Forhaabninger, har jeg, trods al Søgen i, al Gennemlæsning af gamle, gulnede Familie-Papirer, ikke kunnet finde. Den maa vel være bleven tilintetgjort. Dens Indhold var jo længst ude af Verden, og den havde blot kunnet bringe et Ekko fra en længst svunden Tid. Dog havde jeg gerne lyttet til dette Ekko, og gennem det endnu engang underholdt mig med den dyrebare Skikkelse, fra hvis Haand den lille Bog var udgaaet.

15.

Foruden de nævnte Børnebatter og Onsdags Aftenselskaber for Studenter, bragte hver Vinter i det Th.ske Hus ogsaa nogle af de saakaldte Professor-Selskaber, der i hine Aar gik paa Omgang mellem de daværende Universitets-Lærere, forsaavidt som disse vare gifte og førte Hus. I disse Selskaber saa' jeg mange af hin Tids lærde Notabiliteter og hørte mangan Bemærkning, der maaske vilde falde lidt underlig i Nutidens københavnske Selskabsliv, men som jeg, naar jeg kunde komme til, dengang lyttede til med Andagt og Beundring. De gamle lærde Herrer maatte jo vide saa uhyre meget!

Det var dog ikke i disse Professorselskaber, at jeg saa' en af hin Tids allerinteressanteste Figurer, den gamle Rahbek, der

nylig havde holdt sit 50-Aars Studenter-Jubilæum, og som jeg, gennem Brugen af hans danske Læsebog i Skolen, alt tidligere havde stiftet et Slags Bekendtskab med. Jeg husker hans Personlighed meget tydeligt, maaske, fordi jeg kun har set ham en eneste Gang i en lille, for ham givet Middag, maaske fordi han i sin noget luvslidte Dragt og sit mindre skinnende Linned, saa' anderledes ud end de andre sirlige og pæne Herrer, som kom i Huset, men vistnok allermest fordi enkelte af hans Ytringer stode i den krasseste Modsætning til de Udtalelser, som jeg netop i denne Tid havde hørt i mit Fædrenehjem.

Min Fader havde i Modsætning til de fleste lærde og adstadige Folk i hin Tid, straks opfattet Heibergs første Vaudeville som en stor og glædelig Begivenhed, ikke blot for Scenen, men for hele Literaturen. Han havde med det ham egne, mærkelige Fremblik, anticeret de, med Hensyn paa den komiske Muses og det Holbergske Lystspils store Betydning for vort Folk og vor Scene, langt senere udtalte Ord:

«At gennem den gamle Hud
Slog nye Blomster og Knopper ud.»

og han havde straks tilegnet sig den nye Digtarts Betingelser og de af disse flydende Fordele med en ungdommelig Begejstring, der i nogen Tid bragte det stille literære Hus i St. Pederstrædes store Bryggergaard til at genlyde af Vaudeville-Sang.

Desmere maatte det altsaa forbause mig, da jeg samme Dag som Rahbek skulde komme til Middag, hørte Etatsraad Th. sige til sin Hustru: Pas endelig paa, at Du ikke nævner Kong Salomon og Jørgen Hattemager til Rahbek. C'est sa bête noire.» Den Forsigtighed var aldeles spildt. Vi vare næppe komne tilbords, førend Rahbek selv bragte det forbudne Æmne paa Bane. Han beklagede sig bittert over den store Hjærtesorg, som han havde at gennemgaa i denne Tid. «At jeg ikke har taget min Afsked som Theaterdirektør! At jeg skal se Publikum løbe efter det Fjælebodskram!»*) For hver af disse Sætninger

---

*) Mens jeg renskriver disse Barndoms-Erindringer, gaar «Aprilsnarrene» paa det kgl. Theater under stormende Jubel og for udsolgt Hus. September 1888.

tømte han sit Glas og satte det haardt ned i Bordet. Den kloge og elskelige Husfrue, der gerne vilde se sin gamle Gæst fornøjet, søgte at vende Samtalen ved at spørge om, hvorledes Fru Rahbek opfattede den Sag, der paa saa forskellig Maade satte Publikum i Bevægelse. «Aa, hun bryder sig vist ikke stort om Vaudevillen,» svarede Rahbek undvigende. «Jeg tror, hun holdt mere af Heiberg, da hun kunde kalde ham «sin kære Spanske. Var han bare mindre begavet, saa gjorde han ogsaa mindre Fortræd. Men Ulykken er, at han har et stort Talent og bruger det galt.» — I den Tone vedblev Konversationen eller rettere Monologen, thi der var Ingen, der vilde irritere den gamle Jubilar ved Modsigelser. Han havde altsaa Slagmarken for sig selv, mens han spiste og drak rigtig godt. Saavidt jeg husker, var der ikke nogen stærkt udpræget Vaudeville-Stemning i det Th.ske Hus og ganske bestemt ikke nogen Indsigt i dens Betydning for Scenen og det forventede nationale Lystspil. Det var endnu Sentimentalitetens Tidsalder, der vel havde faaet et saa mægtigt Stød af den Heibergske Vaudeville og af de Heibergske Kritikker, at den omtrent sang paa sit sidste Vers, men der dog endnu kunde frembringe Ytringer, som jeg dengang i min barnlige Uvidenhed tog for gode Varer uden at ræsonnere over dem, om der end, halv ubevidst, rørte sig noget i mig, der modsagde dem. Blandt disse Ytringer vil jeg kun opbevare en eneste. Etatsraad Th. sagde en Dag, da der var Tale om Göthe, der i 1825 ingenlunde var almindelig bekendt i Danmark, «at en ung Pige, der læste ham, burde udelukkes af det gode Selskab.» Ti Aar senere vilde det blive regnet for en Mangel paa almindelig Dannelse slet ikke at kende Göthe, og i den derpaa følgende Periode sugede en hel Generation Liv og Kræfter og Indsigt af den herlige Digtets uforgængelige Værker. Saa skarpt staa de forskellige Tidsaldres literære Anskuelser imod hinanden, mens der dog, Gud være lovet, af og til findes lyse Aander, der formaa at hæve sig over Tidsaldren, formaa, med fuldkommen Upartiskhed og sand, ægte Barnlighed, at suge det Gode, det Skønne og det Belærende ud af de forskellige Retninger.

*

*

Dog tilbage til Professorselskaberne i 1825, af hvis lærde og kuriøse Materier jeg forresten ikke husker stort. Da jeg havde mine Lektier at lære og mine Stile at udarbejde, hvortil jeg sædvanlig benyttede Johannas afsides beliggende Værelse, var jeg ofte kun tilstede ved Theen og ved Aftensmaaltidet, hvilket sidste blev indtaget med en vis formel Højtidelighed, som man ikke kender det mindste til i Nutidens Selskaber. Skaaltaler, der efter den første slesvigske Krig bleve saa almindelige, eksisterede endnu ikke, og de gamle Selskabsviser, til hvilke hver Person tog sin Visebog op af Lommen, vare gaaede af Mode. Husherren bød Velkommen tilbords, naar man havde taget Sæde, og Husfruen bad at tage tiltakke, naar man var færdig. Hvis der nogensinde blev disputeret i disse Selskaber, maa det være gaaet meget lempeligt og stilfærdigt af. Jeg mindes vel at have hørt Grundtvig nævne noget ivrigt af de to theologiske Professorer, Erasmus Müller og Jens Møller, der vistnok begge holdt mere af Historien end af Theologien, en Videnskab, som man i denne Kreds var ligesom angst for at røre ved. Man trak paa Skulderen, naar den unge Professor Clausen, der dengang var i Strid med Grundtvig, blev nævnet, hvorimod man udtalte sig med stor Respekt om hans Fader, den gamle Stiftprovst Clausen. Jeg husker tydeligt at have hørt dennes store Fasthed og Bestemthed rose og at have hørt ham kalde «vor lille protestantiske Pave.» Mynstér, der jo dengang ikke blot regnedes for, men vistnok ogsaa i Virkelighed var Hovedstadens mest begavede og mest yndede Præst, har jeg i hin Tid kun hørt nævne som Biskop Münters Svigersøn. Jeg tror, at man i denne Kreds havde noget imod ham, fordi han var i Universitets-Direktionen, hvad navnlig de theologiske Professorer, der i fordums Tid havde haft en Stemme med i Besættelsen af Præste- og Kapellan-Embeder, og nu selv skulde udnævnes af ham (det vil da sige af et Kollegium, hvis virksomste og intelligenteste Medlem han var) havde ondt for at tilgive ham. Biskop Münter var derimod en yndet Personlighed i Professorselskaberne, i hvilke hans lærde Undersøgelser og hans Samlinger omtaltes med den største Anerkendelse.

Thi spillede Theologien og de store kirkelige Stridigheder,

som dengang stode i lys Lue, ikke nogen synderlig Rolle i denne Kreds, saa forholdt det sig anderledes med Historien og med Oldtidsgranskningen. De vare afgjort de bedste Børn, og hvis jeg havde havt Forstand derpaa, havde jeg maaske kunnet lære en Del paa den letteste og behageligste Maade. Desværre var jeg i mit tolvte Aar endnu ikke udviklet nok til at profitere af al den Lærdom, hvoraf jeg rigtignok engang forsøgte at anvende nogle Brokker i mine Stile. Men det Forsøg løb meget ilde af, thi det tiltrak mig en temmelig stræng Irettesættelse af min kære Lærer i Dansk, der højst alvorligt raadede mig til at blive i den Kreds af Forestillinger, som jeg kunde magte, og erindrede mig om, at den, der vil flyve højt, let kan falde ned. Det var -- saavidt jeg husker -- Sæmunds Edda, der foranledigede denne for mig uvante Irettesættelse af den kære Luplau.

Rørte man derimod ved Digtning eller Theater, saa spidsede jeg Øren og var med. Jeg var, hvad der jo fulgte af min Alder og af min Stilling, taus som en Væg i disse Selskaber, og stirrede, naar jeg var tilstede, uafbrudt paa det lille Broderi, jeg havde i Haanden. Men desbedre hørte jeg og desbedre huskede jeg. Mange, mange Aar senere har jeg havt en Hjærteglæde ved at fortælle Ingemann, hvem jeg besøgte i Sorø, førend min Afrejse til Rom i 1857, om den Henrykkelse, hvormed jeg som Barn havde hørt en Oplæsning af Indledningen til hans i 1825 lige udkomne Digt: «Valdemar den Store og hans Mænd.» Jeg tror det var Molbech, der senere dadlede og kritiserede dette Arbejde, som fremhævede og oplæste den dejlige Begyndelse:

«Aarhundredets-Stjærnen for tolvte Gang
Sig over Golgathas Kors opsvang;
Længst Østens Straale i Norden lyste,
Men Danmarks Hjærte i Dødkamp gyste,» o. s. v.

og jeg mindes som om det var igaar, at da Oplæseren var kommen til Indledningens sidste Linjer:

«Og blunder atter i Blødheds-Drømme
Mit Fødeland ved de dybe Strømme,
Hvad heller raser i blinde Lyst
Forvildet Slægt mod sit eget Bryst,

Da ryster Sjælen og vækker Aanden,
 Og styrker Hjærtet og ruster Haanden
 Til dansk og stor og til herlig Id,
 Til Danmarks Frelse i Nødens Tid.»

da afbrødes han af Kommentarer over, at en saadan Tid aldrig kunde vende tilbage! Vi var et altfor lykkeligt Land! Vi kendte hverken til Tvist eller Uenighed! De gamle Herrer vare, som man vil bemærke, just ikke begavede med profetisk Aand. Men vi vare da ogsaa i den patriarkalske Tid.

De snaksomste og livligste i disse Selskaber vare uden Tvivl Etatsraad Engelstoft og Professor Jens Møller, som altid vare ved at forberede historiske Arbejder, der skulde udgives, og ved at meddele hinanden enkelte nyopdagede Notitser. Disse To gik ofte Arm i Arm op og ned af Gulvet og syntes i livlig Samtale, hvorimod Professor Erasmus Müller, der fem Aar senere blev Biskop over Sællands Stift, sluttede sig mere til den lærde Finn Magnussen. Denne sidste var i hine Aar meget optagen af sin, med en stor Del lærde Noter forsynede Oversættelse af Sæmunds Edda, og han nedlod sig, maaske paa Grund af det islandske Æmne, imellem til at tale med Johanna og mig. Trods hans Stivhed og Ubehjælpssomhed, holdt vi meget af ham. Johanna, der maaske følte, at han var stolt af sin Landsmand- indes store Skønhed, kaldte ham altid sin Onkel Finnur og var langt friere og bevægeligere overfor ham end med de unge Studenter i Onsdags-Selskaberne. I den Gruppe, der sluttede sig til Finn Magnussen, saa's ogsaa min Fader, naar han en enkelt sjælden Gang tog sig Tid til at benytte sin staaende og altid paany gentagne Indbydelse til disse Selskaber, i hvilke jeg dog aldrig har hørt ham udtale sig med den Varme og Begejstring som i hans eget Hjem. Mon han har haft en Følelse af, at Varme og Begejstring vilde være uglesete Stifbørn i en københavnsk Selskabskreds? Jeg kan ikke besvare det Spørgsmaal; derimod husker jeg tydeligt, at jeg har set ham forlade Herrerne for at konversere den statelige Husfrue, hvem han imellem tiltalte som Abraham Kalls Datter, og hvem han jo skyldte særlig Taknemmelighed for hans Søsterdatter, Johanna B.s behagelige Stilling i hendes Hus. Ogsaa paa mig faldt Talen

engang imellem, og jeg mindes at have hørt ham sige: «Ja, De forkæler mig det Barn. Men det forstaar sig, hun hedder da ogsaa Benedicte.»

Af alle de lærde Herrer, som jeg saa' i hin Tid, og hvis Virksomhed alt gennem to Menneskealdre er afløst af andre Skikkelser, er der kun en eneste, med hvem jeg i en senere Livsperiode har kunnet fornye gamle Minder og tale om Tyvernes københavnske Professorverden. Men denne ene blev da ogsaa 90 Aar gammel. Det var daværende Bibliothekar og Professor Werlauff, Etatsraad Th.s bedste Ven, gift med Vilhelmine Heger, den aandfulde Datter af Skuespillerparret Stephen og Marie Heger. Werlauf var dengang, i Slutningen af 1825, besat af en sygelig og, som det senere viste sig, aldeles ubegrundet Frygt for en tidlig Død. Jeg erindrer at have hørt ham sige til Etatsraad Th. paa Besøg, der laa udenfor Selskabslivet: «Ja, jeg stoler paa Dem, dyrebare Ven. De vil nok være mine Sønners Støtte ved Universitetet, naar jeg er gaaet bort.» Den gode Mand var aldeles oprigtig i sin halvklagende, halv bønlig Udtalelse. Men det blev alligevel ham, der ikke blot overlevede hele den Kreds, der i Vinteren 1825—26 samledes i den lave Professorbolig paa Hjørnet af Nørregade og Frueplads, men ogsaa langt, langt senere som Universitetets Senior blev Vidne til den nye Tids gennemgribende Forandringer, ja maatte se den ene Generation afløse den anden og synke i Graven, førend han i 1871, mæt af Dage og af Livets Omvekslinger, lukkede sine trætte Øjne.

Jeg har altid holdt inderligt af denne Mand, der i hans sidste Livsaar stod for mig som en Figur fra en svunden, ja, en rent forsvunden Tid, som Ingen i mine respektive Kredse kendte det Mindste til. Vi havde, alt da jeg endnu var en lille Pige, havt et Tilknytningspunkt. Han var nemlig den eneste i hin ovenfor beskrevne Professor-Kreds, der havde en virkelig, i det selskabelige Liv udpræget Holberg-Interesse. Det var dengang ingenlunde fint at synes om Holberg. De abonnerende Damer gave altid deres Pladser bort til Herrer eller til Sypiger, naar et Holbergsk Stykke skulde opføres. Lige indtil Heibergs Afhandling om Vaudevillen og Tredvernes Bevægelser

begyndte at reformere Tiden, var denne sentimental og forskruet, og det var bleven en Modesag at være for fin og for dannet til at kunne finde Smag i den djærve Holbergske Lystighed. At jeg, der — som det næsten syntes uundgaaeligt — af og til maatte blive paavirket af denne Graadens og de falske Rørelsens Retning: dog til Trods for min store Bevægelighed, bar saa nogenlunde op imod den og aldrig kom til at sejle helt ned ad Sentimentalitetens uklare Strøm: det skyldes udelukkende min tidlige Læsning og Tilegnelse af de Holbergske Lystspil. Herfor, som for saa mangen anden aandelig Paavirkning, velsigner jeg mit Fædrenehjem, og jeg er, idet jeg ser tilbage, gamle Werlauff, Udgiveren af de fortræffelige Antegnelser til en Del af Holbergs Lystspil, højst taknemlig for, at han, da han saa' mig som Barn i det Th.ske Hus, ikke blot bemærkede, men ogsaa nærrede og udviklede min i Hjemmet grundlagte Interesse for «Mesteren udi Skemt», vor Ludvig Holberg.

16.

De to alderstegne Enker, Justitsraadinde Skule Thorlacius og Etatsraadinde Abraham Kall, vare begge gaade til Hvile. Disse to Dødsfald vare Signalet til Opbrud. Nu skulde det være Alvor med den store, saa længe omtalte Rejse mod Syden. Alle Selskaber, baade de smaa og de store, hørte op. Der blev taget Timer i Fransk og Italiensk, og jeg, der ikke skulde rejse, fik til min usigelige Glæde Lov til at deltage i disse, der, for at undgaa Afbrydelser, altid toges mellem 6-Theen og Aftensmaden. Den ene franske og tyske Rejsebeskrivelse blev studeret efter den anden. Rejsebøger i den Forstand, som vi nu tage Ordet, eksisterede vist ikke i April 1826. I det mindste husker jeg ikke i hin Tid at have set Sidestykker til Murrays og Baedekers senere Værker i den Retning. Man maatte nøjes med den enkelte Rejsendes personlige Iagttagelser, der just, naar de ere interessante fra Personlighedens Standpunkt, blive af saare liden praktisk Nytte for andre Rejsende. Man svømmer ikke to Gange i det samme Vand, og man ser hverken Egne, Byer eller Kunstværker to Gange med de samme Øjne og heller ikke under de

samme Forhold. — Der blev lagt Planer og der blev forandret paa Planer. Etatsraad Th.s videnskabelige Rejse, der særlig gik ud paa Studier af den klassiske Oldtids Minder, skulde forbindes med en Lystrejse for hans Frue og Plejedatter. De yngre ugifte Kallske Sødskende, daværende Registrator Johan Christian Kall og Frøken Julie Kall, skulde mødes med den gifte Søster, med hendes Mand og Plejedatter i Rom, medens den ældste Søster, Elisabeth, vor Kassandra, som hun spøgende kaldtes, der ikke vilde forlade sine Bøger og Studier, og heller ikke havde Spor af Rejse lyst, skulde passe Tingene herhjemme. Hun vilde dog ikke blive i København, men flyttede — som det hed i hin Tids Sprog — paa Landet, det vil sige ud til det lille Sted med de grønne Skodder og de gamle Lindetræer, som Familien ejede i Frederiksbergbys Allégade, Nr. 15, det lille Sted, til hvilket senere en lang og indholdsrig Periode af mit Liv kom til at knytte sig. Derom drømte jeg ikke dengang. Jeg var ligesom min Omgivelse optagen af, hvad der nærmest skulde ske, og jeg var desuden aldeles henrykt over at faa Lov til at deltage i Rejsestudier og Rejsetravlhed, over at være aktiv og hjælpsom. Men under disse forskellige, tildels meget interessante Sysler, følte jeg engang imellem med hemmelig Gysen, hvor uhyre svært det vilde blive mig at skilles fra de Kære og at vende tilbage til de begrænsede Forhold i mit Fædrenehjem. Jeg var efterhaanden bleven en fremmed Fugl i dette, og det stod skrevet i min Skæbnes Bog, at jeg aldrig mere skulde blive rigtig hjemme i det, hvormeget godt og skønt det end endnu skulde bringe mig.

*

*

*

Jeg havde selv stor Skyld i de vanskelige Forhold, der udviklede sig. Megen Fortræd vilde være undgaaet, dersom jeg havde kunnet tage Tingene med mere Ro og Fornuft. Men det mægtede jeg ikke dengang. Jeg var lige tvertimod besat af en Mani for at tale om de kære Bortrejste, og da navnlig om Johanna, ved hvem jeg hang med en lidenskabelig Kærlighed. Jeg kunde ikke lade være at fremhæve, hvor mageløst jeg havde havt det, hvor afholdt jeg havde været i den Kreds, hvor Ingen

havde tænkt paa uafbrudt at dadle mig og at rette paa mig, hvor alt havde aandet Mildhed og Kærlighed. Det var højst naturligt, at jeg følte den store Forandring, men det var meget uklogt, at jeg idelig omtalte den.

Havde jeg blot kunnet tie stille! Men jeg Stakkel, der tidligere i Samkvemmet med mine ældre Søskende, havde ruget over mit indre Liv som Dragen over sin Skat, jeg gav nu min Sorg, mit Savn og mine Længsler til Pris og eggede derved en Drillesyge, der gjorde mig rent tummelumsk i Hovedet. Jeg havde kunnet bære den, hvis den bare var gaaet ud over mig. Men det var de kære Fraværendes formentlige Mangler og Egenheder, der bleve ubarmhjærtigt gennemheglede og brugte til Vaaben imod mig. Ingen kendte bedre end jeg, hvad min kære ældste Søster virkelig havde tabt ved Johannas Foretrækken af den lille, ubetydelige og oversete Krøltop. Just fordi jeg tilfulde indsaa dette, kunde jeg bære meget af hende, naar det blot gik ud over mig. Men naar man angreb mine Venner! Du gode Gud, jeg var som Krudt og Salpeter! Der var intet Udkomme med mig. Havde jeg blot kunnet svare paa samme Maade, som jeg blev tiltalt og drillet igen, naar jeg blev drillet! Men det laa ikke for mig. I Stedet derfor tog jeg min Tilflugt til Graad og Protester og gjorde derved ondt værre, akkurat ligesom Per Degn, der vilde gendrive Beskyldningen om at være en Hane.

Medens disse Forhold stode paa i Hjemmet og forbitrede mig Livet, saa jeg hverken gad arbejde eller drømme, ja, knap recitere Digte, men blot følte mig selv som et ulykkeligt Offer, begik jeg i Skolen en Daarskab, der virkelig skulde gøre mig til et saadant.

*

*

*

Prinsesse Vilhelmine, den nuværende Enkehertuginde af Glücksborg, var i Slutningen af Maj, 1826, bleven forlovet med Prins Frits (Frederik den Syvende). Der havde været Fester og Illuminationer i København, hvad der i den hidtil saa døde og stille By dengang var noget aldeles nyt. Vi 12—13—14ten Aars Smaapiger, som udgjorde Skolens næstøverste Klasse, var kommen

ind paa det mindre heldige og af os hidtil uberørte Æmne med Forlovelser. Som «Werthers Leiden» i Tyskland ikke blot havde frembragt det ene Selvmord efter det andet, men ogsaa en hel Del Selvmords-Fiktioner, saaledes frembragte den megen Tale om Forlovelser, der var begyndt med Prinsessens, en hel Hob Fiktioner i den Retning, og tilsidst vare de fleste i Klassen bleven enige om, at Frøken *, den eneste af os mindre godt litte Lærerinde, maatte være forlovet med Hr. Westergaard, en brav og skikkelig, men noget pedantisk Lærer i Historie og Geografi.

Vi havde den inderligste Lyst til at spille hende et Puds, og vi talte saalænge om Hr. W.s slette Smag og om Frøkenens Kærlighed til ham, at vi tilsidst virkelig troede paa en Forlovelse, der aldeles ikke eksisterede og, om den havde eksisteret, aldeles ikke vedkom os.

Man skal ikke male Fanden paa Væggen, siger et gammelt Ordsprog. Man skal heller ikke lege med Ild. Vi legede saa længe med denne indbildte Historie og bleve saa faste i vor Tro paa den, at det syntes os ganske naturligt, naar Frøken * blev underrettet om vor, efter vor Formening, højst fornøjelige Kundskab. Jeg kan ikke med Bestemthed sige, fra hvem af os den uheldige Idé først udgik. Den var ligesom i Luften. Men jeg tror, at det var Luise Sølling, en munter, velbegavet 14-Aars Pige, Datter af Bombebøssens berømte Stifter, der formulerede den. Hun havde tidligere karamboleret ikke blot med Frøken *, men ogsaa med en anden af vore Foresatte, den mig saa kære Luplau, der til min Sorg, kort førend vore Spilopper, begyndte, havde ombyttet Lærervirksomheden med Præstegerningen. Dertil kom endnu, at hun havde havt det Uheld med det lidt vel vittige Indhold af en til Eksamen fremlagt Stil, der var undertegnet «Karen Rytter», uvitterligt at fornærme en af Direktionsherrene, Provst Holm, hvad der havde paadraget hende en meget alvorlig Irettesættelse. Der stak vistnok et komisk Talent i hende, og det er altid en farlig Sag, naar man er meget ung og ikke endnu har lært at betænke Følgerne af at lade det sprudle tilhøjre og tilvenstre. Jeg holdt meget af hende, baade fordi hun interesserede sig for Holberg, som hun rigtignok først havde lært at kende gennem mig, og fordi hun, inden vi

kom saavidt, altid havde været en opmærksom Tilhørerinde, naar jeg gav nogle af de tidligere omtalte selvavede Historier til Bedste. Hvad nu end hendes større eller mindre Andel var i den mod Frøken * begaaede Forseelse: saa er det vist, at det var hende, der, da det kom til den store Haupt- und Staatsaktion, fik den haardeste Straf.

*   *   *

«Die Mädchen sind so verflucht klug,» sagde en gammel tysk Præst, der i sin Ungdom havde været Lærer ved en Pige-skole, engang til mig. Jeg kan ikke underskrive hans Ord. Det forekommer mig, at vi bar os meget dumt ad. Men selve denne Dumhed beviser jo, at det Hele var Narrestreger. Jeg er fuldkommen sikker paa, at Ingen af de Andre har havt mere ondt i Sinde end jeg selv, der tilvisse ikke anede, at jeg i den Anledning skulde blive gjort til et lille Uhyre af Slethed.

Dog til Sagen. Vi havde Tegnetimer hos Frøken *. Hun havde efterset, at enhver af os var kommen til sit Bræt, og derpaa var hun — som det hyppigt plejede at ske i Tegnetimerne — gaaet ind i sine egne Værelser. Der var vistnok blandt Klassens Elever et Par meget dydige, som til Trods for hendes Fraværelse, roligt fortsatte deres Arbejde. Men de fleste af os rejste sig op og bragte under Latter og Lystighed vordende Materie paa Bane.

Naar jeg tænker paa, hvor fin og adstadig jeg i den sidst forløbne Vinter havde siddet i det Th.ske Hus, saa forekommer det mig aldeles utroligt, at jeg, Johannas Veninde og min ædle Navnes Yndling, jeg, der næsten med Andagt havde lyttet til æsthetiske Materier og var bleven ført tilbords af gamle højlærde Herrer, hvorledes jeg kunde være med paa den Slags Skolekommers. Sagen er vel, at Barndomslystigheden alligevel skal have sin Tid, og at den meget livlige Barnenatur, der altfor tidlig bliver sat i Glasskab og behandlet som voksen, paa en eller anden Maade tager sin Revanche. Gid dette da aldrig maa ske paa værre Maade end det skete i vore lystige Tegnetimer i Slutningen af Juni 1826!

Blandt dem, som jeg ofte havde hjulpet med Bogen og

som til Gengæld ofte havde hjulpet mig med Haandarbejdet, var en meget talentfuld Tegne-Elev, der særlig stod i Frøken *s Gunst. Hun havde faaet fat paa et løst Stykke Velinpapir, og tegnede derpaa Frøken *s og Hr. W.s Navnetræk i et Hjærte, omgivet af en Myrthekrans og smaa Amoriner. Idéen var formodentlig taget af en eller anden Kageopsats til et Forlovelsesgilde, men Udførelsen var nydelig, og vi beundrede den, mens der samtidig opstod en Debat om, hvorledes den bedst skulde anbringes. Nogle stemte for at lægge den i Frøken *s Sykurv, andre for, at hæfte den med en Knappenaal i den Sløjfe, hvormed hendes klare, hvide Forklæde var bundet bag paa Kjolen. Den sidste Mening fik Overhaand. Men hvem skulde gøre det? Vi trak Lod om denne vigtige Sag, der morede os kosteligt. Uheldigvis gik det omtrent lige saa galt som i Aprilsnarrene, hvor den kejthaandede Caroline lader Schawlet, som hun skal bringe Fru Bittermandel, falde i Rendestenen: Loddet traf nemlig mig, der paa Grund af min Nærsynethed, var saa uskikket til den Forretning som vel muligt. Der blev alligevel en stærk Jubel, da jeg netop var en af dem, som Frøken * særlig havde et ondt Øje til. Tegningen og Knappenaalen, hvormed den skulde hæftes, bleve mig overgivne, og vi skyndte os, da vi hørte Lærerindens Trin i Gangen, tilbage til vore Tegnebrætter for i største Hast at faa nogle Streger kradset paa disse. Frøken *, der ikke anede mindste Uraad, satte sig som vanligt ved Bordenden foran den opslaaede Protokol, mens vi bragte vore Arbejder til Bedømmelse. «Nu er det Tid,» hviskede Luise S., idet hun tog mit Tegnebræt, «Skynd Dig nu bare, mens hun sidder ned.»

I dette Øjeblik blev jeg angst. Jeg havde en bestemt Følelse af, at jeg gjorde Uret. Havde jeg ladet denne advarende Følelse raade og adlydt den, saa var megen Nød og Fortræd bleven sparet. Men det vilde jo være fejgt. Det vilde for bestandig sætte mig ud af Respekt hos mine Kammerater. Jeg tog altsaa fat i det ulykkelige Forklædebaand, men da jeg — som alt sagt — var nærsynet, maatte jeg løfte det i Vejret for at hæfte Navnetræk-Tegningen rigtigt. Herved opstod der en Bevægelse, paa Grund af hvilken Frøkenen vendte sig om. «Det var en Myg,» sagde jeg i min Befippelse. Et vældigt Ørefigen,

det første og det sidste, som jeg har faaet i Skolen, underrettede mig om, at jeg var greben paa frisk Gerning.

Der blev en Dødsstilhed i den nys saa lystige Klasse. En af de Skikkelige, der virkelig havde brugt Tegnetimen til at tegne, hentede uopfordret et Glas koldt Vand til Frøken *, hvem Blodet var steget til Hovedet i en foruroligende Grad. Jeg tror virkelig, at alle de andre i dette Øjeblik vare lige saa angergivne som jeg, der gerne havde kastet mig for Frøken *s Fødder og bedt om Tilgivelse for mig og mine Medskyldige for den Fornærmelse, der havde sin Grund i Kaadhed, ikke i ond Vilje. Men det var for silde. Frøken * stødte mig til Siden og saa' paa mig med et Blik, som om jeg var et giftigt Insekt, der lige vilde til at stikke. Saa tog hun fat paa Protokollen, og vi haabede et Øjeblik at slippe med en Anmærkning for Uartighed, hvad vi jo ærlig havde fortjent. Hvor kunde en genial og dygtig Lærerinde i den Stund have vundet vore unge Hjærter for bestandig ved at tage Sagen med overlegen Ro, ved en stræng, men moderlig Dadel af den begaaede Daarskab, som vi vistnok alle bitterligt fortrød og angrede!

I Stedet derfor taug hun som en Væg, malede en Række slette Karakterer i Protokollen, indsvøbte omhyggeligt den ulykkelige Tegning, der skulde bruges som Corpus delicti, og forlod os, skøndt der manglede nogle Minutter i Timen, som var den sidste.

Inden vi havde faaet vort Tøj paa for at gaa hjem, var Rygtet over hele Skolen, at der var sket noget i anden Klasse, der var saa græsseligt, at der skulde sammenkaldes et Direktionsmøde, og at Frøken * var gaaet ud for at anklage de Skyldige. De ungdommelige Hjærner udsmykkede dette Græselige med mange Tilsætninger, hver paa sin Maade, og der blev i Forventning om, hvad der skulde ske den næste Dag og under Gisninger om, hvorledes de Skyldige skulde straffes, nok ikke lært mange Lektier den Dag.

17.

Det var en tung Gang, da jeg med min Søster Elise, som var øverst i Skolen, begyndte vor vanlige Hjemvandring. Jeg

husker tydeligt, at jeg, da vi kom forbi et Hus, hvorpaa der var anbragt et Stillads, gik lige hen under dette, i Haab om, at der maaske kunde falde en Tagsten ned og gøre Ende paa min Nød. Værre endnu blev det, da jeg endnu førend vi havde ringet paa Dørklokken, hørte Frøken *'s Stemme inde i Faders Stue, og især da jeg saa' min kære Moders sorgfulde Ansigt. Ja, da steg min Fortvivelse i en Grad, saa at jeg bogstavelig ikke kunde synke én Mundfuld af den gode Mad, der — som sædvanlig paa de Dage, da vi kom silde hjem, var sat af til os. Hvor vilde et Udbrud af min Faders Hæftighed, hvor vilde Skænd, ja jeg tror virkelig Prygl, have været velkomne i Sammenligning med den bedrøvede Taushed, der herskede i Huset. — Jeg listede mig ind i den saakaldte Læsestue og satte mig til Lektierne. Men jeg kunde ikke holde Tankerne ved dem. Det var første Gang i mit Liv, at jeg fik et Begreb om Selvbebrejdelse. Men Barnenaturen havde alligevel fuld Magt: Jeg græd mig i Søvn om Aftenen og sov Natten igennem saa sødeligt som om Intet var passeret.

Den næste Morgen, da jeg vilde samle mine Skoleting, blev der sagt mig, at Fader, mod al Sædvane, var gaaet tidlig ud og havde befalet, at jeg skulde blive hjemme fra Skolen og sætte mig ind i et lille Kammer, eller rettere Aflukke, hvori det fine Porcellæn, der kun brugtes ved højtidelige Lejligheder, stod opstillet paa Hylder. Her var der sat en lille Træbænk ind og paa den skulde jeg, velforvaret under Laas og Lukke, tilbringe min Dag, uden Bøger, uden Arbejde og — værst af alt — uden at vide, hvad der foregik i Skolen, hvor der skulde holdes Dom og Eksekution over de Skyldige. Herom blev jeg dog senere meget nøjagtigt underrettet af min Søster Elise, der ved denne Lejlighed viste mig megen Godhed og Deltagelse. Der blev aldrig mere Tale om at drille stakkels Benedicte med hendes fraværende Venner og det Th.ske Hus!

*

*

*

Jeg er overbevist om, at min Fader som Direktør havde afslaaet Frøken *'s Begæring om at faa den følgende store Demonstration sat i Scene, dersom ikke uheldigvis hans egen

Datter havde været indviklet i Sagen. Men nu var det umuligt. Det vilde have set ud, som om han nægtede hende Ret for at skaane mig. Derom kunde der paa ingen Maade være Tale. Derfor har han nok ligefuldt indset, at det var en stor Daarskab af Frøken * at fordre en offentlig Satisfaktion for en Barnestreg og at lade denne behandle som en Majestætsforbrydelse.

Den næste Dag, præcise Kl. 12, var hele Skolen, alle Lærere og Lærerinder samt de tre Direktører forsamlede i Skolens Festsal. Det var Provst Holm, der førte Ordet. Han begyndte med en Tordentale om vore Synder og Ugudeligheder. Saa blev der holdt et Slags Forhør, der da alt var afgjort i Forvejen og Ingen tænkte paa at fragaa sin Delagtighed i den ulykkelige Historie med Navnetrækket, var ganske kort. Derpaa faldt Dommen, at Luise S., der tredje Gang havde forset sig mod Skolens Disciplin, skulde udvises af denne, at Benedicte A., der havde forsøgt at hænge et Skandskrift (det var hans Højærværdigheds Udtryk) paa sin Lærerinde, skulde forblive hjemme til efter Sommerferien og derpaa sidde nederst i Klassen i to Maaneder, og at Hulda C., der havde tegnet det ulykkelige Navnetræk, skulde slippe med, at Sagen blev skrevet til hendes Moder, der, efter Provstens Udtryk, som en dannet Kone vilde vide at straffe eller tilgive. Da Hoved-Delinkventerne saaledes vare ekspederede, fik den øvrige Klasse en stræng Advarsel om, aldrig mere at deltage i de Ildesindedes Opsætsigheder. Sluttelig henvendtes der et Spørgsmaal til Frøken * om hun havde faaet tilstrækkelig Satisfaktion. Efter hendes bejaende Svar og Tak til Direktionen, blev Retten hævet og Hver gik til sit vanlige Arbejde i Klasserne.

18.

Mens den ovenfor beskrevne Skoleret blev holdt, og mangen følgende Dag sad jeg i det lille Indelukke, hvor Porcellænet stod, uden Bøger, uden frisk Luft, uden Lov til at komme med tilbords. Som en anden Fange fik jeg i Begyndelsen kun tørt Brød og afskummet Mælk. Dette blev nu rigtignok snart forandret. Men Afspærringen vedvarede, og jeg ventede forgæves

paa at blive kaldt ind til min Fader, som jeg slet ikke havde set, siden Frøken * havde beklaget sig over mig. Dette gik mig nær til Hjerte og i Begyndelsen følte jeg mig meget uheldig og angergiven. Men naar den Slags Straffe, med hvis Anvendelse man vist burde være meget forsigtig, vare for længe, saa forfejle de deres Hensigt. Saa gik det i det mindste med mig. Jeg begyndte at tænke paa andre Ting og min elastiske Natur bar mig saa godt op over de af min Forseelse følgende Genvordigheder, at jeg efterhaanden glemte dem og — som det saa ofte er sket senere — fandt den udtømmelige Hjælpekilde i mit eget Indre.

*

*

*

Ganske kort førend hin fatale Skolchistorie havde jeg læst Schillers bekendte Ballade «Hero und Leander». For at fornøje min Fader, der holdt meget af den Slags Opmærksomheder fra min Side, havde jeg lært alle dens 26 Vers udenad og havde paa et af mine Aftenbesøg i hans Stue, reciteret dem for ham. Han havde rost den fejlfri Memorering og den rigtige Betonning, og derpaa havde han til min store Glæde indladt sig i Samtale med mig om Schillers Behandling af Stoffet, som han fandt noget for langstrakt, mens han mente, at «der Taucher», «die Kraniche des Ibycus» og især «die Klage der Ceres» i teknisk Fuldkommenhed stode langt højere end «Hero und Leander». Efter at have udbredt sig herover paa hans egen ejendommelige Maade, opfordrede han mig til ogsaa at lære disse Digte udenad, en Opfordring, hvorpaa jeg som Christoffer Eisenfresser i Barselstuen havde kunnet svare: «Das thu ich mit Plaisir.»

Paa denne Samtale, den sidste, som jeg havde havt med min Fader, efter hvem jeg, trods al hans Strænghed imod mig, længtes inderligt, kom jeg til at tænke, mens jeg sad i min sørgelige Afspærring. Jeg gentog Strofe for Strofe det Digt, der havde givet Anledning til den. Jeg begyndte at veje og drøfte hans Udtalelser og at undersøge, hvorvidt disse stemmede med det Indtryk, som jeg selv havde faaet af den nævnte Ballade. Uden at drømme om, at jeg selv engang i en fjærn Fremtid

skulde betræde Hellespontens Kyster, uden at ane, at jeg engang med dyb Vemod skulde erfare, at man er langt nærmere ved en Begivenhed i Digterens Fremstilling af den end paa de Steder, hvor den er foregaaet: vedblev jeg uafbrudt at udmale Heros og Leanders ulykkelige og dog saa lykkelige Kærlighed, indtil jeg udfandt, at den indeholdt et tragisk-dramatisk Stof, der maatte være fuldt saa godt som Axel og Valborgs, som Hagbarth og Signes, ja, selv som Romeo og Julies, hvilken sidste Tragedie jeg for temmelig nylig havde læst i Forsoms Oversættelse. Havde jeg bare havt Pen, Blæk og Papir, saa havde jeg vist straks lagt Haand paa Værket, thi jeg var alt fast bestemt paa at gøre Hero og Leander til en berømt Tragedie. Uheldigvis var der ingen Skrivematerialier, ja ej engang et Bord i mit lille Fængsel. Derved fik jeg altfor lang Tid til at tænke frem og tilbage over Balladen. Skøndt jeg kun havde set en eneste dramatisk Forestilling, begyndte jeg dog at indse, at de Lokalteter, som jeg sværmede for i Schillers Digtning, vilde være mindre heldige paa et Theater, at en Svømmetur over Hellesponten vanskeligt kunde udføres paa et saadant, og at den hele Ballade kun indeholdt faa i den dramatiske Fremstilling mulige Situationer. Leanders første overraskende Besøg hos Hero kunde jo, da de Elskende naturligvis maatte have meget at sige hinanden, nok fylde første Akt. Saa kunde Heros Morgenjubel over Havets Skønhed og hendes Fortælling om Helles Neddragen i Bølgerne af den forelskede Havgud, udgøre største Delen af anden Akt, mod hvis Slutning ængstende Varselstoner fra Dybet skulde føre lige over i tredje Akts voldsomme Uvejr, gennem hvilket Heros fortvivlede Klager, Bebrejdelser og Bønner til Havets Magter skulde fremkalde den største Spænding om, hvorledes det gaar Leander. Da Uvejret sagtnes, trøster Hero sig ved, at hendes Bønner ere hørte og at Leukothea virkelig har rakt den Elskede det frelsende Slør. Hun vil antænde et Takkeoffer, hun vugger sig i Haabet. Men i den fjerde Akt tilintetgøres dette. De legende Bølger bære Leanders Lig mod Kysten. Et Kor af Havnymfer fortæller om hans natlige Kamp for at naa sin Hero, og den højhjærtede Jomfru styrter sig under dette med flyvende Gevandt fra det høje Taarn ned i

Bølgerne for at samles med den trofaste Bejler. Ja, det var nu godt nok. Men det var dog kun fire Akter. Hvor skulde jeg faa den femte fra? Alle de Tragedier jeg havde læst havde fem Akter. Jeg tænkte et Øjeblik paa en Forsoning mellem de vrede Fædre og en Lovtale over de Elskende. Men Hellesponten var mig for bred til at faa et Møde i Stand mellem dem. Det vilde jo ogsaa altsammen være mat mod Uvejrsnattens Rædsler og Morgenens jublende Skønhed.

Det er ikke blot bleven sagt, men ogsaa mangfoldige Gange bevist, at Dilettant-Komedien ikke kender til Umuligheder, naar det gælder om at faa den udført. Det kan man ogsaa sige om Børns og ganske unge Menneskers første dramatiske Forsøg. I dem kendes der heller ikke til Umuligheder. Som en lille lykkelig Fugl flagrer man bort over Vanskelighederne og gynger sig med Velbehag paa den grønne Kvist, hvor der er godt at være. Tanken om et Publikum er endnu en fremmed Gæst. Man vil kun more sig, og med dette Formaal for Øje afgør man alt i største Hurtighed og synes at alt er herligt.

Men desværre og atter desværre havde jeg ingen Skrive-materialier og, midt i min gentagne Syslen med den Schillerske Ballade, grebes jeg af en uhyre Længsel efter mine bortrejste Venner og huskede paa, hvilket herligt Ferialiv jeg forrige Sommer havde levet med dem ude paa Holtehus; jeg huskede paa Johannas og mine Vandringer til Kirkebakken ved Søllerød, til Nærum og Karoline-Mathilde-Skoven! Det var atter Sommer-ferie. Men hvor forandret var dog alt for mig fra ifjor!

Nu ere de langt nede i Tyskland, tænkte jeg. Ja maaske ere de i Weimar, i Digterbyen. O hvem der ogsaa kunde rejse! Hvem der kunde flyve langt bort herfra!

Mens jeg hengav mig i den smerteligste Følelse af ustillet Længsel, skete der en pludselig Forvandling af den paatænkte Tragedie. Hvad hindrede mig i at flytte hele Sceneriet ned til Tyskland, som jeg dengang, da jeg endnu ikke havde rejst, forestillede mig som et højst romantisk Land? De to uenige Fædre kunde jo meget godt bo paa to Slotte, der laa lige over for hinanden i samme Afstand som Sestos og Abydos. Hellesponten kunde erstattes af dybe, farefulde Afgrunde, og da der

intet Vand var til at drukne Leander i, kunde han jo meget godt omkomme paa en af sine natlige Ekspeditioner ved et faldende Klippestykke og Hero styrte sig ud af Taarnvinduet for i Døden at forenes med ham. Thi dette var dog Hovedsagen. Det var ikke for intet, at jeg havde læst Varners poetiske Vandring. Med det Arrangement skulde jeg ogsaa nok komme ud af at faa en femte Akt i Stand, skønt jeg maatte bekende, at Hellespontens Bølger vare mere poetiske end de tyske Afgrunde og Klippestykker.

* * *

Det var i atten Graders indelukket Varme, at jeg rastløst arbejdede paa at sætte disse Daarskaber i Scene, indtil min stakkels Hjerne begyndte at værke og jeg en smuk Dag, da Pigen bragte Mad ind til mig, blev funden besvimet og halvdød paa Gulvet.

Dermed endte baade Tragedien og Afspærringen. Ingen af Delene er nogensinde bleven genoptaget. Den hæftige Nervefeber, der i nogle Uger gennemrystede min Organisme og voldte stor Angst i Huset, var vistnok en lykkelig Tilskikkelse, thi jeg rejste mig fra den, da den svære og farlige Krise var overstaaet, som et fornyet og forynget Menneskebarn. Den lille sorte Høne, der saa ofte var bleven drillet af de ældre Søkende, den lille ubetydelige og oversete Krøltop, der i Sygdommen havde mistet sin tykke Paryk, var bleven forvandlet til et blegt og langstrakt Pigebarn, hvem hele Huset kappedes om at behandle med den inderligste Godhed og Overbærelse. Efter vor Læge, Dr. O. Bangs*) Raad skulde jeg under Rekonvalesensen gøre et Ophold paa Landet for at komme mig rigtigt. Jeg tror virkelig, at den gode Doktor, som jeg holdt inderligt af, var bange for alle Bøgerne og hele Arbejdslivet i mit Hjem, thi han havde alt tidligere indskærpet, at der altid var Fare forbunden med at lade ganske unge Piger bruge Hovedet for meget. «Lad dem røre sig og gaa i Huset», gentog han ved hver Lejlighed til min Moder, der i Grunden ingen Magt havde over de Ting.

*) Den senere berømte Geheimeraad Bang.

Min kære Tante Mine boede paa Østerbro, der dengang ligesom Frederiksberg, regnedes for et ypperligt Landopholdssted af de stakkels bag Voldene indespærrede Københavnerne. Saa snart hun havde hørt Dr. Bangs Raad, indbød hun mig ud til sig og viste mig en Godhed og Omsorg, som jeg endnu efter 63 Aars Forløb mindes med Taknemmelighed.

Jeg har andensteds opbevaret et Billede af Frederiksberg for circa 60 Aar siden. Lad mig da her et Øjeblik dvæle ved det daværende Østerbro, saa at man kan forstaa, at det godt kunde bruges til Landliggen. Det først for nogle faa Aar siden nedrevne Sted, i hvis Stue-Etage Biskop Münter med Familie havde opslaaet sin Sommer-Residens, og hvis øverste Etage beboedes af Enkebispinde Krog-Meyer, laa lige midt for Sortedamssø og havde fra en Altan ovenpaa Huset en temmelig vid Udsigt, mod Vest ligeover til Frederiksberg Slot, mod Øst ud over Classens Have til Sundet og i meget klart Vejr til Sverige. Dets største Herlighed var dog den store skyggefulde Have, der i Forbindelse med andre, nu længst overbyggede Haver, førte lige ned til den nuværende Strandpromenade og til hele det skønne Territorium, hvoraf man nu kun hist og her finder enkelte Spor oppe ved Aggersborg-Sø og i et enkelt gammelt Træ, der hvisker om svundne Tider med andre og mere beskedne Fordringer til Livet end dem, som Nutiden stiller. Til intet af disse gamle Træer i Classens Have har jeg næret en saadan Kærlighed som til den store Blodbøg med de historiske Minder om Livjægerens Udfald i 1807. Dette Træ, som jeg i min Barndom under hint Ophold paa Østerbro i 1826, havde betragtet med næsten lige saa stor Ærbødighed som den gamle Biskop Münter, naar jeg mødte ham i Haven og han den ene Gang efter den anden spurgte mig, «hvem er Du, mit Barn», dette Træ, der havde trodset saa mange Omvæltninger, stod endnu i fuld Kraft og Skønhed i 1885 som Danmarks ældste Blodbøg. Fra et af mine Vinduer i min mangeaarige Bolig paa Citadelsvejen kunde jeg se det, og mangan Morgen har jeg hilst paa det og takket det for, at det endnu stod der, at det endnu var et Forbindelsesled mellem hin fjærne Barndomstid paa det gamle Østerbro og Alderdommens stille System med Livets

brogede og vekslende Minder. Men heller ikke den Glæde skulde vare. En Morgen i 1885 maatte jeg fra mit Vindue se paa, at vandalske Øksehug fældede det herlige Træ. Ejeren, en nu for nylig afdød Handelsgartner, der i mangt et Aar havde kælet for det og selv kendte dets historiske Betydning, var falden paa, eller var bleven opfordret til, at udparcellere Grunden til nogle kedelige, snorlige Kasernegader, der nu staa som grimme og kedelige Monumenter over al den svundne Skønhed.

Noget højere oppe paa Broen laa Rosendal,*) hvor den gamle, rige Grosserer Peter Tutein holdt sit Sommerhof. Stedet, der dengang var overmaade smukt, var opkaldt efter de mange dejlige fra Udlandet indforskrevne Roser, som jeg første Gang gjorde Bekendtskab med i de store prægtige Haver, paa hvis Grund det nuværende Rosenvænge efterhaanden er opstaaet.

Endnu højere oppe havde Østerbro sin Slutsten i den saakaldte Triangel, Kaperkuskenes Paradis og Skuepladsen for uendelig mange komiske Scener.

Mellem disse nu saa gennemforandrede Lokalteter færdedes min yngste Krog-Meyerske Kusine og jeg fra Morgen til Aften og vare navnlig aldeles henrykte, naar vi fik Tilladelse til at laane Baaden og kunde faa nogen af de i Huset kommende unge Mennesker til at ro for os paa Sortedams-Søen. Blandt disse nævner jeg særlig daværende Student Frits Münter, der var en ufortrøden Riddersmand imod os, med hvem vi næsten daglig spøjte i Haven. Vi lavede ham Pibesnore og lignende smaa Arbejder af vort eget Fabrik til Tak for Roturene, og mange, mange Aar senere, da jeg med stor Glæde traf ham og fornyede gamle Minder med ham i Ørslev Præstegaard, forsikrede han mig, at han endnu ejede Ruiner af de Perle-Pibesnore, som jeg og Marie K. M. havde hæklet til ham. Blandt Figurer i min Tantes Hus var ogsaa den gamle Baron Schubarth, som jeg kendte lidt til fra mine tidlige Barndomsbesøg med min Moder hos Pløyens. Ogsaa her var han indtaget i en af Døtrene og spillede den gamle Elsker, men desuagtet beskæftigede han sig meget med os Smaafolk. Naar han imellem bragte os

---

*) Det ligger der endnu, men er ikke længer til at kende.

Æsker med franske Bonbons eller smaa brogede Florstørklæder, og dertil fortalte os om sine vidunderlige diplomatiske Æventyr, hvori de mindste Bagateller spillede de største Roller, saa var han os en meget kær Gæst, og skøndt det var umuligt ikke engang imellem at opdage, at han i Grunden var en Karikatur, saa holdt vi dog af ham og vare bedrøvede, da han mod Slutningen af Sommerferien tiltraadte en Rejse til sine adelige Godsejer-Venner. Vi trøstede os imidlertid snart med Vaudeville-sangene, som vi nynnede paa fra Morgen til Aften og med Kastelsjægerens henrivende Musik, der altid gav de smukkeste Nummere til Bedste foran Stedet med de mange Pigebørn.

Fra dette Landliv paa Østerbro vendte jeg forfrisket og styrket tilbage til Fædrenehjemmet, genoptog under lettere og bedre Vilkaar end tidligere mine vanlige Sysler og mit Skoleliv og endte Aaret, 1826, det eneste virkelig svære i mit Barndomsliv, som om der hverken havde været tung Afskedstagen og Skilsmisse, Skoledaarskaber, Skoleret, Afspærring, Nervefeber eller Forsøg paa at lave halvgale Tragedier i dets Løb.

19.

Det var Nyaarsmorgen 1827. Det ringede paa Døren. Vi Børn havde en stor Glæde af at uddele Nyaarsgaver, hvis Antal i hin fjærne Tid, da man ingen personlige Skatter, ingen Indkomst-Skat havde, var meget stort. Det var min Fader, der i egen Person lagde alle disse Smaagaver tilrette paa Nyaarsaften og forsynede dem med behørig Etiket, for at ingen Forveksling skulde finde Sted. Der var til Vægter, Postbud, Skrallemand, Taarnbrandfolk, andre Brandfolk, til Skræderdreng, Skomagerdreng, Avisbud: kort og godt til Enhver, der enten virkelig havde eller troede at have bevist Huset Tjenester i Løbet af det forgangne Aar, og der nu paa Nyaarsmorgen kom for at hente Anerkendelsen af sin personlige Vigtighed. Blandt disse mange Gratulanter var Vægteren os den bedst bekendte, thi han var den eneste, der ikke blot mødte ved de andre store Højtider for at faa sit Markestykke, men ogsaa den eneste, der paa Grund af hans daglige Vækkertjenester blev betænkt ved Nyaarstid med

en hel Sølvdaler, hvad der for os Børn satte ham i en umaadelig Respekt. Vi havde ogsaa mangen fornøjelig Erindring om, at han havde sunget de gamle Vægters meget smukt lige under vore Vinduer. Hans store firskaarne Person, med alle hans Værdigheds forskellige Attributter af Skilt, Morgenstjerne o. s. v., tilbagekaldte for mig mangen Pibescene, der foranledigedes af fulde Folk eller lystige Kammerater, som enten af Vanvare eller af Kaadhed havde stødt til de gamle Tranlygter under Magistratens berømte Maaneskin, mangen halv komisk, halv ængstelig Scene, naar alle Vinduer i Genbohusene kom op, og alle Hoveder, med eller uden Parykker, med eller uden Natkapper paa, kom ud af dem for at spørge: «Vægter, hvor er Ilden?» — Ja, denne vor Gades Vægter var rigtignok en meget vigtig Person, og det var da intet Under, at vi holdt et formeligt Væddeløb om, hvem af os der skulde lukke Døren op for ham paa Nyaarsmorgen og række ham den til ham, til ham alene henlagte Sølvdaler, mens vi dog ogsaa vare glade for de andre os mindre bekendte og mindre statelige Gratulanter. Det maatte jo absolut gaa godt i det Hus, der saaledes paa Aarets første Morgen blev overøst med Nyaarsønsker, med Velsignelser og Taksigelser!

Det ringede altsaa paa Døren, hin første Januar 1827. Jeg var vis paa, at det maatte være vor Vægter, bemægtigede mig i største Hast Sølvdaleren, der med anden Nyaarsmønt laa paa en lille sort kinesisk Bakke, og stormede til Døren. Men der var ingen Vægter. En Dreng, der hverken fremsagde de vanlige Nyaarsgratulationer og heller ikke rakte Haanden ud efter en Nyaarsgave, leverede mig i største Hast et af den Stabel Blade, som han bar, og styrtede derpaa ned af Trapperne i en Fart, som om Døden havde været i Hælene paa ham.

*

*

*

Jeg havde ofte lukket Døren op for Aviskonen, for Berlingske og for Dagen, hvis respektive Størrelser nutildags vilde spille en aldeles ynkelig Rolle paa vort saa overfyldte Avis- og Journal-Marked. Jeg havde ogsaa imellem aabnet denne Dør, der uden Entré gik ud til Hovedtrappen, for «Gammelt

og Nyt», saaledes kaldte vi Børn den ulykkelige, siden af Studenten, Worm, dræbte Tønder, hvis Historie min Fader havde fortalt mig, og hvem han havde befalet os at behandle med den største Hensynsfuldhed som en Omgangsven, naar han rakte sit lille Blad, «en halv Times Læsning», ind af Døren, ved hvilken hans lange udmagrede Skikkelse, i den brune, luvslidte Frakke, blev staaende og bukkede, mens Firskillingen blev hentet.*)

De Figurer kendte jeg. Men her var noget ganske Nyt. Den lille Fyr, hvem jeg i min Iver nær havde rakt Vægterens Sølvdaler, gav mig det store Blad med det nydelige lille Billede for slet Intet. Jeg glemte baade Vægteren og de øvrige Nyaarsgratulanter, hvem jeg aldeles uden Konkurrence overlod til de yngre Søskenes Ekspedition, og tyede ind i den paa en Helligdags-Morgen forladede Læsestue, hvor der i den strænge Frost var baade koldt og uhyggeligt. Men det glemte jeg, mens jeg studerede Bladet og Vignetten, hvor jeg straks genkendte de vigtigste af Københavns Taarne, over hvilke den flyvende Post med sin Trompet for Munden svævede.

Det var de 100 Nyaarsvers, hvormed J. L. Heiberg aabnede sit allerede inden Januar Maanedes Udgang berømte Blad: «Den flyvende Post». Jeg læste dem, lærte dem delvis udenad, spekulerede over Personerne og Institutionerne, til hvilke de

---

*) Tønder satte stor Pris paa min Fader, hvem han betragtede som en literær Kollega. Engang var det dog nær gaaet galt, og den ellers saa ydmygt bukkende Mand fór op som en højst fornærmet Hanekylling. Grunden hertil var, at min Fader, der formodentlig har havt travlt i det Øjeblik, rakte ham et Markestykke i Stedet for den reglementerede Fire-skillings. «Vil De fornærme mig, Hr. Rektor, med at give mig Almisser,» udbød den krænkede Literat. «Jeg tjener mit Brød ligesaa hæderligt som De med min Pen.» Min Fader skyndte sig at sige, at det var, fordi han vilde have tre Nummere til af Bladet. Dermed var Freden sluttet, og «Gammelt og Nyt» gik med sin lille Pakke højst fornøjet ned ad Trapperne. — Som bekendt tjente han en betydelig Formue ved denne Trafik, og denne Formue var det, der fristede Worm til at spille en Slags Raskolnikov-Rolle i det sørgelige Drama, der endte med Worms Henrettelse. Der skete store Anstrængelser for at faa ham benaadet, men den ellers saa milde Frederik den Sjette var i dette Tilfælde ubøjelig.

henvendte sig, og modtog med Jubel som den bedste Nyaars-gave Efterretningen om, at Fader havde abonneret paa det, at det kom hver Fredag-Eftermiddag, og at han, paa Grund af dets Redaktørs Navn, lovede sig megen Glæde af det. Hvor megen Glæde den kære Fader fik af det, véd jeg ikke, men for mig indvarslede det en ny Verden og lagde de første Spirer til Interesser og Forhold, der senere fik en ikke ringe Indflydelse paa mit Liv.

* * *

Det var paa Nyaarsmorgen 1827. Fra den Dag af listede jeg mig hver Fredag-Eftermiddag ned i Porten og passede paa at spare Buddet Vejen op ad Trapperne. Der var bestemt Ordre til at aflevere Bladet, saasnart det kom, til Fader. Men jeg omgik denne Ordre ved at læse det, førend det kom ind ad Døren. Det var altsaa paa Bryggergaardens Trapper, at jeg gjorde mit første Bekendtskab med Fru Gyllebourgs Noveller, der den 12te Januar 1827 holdt deres Indtog i Læseverdenen med Løjtnantens Brev til Redaktøren af den flyvende Post. Med Undtagelse af de rette Vedkommende, J. L. Heiberg og hans Moder, var der næppe nogen af den flyvende Posts mange Læsere og Læserinder, der tvivlede paa, at Løjtnanten jo var en virkelig Person, der havde oplevet og oplevede de i Brevet forekommende Fata, disse Fata, der nu synes os saa ubetydelige, men som dengang vakte en saa umaadelig Sensation. «Har De set, at Avertissementet, som han omtaler, virkelig staar i Adresseavisen,» blev der spurgt. «Det er intet Æventyr, ingen Opdigtning,» blev der forsikret. Adresseavisen 1827, Nr. 1 blev formelig berømt. Man gemte den, man genlæste det ominøse Avertissement, som man knyttede til det Svar, hvormed Hr. Polonius havde hjemsogt den forelskede Løjtnant, og man havde uhyre travlt med at udfinde de virkelige Navne paa de i Brevvekslingen nævnte Personer. Alt dette stemplede den poetiske Fiktion, der i Familien Polonius, som Novellen senere døbttes, havde behandlet Spidsborgerligheden under Fredrik den Sjätte i bemældte Families Medlemmer og Spidsborgerlighedens ideale Modsætning i Landsbyfrøkenen Clara og i den for Napoleon

sværmende Horatio, til Mennesker, der levede og færdedes i København. Det var først, da Slutningen af Historien med det romantiske Tilsnit af Lydias Flugt fra Præstegaarden, af det stjaalne og fundne Barn, o. s. v., langt om længe kom, at man begyndte at ane Uraad og at mærke, at der bagved de tilsyneladende private Meddelelser skjulte sig et Forfattertalent, der ikke blot skulde bryde en ny Bane, men — navnlig i den fortræffelige Hverdagshistorie og i hele den første Række af Novellerne, skulde skænke os en Række af levende Billeder fra hin Tids København, Billeder, der nu i Firsindstyverne kunne synes utrolige, men hvis slaaende, intensive Sandhed jeg, der ikke blot har levet i hin Tid, men hvis Hukommelse ogsaa har fastholdt dens Op- og Nedgange, kan attestere.

* * *

Jeg har i mine, i 1874, holdte Foredrag over Fru Gyllembourg og hendes Værker omtalt Begyndelsen og Udviklingen af denne højst interessante Dames belletristiske Virksomhed. Denne Virksomhed, som jeg fulgte med stor Opmærksomhed og Fornøjelse, kunde dog, ifølge mine naturlige Anlæg og hele den Retning, som min Udvikling kom til at tage, ikke faa den Indflydelse paa mig, som den har havt paa en Del af mine Medsøstre, hvoraf — saavidt som jeg kan skønne og saavidt jeg kender deres Værker — ikke en eneste, end ikke tilnærmelsesvis, har naaet det Forbillede, som de bevidst eller ubevidst efterlignede.

Den hele Retning har nutildags maattet vige for det store Omslag, som Kvindesagens Udvikling og Realismens Tidsalder fører med sig, det store Omslag, under hvilket vi for Øjeblikket laborere, men paa hvis Frugter for Kvinden og Kvindeliteraturen det er os tilladt at haabe.

* * *

Fra denne lille Digression vender jeg tilbage til mine egne Forhold. Det var min Faders Plan, at jeg alt i 1827 skulde afslutte min Skolegang. I hin Tid, da Pigebørn ikke kendte til offentlige Eksaminer, fortsattes denne i Regelen til det 15de

eller 16de Aar, men min kære Fader mente, at jeg omtrent havde lært, hvad jeg kunde lære i Skolen, i hvis øverste Klasse jeg var gaaet op, og at han havde andet Brug for de Ævner, som han desværre i høj Grad overvurderede. Det blev altsaa bestemt, at jeg skulde forlade Skolen, saasnart jeg havde fyldt det 14de Aar.

Trods den ovenfor berørte uhyggelige og i dens Konsekvenser for mig tragiske Historie med min Forseelse mod Frøken *, har min Skolegang efterladt mange lyse og gode Minder. Det har altid været med ublandet Glæde, at jeg i det senere Liv traf fordums Lærere og Skolekammerater, og blandt de mange Glæder, der overraskede mig paa min 70de Fødselsdag, var det sandelig ikke den mindste, at den endnu bestaaende Døtreskole sendte mig en venlig Erindring om, at jeg engang havde været en af dens Elever. Skøndt jeg indsaa, at min Fader havde Ret i, at jeg ikke for Øjeblikket kunde lære mere i den, var det dog med tungt Hjærte, at jeg tog Afsked fra den for at tage fat paa den for mig tilrettelagte Gerning, der hverken var mer eller mindre, end at jeg, med hele en Skoles Orden og Disciplin, ja, endogsaa med et lille bestemt maanedligt Honorar, skulde være Lærerinde for de yngre Søkende.

20.

Naar jeg her, idet jeg er ved at slutte Barndoms-Bogen, endnu vil dvæle et Øjeblik ved et Par Begivenheder, der indtraf i Løbet af 1827, saa er det egenlig ikke for disse Begivenheders egen Skyld, men fordi de give mig Anledning til at fastholde et Par Figurer, der for mig høre med til Barndomshjemmet. De ere af meget forskellig Natur.

*

*

*

Min ældste Broder, ham som jeg i Spøg, da jeg var lille og endnu ikke kunde læse, havde kaldt Hans Læsetrængt, og som til Gengæld i mangt et Aar kaldte mig den lille sorte Høne, var ikke blot bleven indkaldt til Artium, men stod som øverst i den Række, der omfattede Martensen, Orla Leh-

mann og andre Personligheder, hvis Navne til Dags Dato have en smuk og sympathetisk Klang. Denne Indkaldelse satte min Fader i et ypperligt Humør. Den tidligere, uhyre strænge Disciplin veg, rigtignok kun forbigaaende, for en lettere og muntre Tone, mens der af og til kom Studenter af min Broders Jævnaldrende og Kammerater i Eftermiddagsbesøg. Blandt disse saa' jeg oftere hans bedste og under Livets senere Konflikter højst trofaste Ven, Orla Lehmann. Jeg tror ikke, at jeg i hin Periode har vekslet et eneste Ord med ham. Jeg hørte jo endnu til Børnene. Men hans friske, livlige og højst afgørende Ytringer slog mig som den største Modsætning til de Studenter-Samtaler, som jeg kendte fra de Th.ske Onsdags-Selskaber. — Ja, det skulde rigtignok blive en Modsætning! Den nye Tid, der nogle Aar senere skulde tage et mærkelig hurtigt og kraftigt Opsving, var i Anmarsch. Christian Winthers alt tidligere omtalte dejlige Studentersang og Stiftelsen af Studenterforeningen havde alt beredt Jordbunden for de følgende Fremskridtsbevægelser, og med Artium 1827 begyndte flere af de Skikkelser, der nogle Aar senere skulde spille en Rolle i disse Bevægelser, saa smaat at træde frem. Blandt disse staar Lehmann med den indtagende Personlighed og det herlige Organ i første Række. Begge disse store Fortrin bleve for ham i en senere Livsperiode Fristelser til at lægge mere Vægt paa det øjeblikkelige Indtryk, som han altid var sikker paa at gøre, end paa hvad der egenlig blev udrettet og til at overse de undertiden uheldsvangre Følger af de berusende Stemninger, som han fremkaldte. Hans hele Personlighed var som skabt til Fører, og som saadan har han jo i en senere Tid spillet en temmelig stor Rolle. Paa det Punkt af hans Liv, hvor jeg her fastholder ham, var han endnu blot den skønne attenaarige Yngling, om hvis Fremtid min Moder spaaede, at den laa i Glans og Guld, og om hvis Familie-Forhold vi Børn dannede os hel aparte Forestillinger: En Fader, der var saa stiv og fornem, at han aldrig vekslede et Ord med sine Underordnede, undtagen i Forretnings-sager, en Moder, der, endnu ung og smuk, tæredes hen af en ulægelig Brystsyge og der naturligvis tilbad sin skønne Søn Orla, en Søster, der endnu kun var et halvvoksnet Barn,

men yndig og let som en Gazelle, o. s. v. Det var jo altsammen meget interessant.

Vi havde disse Fortællinger, som min livlige Fantasi udmalede til Staffage om min Broders smukke Ven, Orla L., fra denne Broder, der næsten daglig kom i det Lehmannske Hus og der, skøndt Sværmeri ingenlunde laa i hans Natur, havde modtaget et temmelig stærkt Indtryk af den lille Luise Lehmanns barnlige Ynde.*)

Jeg har i en langt senere Livsperiode søgt at fastholde nogle af disse Figurer fra 1827 i en desværre ufuldendt Roman «Egeria», paa hvilken jeg vel næppe tør anvende Göthes Ord:

«Oft wenn es erst nach Jahren durchgedrungen
Erscheint es in vollendeter Gestalt.»

Dette Arbejde var mig saare kært, og jeg har ofte beklaget, at Sygdom, Rejser og forandrede Livsplaner i sin Tid nødte mig til at lægge det hen.

* * *

Den anden Begivenhed, der bragte en Del Røre i vort stille Hus, var Slaget ved Navarino, den 20de Oktober, 1827. Det lyder underligt, men det er ligefuldt bogstavelig Sandhed, at Efterretningen derom blev hilset med en saadan Glæde af min Fader, at alt Arbejde og al Tvang var forbi i nogle Dage, og at hans Humør i disse var saa fortræffeligt, som om al Nød for Grækerne havde været forbi, og det gamle Hellas alt var steget frem i fuld Glans. Mens denne hans Glæde bragte Feststemning i Huset, var det dog særlig til mig, som han havde opdraget med græske Traditioner, med Fortællinger af Homer og Sofokles, at han udtalte sin Begejstring over det frie Hellas, denne Phønix, som han alt i Aanden saa nyfødt og herlig. Det var jo godt, at den kære Fader ikke forudsaa, i hvilken Grad Vestmagternes Politik skulde svække og begrænse Frugterne af den

---

*) Hun blev gift med en «Lesser», der deltog i det Slesvig-Holstenske Oprør, og hun døde under den første slesvigske Krig, sorgbetyngt, men trofast og kærlig til det sidste. Det var just ikke den Skæbne, der var sunget for hendes Vugge.

herlige Sejer, hvis Helt, Codrington, jeg forsøgte at besyngne i en Slags Matros-Sang, som 24 Aar senere, blandt andre guldene Blade i hans Pult, mindede mig om min gamle Faders rørende Kærlighed til Grækenland og om hans Fryd over Sejren ved Navarino i 1827.

Men den lille 14-aarige Pige var ikke ene om at besyngne denne Sejer. To meget originale Figurer knytte sig for mig til Navarino-Slaget. Den ene var den i hine Aar bekendte Blok Tøxen, den anden en Major Sommer, der nogle Aar senere som Oberstløjtnant blev Kommandant paa Rosenborg, og med hvis elskværdige Familie jeg oftere er kommen i Berørelse.

Blok Tøxen, hvis Ydre havde en paafaldende Lighed med Revolutionsmanden Danton, er et af de faa Mennesker i Verden, der have indgydt mig Skræk. Han udgav — jeg husker ikke nøje i hvilket Aar — en politisk Avis, der hurtigt gik ind igen, og hans Ytringer vare undertiden saa voldsomme, at min Moder formelig frygtede hans Komme. Jeg har hørt hende sige: «Han kommer nok til at gøre Dr. Damppe*) Selskab paa Møen». En af de første Gange jeg saa' Blok Tøxen, forelæste han et Digt om «Missolunghis Heltgrave», der vistnok blev trykt i hans egen Avis. Det maa vel altsaa have været i 1825, og den sidste Gang knytter sig til Slaget ved Navarino. Jeg husker tydeligt, at jeg blev kaldt ind i Faders Stue, som værdig til at høre paa Diskussionen om Grækenlands Stilling og paa Forelæsningen af de i den Anledning skrevne Digte, og at jeg, der i Grunden godt kunde lide Major Sommer, dog ønskede mig hundrede Mile bort.

I en senere Livsperiode har jeg, ved given Foranledning ofte maattet tænke paa, hvor besynderligt det dog var, at disse aldrende Familiefædre, der vistnok hver havde sit Kors at bære, jublede i saa høje Toner og skrev begejstrede Digte over en Begivenhed, der, hvor glædelig den end i sig selv var, dog laa dem meget fjærnt. En anden Mærkelighed, som alt dengang slog mig, vil jeg omtale. Major Sommer, der har udgivet en

---

*) En bekendt politisk Fange, der vist meget uforskyldt sad i Møens Tugthus.

nydelig og interessant med Tegninger forsynet Bog om Ædelstene, var ligesom min Fader en loyal og hengiven Undersaat af Kong Fredrik den Sjätte, ja, hang — som det sig hør og bør for en Officer — ved sin Konge med Liv og Sjæl. Desuagtet fandt baade han og min Fader sig i, at Revolutionsmanden, Oprørsmanden (thi det var Blok Töxen) udgød sin Harme over Bourbonnerne i Frankrig, over Georg den Fjærde i England og især over Fredrik den Tredje i Preussen, hvilken sidste han ikke levnedede Ære for en Skilling, mens han byggede paa sin nygræske Republik, fra hvilken alt Lys og al Lykke skulde strømme ud over Europa og indføre Republikken i alle reaktionære Lande.

Jeg havde alt dengang læst min Holberg for godt til ikke at maatte tænke paa hans «Kollegium Polemitikum», og jeg erindrer tydeligt, hvor glad min Moder var, naar den Slags Scener var forbi og Fader atter vendt tilbage til sit Arbejde.

*   *   *

Endnu én Figur vil jeg medtage fra hin Tid. Saa maa det være nok!

Foruden de Undervisningstimer, som jeg med stor Regelmæssighed gav mine yngre Søsken og som havde den Nytte for mig, at jeg fik nogen Øvelse i at bibringe Børn Begyndelsesgrundene, skulde jeg ogsaa selv endnu have nogen Undervisning. Jeg véd ikke, hvor min Fader havde faaet fat paa den Dame, som jeg her vil omtale, og hos hvem min Søster Elise og jeg hver Uge tilbragte nogle Eftermiddagstimer med at føre Konversation paa Fransk.

Skøndt Fransk var hendes Specialitet, var hun dog kun tysk af Herkomst. Hun hed Amberg, som hun skrev og udtalte Ambère, og hendes Fader havde ved Udbruddet af den franske Revolution været Chef for et stort Handelshus i Hamborg. Hans pludselige Død og en stor Bankerot, der gjorde den lille, hidtil fêterede Dame brødløs, havde bragt hende, der var vant til at tale Fransk og Engelsk i sin Faders Hus, til at modtage en hende i Danmark tilbudt Plads hos en lille jydsk Comtesse. Hun var dengang kun sytten Aar. Hendes Elev var

ti Aar og blev hende præsenteret i Pocher, Slæb, Pudder og med det bestemte Forbud om nogensinde at lære hende at tale eller skrive Dansk.

Naar Madame — som vi kaldte hende — begyndte at fortælle om disse Ting, var hun udtømmelig. Hun havde set hele Overgangen fra l'ancien régime til en Tid, hvor man dog var kommen saa vidt, at man ikke skammede sig over sit Modersmaal, og hendes Øjne, der endnu vare livlige og smukke, kunde formelig lyse af Glæde, naar hun erindrede, hvor hurtigt hun, alle Forbud til Trods, havde tilegnet sig det danske Sprog, og til hvor stor Nytte det havde været hende, da hun, 14ten Aar efter at være kommen op til Danmark, giftede sig med en ung Præst, der havde været Hovmester i en af de adelige Familier, i hvilken hun havde været Française. Hendes Lykke — som hun selv kaldte det — varede imidlertid kun kort, og som Enke havde hun maattet genoptage sit Informationsliv. Et Par af de adelige Familier, som hun havde opholdt sig hos, slap hende dog ikke, men viste hende baade Godhed og Opmærksomhed, samt skaffede hende Elever, altid kun til Konversations-Timer i Fransk. Saaledes vare vi da ogsaa komne til hende, og hun var bleven underrettet om, at min Fader havde bestemt begge sine ældste Døtre til Lærerinder, med det Ønske, at disse, om end ikke i Honorar, saa dog i Duelighed, skulde kunne konkurrere med de fra Udlandet indforskrevne.

Denne Plan havde interesseret Madame, der roste min Faders Fremseenhed og ofte omtalte de Misligheder, der var ved Lærerinder fra Frankrig, baade for dem selv, for Børnene og for Tjenestefolkene.

Jeg tror, at denne Dame havde en meget redelig Vilje til at uddanne os. Desuagtet fik vi vistnok mere Fornøjelse end Nytte af disse Eftermiddagstimer. Hendes egen Talelyst var nemlig saa stor, at hun ofte glemte at faa os til at tale, og da hun havde et udtømmeligt Fond af Anekdoter fra de Kredse, i hvilke hun havde tilbragt sin Ungdom, og fra den Periode, der kan karakteriseres som Napoleonstiden, saa var det ofte meget morsomt at høre paa hende, og hun fandt i os to opmærksomme Tilhørerinder. Vi holdt meget af hende, til

Trods for de smaa Eksentriciteter, der ytrede sig i hendes livlige Væsen, naar hun vilde fremstille noget ret tydeligt. Kun en eneste Gang har jeg set Madame vred, men da var det ogsaa tilgavns.

* * *

Som jeg tidligere har bemærket, var Göthe i Tyverne endnu ingen almindelig Læsning i København. Litteraturhistorier, der nu give en overfladisk Kundskab om mangt og meget, havde endnu ikke banet sig Vej til Pigeskolerne. Hvad man vilde kende, maatte man selv læse, og som Følge heraf havde jeg, der gennem min kære Fader alt var nogenlunde vel bevandret i Schillers Digtninger, ikke læst andet af Göthe end «Kennst Du das Land» og «Erlkönig». Men disse saakaldte Smaating, havde til Trods for Etatsraad Th.'s Ytringer om ham, indgydt mig en underlig hellig Respekt for den endnu levende Digterkonger i Weimar, og jeg brændte af Begærlighed efter at stifte et nærmere Bekendtskab med ham. Da jeg nu en smuk Dag, under vore Konversations-Timer hos Madame, bemærkede, at der stod et Eksemplar af hans Hermann und Dorothea blandt hendes Bøger, spurgte jeg hende, om jeg ikke maatte laane den hjem med. Men da brød der et Uvejr løs. Hun begyndte sin voldsomme Filippika mod Digteren paa Fransk, men gik i sin Iver over i sit tyske Modersmaal og endte med at sige: «Ach, liebes Kind, lass doch den Göthe!» Er ist ein schlechter Mensch! Lese Du die Urania von Tiedge, lese Hanne und die Küchlein von Eberhard, das sind Bücher für Dich!» — Trods denne Udtalelse lod hun mig dog tage Hermann und Dorothea hjem med.

* * *

Naar man i Aarenes Løb kommer til at elske og beundre en Digter, kommer til at samleve med ham i sin Sjæls inderste Væsen, og til at erkende ham for den Mester, om hvilken man tør bruge hans egne Ord: «Mit ihm zu irren ist Dir Gewinn», saa kan Erindringen om den Slags krasse, for ikke at sige bornerede Ytringer, forsones os med meget af den Æsthetik,

som man undertiden for sine Synders Skyld fik at høre i den Menneskealder, der gik forud for Politikens og Industriens og Realismens Enevælde. De Slægter, der gik forud for os, have ikke været klogere end vi, de, der komme efter os, ville næppe blive klogere. Det er kun Genstandene og Modeanskuelserne, der veksle. Men medens hvert Decennium, hvert længere Tidsafsnit har sin Kæphest, eller rettere sine Kæphest, er der under alle de forvirrende Domme, kun ét, hvorom det virkelig gælder: det er redeligt at udarbejde sin egen Dom fra Grunden af, og ikke at lade sig paavirke for stærkt af de Domme man hører. Man kan tilvisse paa den Maade, især i de ganske unge Aar, ofte tage Fejl. Men enhver saadan Fejltagelse har intet at betyde: den korrigerer sig selv, naar man blot redeligt vedbliver at stræbe efter Klarhed og Forstaaelse, og især aldrig glemmer, hvilken uhyre Rolle Individualiteten, Personligheden, spiller baade i Digterens Frembringelser og i Læserens Opfattelse. Med de Præmisses vilde mangen umoden Dom forblive udtalt.

Jeg gjorde mit Prøvestykke hermed, da jeg i Slutningen af 1827, fjorten Aar gammel, ikke blot læste, men fuldelig tilregnede mig Göthes Hermann und Dorothea, og ikke fandt det Umagen værd at gaa i Rette med Madames forbausende Ytringer om Göthe, da jeg fjorten Dage sildigere afleverede Bogen. Maatte det ikke være mig nok, at jeg havde haft Sjæleglæde af den, og at jeg havde følt den som en kraftig, jeg tror jeg maa sige «nærende» Modsætning til alt, hvad der i min Fængselstid havde beskæftiget min egen Fantasi?

*   *   *

Dog Livet kalder og Bøgerne maa hvile. For min Alder havde jeg havt rigelig meget at gøre med dem, og især havde jeg anvendt mere Tid end det var godt for min Helbred paa at tage Afskrifter, linjere Papir og lignende Beskæftigelser for min Fader. Denne, i hvis Kridthus jeg atter var kommen efter den ulykkelige Skolehistorie, omtalte i hin Periode ofte, at han slet ikke kunde undvære sin Sekretær, som han kaldte mig. Desuagtet fandt han sig med stor Taalmodighed, ja med Glæde i, at der i Maj, 1828, lød et Befrielsens Ord over mit Hoved.

«Se Dig ud, Svend Vonved!» Det gælder for enhver ung Mand, der skal tage fat paa Livet. «Se Dig ud, Svend Vonved!» Det bør ogsaa lyde over enhver fremadstræbende ung Kvindes Hoved, saavist som det kun er Livet, der formaar at opdrage til Livet og dets Konflikter. Den Opdragelse faar man ikke indenfor sin Dagligstues eller sit Studereværelses fire Vægge. «Se Dig ud!»

Herover tænkte jeg dog aldeles ikke i Maj, 1828, ja, disse Forestillinger vare mig endnu aldeles fremmede. Jeg følte kun min Befrielse fra det strænge, disciplinære Arbejdsliv, jeg følte kun Glæden ved de nye, de friere Forhold, hvoraf jeg ventede mig Guld og grønne Skove. Det hed sig vel, at Barndommen nu skulde være forbi, men i Virkelighed var jeg Barn i Sjæl og i Tanke, og trods al min heterogene Læsning, aldeles uvidende og uerfaren i det praktiske Liv.

Anden Bog.

Fra de unge Dage.

Det er endnu ikke Livets Højdepunkt. Men
Vejen gaar dog jævnt op ad Bakken.

1.

Har Du, som læser disse Blade, nogensinde prøvet at leve et fuldkommen lykkeligt Aar, et Aar, som Du, hvis det laa i Mulighedernes Rige, vilde leve om igen? Den, der med redelig Vilje og nogenlunde god Hukommelse gennemgaar sin Fortid, vil som oftest finde, at i nogle Livsaar have de lyse og i andre de mørke Timer havt Overvægten, og at det netop var Blandingen af dette Lys og dette Mærke, der gav Livet dets rette Indhold. Men et helt Aar i Solskin, i den første Ungdoms uendelige Følelse af Lykke, glad ved det Nærværende, i fuld Nydelse af dets Goder og uden Ængstelse for Fremtiden: har Du prøvet det?

Der er ikke meget at fortælle om sligt et Aar. Mange Begivenheder forstyrre i Regelen Lykken, den sjældne og ustadige Gæst, der, naar den en enkelt Gang vil sænke sine Vinger, altid vælger de stille og begrænsede Tilværelser, hvori det undertiden forundes gode og dannede Mennesker, som passe for hverandre, at nyde Kunstens, Naturens og især Samlivets Herlighed.

En saadan Tilværelse kan ikke fortsættes i Længden. Den vilde vistnok blive monoton og kedelig. Slangen vilde i en eller anden Form snige sig ind i Paradiset, og den os iboende Trang til Virksomhed og til Forandring vilde, fra Nydelsen af den stille Lykke, nødtvungen atter føre os ud i Livets Brydninger og Kampe. Det maa saa være.

Der kom ingen Slange i mit Paradis. Alligevel blev det stænget for aldrig mere at aabne sig i den Skikkelse. Men jeg takker ligefuldt for, at jeg virkelig har levet i det, og at dets Minder, efter de mange, mange Aars Forløb ere ligesaa for-

friskende for min Sjæl som Ørkenens Oase med det kølige Kildevæld og de herlige Palmer er det for den trætte Vandrer.

Mit Paradis! Ja kunde jeg blot fremtrylle det paa Papiret! Men hvad der engang stod og endnu staar for mig i den første Ungdoms poetiske Glans: det bliver saa underlig farveløst, naar det beskrives med Pen og Blæk, og det forekommer mig, at jeg alt hører et mindre venligt Spørgsmaal om det virkelig er det Hele, om jeg ikke har andet og bedre at fortælle.

Nej, kære Læser, jeg har kun den simple Sandhed, at de Mennesker, som jeg elskede og som jeg i de sidste Aar saa bitterligt havde savnet, vare vendte hjem fra deres lange Udenlandsrejse, at de atter havde optaget mig i deres Kreds, atter havde gjort mig til deres Kælebarn, deres Ariel! Da jeg første Gang hørte det Navn, der alt var givet mig før den store Rejse, havde jeg ikke fjærneste Begreb om, hvor det hørte hjemme og hvilken for mig smigrende Betydning det indeholdt. Forresten var det, i det mindste i denne Kreds, bleven Mode,*) at vi kaldte hverandre med mer eller mindre til Personligheden passende Navne, og et Par af disse ville i det følgende atter og atter gaa igen, om jeg end ikke nu, da jeg længst kender Shakspeares Ariel, tør vedblive at kalde mig selv saaledes. Alt dette er Smaating. Det véd jeg meget godt. Men for mig og mine femten Aar var det altsammen stort og betydningsfuldt.

* * *

Den for hin Tid ret smukke Bygning paa Hjørnet af Nørregade og Frueplads havde rejst sig under Th.'s Fraværelse. Dens første Sal var ikke blot bleven smukt og smagfuldt møbleret, men ogsaa prydet med en Masse fra Rejsen hjembragte Kunstgenstande, der i Forening med Hjørnevinduets lille Altan, som dengang endnu var en Sjældenhed i København, gav Lejligheden et ejendommeligt og fremmedartet Præg. Det forekom mig,

---

*) Denne Mode var vistnok fra først af udgaaet fra Bakkehuset, hvor Fru Rahbek, efter troværdig Beretning, skal have havt et ganske særligt Talent til at stemple Omgangskredsen med betegnende Navne. Fru Gyllembourg havde i sin første Novelle brugt en Del Navne af Hamlet: Polonius, Laertes, Horatio, og Eksemplet var blevet fulgt.

især i Begyndelsen, da jeg kom lige fra det tarvelige Hjem i Bryggergaarden, som om en Del af de Herligheder, jeg havde drømt om, da jeg, mens jeg var lille, strøg op og ned af det lange Salsgulv, var bleven overført i Virkeligheden, og den levende Staffage til denne fortryllede Verden manglede heller ikke.

Ordsproget siger, at ingen vandrer ustraffet under Palmer. Jeg kan ikke anerkende dets Rigtighed, om end det lange Rejseliv havde medført en Del Forandringer hos de Personer, som udgjorde denne Staffage. Paa ingen af disse traadte denne stærkere frem end paa selve Husherren. Han var rejst ud som en ældre, noget pedantisk Lærd af den gamle Skole. Han kom hjem som en munter, livlig Mand, der grundigt havde rystet Kathederstøvet af sig. Skøndt hans Haar var bleven hvidt, bar hans hele Væsen Præg af en aandelig Foryngelse, og naar han fortalte om sit Vintersamliv med Thorvaldsen i Rom, om sine Rejser paa det dengang næsten utilgængelige Sicilien, om sin Bestigelse af Ætna og det vidunderlige Indtryk af en Maaneskins-Nat paa Ætna, o. s. v., da prægedes disse Fortællinger af en Friskhed og Fylde, af en levende Anskuelighed, der ikke blot gjorde vort Aftenthebord højst interessant, men der tillige for mig fik den særlige Betydning, at de lagde Grunden til den store Vandrelyst, der engang i Tidens Løb skulde trøste mig for de lange og strænge Læreaar, om hvis Indhold jeg endnu ikke drømte. Hvor jeg lyttede! Hvor jeg fæstnede det ene Billede efter det andet i min Sjæl, og hvor jeg var taknemlig for hvad jeg daglig modtog!

Men blandt de andre os alt bekendte Skikkelser, som dette kære Thebord, i Vinteren 1828—29 samlede om sig, er der én fremmed, som jeg straks bør præsentere, fordi han ikke blot gennem sin egen Personlighed, men ogsaa gennem sine Familieforhold i Tyskland, fik stor Indflydelse paa min senere Livsudvikling.

Dr. Carl Schütz, en ung tysk Videnskabsmand, hvis Bekendtskab alt var bleven gjort paa Udrejsen i 1826, var i Begyndelsen af Oktober Maaned 1828 kommen til København, og var bleven optaget som en Søn i det Thorlacianske Hus. Det hed sig, at han skulde studere Sanskrit under Rask, og gaa

Oehlenschläger tilhaande med Oversættelsen af hans Værker paa Tysk, men den egenlige Grund til den unge Dr.s Ophold i Danmarks Hovedstad blev aldrig omtalt. Han havde i Halle, mens han endnu laa ved Universitetet, i sin Onkel, Hofraad Schützes Hus, forelsket sig grundigt i den skønne Islænderinde, Johanna Briem, og han skulde nu vinde sin Brud, der rigtignok længst havde bevist, at hun bar ham i sit Hjærte, idet hun i Løbet af de to Rejseaar med stor Bestemthed havde afslaaet Tilbud, der i verdslig Henseende stode meget højt over, hvad en ung tysk Lærd og vordende Embedsmand kunde byde hende. Skøndt de To altsaa vare enige, kunde hun alligevel ikke betragtes som hans Forlovede, i det mindste ikke præsenteres som saadan.

Dette hang saaledes sammen. Etatsraad Th., der ikke blot holdt meget af sin smukke Plejedatter, men ogsaa følte sit Ansvar over for hendes Forældre paa Island, vilde paa ingen Maade tillade, at en Forlovelse maatte deklareres og en livsvarig Forbindelse indgaaes, uden andre Præmisses end de korte, romantiske Møder, som de Paagældende havde havt i Tyskland paa Johannas Ud- og Hjemrejse. Der laa — som alt flygtigt berørt — adskillige temmelig alvorlige Forviklinger imellem disse af henvendte to Aar adskilte Møder. Den Brevskriven, der fra den unge Mands Side havde udfyldt dette lange Mellemlum, var af saa ætherisk og sværmerisk Natur, at dens Indhold syntes at kunne fordufte, naar den kom i Berørelse med Virkeligheden. Det var selvfølgelig aldeles i sin Orden, naar begge Plejeforældrene gjorde Paastand paa, at den unge Dr. Schütz under et længere Ophold i København skulde lære sin udkaarne Brud noget nærmere at kende, førend der kunde være Tale om at hjemføre hende til Tyskland. Just denne Omstændighed bredte en egen poetisk Ynde over deres Forhold, der ikke frembød Gnist af Lighed med de Forlovelser, som Heiberg Aaret i Forvejen havde gennemheglet saa grundigt i «de Uadskillelige». Man var tilvisse ret inderlig glad i hinanden. Den unge Dr.s Øjne dvælede ofte med usigeligt Velbehag paa den skønne Skikkelse, der sad ved hans Side, men Arbejde, Konversation, Forelæsning og Musik gik uforstyrret deres Gang, mens det smukke erotiske

Forhold, som vi alle kendte, men som ingen omtalte, kastede sin Duft og sin Glans over den lille Kreds, der vel undertiden forøgedes med Gæster, især Besøg af Rejsende, som der var bleven stiftet Bekendtskab med i Udlandet, men der — hvad jeg tydeligt mindes — var gladest, naar vi forbleve uforstyrrede. Skjønt Dr. Schütz lagde sig ivrig efter det danske Sprog, gik Samtalen dog, naar vi vare ene, altid paa Tysk. Johanna skulde jo øves i det Sprog, der skulde blive hendes Fremtids. Man var fra Rejselivet vant til at benytte fremmede Sprog, og jeg var sjæleglad over at kunne fortælle min Fader, naar jeg aflagde mit ugenlige Besøg i Barndomshjemmet, at jeg gratis, uden mindste Anstrængelse, lærte mere under vore fornøjelige Aftenunderholdninger end jeg havde lært i Skolen eller hos Madame. Det var en, ogsaa for min fysiske Udvikling, højst gavnlig Hviletid.

2.

Vi vare altsaa alle tilfredse, hver paa sin Maade. Men ingen ytrede det mere end den kære Etatsraad Th. Han havde i den unge Dr. Schütz fundet — hvad han vist ofte havde sukket efter — en ung Videnskabsmand han kunde behandle som en Søn. Onsdags-Selskaberne for Studenter og det enkelte Professor-Selskab forekom endnu. Men deres Karaktér var forandret, og det var sandelig en god og en interessant Forandring. Enten det var det store Rejseudbytte med de hjembragte Kunstværker, Afbildninger, Mønter, o. s. v., der bevirkede dette, eller det var det skønne, rige musikalske Element, som Dr. Schütz medbragte: det skal jeg lade være usagt. Men Forandringen var der, skøndt Politiken, der snart skulde komme til at spille saa stor en Rolle, endnu ikke havde mindste Lod eller Del deri. Dansk og Tysk frembød dengang endnu ingen Modsætning i København. Der var fuld Fred og Enighed mellem de to Nationer. Tyskland, der var dødstræt af de napoleonske Krige og der under Fredrik Wilhelm den Tredjes Regimente havde nok at gøre med at passe paa «die demagogischen Umtriebe», paa Grund af hvilke der hvert Aar maatte sendes en Del unge Mennesker til Fæstningerne omkring i Landet, var

fredeligt og venskabeligt sindet mod sin mindre nordlige Nabo, og ingen anede i fjærneste Drøm de tunge Adsplittelsens og Overgrebets Tider, der allerede ved den gamle Kong Fredrik den Sjættes Død begyndte at ulme, og som i 1848 slog ud i lys Lue. Nej, alt var fredeligt og godt. Den unge tyske Doktor syntes at København var et rent Himmerige, og under de senere Forviklinger og Kampe glemte han aldrig, hvad han havde modtaget fra Danmark. Endnu som 80aarig Olding mindes han med Glæde hin lykkelige Vinter, 1828—29, i København. Og det var dog Fredrik den Sjættes prosaisk-spidsborgerlige og — som det ofte nok er bleven sagt — stagnerende København! — Vi mærkede intet til denne Stagnation. Vi havde Musikken, Poesien og Kunsten inden Døre eller i Theatret, der blev besøgt flittigt. I denne Vinter stiftede jeg ogsaa mit første Bekendskab med Rückerts og Uhlands Digte, som Dr. Schütz havde medbragt fra Tyskland, og jeg mindes endnu, hvorledes Uhlands «die verlorne Kircke», der var bleven forelæst en Aften, beskæftigede min Fantasi saa levende, at jeg syntes, at jeg maatte drage ud i Verden for at finde denne tabte Skat, der er os langt nærmere end vi ane. Vi bære den i os selv. Og dog skal den søges og findes.

Om min Jubel over de Beethovenske Sonater, som vor unge Tysker ligeledes havde medbragt, og som dengang endnu vare næsten ubekendte i København, tør jeg slet ikke tale. Aldrig har jeg været mere andægtig, mere aandelig løftet, end naar han Time efter Time foredrog disse paa et nyt af Marschall forfærdiget Instrument, et af dem, som Weyse elskede at spille paa. Jeg har, længere hen i Livet, hørt disse samme Sonater foredrage af Europas mest berømte, baade mandlige og kvindelige Klavér-Virtuoser, og jeg har atter og atter glædet mig over disse skønne Tonedigtninger. Men aldrig har de grebet mig, som da jeg hørte dem første Gang hin lykkelige Vinter, mens Dr. Schütz, der selv var aldeles henrevet af dem, gentog dem for det lille Auditorium i Hjørnestuen med de tæt tiltrukne mørkerøde Silkegardiner, og det milde, altid fra oven af faldende Lampelys. Der var en Veksels af Jubel og Klage, der var en smeltende Inderlighed og en heroisk Kraft i denne Musik, der

bar mig paa sine Vinger op til det drømte Elysium, i hvilket jeg virkelig troede imellem at befinde mig, mens mine Fingre mekanisk flyttede Naalen paa et af hint Tids Broderi-Arbejder. Jeg har senere i Tyskland hørt bekendte Musikere, blandt andre Violinisten Professor Pott, forsikre, at Dr. Schütz, dersom han havde villet opgive sin videnskabelige Karrière, kunde have vundet baade Guld og Laurbær som Pianoforte-Virtuos. Derpaa tænkte han aldrig. Han beholdt det skønne Talent til alle Talenters skønneste Maal: Opmuntring for sig selv og sin Omgivelse, og vedblev midt i Erotikens og Musikens Glæder, troligt at passe de Arbejder, som han havde paataget sig i København.

Disse Arbejder bragte os i nærmere Berørelse med Oehlen-schlägers, som dengang boede i Bispegaardens Stue-Etage, altsaa skraas over for os. Den skønne danske Digterkonge, der altid for mig var og forblev den Aladdin, der havde spillet saa stor en Rolle i min første Læsning, saa' vi rigtignok kun sjælden. Jeg erindrer ham særlig en Dag, da han i egen høje Person bragte os Nøglen til den i hin Tid for Uvedkommende aflukkede Søndermark, ved hvilken Løjlighed han vekslede nogle Ord med Johanna og mig om hans Kærlighed til Frederiksberghave, hvis Skønhed for ham overgik alle de Haver, han havde set i Udlandet. «En Frederiksbergianer som jeg,» gentog han flere Gange, førend han fjærnede sig fra vore beundrende Blikke. I hin Tid, da Æsthetiken spillede saa stor en Rolle, saa' man op til Digterne, der jo kun levede for og i deres Kunst, uden at optræde som Politikere eller Partiførere. Oehlschläger holdt som bekendt ikke af at spille Tid, hverken paa Visiter eller paa Selskaber, men foretrak Theatret for al anden Adspredelse. Vi saa' ham selvfølgelig kun sjælden. Derimod syntes hans ældste Datter, Charlotte, at søge Johannas Venskab og kom i en kort Periode temmelig ofte til os. Hun var dengang en yndig, spillende vittig, ung Pige, højest indtagende i sit Væsen, livlig, og morsom. Saavidt jeg husker, var hun i hin Periode forlovet med Student Hvidt, hvad der dog ikke hindrede hende i, paa Musikkens Vegne, at vise vor unge tyske Doktor stor Opmærksomhed. Han maatte akkompagnere hende, og jeg mindes med Fornøjelse at have hørt hende synge: «O legt mich nicht in's

’dunkle Grab, nicht unter die grüne Erde hinab» og lignende tyske Smaasange af en i hin Tid yndet Samling, der hed Arion, med en frisk og fyldig Stemme. Vor moderlige Veninde, til hvem vi, siden hendes Ophold i Syden, altid brugte det italienske Kælenavn «Dolce mia», holdt ikke rigtigt af denne Forbindelse, og gjorde sig ikke mindste Umage for at fængsle den lette, indtagende Sylfe til vor Kreds. Da Johannas Forlovelse senere var bleven deklareret, og Dr. Schütz drog tilbage til Tyskland, løstes dette Forhold af sig selv. Charlotte Oeh.s senere Skæbne er saa almindelig bekendt og saa ofte omtalt, at jeg ikke finder mig beføjet til her at dvæle ved den. Jeg har kun her villet fastholde det Billede af fortryllende Ynde, der har præget sig i min Erindring, og som oftere har foresvævet mig, naar jeg i en senere Livsperiode stod ved hendes tidlige Grav paa Frederiksberg-Kirkegaard.

3.

Mens vi førte dette idyllisk-lykkelige og æsthetisk-forfinede Liv i Hjørnestuen med Altanen, Kunstsagerne og Marschalls-Instrumentet paa Nørregade, beredte København sig til den store Bryllupsfest, der skulde have forplantet den oldenborgske Stamme og sat en Dattersøn af Kong Frederik den Sjätte paa Danmarks Trone. Den stille By var som vaagnet af Dvale. Der var megen Begejstring og megen Travlhed i den. Paa Rygter og Historier var der heller ingen Mangel. Men Glæden var dog det fremherskende. Man undte af Hjærtet det alt gamle Kongepar at faa den yngste Datter gift herhjemme, og det var vel kun enkelte dybere Skuende og nogle af de Mænd, der enten havde ledsaget Prinsen paa hans toaarige Udenlandsrejse, eller der, som Etatsraad Th. og Registrator Kall, var stødt sammen med ham paa denne og havde havt Audiens hos den uhyre ligefremme og gemytlige unge Fyrste: det var, siger jeg, kun saadanne, der nærede en stille Frygt for, at en Forbindelse mellem netop denne Fyrste og en i den stiveste gammeldags Etikette opdraget Prinsesse, umuligt kunde gaa godt. En Anekdoter, som dengang cirkulerede, vil jeg her optegne. Ved et af de første Møder efter hans Hjemkomst havde Prinsen noget

ucerimoniøst slynget Armen om Livet paa Prinsesse Vilhelmine. Hun traadte forskrækket tilbage og sagde i en fornærmet Tone: «Deres kongelige Højhed glemmer nok, at det er den tilkommende Dronning af Danmark, som De behandler saaledes.» «Aa Minemor,» svarede Prinsen, idet han paany slyngede Armen om hende, «Du bliver saamænd aldrig Dronning af Danmark, dersom jeg ikke gør Dig dertil.» Han fik Ret. Hun blev det aldrig, og Frederik den Sjættes højeste Ønske, at se en Dattersøn som Arving til den danske Trone, blev uopfyldt. Ogsaa Prinsens Forhold til og Forsøg paa hemmelig Korrespondance med sin Moder, der dengang endnu boede i Horsens, men Aaret efter blev sendt til Italien, yntedes der om med adskillige mindre heldige Kommentarer.

Dog disse Rygter og Historier fik ingen Magt. I Slutningen af Oktober og Begyndelsen af November, 1828, tænkte der i Almindelighed kun paa Fryd og Gammen. Prinsessen var en fin, blond, nordisk Brud, og Prins Fredrik, der var meget mere spærlemmet end han senere blev som Fredrik den Syvende, kunde alt repræsentere. — En noget mindre bekendt Anekdote fra hin Tid vil jeg her fastholde. Den vedkommer Festsangen, som Studenterne skulde synge ved Fakkeltøget til Christiansborg Slot, der første Gang efter Branden i 1794, og det endda kun delvis, blev taget i Brug ved denne Lejlighed. Man havde henvendt sig til Oehlenschläger om denne Festsang. Studenterne vare misfornøjede med den Vise, han havde sendt dem, og mente, at Christian Winther, der alt havde skrevet mangan herlig Sang, maatte kunne gøre det bedre. Der var stor Bevægelse om den Sag i Studenterforeningen, indtil Christian Pløyen, min alt tidligere fra Barndomshjemmet omtalte Ven, foreslog, at der skulde sendes en Deputation til Digterkongen for at bede ham foretage nogle Forandringer, og tilbød sig selv som Ordfører. «Det var sandelig et kildent Hverv,» sagde Pløyen, naar han senere talte om denne Mission, «men jeg kendte Manden og vidste, hvordan han skulde tages, saa at han ganske fornøjet gik ind paa at omdigte de to Vers, hvori der forekom nogle mindre heldige Udtryk.» — Min Fader, der roste Studenterne, og navnlig Pløyen, for den hensynsfulde Maade, hvorpaa

Forandringen var bleven gennemført, var dog ikke rigtig fornøjet med Visen. Især tog han Anstød af de fire Linjer:

«Hus og Gaard og Tabernakel,
Alt saa lyst i Aften staar,
Kun Studenten kom med Fakkell,
Thi han har ej Hus og Gaard.»

Dette er poetisk aldeles rigtigt, eftersom de unge Mennesker, der studere ved Universitetet, jo i Reglen ikke endnu have sat Foden under eget Bord. Men man kan jo, naar man endelig vil være kritisk, ogsaa sige, at hvor de boede omkring i Byen eller paa Kollegier, var der tilvisse illumineret. Man havde ikke taalt et mørkt Vindue i København, og der fandtes heller ikke et saadant. Fra det lille Transparent ude i Nyboder, der forestillede et med Oldenborrer bedækket Bøgetræ, til de store Transparenter paa Theatret, Postgaarden, Ministerboligerne, o. s. v., fra de smaa Kældervinduer, hvori de med Grønt omvundne Tællelys paraderede, til Begfaklernes rødlige og Blaalyseenes hvidblaa Glans, var der kun tænkt paa et: at gøre alt, hvad man kunde for at vise sin Sympati med Landsfaderens Glæde.

Det Bedste var dog endnu tilbage. Det var den skønne Festforestilling i det kongelige Theater.

Jeg har set dette kære Elverhøj, der har overlevet saa mange store nationale, politiske og sociale Omvekslinger i Løbet af de 60 Aar, der ere hengaaede, siden det første Gang paa hin skønne Festaften, d. 6te November 1828, gik over Scenen, fast utallige Gange, og jeg har altid glædet mig over det. Men ingen Magt paa Jorden har dog nogensinde kunnet fremtrylle hine første Indtryk af det. Jeg vil ikke opholde mig ved den herlige Besætning, paa hvis Fortræffelighed jeg naturligvis ikke kunde have synderlig Forstand, uden forsaavidt som det Udmærkede ogsaa griber den Uindviiede. Ifølge mine Forældres bestemte og hidtil strængt overholdte Forbud, havde jeg nemlig ikke genset det kongelige Theater, siden jeg — som en lille Pige, der hverken kunde læse eller skrive, til min Moders Forfærdelse var bleven elektriseret af Røverborgen. Den skønne nationale Festaften

blev da i dobbelt Forstand en Festaften for mig, idet den aabnede denne mine senere Erindringsers Guldgrube for mig. Paa den Aften fik Johanna Briem en Rivalinde i mit Hjærte. Det var Johanne Luise Pætges, der første Gang greb mig saa dybt, saa inderligt, at jeg mange Aar senere endnu har troet at kunne høre hendes Stemme vibrere i hendes Bøn til Bølgerne om at fortælle hende et Æventyr fra deres Herskers Borg. Denne ungdommelige Forelskelse i den yndige, knap sekstenaarige Skuespillerinde har havt det Særegne ved sig, at den, i Stedet for, som de fleste af den Slags Indtryk, at fordufte i Tidens Løb, bestandig er vokset og steget, alt eftersom Kunstsans og Forstand udviklede sig hos mig, og at den, efter 60 Aars Forløb, i hendes og min høje Alderdom, endnu den Dag i Dag er mig en dyrebar Skat. Dog tilbage til Elverhøj og Kong Christian den Fjærde, som Dr. Ryge manede lyslevende frem. Det var to herlige Skikkelser og to mageløs prægtige Organer, der mødtes i den store Glansscene, hvor Agnete efter Kongens skønne Tiltale: «Hvis noget Ønske hviler i dit Bryst,» o. s. v., synker ned for ham under Udraabet: «O Herrens Salvede, jeg kender Dig.» — Dertil kom endnu Kuhlaus herlige Musik, det festlig skønne Arrangement, fremfor alt den festlig nationale Stemning. Lad Nutidens Forfattere og Journalister længe nok gøre sig lystige over hin patriarkalske Tid! En Aften som hin 6te November, 1828, kan det nuværende København, tiltrods for sin store Udvikling, tiltrods for de i enkelte Retninger fast æventyrlige Fremskridt, som ere gjorte, og som jo med fuld Kraft fortsættes: dog ikke præstere. Den var vel ogsaa Kulminationen af de patriarkalske Følelser, der, under ugunstige Forhold, under Tidens Fremskridtskrav og mange andre medvirkende Aarsager, enten ganske maatte forsvinde eller i det mindste iklædes andre Former.

Det er ofte bleven sagt, og jeg maa her gentage det endnu en Gang: Det var godt, at ingen af os kunde se ind under Fremtidens Dække!

Ja, Fremtidens Dække! Hvad gemmer det ikke af Sorger og Glæder for hver Menneskesjæl som for ethvert Land, ethvert Statsamfund! Dog jeg er med mine femten Aar endnu for

ung til at filosofere over Livet og dets gaadefulde Tilskikkelser.
Det kan der altid blive Tid til!

*   *   *

At Elverhøj blev genset, læst, lært udenad og fremfor alt musikalsk gennemgaaet, falder af sig selv. Vor unge tyske Doktor var næsten lige saa henrykt som jeg, og da han ved sin Afrejse til Tyskland tog Klavér-Udgaven af Stykket med sig, er jeg ofte paa senere Besøg hos ham og hans Hustru bleven modtaget med Ouvertüren af Elverhøj, Karens Sang: «Dybt i Havet, som med stærke Bølger,» o. s. v., Toner, der ligesom fremmanede alle Minderne fra hin lykkelige Vinter i det gammeldags patriarkalske København, som jeg nu maa forlade med Følelsen af, at den for mig er et afsluttet Tidsrum. Kun én Gang i sit Liv har man den Lykke at være femten Aar! Saa higer Længsels Magt fremad og Fordringerne til Livet stige. Men Held Den, der har gemt en Perlesnor af Erindringer fra hin lykkelige, endnu halvt ubevidste Alder!

4.

Dr. Schütz var draget til Bremen, hvor han havde modtaget et Embede, som han mente at kunne gifte sig paa. Johanna skulde sy paa sit Udstyr. Etatsraad Th. var begyndt at holde Foredrag over Udbyttet af sin Rejse, og skulde, efter Ordre, skrive et Festprogram for Universitetet til Kronprinsesse Carolines i August forestaaende Formæling. Hendes Forlovelse med Prins Ferdinand var bleven deklareret i Maj, 1829, og der havde atter været en Del Fester, dog uden Gnist af den tidligere Begejstring. Man havde ondt af Prins Fredrik, der — hvad Folk paastod — maatte møde hos sin Svigermoder, Dronning Marie Sofie Frederikke, for at høre Sparlagensprækener, hver Gang hans Gemalinde, Prinsesse Vilhelmine, havde beklaget sig over hans mindre hensynsfulde Opførsel mod hende. Man havde ondt af ham, naar han — som det hed sig i Byen — ved Thebordet hos Dronningen regaleredes med Forelæsninger af «Stunden der Andacht», en fortræffelig Bog, men vistnok den sidste i

Verden, der burde paanødes en ung Prins, som, efter sit frie Rejseliv, kedede sig ihjel over alt det smaalige Væsen herhjemme, over hele den forbistrede gammeldags Hof-Etikette, og som — skøndt han i Grunden vistnok var et godmodigt Menneske — fandt sin Trøst og især sin Morskab i paa Trods at vise, at han ikke vilde bøje sig under dens Aag. Den bekendte Historie om Kanevæltningen i Stormgaden, da han, der selv kørte for sin Gemalinde, paa det omhyggeligste gav sig til at efterse, om Hesten var kommen til Skade, mens han raabte: «Er Du oppe, Mine», og overlod det til en Lakaj at hjælpe hende paa Benene: blev fortalt og drøvtygget som Bevis paa hans Hensynsløshed mod hende, og det var en almindelig bekendt Sag, at Stenningen ved Hoffet, der hidtil havde været hyggelig og god, var begyndt at blive spændt og urolig. Der taltes af og til med Ængstelse om Fremtiden.

Midt under dette kom den uventede og vistnok ikke tidligere paatænkte Forlovelse mellem Kronprinsesse Caroline og Prins Ferdinand. Hele Festapparatet gentoges. Men Begejstringen var — som alt sagt — borte, og der kom intet nyt Elverhøj. Sligt kommer kun éngang.

* * *

Fra dette korte Blik paa Forhold, der endnu dengang mere var Genstand for Rygter og Anekdoter end for virkelig Interesse, vender jeg tilbage til mig selv og den lille Verden, som omgav mig.

* * *

Siden min Skolegang, under hvilken Opgaverne i dansk Stil havde været min kæreste Sysselsættelse, var min Pen kun bleven brugt til at gøre Afskrifter for min Fader og skrive Breve for ham efter hans Diktat, mens han selv tog sig en Motion op og ned af Gulvet. I det sidste Aar, det lykkelige, var ogsaa dette Arbejde ophørt. Jeg havde været fuldt optaget af at høre paa Rejseskildringer, Beethovenske Sonater, sværmeriske Sange af Arion og lignende Samlinger, Forelæsninger af Digterværker, aandfuld Samtale mellem de Ældre og Forklaringer over Kobber-

stik og andre Kunstværker, hvoraf især Registrator Johan Christian Kall (vor Horatio, som Husets Damer havde døbt ham) havde hjembragt en stor Masse. Dertil var jeg, siden hin 6te November 1828, bleven betaget af en næsten lidenskabelig Theaterkærlighed, der, hver Gang jeg havde været i Theatret, bragte mig til at studere paa, naar jeg atter kunde komme derhen, især naar Johanne Luise Pætges optraadte. Brændt Barn skyr Ilden, og mens jeg huskede paa Barndoms-Genvordighederne med Røverborgen, vogtede jeg mig vel for at udtale min Henrykkelse, naar noget særlig havde grebet mig. Engang imellem fik jeg vel Lov til at afløse de Ældres Oplæsning af danske og tyske Digterværker, og fik mangen venlig Ros for mit Foredrag, især af de enkelte udenad lærte Digte, som jeg undertiden i Tusmørket fik smuglet ind i Samtalen eller Musikken, men min egenlige Hovedbeskæftigelse var dog kun med de forskellige fine Haandarbejder, som vare hin Tids Mode, og i Virkelighed bidrog jeg overmaade lidt til den fælles Underholdning. Jeg var ung, glad, opmærksom og frydede mig over hvad de Andre præsterede: Det var al min Fortjeneste, og den var af meget passiv Natur. Jeg gjorde mig heller ingen Illusioner herover, men havde, midt i al den Godhed og Kærlighed, der omgav og forvænte mig, en bestemt udpræget Bevidsthed om, at jeg selv kun var et ubetydeligt Barn, der, fra først af for Johannas Skyld og som hendes Kusine, var blevet optaget i denne ved Kundskaber, Kunstsans, Rejse-Erfaringer og elskværdig, almen Menneske-Velvilje udmærkede Kreds, af hvilken jeg, uden at yde det mindste, modtog saa usigelig meget.

Den Slags Tilstande kunne — som alt bemærket — ikke vare. De gaa igennem vort Liv, som Stjærneskud, der vel efterlade en lang Lysstribе, men dog efterhaanden maa slukkes. En Regnbue, der blev staaende uforandret, vilde man tilsidst ikke længer betragte. Men andre Tilstande bringe andre Syner, andre Nydelser, og da den her skildrede Kreds efter Dr. Schütz's Afrejse, i Maj 1829, opløstes for — hvad Ingen af os dengang anede — aldrig mere at samles paa den Maade, bragte samme Aars Sommer mig en stor og uventet Nydelse i Genoptagelsen

af den Pen, hvis Brug ofte havde kedet og pint mig i Barn-domshjemmet.

Dette gik saaledes til: Johanna, hvis Bryllup foreløbig var bestemt til det næste Foraar, havde en meget stor Forkærlighed for Holtehus, hvor vi, førend hendes Udenlandsrejse og Forlovelse, havde levet højest fornøjelige Dage, baade paa egen Haand, strejfende omkring i Mark og Skov, og med de kære Kall'ske Søskende, der fra de vare smaa Børn af, havde tilbragt deres Livs lykkeligste Tider derude, og gennem Aarenes Rækker kendte de forskellige Figurer, der havde færdedes paa Egnen, lige fra Kammerherre Suhm og hans skønne Frue til de sidste Beboere af Holtegaard, der, siden den v. Schnellske Familie havde maattet sælge den, uafbrudt havde skiftet Ejere og Lejere.*) Det var, saavidt vi vidste, Johannas sidste Sommer i Danmark, og hun, der aldrig havde været rigtig inde i det egenlig københavnske Liv, ønskede inderligt at tilbringe en Del af denne sidste Sommer derude, hvor hun inden hendes Livs-lodder bleve kastede, havde vandret mangen lykkelig Stund, som Shakspeare siger: «in maiden meditation, fancy free.» Det var imidlertid ikke ganske let at tilfredsstille dette hendes Ønske. Etatsraad Th. var bunden af sine averterede Forelæsninger. Hans Hustru vilde naturligvis ikke forlade ham og ventede desuden en ung Slægtning af hendes Mand, Agatha Th. fra Ringkøbing, og de ugifte Kall'ske Søskende kunde, paa Grund af Broderens Embedsforretninger, heller ikke forlade København længere end fra Løverdag til Mandag. Her var gode Raad dyre. Der blev holdt Familieraad om Sagen, i hvilken man forresten — hvad der nær havde fordærvet det Hele — glemte at indhente min Faders Betænkende om mig, og det vedtoges, navnlig ved Elisabeth Kall, vor kære Kassandras Mægling, at Johanna og jeg skulde stilles under Mor Birgittes Varetægt, at Johanna, til Indvielse i sit forestaaende Husmoder-Embede, skulde føre Husholdningen med faste Husholdnings-

---

*) Ejes nu af Proprietær Kogsbølle.

penge og med nogen Hjælp af Mor Birgittes yngste Datter, der endnu ikke var kommen ud at tjene og altsaa ligesom hendes Moder hørte til det faste Inventarium paa Holtehus. Johanna og jeg skulde tillige forsøge paa at være Værtinder for den ældre Kreds, naar denne om Løverdagen kom ud fra København, og forresten skulde vi naturligvis være flittige og leve saa meget som muligt i den prægtige frie Luft, i den store skyggefulde Have og den herlige Omegn. Vi vare aldeles henrykte over dette Arrangement og længtes stærkt efter den Løverdags, da det store Uhyre af en Holstenskvogn, der endnu brugtes til slige Ekspeditioner, skulde bringe os, tilligemed en god Forsyning af Urtekramvarer, en lille Flaskekurv med Vin, to røgede Skinker og andre til Husholdningen gode Sager, ud til Holtehus, for af Dolce mia, Elisabeth og Julie Kall højtideligt at installeres i vor nye Værdighed som Husmødre og som Værtinder.

Men den, der ikke var fornøjet med den gjorte Ordning af Sommerens Forhold, det var min kære Fader, der, foruden hvad han ellers havde at klage over, følte sig tilsidesat og krænket i sin personlige Værdighed. Da jeg var hjemme for at sige Farvel og for at faa nogen Hjælp til Tøjet af min kære, ubeskrivelig trofaste Moder, mærkede jeg straks, at der var Uvejrlighed i Luften. Min Fader havde alt i længere Tid været vred over alt mit Driveri, over al den Kærligheds Passiar med Johanna, som jo slet ikke passede for min Alder, og han udtalte sig nu med stor Hæftighed om alle mine formentlige Synder, ja, hverken hans kære Søsterdatter, Johanna, eller vor fortræffelige moderlige Veninde gik Ram forbi. Jeg begyndte at blive angst for, at den hele Tur skulde gaa overstyr, og i min Angst herfor lovede jeg Guld og grønne Skove. Jeg vilde tage en hel Stabel franske Bøger, baade Madame Cottin, Madame de Genlis, Madame de Staël Holstein, baade Molière og Racine, ud med mig, og jeg vilde hver Uge skrive ham til, om alt hvad jeg havde læst og hvad vi havde foretaget os.

Det sidste Tilbud kunde kaldes «den rakte Fredspibe». «Ikke blot skal Du skrive om, hvad Du læser og hvad Du foretager Dig», sagde han med formildet Røst, men Du skal

sende mig et Uddrag af Pastor Boyes*) Prædikener, som Du og Johanna bør høre hver Søndag, og Billeder fra Egnens Lokalteter, saa at vi, der ere indestængte i Byen og ikke have Tid til at more os, kunne dele Dit Landliv, og Du skal indrette Dig saaledes, at Du hver Dag, med Undtagelse af Søndagen, mindst anvender to Morgentimer paa Dine skriftlige Opsatser.» Det var det omtrentlige Indhold af den lange Tale. I min Iver for at komme afsted, gik jeg ind paa alt, lovede alt, og haabede, at en god Fe vilde hjælpe mig til at holde mine i Angsten givne Løfter. Da Freden var sluttet, forærede den kære Fader mig to Bøger Bikube-Papir, et Hæfte Postpapir, et Bundt præparerede Gaasepenne og en Dunk Blæk. Det var sandelig godt, thi det kunde overmaade let være sket, at jeg var kommen ud til Holte uden disse til at skrive nødvendige Materialier. Om Nutidens Papir-Finesser, om Æsker med Staalpenne, med Konvolutter, Frimærker og alt, hvad der nu letter Korrespondancen, var der endnu ikke Tale. Poststationerne vare saa faa og Postbefordringen saa dyr, at man med Glæde benyttede Mælkekuske, Tørvebønder og Blegemænd til Postbud, naar man laa paa Landet.

5.

Det var altsaa for at glæde min Fader og især for at undgaa hans letvakte Vrede, at jeg første Gang fik Pennen i Haand til andet end Skole-Opgaver og Afskrifter. I Begyndelsen var jeg aldeles fortvivlet for hvad jeg skulde skrive, og jeg gyste ved at tænke paa den lille Pakke, som jeg havde forpligtet mig til at afsende hver Mandag og som nødvendig maatte være færdig, førend Th.s og Kalls kom ud om Løverdags Eftermiddag,

---

*) Forfatteren af de efter Oehlenschlägers Mønster digtede Sørgespil, Juta, Kong Sigurd o. s. v., samt af det smukke romantiske Lystspil, William Shakspeare. Han var dengang, i 1829, Præst i Søllerød, omtales i «det Collinske Hus og H. C. Andersen» som Husets Svigersøn og døde i 1853 som Præst ved Garnisons Kirke i København. Han var en aandfuld og begavet Mand, med stærk norsk Udtale, og passede næppe rigtigt i den Landsbyenighed, hvori han dengang var ansat.

paa hvilken Johanna og jeg sædvanlig gik dem imøde, undertiden lige til Geelsskov. Men da Isen først var brudt og jeg havde faaet gjort en nøjagtig og detaljeret Beskrivelse af det gamle, højst uregelmæssigt byggede Holtehus med de underlige, gammeldags Kanapéer og Skabe, med dets gamle Bøger, mest Oversættelser af engelske Romaner fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, af mine første Spasereture til Øverød, Nærum o. s. v., af min og Johannas Husholdning, og fremfor alt af Husets højst mærkværdige Figur, Tømmermands-Enken, Væverkonen, Mor Birgitte, der i over 40 Aar havde svunget sit Scepter paa Holtehus, af Christiane Kilden og dens Sagn: saa begyndte det at gaa lettere for mig, og inden jeg selv vidste hvorledes, fandt jeg en stor Nydelse i disse stille Morgentimers Arbejde, som jeg sædvanlig ved Eftermiddags Kaffen, mens det endnu var for varmt til at spasere, forelæste for Johanna. At disse mine første Manuskripter naturligvis ikke har tilfredsstillet min Faders Fordringer til Orden, Klarhed og Akkuratesse, hvorpaa det vistnok skortede betydeligt, er sandsynligt. Men en vis Vægt maa han dog have lagt paa dem, thi efter hans Død i 1851, fandt jeg nogle af disse mine umodne, men altid ret livlige Skildringer, omhyggeligt gemte i hans Pult.

*

*

*

Med at gøre Uddrag af Pastor Boyes Prækener vilde det derimod aldeles ikke gaa. Enten jeg nu var for træt af den ikke ganske korte Spaseretur ad Kirkestien gennem Skoven ud til Søllerød-Bakke, eller jeg var omgivet af altfor mange spredende Elementer: vist er det, at den rette Andagt, den rette Agtpaa-givenhed ikke vilde indfinde sig i Søllerød-Kirke. Da min Fader mindede mig om mit i saa Henseende givne Løfte, undskyldte jeg mig med Varmen, men for at tilfredstille ham, gjorde jeg dog et Forsøg paa selv at knytte nogle Betragtninger til Søndags-Evangeliet, som Pastor Boye havde præket over. Men ogsaa dette Forsøg strandede, dels paa min aandelige Umodenhed, dels vistnok ogsaa paa

«det Kor

Af tusend Spirer og af tusend Tanker,
 Der mylred fra mit Indres friske Jord
 I salig Drøm om høje, rige Ranker,
 Der satte Blomst og Frugt i yppigt Flor»,

som var kommen i Bevægelse ved disse første af min Fader fremkaldte Forsøg.

*   *   *

Et eneste Blad fra dette Ophold paa Holtehus i Sommeren 1829, vil jeg her meddele, dels fordi det har opbevaret et nogenlunde korrekt Billede af Mor Birgitte, dels fordi det giver et Indblik i den unge Individualitet, der i en senere, næsten uafbrudt Kamp med Realismens Jærnhænder, dog aldrig har følt sig ganske forladt af sin Barndoms, af sin første Ungdoms Syner og Drømme. Jeg har i hin fjærne Tid døbt det følgende Blad «paa Mariehøj». Lad da baade Titlen og Datoen blive staaende.

Paa Mariehøj.

Juni, 1829.

Der er en smuk lille Høj, som jeg holder af at spasere til. Den hører egenlig til Holtegaard og hedder Mariehøj. Den er omgivet af og bevokset med en Mængde Buskvækster. Hvidtjørn, Syringer og Guldregn ere nu næsten afblomstrede, men Rødtjørn og Kaprifolier staa i fuldt Flor og de vilde Roser, af hvilke her er en stor Mængde, begynde at springe ud. Ejeren af Holtegaard har ladet gøre adskillige Udhug i Buskadset, gennem hvilke man har Udsigt til Sundet, til svenske Kyst og andre smukke Punkter i Omegnen.

Johanna holder ellers ikke af, at jeg spaserer alene. Hun er bange for min Nærsynethed, siger, at jeg kan plumpe i Christiane-Kilden, der vinder sig gennem Tryggerød-Skov*) saa sagte og tyst, at det kun er Forglemmigejerne paa Randen, der gør opmærksom paa den, eller forville mig ud i et os ubekendt Territorium. Men til Mariehøj har jeg Lov at gaa, naar hun

---

*) Længst omhugget og gjort til Agerland.

skriver Breve til Carl,*) thi saa holder hun mest af at være alene. Naar hun saa er færdig med sit Skriveri, plejer hun at hente mig, enten til en længere Spaseretur eller hjem til vort kære Madonna-Kammer paa Holtehus.**)

Det var i Fredags, at det som jeg nu vil fortælle, hændte mig. Den gamle Væverkone havde Aftenen i Forvejen fortalt mig saa meget om Spøgeriet oppe paa den gule Sal, at jeg knap turde gaa igennem den. Hun tror nemlig fuldt og fast paa, at alle de gamle Portrætter ved Midnatstid stige ud af deres Rammer og spasere omkring i deres fordums Vaaning, og skøndt jeg — som Du kan begribe — ikke deler hendes Tro, naar jeg faar Tid til at tænke mig om, men haaber, at alle de gode Mennesker sove trygt paa Kirkegaarden indtil Domsbasunen engang kalder dem, saa fik Mor Birgitte mig dog aldeles forfærdet, da hun i Torsdags beskrev mig, hvorledes alle Werlauff's***) baade Fruen, hendes Søster og de to Dreng, en Nat vare kommen løbende ned til hendes Væverstue, fordi de ikke kunde udholde al den Rumstering, som Gengangerne gjorde paa gule Sal. «Og hvad tror De saa jeg gjorde, lille Frøken», spurgte den gamle Væverkone. «Det véd jeg ikke, Mor Birgitte», svarede jeg, «Du blev vel gnaven over at være bleven forstyrret i din Søvn. Det var jeg vist bleven.» «Nej, mit Barn, jeg bliver ikke saa let gnaven. Jeg tænkte som saa, disse Werlauff's er jo nye Folk derinde fra København, som Spøgeriet, der hører her til Holtehus, umuligt kan have Respekt for, hvorimod jeg har levet her i over 40 Aar og altid har vidst at forholde mig med det, om jeg end engang imellem har været gruelig angst, især den Nat, da min Mand laa og skulde dø og det bragede saa

---

*) Dr. Carl Schütz.

**) Et Værelse paa Holtehus, der havde faaet Navn efter et meget stort Maleri af den hellige Familie, som engang havde smykket en katolsk Ministerfrues Bedekammer paa Holtegaard og som senere paa Auktion var bleven købt af Kalls. Vi havde draperet Gardiner om og over dette Maleri saaledes, at vi kun saa' Madonna, der bøjede sig over det lille Christus-barn og efter hende havde vi opkaldt vort Yndlingsværelse.

***) Under Etatsraad Th.s og de Kallske Søkendes Fraværelse i Udlandet havde Professor Werlauff's Familie benyttet Holtehus til Sommerbolig.

frygteligt, at hverken Fadervor eller Trosartiklerne vilde hjælpe. Men det var nu ikke det jeg vilde fortælle . . . Det var om Werlauff's, da de rystende og bævende stod i Døren og bad mig om endelig at hjælpe dem. Jeg fik da i Fart mit Skørt, min Hue og mine Tøfler paa og sagde, at jeg vilde gaa op med paa gule Sal og se, hvad jeg formaaede. Men saa blev der en Skrigen. Det turde de ikke. De kunde blive slaaet ihjel . . . Det brød jeg mig ikke om. De fine Folk skrige jo for et godt Ord, og havde de nu engang vækket mig af min Søvn for at jeg skulde hjælpe dem, saa vilde jeg, saasandt jeg hedder Birgitte, ogsaa tage fat . . . Jeg gik altsaa trøstigt foran og Fruen, hun, Vilhelmine,*) som Frøkenen nok kender inde fra vort eget Herskab, hun holdt bag i mit Skørt, akkurat ligesom Drengene gøre, naar de køre Hest med deres Barnepige, og Frøken Eline,**) der forresten var den modigste og en rar Pige, tog fat i hende og begge Drengene i dem, og saa satte vi afsted op ad alle de knirkende Trapper og op over Loftet, der skiller gule Sal fra grønne Sal. Det var rigtignok forfærdelig fælt. Overalt sloge Dørene i og det buldrede som om Verden skulde forgaa. Lyset i Lygten som jeg havde taget med, slukkedes af sig selv, og værst af alt var det, at Fruen sukkede og stønnede som om hun skulde dø, og at begge de unge Fyre peb som Faarekyllinger, eller som Rotter, der have faaet Halen i Klemme. I det Optog kom vi da til gule Sal. Det løb mig koldt over Ryggen . . . Tænk, alle Vinduerne, som jeg véd, at jeg om Aftenen havde lukket og læstet og bundet, hvor Krogene vare af, stode paa vid Gab, og Gengangerne holdt et syndigt Hus med Møblerne. Det knagede i de to Kanapéer og især i det store Bord, som Herskabet holder saa meget af at sidde om i Tusmørket, naar Maanen blinker ude paa Sundet . . . Men véd Frøkenen saa hvad jeg gjorde?» «Nej, nej, Mor Birgitte», stammede jeg vist næppe hørligt, thi Tusmørket faldt og jeg begyndte at blive underlig tilmode. Den Gamle mærkede vist godt, at hun havde

---

*) Fru Vilhelmine Werlauff, f. Heger, Broderdatter af Kamma Rahbek.

***) Frøken Eline Heger, senere gift Agier, Broderdatter af Kamma Rahbek, lever endnu i en høj Alder.

gjort Indtryk paa mig. Hun vedblev med stor Højtidelighed, jeg maa vist sige med Andagt, mens hendes Øjne skinnede som Kakkelovnsgløder om Vinteren i Tusmørket:

«Jeg gik lige hen til Bordet, tog om Foden, hvorpaa det staar, og sagde højt: I Hvo Du end er, saa ønsker jeg, at Du maa finde Hvile, men lad os nu være med Fred. De Ord gentog jeg ved alle de andre Møbler, som jeg ogsaa tog fat i. Saa gav det et Knag i de tomme Rammer. Det var Gengangerne, der atter indtog deres vante Pladser. Men da der var bleven stille, slog jeg et Kors for mig mod alle Salens fire Hjørner og ved hvert Kors jeg slog, sagde jeg højt: I Jesu Navn. Saa galede Hanen. Spøgeriet var forbi. Vi gik hver til Sit. De, der havde været saa forskrækkede, takkede mig og jeg har aldrig sovet sødere end den Nat.»

* * *

Saaledes lød den gamle Væverkones Fortælling om Spøgeriet paa Holtehus. Det var om Torsdagen, og jeg var egentlig ked af, at den om Fredagen vedblev at spøge i mit Hoved. Det maa vel være hendes egen faste Tro paa hendes Magt over Gengangerne, der har gjort det stærke Indtryk. Men nu kommer først det jeg selv vil fortælle, det der har gjort Mariehøj uforglemmelig for mig.

* * *

Johanna sad da om Eftermiddagen og skrev sine Breve til Tyskland, og jeg, der vilde have Spøgeriet ud af mit Hoved, spaserede til Mariehøj, hvor jeg straks gav mig ifærd med at plukke Blomster til en Krans, hvad jeg ofte gør, naar vi vente Dolce mia og de andre Kære fra København. Baade Johanna og jeg holde af at pynte det gamle Hus og de gamle Møbler med Blomster. Her er jo saadan en Overflødighed af dem i Holtehus-Have, paa Mariehøj og omkring i Skovene. Da jeg havde plukket og samlet en hel Mængde af forskellige Slags, satte jeg mig ned for at binde min Krans med Straa og Vidjer. Den lykkedes fortræffeligt, og jeg var ganske fordybet i mit Arbejde, saa jeg ikke mærkede, at Tiden gled, mens der af og

til lød Toner omkring mig. Endnu manglede jeg et Par Rosenknopper til at lukke Kransen med. Jeg vilde rejse mig for at hente dem. Men jeg kunde ikke. Jeg var som fastnaglet til Pletten og jeg syntes, at der var noget, som puslede om mig. Da randt den gamle Væverkones Fortælling mig ihu og jeg udbrød uvilkaarligt: «I Hvo Du end er» . . . Videre kom jeg ikke. Jeg blev afbrudt af et Latterkor, der lød saa mildt og harmonisk, at jeg aldrig har hørt en saa liflig Latter. Alt som jeg lyttede til den, kunde jeg gennem de perlende Hahaha-Toner skelne Ord og hørte ganske tydeligt: «Hun tror, at vi ere Gengangere eller Spøgelses» . . . Saa blev der atter lét, og tilsidst lød det lige ved mit Øre: «Vi ere Alfer, smaa luftige Væsener, der ingen Fortrød gør, og vi elske dette Sted, thi her har mangan yndig Skikkelse plukket Blomster og bundet Kranse. Her har Ulrikke Schnell drømt om den fjærne Fæstemand, som hun aldrig skulde gense, og her har den gamle Suhms søde, unge Hustru ladet tusinde Taareperler trille i Græsset. Og vi have trøstet dem og kælet for dem og viftet Kølighed over de forgrædte Øjne» . . . Jeg saa' op. Der laa et Taagesløv over Mariehøj og dens Blomsterflor, men i Taagen syntes jeg, at der var smaabitte vingede Væsener, der lo og dansede. Atter randt Væverkonens Fortælling om Spøgeriet paa den gule Sal mig i Hu. Men den forekom mig nu saa grov og plump, at jeg ikke turde sætte den i Forbindelse med disse yndige smaa Væsener og deres milde harmoniske Latterkor. Jeg syntes dog, at jeg skulde sige noget, men da jeg ikke vidste, hvad det skulde være, spurgte jeg blot ganske sagte: «Vil I ogsaa trøste mig som I have trøstet Fru Suhm og Ulrikke Schnell?»

«Nej», lød det mere bestemt end før, «til den Trøst kommer Du ikke til at trænge. Du har hverken en Fæstemand, der er langt borte, eller en ulykkelig Kærlighed til En, som er nær ved.»

«Hvad jeg ikke har, kan jeg faa», undslap der mig uvilkaarligt. Men saa tiltog Latteren og jeg blev bange for, at de smaa Alfer gjorde Nar af mig. Det vilde de dog vist ikke, thi lidt efter hørte jeg tydeligt de Ord: «Se der har Du revet Din smukke Krans itu. Men nu ville vi hjælpe Dig med at pille Blomster til en ny.»

Saavidt husker jeg det alt meget tydeligt. Men da Blomsterne nu begyndte at flyve fra alle Sider om mit Hoved og i mit Skød, forvirredes mine Øjne af al den Rigdom, og tilsidst kunde jeg ikke skelne, hvad der var Blomster og hvad der var vingede Alfer og var heller ikke rigtig sikker paa om jeg var vaagen eller jeg drømte.

Men Blomsterne vedblev at flagre og Alferne at gynge, og gennem en underlig Blanding af afbrudte Suk og harmonisk Latter lød det paany: «Vi have trøstet og husvalet dem her paa den Plet, hvor Du nu sidder, og dog ere de begge døde, saa unge, saa smukke, saa sorgfulde! Men Dig ville vi bare kæle lidt for. Du trænger ikke til Trøst!»

* * *

Det var det sidste jeg hørte. Aftenklokken fra Søllerød overdøvede den spæde Alfesang, og inden det sidste Bedeslag var forbi, saa' jeg Johanna komme op ad Stien.

«Er det ikke som jeg siger», udbrod hun halv spøgende og halv irettesættende, «at man ikke kan lade Dig færdes alene? Sidder Du nu ikke der paa Græsset længe efter at Duggen er falden, og hvad er det for en Masse Blomster, som her er revet af?»

«Det er Alferne», stammede jeg.

«Alferne», lo Johanna. «Du drømmer nok.»

«Nej, det er rigtigt og sandfærdigt, at Alferne paa Mariehøj have aflagt mig et Besøg . . . De har fortalt mig saa meget og de har sagt, at jeg ikke trænger til Trøst. Jeg tror næsten, at de har Ret, thi jeg er saa glad.»

«Du drømmer, Barn», gentog Johanna. «Men lad os nu se at tage saa mange af disse Blomster med os, som vi kunne bære og saa skynde os hjem. Mor Birgitte venter os vist alt længst med Theen.»

* * *

Dersom min Fader ikke havde været en poetisk Natur, vilde jeg vistnok have faaet en Dosis Skænd og dadlende Bemærkninger om en taabelig og ophidset Indbildningskraft, eller om Daarskaben af at sidde og falde i Søvn paa det dugvaade Græs, o. s. v. — Men lige tvertimod! Uden at indlade sig,

hverken paa Ros eller Dadel, uden at lamme de spæde Vinger med Kritik eller beruse mig med utidig Virak, opmuntrede han mig blot til flittigt at øve Pennen og klare Tankerne paa Papiret. Og det gjorde jeg virkelig meget flittigt og ret con amore i den Tid, som vi endnu tilbragte paa Holtehus. Saa var den Herlighed forbi.

* * *

Mer end én Gang har jeg, under senere Ophold paa det gamle, nu længst med Jorden jævnedes Sted, ventet Alfernes Besøg paa det skønne Mariehøj. Men sligt gentager sig ikke. Enten de nu syntes, at jeg var bleven for gammel, til at kæle for, eller de mente, at jeg ikke trængte til den Trøst de kunde give mig og vidste, at jeg efterhaanden havde lært af Livet at stille mine Sorger i en højere Haand: Set dem har jeg ikke siden, men dog har det ofte forekommet mig, naar jeg paa ensomme Vandringer sad stille i Skoven eller paa Højen, at jeg fik en venlig Hilsen fra de smaa luftige Væsener, der for de mange, mange Aar siden indhyllede mig i et Blomster- og Taageflor paa det yndige Mariehøj,

Hvor end Naturen Blomster har foruden Tal,
Men hvor de aldrig dog mig saadan trylle skal.

6.

Det var i Begyndelsen af August, at Johanna og jeg en Løverdags-Eftermiddag ventede vore Kære fra København og som sædvanlig vare spaserede Vognen, der skulde bringe dem, imøde. Vi havde pyntet det gamle Hus med Grønt og Blomster og øvet vor Kogekunst af yderste Ævne for at alt skulde være rigtig festligt og smukt til Søndagen. Men i Stedet for dem, som vi ventede, bragte Vognen os kun Tjeneren, Niels Faxø, og med ham det bedrøvelige Budskab om, at Etatsraad Th. var bleven pludselig syg, at Lægen sagde, at det var et hæftigt Anfald af Apopleksi, og at vi, saa hurtigt som vi kunde ordne det Fornødne, skulde vende tilbage med Vognen til København.

Det var et ynkeligt Syn, der ventede os ved vor Hjemkomst. Især var jeg aldeles forfærdet over at se den Mand, der for saa

kort siden, munter og livlig havde spøgt med Johanna og mig om de store Fremskridt vi gjorde i Husholdningsvæsenet, nu ikke at kunne bevæge sig fra den ene Side af Stuen til den anden uden at hjælpes og støttes som et ledeløst Barn. Men efterhaanden som der indtraadte nogen Bedring og især da han, selv under Sygdommens Ulemper, atter blev munter og deltog i Samtalen, begyndte jeg, ligesom den øvrige Husstand, at tage Sagen paa den lette Skulder. Ole Bang, Husets fortræffelige Læge, havde sagt, at hvis Etatsraad Th. blot i nogle Maaneder vilde afholde sig fra alt Studium, fra al aandelig Anstrængelse, saa var der grundet Haab om hans Helbredelse. Han havde ogsaa paa sin egen spøgefulde Maade opfordret os unge Piger til at være underholdende og elskværdige mod den kære Patient og fremfor alt sørge for, at han ikke for det første gav sig af med at læse eller skrive.

Det var lettere at give de Ordre end at faa dem udførte. Etatsraad Th. havde sat en Formue paa den store Udenlandsrejse, som havde været hans Livs stadige Ønske og som han af Pietet mod sin alderstegne Moder havde udsat saa længe. Han vilde med Vold og Magt, at der skulde høstes Frugter af den, navnlig for de unge Studerende, og han talte ofte om, hvorledes dette eller hint videnskabelige Resultat skulde sættes i en let tilgængelig Form. «Carl Schütz skal oversætte mine Afhandlinger paa Tysk», kunde han imellem sige, «og han skal gøre det saa, at I unge Piger ogsaa kunne læse dem!» Skade, at det kun blev ved smukke og gode Forsætter!

Hvormeget Johanna end holdt af sin Plejefader og Agatha Th., der var kommen fra Jylland, af sin Farbroder, var det dog ganske naturligt, at disse To, der begge vare forlovede, den ene aabenlyst med den tyske Doktor, den anden hemmeligt med en ung Theolog, der havde været forelsket i hende lige fra hans Drengaar af,*) ikke kunde have synderlig Interesse for disse rent videnskabelige Ting, hvorimod jeg, der fra min Barndom af, var vant til at høre om lærde og kuriøse Materier, hang ved hans Læber med den største Opmærksomhed og imellem

---

*) Den senere meget bekendte Provst Viktor Bloch.

fik Lov til at læse højt for ham af hans Papirer og Optegnelser. Dette blev min elskede moderlige Veninde til stor praktisk Hjælp og til megen Beroligelse. Med hendes sikre psykologiske Blik havde hun straks indset, at jeg aldeles intet Offer bragte, naar jeg blev hjemme ved Sovesofaen eller Sygesengen, mens de andre imellem trængte til Opmuntring og Forfriskelse. Det var mig jo selv til Underholdning og Belæring, og det blev, mig selv uafvidende, min første Øvelse i at passe og pleje en Syg.

Ofte har jeg dog, under de lange, hyppigt indtrædende Stansninger, som Anfald af Mathed eller Forsigtighedsregler fremkaldte i vor Underholdning, maattet ræsonnere over, hvor tungt det var, at denne store Rejse, hvis Udbytte nu spøgede i den kære Patients Hoved, ikke var bleven foretaget en Snes Aar tidligere. Da vilde dens Resultater rigtignok ikke være kommet mig tilgode, men han selv vilde i en lang Aarrække kunnet nyde de Frugter, der nu kun smykkede hans sidste Leveaar og som han ingen Tid fik til at forarbejde.

Thi det blev det sidste. Den 8de Oktober gjorde et nyt apoplektisk Anfald en næsten pludselig Ende paa hans Liv. Han havde, tilsyneladende usædvanlig munter, den foregaaende Aften spøgt med Johanna om de stive Borgmestre og Senatorer, hos hvis Fruer hun nu snart som ung Fru Doktorinde skulde se at sætte sig i Gunst, og havde ligeledes halvt i Spøg berørt den Rejse, som hans Hustru adaare vilde gøre med mig for at besøge de Nygifte i Bremen, en Rejse, der jo vilde komme til at gaa fra den ene frie Rigsstad til den anden. Om lignende Bagateller havde han hele Aftenen talt. Tanken om Døden var i hele det Tidsrum, der laa imellem det første og det sidste apoplektiske Anfald, bleven omhyggelig fjærnet, og den alvorlige Gæst, hvis Bekendtskab jeg første Gang højst uventet gjorde den 8de Oktober 1829, forekom mig saa knusende, saa forfærdelig, at jeg var den allermest betagne af den Kreds, hvorover dette Dødsfald kastede sit Sørgeflor.

*

*

*

Blandt alle de store Forandringer, som Tidens Løb har bragt, er maaske ingen større end den, der adskiller Tyvernes

Begravelses-System fra Nutidens. Naar jeg i de sidste Decennier betragter de yppige Masser af Kranse, der dække og de store Stabler af Kranse, der omgive vore Bortgangnes Baarer: saa kan jeg undertiden ikke lade være at tænke paa den Nat mellem den 15de og 16de Oktober, 1829, da Johanna og jeg sad med en fra daværende botanisk Have hentet Kurvfuld Laurbærblade, hvoraf vi flettede en smuk og fyldig Krans til vor bortgangne Vens Kiste. Denne forblev i Huset indtil selve Begravelsesdagen, da den, ledsaget af et meget stort Følge i de dengang reglementerede Sørgekapper, blev baaret af Studenterne over i Frue Kirke, og disse bare den da, efter Sørgegudstjenesten i Kirken, atter ud til Ligvognen. Den af os flettede Krans, der omgav Ordenspuderne og Sølvpladen, var den eneste. Det var dog en højagtet og almindelig afholdt Mands Kiste. Men det var ikke Tidens Tone, og der var endnu saa store Vanskeligheder ved at faa Blomster, naar Sommeren var forbi, at Synet af den nutildags ved Begravelser udfoldede Blomster-Luksus, dengang vilde have hensat os i Æventyrenes Feverden.

Det var heller ikke dengang Skik, at Kvinder, hverken de nærmere eller de fjærnere, fulgte med i Kirken. Vi tog den sidste Afsked fra vor gamle Ven i Hjemmet, og mens Højtideligheden foregik i Frue Kirke, trak vi os stille tilbage i vore egne, vistnok højst forskellige Betragtninger og Minder.

Men Døden er en alvorlig Gæst. Det varede meget længe inden Huset paa Nørregade kom nogenlunde i de vanlige Folder, og disse bleve kun Forløbere for store og gennemgribende Forandringer.

7.

Den 18de April, 1830 blev jeg af den gamle Stiftprovst Clausen konfirmeret i den efter Bombardementet nyopførte og for nogle faa Aar siden indviede Frue Kirke, i hvilken Apostelskaren, der omgiver Frelseren, som indbyder alle til at komme til sig, alt saa ofte havde draget Johanna og mig over, og som jeg havde en meget stor Forkærlighed for. Jeg havde, alt dengang, uudslettelige Minder fra den enkelte, sjældne Gang, da jeg med Johanna havde været alene under de stille Hvælvinger,

der løftede mig op til noget unævneligt, som jeg var angst for at udtale. Johanna havde sin Kærlighed. Agatha havde sin. Begge skulde de havne i et lykkeligt Ægteskab. Jeg havde ogsaa min. Den tænkte ikke paa at havne, hverken i det ene eller i det andet, men stod i nøjeste Forbindelse med de mystiske Indtryk fra de tidlige Barndomsaar, da jeg fløj op og ned ad det lange Salsgulv og Tankerne bar mig saa højt og saa vidt som jeg, tiltrods for alle lange Rejser, aldrig skulde komme i det virkelige Liv.

* * *

Det var en meget trist og urolig Vinter, der gik foran min Konfirmation. Denne Akt, til hvilken de fleste unge Piger se fremad som til et meget vigtigt Led i deres Udvikling, fik ikke en saadan Betydning for mig. Uden at tale om, at jeg længst var bleven behandlet som Voksen i den Th.ske Kreds, saa havde det religiøse Element, der i Hjemmet var bleven grundlagt, først af vor gamle norske Barnepige, dernæst af min Fader og senere af Candidat Luplau i Skolen, i de sidste Aar hos mig antaget en overvejende poetisk-sværmerisk Karaktér, og som Følge deraf kunde den kære gamle, rationalistiske Stiftprovst Clausen, vor lille protestantiske Pave, der omtalte Christi Død paa Korset som en Besvimelse, hvoraf han nok kunde vaagne i Klippegraven, og forklarede Frelserens Himmelfart med en Beskrivelse af, at han, efter at have talet til Disciplene, blev usynlig for dem, idet han gik ned af Bjerget: selvfølgelig ikke gøre det rette Indtryk paa mig. Han fandt mig flink og veloplært. Jeg holdt af ham og lovede beredvilligt alt. Det faldt jo af sig selv. Der var ikke Tanke af Oppositions Aand hos mig. Jeg var vant til at adlyde dem, der vare ældre og klogere end jeg. Derfor var jeg yndet af disse. Men om nogen egenlig Forstaaelse af det Løfte, der skulde gives, om dette Løftes Betydning for hele det øvrige Liv: var der, og kunde der under de givne Forhold, hverken være Tanke eller Tale.

* * *

I det Th.ske Hus forberedtes der — som alt berørt — en Del Forandringer. Begyndelsen til disse var, at det store Bibliothek skulde sælges. Dette havde været vor afdøde Vens Stolthed. Fra Studenterdagene af havde han været en ivrig Bogsamler. Som Professor og Videnskabs-Mand havde han med Flid og Kærlighed fortsat det begyndte Arbejde. Bogsamlingen, der i Begyndelsen kun fyldte nogle Værelser, havde efterhaanden bredt sig over største Delen af Huset, saa det var med Nød og næppe, at Hjørnestuen og Salen bleve fritagne for Reoler. Det var da intet Under, at den daværende Chef for den Gyldendalske Boghandel, Sekretær Deichmann, ved hans Bortgang udbrød: «Nu har jeg mistet min bedste Kunde.»

Alt dette, som jeg var vant til at betragte og beundre, men som jeg i hellig Respekt aldrig havde voget at røre ved, skulde nu sælges og splittes for alle Vinde. Jeg erindrer, at jeg gjorde mig Ærinder ind med Vandkaraffer og Glas til de Herrer, der sad i fuldt Arbejde med Udarbejdelsen af det store Katalog, for endnu til Afsked at se paa disse Skatte, og ligesom at nyde den forunderlige Smerte, som Tanken om Oprivelsen og Splittelsen frembringer og som jeg her første Gang stiftede Bekendtskab med.

* * *

Ogsaa i mit Fædrenehjem havde Døden efter langvarig Sygdom og megen Lidelse taget et Offer. Det var Husets yngste Barn, en prægtig lille Dreng, Børge Thorlacius, der kom i sin lærde Navnes Grav.

Paa Grund af den alvorlige Stemning, som disse Dødsfald fremkaldte, foregik min Konfirmation i største Stilhed, ganske uden de brugelige Selskaber og Gratulationer. Min Fader fulgte mig op ad Kirkegulvet og jeg tilbragte det øvrige af Dagen i Barndomshjemmet. Alt gik i udmærket Orden, men — som alt omtalt — uden at gøre noget særlig dybt Indtryk paa den ellers saa Letbevægelige.

Om Eftermiddagen kaldte min Fader mig ind i sin Stue. Det var uforandret det samme Sted, paa hvilket jeg som lille Pige havde fortalt Historier til de store Foliaanter om hvad der

stod i dem, mens Trolldmanden ved Pulten taledede de mange uforstaaelige Ord. Den Pult havde endnu bestandig noget ærefrygtindgydende for mig. Ofte havde jeg med underlig Ængstelse nærmet mig til den, thi ved Siden af det meget Interessante, Belærende og Kærlige, var der jo ogsaa udgaaet mangt et strængt Ord fra den og mangan Arbejdsfordring, der havde været over mine Kræfter og derved havde fremkaldt en Nerve-Irritabilitet, der oprindeligt ikke laa i min Natur, og som jeg først i de sidste Aars friere og mindre anstrængende Liv havde faaet nogenlunde rystet af mig.

Dér stod jeg nu paa Konfirmationsdagen i min sorte Silkekjole med mit for første Gang ophæftede og friserede Haar, der bragte mig, som fra Barnsben af havde været vant til de tykke Krøller om Hals og Kinder, til at fryse ynkeligt. Jeg stod med en højst bedrøvet Følelse af, at jeg aldrig mere kunde blive den lille Krøltop, som man henne hos Th.s havde kælet for, og jeg ventede paa hvad der skulde komme.

Det var et gammelt Thema, som den kære Fader optog med større Alvor end nogensinde før: Nødvendigheden af at lægge en fast Arbejdsplan, der kunde føre til en eller anden bestemt Stilling. Hans Døtre vare ikke Pragtblomster, der blive stillede frem for at beses og gøres af, men de vare tvertimod fra Vuggen af bestemte til at gøre Nytte, til Arbejdets herlige Nydelse, der i Længden overgaar alle andre.

Ak! den kære Fader tænkte kun paa det intellektuelle og aandelige Arbejde! Han drømte i sin Studerestue ikke om, hvad der virkelig kræves af Livet, og endnu mindre kunde han drømme om, at der skulde komme en Tid for Kvinden, da netop dette intellektuelle Arbejde, som han i sin barnlige Enfoldighed satte saa uhyre Pris paa, skulde udarte til at blive den frygteligste Tærskens af Langhalm, saa at det bogstaveligt galdt om at frelse sig over i det praktiske Livs haandgribelige Beskæftigelser, galdt om at frelse sin udødelige Sjæl fra Maskin-Intelligensens snurrende Hjul.

Dog dette laa jo ogsaa endnu i det Fjærne. Jeg var født med Fremskridtstanker og med Arbejdslyst, og kunde give den kære Fader Ret i meget af hvad han sagde. Men jeg vilde

rigtignok helst øve min Arbejdslyst paa min egen og ikke paa hans Maade, og bemærkede derfor, at der foreløbig ikke behøvedes at søges om nogen Stilling for mig, da en saadan jo længst var tilstede hos den moderlige Veninde, hos Abraham Kalls Datter, som han selv satte saa højt. Johanna skulde jo giftes. Agatha var ogsaa forlovet og tilbragte desuden en stor Del af sin Tid hos sine Forældre i Jylland, og jeg troede oftere at have bemærket, at netop den Opdragelse, han havde givet mig, gjorde mig langt mere skikket til at fylde denne Stilling end J. og A., der jo — som forlovede — vare optagne af deres Fremtidsplaner.

«Af sin Fremtidsplan skal ethvert fornuftigt Menneske være optaget», sagde min Fader, der ikke var vant til at høre Indvendinger, med nogen Hæftighed. «Du har ved min dyrebare Ven, Etatsraad Th.s pludselige Død i hans bedste Manddomsalder maattet faa Troen ihænde paa, hvor lidt Hold der er i at slutte sig — som Du har gjort det i de sidste Aar — udelukkende til Mennesker, hvoraf de yngste ere mellem 30 og 40 Aar ældre end Du. Den Glæde og det intellektuelle Velvære, som Du hidtil har følt i denne højst hæderlige Kreds, er efter min, og sandelig ogsaa efter Din Moders Mening, altfor dyrekøbt med hvert Aar, der gaar hen i dette Slaraffenliv, uden Plan, uden Maal.

Efter endnu at have talt en Stund om Livets Krav og Fordringer, tilføjede han mildt: «Jeg vil jo ikke presse Dig i Dag. Jeg beder Dig blot om at tænke over dem itide og ikke at lade fem være lige.»

Det lovede jeg, og for at komme bort fra det farlige Æmne, fortalte jeg ham om den, efter Johannas Bryllup projekterede Udenlandsrejse, som jeg glædede mig uhyre til.

Rejser havde nemlig dengang en ganske anden Betydning, og i Regelen ogsaa et ganske andet Udbytte end nutildags, da man farer afsted med Jærnbaner, og ekspederer alt i Hastværk. Mens jeg udbredte mig over de vistnok meget sanguinske Forventninger, der opfyldte mit unge Hoved, kom jeg til at berøre en lille Scene, der nylig var foregaaet i Hjørnestuen med de mørkerøde Silkegardiner og den kære Altan, en lille Scene,

der for min Fader skulde dokumentere, at jeg slet ikke — hvad han undertiden havde slaaet paa — var tilovers, men at der lige tvertimod trængtes til mig.

Fru Th. havde nemlig, en Eftermiddag, da hun, hendes Søster Julie og jeg sad sammen ved vore Haandarbejder i bemældte Hjørnestue, medens Johanna og Agatha paa deres respektive Værelser begge vare ifærd med at skrive Breve til deres fraværende Fæstemænd, henkastet den Ytring, at det i Grunden var en mislig Sag med Plejedøtre, thi naar den Tid, da man egenlig skulde have Fornøjelse af dem og trængte til dem, kom, saa gik de hen og giftede sig, og saa skulde man enten være alene eller ogsaa begynde paa noget nyt, og det var man snart for gammel til.

Hvorvidt denne Ytring var alvorlig mént, véd jeg ikke. Den kan maaske blot have været en Hentydning til de to unge Damers Opgaaen i deres Kærligheds-Korrespondance. Men paa mig gjorde den et meget stærkt Indtryk, som jeg ofte, i en langt senere Livsperiode, er kommen til at tænke paa, og som jeg nu paa Konfirmationsdagen, maaske i en halv ubevidst Lyst til at gøre mig en Smule vigtig, meddelte min Fader.

Jeg var nemlig, ved disse hendes Ord, sprungen op fra mit Arbejde, var falden hende om Halsen og havde højtidelig forsikret, at jeg aldrig nogensinde vilde gifte mig, men at det skulde være mit Livs højeste Lykke at forblive hos hende og hendes Søskende og afdrage lidt paa den Gæld, som jeg selv og de andre havde ophobet. «Det var dog altfor skrækkeligt, tilføjede jeg i min Iver», om I, som har været saa mageløs gode mod alle os Unge, ikke skulde have en eneste af os til at passe og pleje Eder, naar I blive gamle.»

Jeg fandt ikke mindste Latterstof i denne simple og sandfærdige Fortælling. Men til min store Ærgrelse maatte jeg se, at min Fader, der just ikke ellers var lattermild, lo højt af den, hvorpaa han, forresten med stor Venlighed, forsikrede mig, at jeg tiltrods for mine halvsyttende Aar og tiltrods for, at jeg i Dag var bleven konfirmeret, var et højst uvidende Barn, der forhaabenlig nok engang kom til Skels Aar og Alder. Kun maatte det ikke vare for længe.

Ogsaa min Moder talte højest indtrængende og kærligt med mig paa min Konfirmationsdag. Ogsaa hun havde sine Ønsker og Planer for min Fremtid, som hun dog viselig fortaug, mens hun med taknemmelig Glæde dvælede ved, hvor fortræffeligt det gik min Søster Elise som ung Lærerinde hos Pastor G.s, og hvorledes min ældste Broder, der havde mange Informationer og Regensen, alt kunde sørge for sig selv. Fuglene begyndte at flyve ud af Reden. Der taltes om at sige den store Lejlighed i Bryggergaarden op. En stor Del af min Barndoms Erindringer knytte sig til denne Lejlighed og til det Territorium, hvorpaa den laa. Men derpaa lagde jeg dengang ikke mindste Vægt. Ud i Rejselivet! Ud i Verden! Det var Parolen, der lød inden i mig.

*

*

*

Da jeg nogle Dage senere var alene med min moderlige Veninde, som jeg — hvad jeg vist alt har fortalt — var kommen i Vane med at kalde *Dolce mia*, berørte jeg en Del af min Faders Formaninger til mig paa min Konfirmationsdag, samt det Svar, som jeg havde givet paa disse, idet jeg atter dvælede ved, at jeg ansaa det for en Lykke at forblive hos hende. Til min Forbauselse erklærede hun, at min Fader havde Ret og jeg Uret. Den Lykke, der nu forekom mig saa stor, vilde maaske i Tidens Løb være saare ringe, og Stillinger udad i Livet burde altid søges, medens man endnu havde et godt Hjem i Baghaanden at ty til. Forresten havde det jo ingen Hast. Om en Lærerinde-Plads, som vel var det min Fader nærmest tænkte paa, kunde der jo for Øjeblikket endnu ikke være Tale, og for Fremtiden skulde jeg ikke ængste mig. Den vilde hun sørge for, hvis jeg ikke som de andre gik hen og giftede mig, hvad der jo sandsynligvis vilde ske. Men nu skulde foreløbig alt forblive i den vante Gænge. Vi skulde jo have Johannas Brudekjole broderet færdig, og saa skulde vi, efter hendes Bryllup, afsted paa den mig, til Trøst i Skilsmissen fra hende, lovede Rejse ned i Tyskland.

Ungdommen er i sig selv, i sin egen vidunderlige Livsfylde, saa rig, at den saare let slaar sig tiltaals i det Nærværende,

naar dette er behageligt, og den bryder i Regelen ikke sin Hjerne med det Tilkommende, hvormeget Gæringsstof der end slumrer i dette.

Det var endnu den gode Tid, da man beroliges af et mildt Ord, af et moderligt Kys paa den jomfruelige Pande. Op-muntret og glad ved alle Dolce mias kærlige Tilsagn, holdt jeg et Par Dage senere min første Altergang, til hvilken den kære, gamle Stiftprovst Clausen havde forberedt mig paa sin, vistnok højst velmente Maade, og som — i hvor uhyre langt jeg end dengang var fra den fulde Opfattelse af det store Kærligheds-offer — dog sænkede en højtidelig og dyb Erindring i den unge, endnu kun af Kærlighed til alt Skønt og Godt op-tagne Sjæl.

Saa var jeg da konfirmeret og voksen. Livet laa, tiltrods for min Faders Lærerindeplan, som dengang ikke tiltalte mig synderligt, for mig i Solskin og Glans.

*   *   *

Nogle Maaneder efter brød Juli-Revolutionen ud i Frankrig. Det er baade bleven sagt og skrevet, at denne Begivenhed gik næsten sporløst hen over Danmark. Jeg kan ikke underskrive den Udtalelse. I vor Kreds gjorde den et meget stærkt Indtryk. Utallige Anekdoter om den unge polytekniske Skoles Bravur, om de gamle Bourbonners forstenede Etikette, om alt, hvad Louis Philippe havde arbejdet og lidt, da han som Flygtning kom helt op til Nordkap, og om hvor hæderligt han senere som Lærer i Mathematik havde fortjent sit Brød i Schweiz: bragte et nyt og livligt Element ind i vore Samtaler. Hele den unge Studenterverden var i stærk Bevægelse, især da Omvæltningerne i Belgien og Polens, i dens Følger saa ulykkelige Opstånd fulgte i Julirevolutionens Spor. Orla Lehmann, min ældste Broder og mange andre velbegavede unge Mænd vare, især i Begyndelsen, aldeles elektriserede af Polakkernes Heltemod og Offerberedvillighed, og naar der Aaret efter begyndtes at arbejde paa den Stænder-Institution, der efter vor

gode gamle Konges Mening var en uhyre Indrømmelse,*) saa er det temmelig sikkert, at Julirevolutionen, af hvilken de unge fremadstræbende Gemytter havde ventet sig saa meget og efter deres Mening kun fik saa lidt, Julirevolutionen, over hvilken næsten alle Europas Monarker, særlig Kejser Nikolaus i Rusland, vare forbitrede: gav en stærk Impuls til denne Institution og hvad der videre fulgte paa.

Om hvilken uhyre Gæring, der herskede i Frankrig lige fra Begyndelsen af Louis Philippes Regering, bærer George Sands Privat-Korrespondance uimodsigelige Vidnesbyrd, og hendes Breve ere sandelig ikke de eneste, om end de interessanteste, der udtale sig i samme Retning om den nye Regering, der under utallige Vanskeligheder og Oprørsforsøg dog holdt sig ved Roret i henimod 18ten Aar, indtil Februar-Revolutionen i 1848 kastede den til Jorden.

*   *   *

Paa Grund af Spændingerne og Urolighederne i Udlandet og af Koleraen, der fra Rusland og Polen rykkede det vestlige Europa nærmere ind paa Livet, maatte Johannas Bryllup udsættes til Foraaret, 1831. Med dette Foraar begynder Livet atter at røre sig i det Thorlaciansk-Kallske Hus, og i dette Foraar, hvori jeg særlig morede mig med at studere den endnu anonyme Hertz, der var slaaet ned med sine Gengangerbreve som en ny Aabenbaring af min Barndoms Ven, Baggesen, og med at fordybe mig i Heiberg, der førte mit hidtil fuldkommen umiddelbare Væsen over paa et kritisk Terrain, samt med den i Sommerens Løb foretagne første Udenlandsrejse, begynder der et nyt Livsafsnit for mig.

8.

Det hænder ofte, at naar Hovedpersonerne i vore Livsforhold, med eller mod deres Vilje, træde tilbage fra Scenen,

---

*) København blev i Anledning af Stænder-Institutionen illumineret. Da jeg en Dag i den Tid aflagde en Visit hos Madame A., og hun hørte, at vi ogsaa havde haft illumineret, udbød hun: Mais, mon enfant, c'est une grande impertinence contre le roi d'illuminer parce qu'il cède son pouvoir.

da faa de Skikkelser, der hidtil kun ere optraadte som Biper-soner, en pludselig Interesse og Betydning for os. Dette var for mig Tilfældet i Foraaret 1831 med de tre ugifte K.ske Søsken- de. Den kære Husherre, Etatsraad Th., der baade ved sin Personlighed, sin Stilling ved Universitetet, sin Omgangs- kreds og især ved sit Venskabsforhold til min Fader, havde spillet saa stor en Rolle i mit Barndomsliv, laa i sin stille Grav, og Savnet af ham, der i det første Aar havde været højst føle- ligt, syntes forvundet. Johanna, denne min Barndoms første store Kærlighed, der ved sin Skønhed og Ejendommelighed havde gjort et saa uhyre stærkt Indtryk paa mig, var den 24de Maj 1831 gaaet ind i de nye Livsforhold, der aldeles fjærnedede hende fra vort danske Husliv, og den elskede moderlige Ven- inde, Husets baade i Sorgen og i Glæden højst statelige Frue, med hvem jeg alt førend min Konfirmation havde ført et, naar man betænker Forskellen i vor Alder, mærkværdig inderligt Sam- liv, var i dette Foraar optaget af mange Sorger og Sysler, der dels knyttede sig til hendes tidligere Liv, til Ordningen af Arve- anliggender, som alligevel ikke bleve ordnede, og til den For- andring, der havde bragt hende til at aftræde Halvdelen af hendes smukke, store Lejlighed paa Nørregade til de ugifte Søsken- de, Elisabeth, Julie og Johan Christian Kall, der i For- vejen havde solgt den fra Moderen, Abraham Kalls Enke, arvede Ejendom, i hvilken de hidtil havde boet.

Denne Forandring førte mig — som alt berørt — i For- aaret 1831, ind i et langt intimere Forhold til disse tre kære Mennesker end tidligere, Forhold, som vi dengang toge saa let, men som senere skulde præges, ikke blot af megen Nydelse og Glæde, men ogsaa af megen Smerte og Lidelse.

Elisabeth K., vor Kassandra, den i alle Henseender mest begavede og ejendommeligste af disse tre, hver for sig højst ejendommelige Fremtoninger, havde alt længst følt en meget stor Interesse for det varme Venskab, som knyttede mig til Johanna, og Ingen havde saa godt som hun forstaaet min store Sorg ved min Skilsmisse fra hende. Paa Grund heraf havde hun aldeles uopfordret givet en betydelig Sum til denne min første Udenlandsrejse, dels for at fremskynde denne, hvormed

det var begyndt at gaa i Langdrag, dels for at den ikke — som den kære Etatsraad Th. spøgende havde sagt — blot skulde blive en Rejse fra den ene frie Rigsstad til den anden, men føre mig en Del videre om. Efter megen Debattering frem og tilbage, om hvorledes vi skulde indrette os, kom Rejsen, paa hvilken vi blot skulde ledsages af Tjeneren, Niels Faxø, endelig i Stand i de sidste Dage af Juli, 1831.

* * *

Naar man er 17 Aar, og Livet, tiltrods for alt hvad man synes at have oplevet, dog i Grunden kun er et ubeskrevet Blad, da opfatter og husker man alt, hvad man møder med en forunderlig Energi, som præger disse første Indtryk, saa dybt i vor Erindring, at ingen senere, i hvor rige og mangfoldige de end blive, formaa ganske at udslette dem. Ved given Lejlighed dukke de altid frem paa ny.

Heraf maa det vel komme, at jeg den Dag i Dag kan gentage mine første Vandringer i Lübek, den gamle, gammeldags Hansestad med de forunderlige, spidse Gavle, med Bænkene foran Husene, hvor Damerne sad paa Gaden med Strikketøjet og passiarede lige saa gemytligt som om de havde siddet i deres egne Stuer, den gamle Hansestad med den morsomme, omhyggelige gamle Værtinde i de «fünf Thürme», hvor vi boede, og især med den ærværdige Mariekirke, hvis Dødningedans kostede mig en søvnløs Nat. Man gav sig god Tid i hine Dage og fløj ikke afsted med Jærnbane fart. Desuden skulde man jo hvile ud og samle Kræfter til den berygtede 13ten Timers Kørsel fra Lübeck til Hamborg. En saadan Vej kan man i vor Tid slet ikke forestille sig. Vognen var paa de værste Stykker af den hvert Øjeblik ved at vælte eller gaa itu. Niels Faxø bandede paa Bukken over Udlandets Lumpenhed, og Dolce mia formanede mig til at sidde stille og støtte Hovedet fast mod Vognpuderne, for i paakommende Tilfælde at bevare dette mod Væltningens eventuelle Stød. Under en af vore Udstigninger af Vognen stiftede vi Bekendtskab med en lübsk Senator, der ligesom vi vilde forsøge paa at røre Benene lidt efter al den Humpen og Støden op og ned. Det var en underlig gammel Herre, der fortalte os,

at han i sin egen Vogn vilde lade sine to unge Døtre, som han præsenterede for os, gøre en Tur til Hamborg. «Aber, das thu ich nicht wieder,» sagde han med stor Salvelse, og saa gik det løs paa en Riven ned af Vejen. «Holstenerne, paa hvis Grund den gaar,» sagde han, «vil ikke have at gøre dermed. De vil have, at Færdslen skal gaa over Kiel. — Hamborg vil have, at Lübeck skal gøre den i Stand; Lübeck siger, hvad jeg har forfægtet i Senatet, at det er Hamborgs Skyldighed at overtage de to Tredjedele af Udgifterne, og mens man drages derom, faa vi Vogn og Heste spolerede. Aber das thu ich nicht wieder.». Mens han henvendte dette Udfald mod Vejen og Autoriteterne til Dolce mia, hvis statelige, højst tiltalende Ydre vistnok stak ham i Øjnene, og de to unge Lübeckkerinder stode ubevægelige som Postamenter, studerede jeg Senatorens Person og uhyre store Paryk, der mindede mig om den, som Baggesen har beskrevet i sin Labyrinth paa den lübske Raadsherre. Der maatte vist et meget stærkt Hoved til at bære en saadan kunstig, af utallige Bukler bestaaende Haarmasse. Men det kan jo ikke nægtes, at den gav Senator-Personen noget ærværdigt og imponerende. Jeg har siden kendt adskillige Senatorer og Borgermestre i den frie Rigsstad Bremen. Men ingen af dem har gjort det Indtryk paa mig som denne første, lübeckske Herre, absolut mit første Rejsbekendtskab, som vi nogle Dage senere traf i det Hamborger-Theater, hvor han og hans Damer hilste paa os som om vi vare gamle Bekendte og forhørte sig om, hvorledes det gik os i Hamborg. Det gik os naturligvis udmærket paa det smukke Hotel Belvedere, som dengang, førend Hamborgs Brand, 1842, laa for Enden af Alsterbassinet.

Dette Møde var en lille Adspredelse for min moderlige Veninde under den Theaterforestilling, der udfyldtes af nogle rædsomme Kotzebueske Stykker, det ene værre end det andet, mens jeg med fædrelandsk Jubel tænkte paa Johanne Luise Pætges,*) paa Ryge, Nielsen, Madame Wexschall og paa alt,

---

*) Hun var netop i de Dage bleven viet til J. L. Heiberg i Slangerpark Kirke, men det vidste jeg dengang intet om. Heibergs første Meddelelse om sit Bryllup til sin Fader i Paris er dateret 2den August, 1831.

hvad vor herlige, danske Scene kunde præstere. Jeg var saa stolt og saa glad ved at huske herpaa, at jeg i Stedet for at være halv indsovet, som vistnok de fleste i det paa den lumre Sommeraften kun tyndt besatte Hus, kom hjem til Belvedere med et straalende Ansigt og i en hel Time endnu nød Musikken nede fra Alsterpavillonen ude paa den til vore Værelser hørende Altan, mens jeg drømte om alt, hvad der skulde komme, alt hvad Rejselivet skulde bringe.

*   *   *

Min Fader havde ved Afrejsen fra København med Dampskibet Prinsesse Vilhelmine formanet mig til at skrive sig til om alt, hvad jeg oplevede, og især til at føre en nøjagtig Dagbog, som jeg kunde forelæse ham ved min Hjemkomst, med andre Ord, han havde formanet mig til paa Rejsen at føre det systematiske Ordensliv, som han satte saa stor Pris paa. Men dengang vilde det ikke gaa, og det blev ogsaa hans sidste Forsøg med mig i den Retning. Uden at tale om, at jeg bestandigt ventede paa det Vidunderlige, der skulde komme og give mig det store Skrivestof, saa havde min erfarne og kloge moderlige Veninde afgjort imod, at jeg brugte Tiden til at skrive. «Hvad der virkelig gør Indtryk paa Dig,» sagde hun en Dag til mig, da jeg omtalte min Faders Ønske om, at jeg skulde føre Dagbog, «vil Du huske, uden at optegne det. Det kunde let hænde, at de Optegnelser Indhold ikke blev stort bedre end Indholdet af Gert Westfalers berømmelige Rejse fra Haderslev til Kiel. Desuden gælder det om, at Tid og Penge blive brugte, saa at Du kan faa et virkeligt Udbytte af dem, og det faar man i Din Alder ikke ved at skrive.»

Hvorvidt hun havde ubetinget Ret heri, skal jeg lade være usagt, men da jeg for hver Dag, som gik, sluttede mig inderligere til denne ædle og elskelige Kvinde, falder det af sig selv, at det ikke blev til noget med at føre Dagbog mod hendes Ønske paa min første Rejse. Under det længere Ophold i Bremen lykkedes det mig dog at faa et Par Breve ekspederet til min Fader. Jeg tror ikke, at han var synderlig tilfreds med dem, men da de, blandt andre Barndoms- og Ungdoms-Kuriosa

fra min Haand, efter hans Død, fandtes i hans Pult, vil jeg her give et Par Brudstykker af disse mine første Rejsebrev, som jeg tidligere har meddelt en Prøve af mine første Skitser fra Holtehus.

* * *

Bremen, d. 7de August, 1831.

. . . . Jeg havde naturligvis stor Glæde af at gense Johanna . . . . Men til det gamle inderlige Samliv vil det dog ikke rigtigt komme. Dertil ere vi alle for optagne paa forskellig Maade. Carl er hele Formiddagen paa Gymnasiet. Johanna tager sig med stor Iver af Husholdningen. Jeg tror virkelig, at hun er ganske stolt af sin Matrone-Værdighed, der klæder hende allerkæreste. Det siger Dolce mia, og alle, der ser hende. Man spiser Kl. 1, en barbarisk tidlig Tid efter Dolce mias og min Mening, men saa er der jo rigtignok Forslag i Eftermiddagen. Vi ere næsten hver Dag udbudne, enten hen i Borgermester- eller Senatorhaver, eller til rige Handelsherrer, hvis Huse, som næsten alle ligge i den nye Del af Byen, straae som Palæer, have Sale fyldte med Malerier, og dertil en Indretning, som de kalde Stadskøkkener, og som man beser, akkurat ligesom man ser paa Malerier og Kunstværker. Disse Stadskøkkener, der slet ikke bruges*) uden til at se paa, ere nemlig rene Kunstkamre for al Slags straalende Køkkentøj. Det ser ud, som om det altsammen var af Guld og Sølv. Naar alt er beset, køres der imellem en Tur og saa drikkes der The og spises en frygtelig Mængde Kager i de store Lysthaver, der ere meget sirlige og ret hyggelige, trods den store Fladhed . . .

Jeg har faaet en Bog, som hedder «die Wesernymfe» af en af Carls Kolleger. Den bestaar af lutter Digte om Weseren og Weser-Lokaliteter, som ere lagte bemeldte Nymfe i Munden. Jeg kan ikke sige, at den tiltaler mig. Det er Weseren først og Weseren sidst. Men det forstaar sig, Weseren er jo ogsaa Bremens Livsaare, og det

---

*) Jeg har dog senere i Bremen erfaret, at de brugtes ved Bryllupper og lignende Højtid.

er morsomt at se, hvilken Masse af mindre Skibe, der gaa op og ned til Pakhusene, men det er dog Smaating mod det Mylder af Baade og større Skibe, som vi mødte paa en Dampskibstur til Vegesack. Der arbejdes paa en ny Havn,*) men jeg forstod ikke synderligt af de Forklaringer, som man gav os. Derimod forstod jeg godt, at vi fik nogle friske Luftninger ude fra Nordsøen, og de smagte mig fortræffeligt.

En anden Bog, der hedder «Roland und Maria», har moret mig mere end Wesernymfen. Det er en Kors-togs-Tragedie, hvori begge de Elskende, der ere fra Rhinegnene, besyngte Rhinen og dø. Saa de ere da vel forvarede. Jeg har faaet den af en elskværdig ung Mand, som hedder Ruperti, med hvem jeg forleden var sammen i et meget stort Selskab hos Borgermester Nonnen, en Onkel af Carl, der med sin Frue gør stor Stads af hans skønne Nieces danske Slægtninger. Ruperti sagde til mig: «Man hört Ihnen immer den Schiller an.» Dersom det skulde være en Kompliment, hvad jeg ikke er sikker paa, saa burde den henvendes til Dig, kære Fader . . .

Men det, der har moret mig allermest her i Bremen, er dog det gamle Raadhus. Det stikker baade Lübeck og Hamborg. Man kommer mange Aarhundreder tilbage i Tiden. Du vil le, kære Fader, naar jeg fortæller Dig, at jeg, mens vi besaa det uden og inden, lige med Et kom til at tænke paa vor kære Holbergs Repliker om Kurfyrsterne i Gert Westfaler. Der staar nemlig paa en af Raadhusets Façader 7 Kurfyrster omkring Kejser Carl den Store, hvilken store Potentat man her holder højt i Ære, som den, der skal have anlagt Bremen. Men ved Synet af disse Stenbilleder fra en svunden Tid, trøstede jeg mig med, at Verden ikke er nær ved at forgaa, som Gert Westfaler truer os med, thi de staa virkelig meget roligt og urokket, og vogte

---

*) Den senere saa berømte Bremerhafen, hvortil de største, dybt-gaaende Skibe kunne gaa, og som alt et Decennium senere blev det bekendte Udskeibningssted for Udvandringen til Amerika.

paa det gamle Bremen . . . Vi vare da ogsaa nede i Kælderen og smagte paa Vinen af de tolv Apostles Tønder, der var saa frygtelig stærk, at jeg kom til at hoste ynkeligt. Vi drak ogsaa af Rosen, et berømt Vinfad med en Rose, om hvilken der er lange Historier . . . Men det bliver for vidtløftigt . . . Det mærkeligste af det altsammen var dog das Schallzimmer. Jeg blev ganske benauet derinde. Carl sagde, jeg skulde gaa lige hen til et af Hjørnerne og lytte . . . Saa kom der de forunderligste Spørgsmaal til mig ud af Væggen, skøndt der ikke var et Menneske . . . Det var som Hekseri, skøndt det vel sagtens gaar naturligt til. Her nede kunde man rigtignok faa ængstelige Tanker og Spøgelse-Besøg . . . Men hvor meget jeg end har længtes efter nogle særlige Oplevelser, saa var jeg dog kisteglad ved at komme op i den friske Luft og sige et foreløbigt Farvel til Bremens ærværdige, gamle Raadhus.

Her skal i disse Dage være stor Stads med en Senator-Udvælgelse. Den foregaar rigtignok for lukte Døre, Sub Rosa, dog ikke som i gamle Dage nede ved det prægtige Vinfad, der hedder Rosen. Der er forresten efter Valget en hel Del Ceremonier. Den nyvalgte Senators Hus skal pyntes af Byens unge Damer; saa gives der et Senator-Gilde, hvortil der mødes i de gammeldags Embedsdragter, og saa tilsidst et Bal for de unge. Dolce mia har i Hamborg foræret mig nogle smukke romerske Perler. De skulle indvies ved den Lejlighed. Fortæl Moder, at jeg kommer godt ud af det med Tøjet og hils hende og alle hjemme, især lille Maria, fra Din hengivne og lydige

Datter Benedicte.

2.

Bremen, August, 1831.

. . . . Det gør mig ondt, kære Fader, at Du ikke er fornøjet med mit Brev af 7de Dennes, som jeg dog døjede nok for at faa afsted, thi det var for tykt, og jeg fik Skænd fordi jeg havde skrevet forlænge . . . , Du siger, at det er lutter Pjat jeg har fortalt om mit Ophold i Bremen, og

Du beklager Dig over, at Du slet ikke genfinder din poetiske Benedicte fra Holtehus . . . Ja, kære Fader, jeg véd ikke rigtigt hvad jeg skal sige derom. Man er vist forskellig paa de forskellige Steder, og at det gamle, ufaldefærdige Holtehus, med dets dejlige Udsigter og fremfor alt med den Stilhed, hvori Johanna og jeg tilbragte vor Sommerferie ude hos Mor Birgitte, gav mere Skrivestof end Nordtyskland hidtil har givet mig: det er da ikke saa underligt . . . Jeg har jo paa hele Turen levet i Rejsebevægelse, og har næsten aldrig været alene . . . Jeg har alligevel haft det overmaade fornøjeligt, set hvad der var at se, kørt mange Ekstra-Ture og talt med mange venlige og forekommende Mennesker, især her i Bremen, hvor Borgermesterinde Nonnen, der har været hos Paulis*) i København og i det Brunske Hus paa Sofienholm, Senatorinde Clarisse Iken og flere Damer af Carls Familie, vist ere højst dannede og elskværdige. Men Samtalerne, der naturligvis mest føres med min aandfulde, moderlige Veninde, om hvilken alt drejer sig, give virkelig intet Brevstof . . . Forleden kom her dog en Ytring, som *Dolce mia*, skøndt hun lod den glide, dog forargede sig noget over. Det var en af Handelsmatadorene, der sagde til hende, at han havde Lyst til at besøge København «um die Bombelles zu hören.» Hendes Stemme skulde kunne konkurrere med Catalanis. Paa Spørgsmaal om, hvem Bombelles da egentlig var, svarede en af de rige Fruer, som har en Datter, der synger «Freudvoll, leidvoll, gedankenvoll seyn» og, for at blive et stort Lys i Musiken, maa øve sig 5 Timer hver Dag: «Ihr Vater ist Kaufmann». Jeg tror nok, at det Svar stødte *Dolce mia*, thi Handels-Overvægten over alt andet behager hende ikke**) . . . Forresten maa Du virkelig

---

*) Daværende hanseatisk Ministerresident i København, gift med den endnu i sin Alderdom højst elskværdige Charlotte Pauli, f. Brun, Søster til den berømte Ida Bombelles, f. Brun.

**) Den lykkelige Fusion af Stænderne, der senere har gjort Dan- nelsen til det store Bindeled, til den eneste virkelige Omgangsfordring, havde endnu ikke berørt den Universitetsverden, i hvilken min elskede moderlige Veninde, som Professordatter og Professorfrue, var født, opdragen og udviklet.

undskyldte det mangelfulde i mine Breve med den Omstændighed, at Dolce mia slet ikke kan lide, at jeg paa denne lille Rejse (hun kalder den lille!) bruger Tiden til at skrive. Hun siger, det er tidsnok, naar jeg kommer rigtigt sydpaa og oplever noget . . . Farten over Elben, som Du spørger om, var jo ret smuk. Vi havde et pænt lille Tordenvejr undervejs, der afgav herlige Belysninger, mens Hamborgs fem Taarne bestandig forandrede deres Stillinger. Jeg kom derved til at tænke paa min temmelig anstrængende Stigen op i St. Michalis Taarnet, gennem hvis forskelligt farvede Glasruder (røde, hvide, blaa og gule) hele Hamborg og dets Omgivelser viste sig i et fortryllet Skær, hvad der ellers ikke trykker den. Det saa' højst mærkværdigt ud . . . I Harborg trak Militærmusikken og Vagtparaden op med «God save the king,»*) ligesom vi steg i Land, og de engelske Farver hensatte os da et Øjeblik paa engelsk Grund . . . Men et stort Indtryk, der næppe nogensinde vil udviskes, har jeg rigtignok modtaget . . . Hvorfor jeg da ikke har meddelt det, mens jeg har skrevet om saa mange Smaa-ting, vil Du sagtens spørge. Ja, kære Fader, det er nu saa sin egen Sag . . . Jeg tror virkelig, at jeg har været bange for, at I derhjemme skulde le mig ud og sige: «Dette er dog lidt vel benediktinsk.»**) Og dertil kommer, at jeg jo har en gammel Kærlighed til at ruge over mine Skatte.

* * *

Det var ved Nattetide. I Haab om at kunne naa Bremen den næste Formiddag, kørte vi i Fuldmaaneskin over en Udkant af den saakaldte Lüneborghede. Det var første Gang i mit Liv, at jeg var ude at rejse om Natten. Vi talte ikke et Ord. Den vidtstrakte violette Lyngflade laa i den vidunderligste Belysning. Jeg kan ikke beskrive Dig det Skær, som var udbredt over den, men jeg véd bestemt,

---

*) Hannover stod indtil Dronning Viktorias Tronbestigelse i 1837 under engelsk Regering.

**) Et spøgende Udtryk, hvormed man hjemme imellem havde betegnet det, mig selv aldeles uafvidende, Aparte i min Opfattelse af Et og Andet.

at jeg aldrig har set noget lignende. Det var første Gang paa Rejsen, at jeg slet ikke savnede Sundet derhjemme. Det kom vel af, at Heden lidt efter lidt befolkedes med utallige Skikkelser . . . Jeg véd godt, kære Fader, at det kun var Ørkensyner! Ligemeget! De levede og færdedes dog rundt om mig. Men saa lød der pludseligt inden i mig noget af et Digt, som jeg engang har afskrevet for Dig:

«Paa denne øde, blomsternøgne Hede,
Hvor tørstigt Sommersand drak Tankens Elv,
Fremsprang engang et Væld af hellig Glæde
Med Draaben ren, som Himlens Perle selv.»

og ved en Idéforbindelse kom jeg fra alle mine Syner til at hvile i Tanken om, hvor dejligt det dog maatte være at have følt et Ungdoms Venskab, som Frederikke Bruns for Baggesen, selv om man i en senere Livsperiode skulde komme til at udbryde:

«Ak ene, ene staar jeg nu paa Heden,
Nu trøster kun Erindringen mit Bryst,»

og disse Linjer af Frederikke Bruns skønne Sørgekvad over Baggesen fremmanede atter denne Digtets Vandringer paa Heden, som han har beskrevet i sin Labyrinth, og saa tog det ene Billede det andet, den ene Erindring den anden, indtil et pludseligt Ryk i Vognen og en ængsteligt bedende Stemme vækkede min moderlige Veninde, der under Kørse- lens Monotoni var falden i Søvn, samt Niels Faxø og Kudskén, som vist begge havde smaasøvet paa det højst bekvemt indrettede Kuskesæde. Vognen stansede. Der blev en Skrigen og Parlamenteren. Niels Faxø sagde, heldigvis paa Dansk, som ingen af de Vedkommende forstod, at det dog var forfærdeligt med det tyske Pak, som vilde op i Fruens Vogn. Kusken, en rigtig firskaaren, flegmatisk Bremer, gjorde ogsaa Indvendinger, og mellem disse skændende og bedende Røster, lød min sagte, indtrængende Anmodning til min moderlige Veninde om, at hun, der dog raadede over Vognen, vilde give sit Minde til, at vi maatte befordre de to stakkels Vejfarende det Stykke Vej, som de bad om.

Saavidt jeg kunde forstaa af det meget besynderlige Sprog, hørte disse To til et større Selskab, som de skulde træffe sammen med paa et bestemt Sted. Den Bylt som Konen bar, viste sig, da hun vel var kommen til Sæde i Vognen, at være et spædt Barn, som hun uden videre Omstændigheder, puslede og gav Die. . . . Mine Syner vendte ikke tilbage. Det dagedes jo ogsaa. Men jeg var saa vidunderlig glad. Aldrig i mit Liv vil jeg glemme det taknemmelige Blik, som denne stakkels Moder sendte mig, og da hun ved Afskeden med en takkende Gebærde rakte Barnet op til mig, da kyssede jeg den stakkels lille Vandrer i den vide Verden saa inderligt som om det havde været lille Maria derhjemme. Saa gik Solen op over Hedens blaaviolette Lyng, der stod i fuld Blomst og glimtede af Dugperler, og da maatte jeg tænke paa Konens Spaadom, eller Velsignelse, at jeg aldrig, hvor jeg saa færdedes i Verden, skulde mangle Herberg eller Ly.*)

*   *   *

Og nu, kære Fader, maa Du tage tiltakke, med hvad jeg har skrevet her fra Bremen, som vi i Overmorgen forlade. Jeg kan ingen Breve love og heller ingen Adresser opgive, da vi først komme til at slaa os til Ro i Dresden, hvorfra vi maaske skulle gøre en Udflygt ud i det saakaldte sachsiske Schweiz. Det er dog ikke ganske afgjort. Dolce mia, der har rejst saa uhyre meget, længes vist i Grunden hjem. Det er for min Skyld, at hun vil videre om. Hovedmaalet med vor Rejse, Besøget hos Johanna og Carl er jo baade opnaaet og nydt. Vi have levet 14ten meget fornøjelige Dage her i Bremen, men der er alligevel ikke stort at fortælle om dem, thi Alt er gaaet jævnt og glat og godt, og kun det gamle Raadhus . . . ja, om det har jeg jo skrevet. Jeg har været der to Gange siden, og jeg tror, at jeg aldrig kunde blive ked af det, hvis jeg fik Lov til

---

*) Det har dog, tiltrods for hendes Spaadom, et Par Gange knebet dermed.

at gaa dér alene. . . . Nu skulle vi til at tage Afsked fra alle de kære Mennesker. «Scheiden und meiden», siger Dolce mia, det hører til Rejselivet. Hun holder forresten ikke saa meget af det gamle Bremen som jeg. Hun siger, at det ligger i en Udkant af Verden. . . . Dog nu begynder Carl at spille. . . . Farvel, kære Fader. Hils alle hjemme fra
Din lydige Datter B.

*   *   *

De ovenstaaende Brudstykker er det eneste Skriftlige, som er bleven opbevaret fra denne min første Rejse. Saadanne gamle, guldene Blade, hvis Tilværelse vi længst havde glemt, hilse os i det senere Liv med en vidunderlig Duft fra den Tid, i hvilken de engang bleve skrevne. Ved Synet af Blomster der ere tørrede i en Bog, mindes vi jo ogsaa med Glæde det Sted, hvor vi engang plukkede dem og den Omgivelse, til hvilken vi først viste dem.

*   *   *

Gennem de uhyre Forandringer og Omvekslinger, som Aarenes Løb har frembragt, er mangt et kært Minde fra denne min første, næsten barnlige Udflugt steget frem paa de senere, mere selvstændige Rejser. Men hverken paa Lüneborgerheden eller i Schwarzwald har jeg nogensinde kunnet genfinde fjærneste Spor af det Billede, jeg har bevaret af dem fra 1831. Der er ikke længer nogen vidunderlig dejlig blaa violet Lyngflade, heller ikke nogen mørk og ængstelig Schwarzwald. Jærnbanen farer med ustanselig Hast gennem Egne, paa hvilke Civilisationens Fremskridt har sat Prosaens og Travlhedens Mærke. Jeg takker imidlertid Gud for, at jeg har set disse Steder i deres primitive Tilstand, og saa kommer jeg imellem, under al taknemlig Anerkendelse af Jærnbanens uhyre Nytte, ja, under dyb Erkendelse af, at ogsaa den har sin ejendommelige Poesi i de Vanskeligheder, som den i Alperne og andensteds har overvundet, til at grunde paa de Ord, der ere blevne sagte om Göthe, at han aldrig var bleven den store Digter, som vi beundre, dersom

Jærnbanerne i hans Ungdom havde gennemskaaret Tyskland paa Kryds og paa Tværs.

Hvad var der bleven af Forelskelsen i Sesenheim, hvad af Balturen med Lotte, og fremfor alt, hvad var der bleven af Wilhelm Meisters Lehrjahre, med dens herlige Blanding af Kunstner- og Zigeunerliv, af Vandringer gennem de grønne Skove, af Overfald og Møder, dersom Jærnbanerne som nutildags vare farede frem og tilbage? Deraf følger ikke, at Göthe, den altid lige til sin høje Alderdom fremadstræbende, ikke vilde have hilset, og i sine sidste Leveaar virkelig hilsede Beretningen om den hurtigt befordrende Jærnvej med Glæde. Men digte som han har digtet, det vilde han næppe have kunnet med Lokomotiv-Piben til Akkompagnement. Hans Geni maatte have formet Genstandene for hans Digtning paa en ganske anden Maade.

Den Tidsalder, i hvilken han skænkede os sine rige Gaver, er længst afsluttet. Vi bør være glade for, at vi have høstet dens Frugter, og taknemlige for hvad en nyere Tid har skænket os til Lettelse i de Kommunikationer, der endnu, paa min første Udflugt i 1831, vare saa kostbare og besværlige.

9.

Ved min Hjemkomst overraskedes jeg af den Efterretning, at jeg skulde tilbringe den næste Vinter i Norge og rejse derop endnu i samme Efteraar. Den Plan var bleven ordnet og aftalt med en Ven af min Fader, Professor L., der under min Fraværelse i Tyskland, havde gæstet København.

Om en Bombe var sprunget midt i Stuen kunde jeg ikke være bleven mere forfærdet end jeg blev det, da begge mine Forældre, efter at have budt mig Velkommen og ladet mig fortælle om Johanna, hendes Husbond og hendes Hjem, fremstillede den Sag, som aldeles afgjort, og paalagde mig, endnu samme Dag at underrette Etatsraadinde Th. om den.

Hvorledes hang det egenlig sammen hermed? Ja, saaledes var der nok mer end En, der spurgte. Svaret laa alligevel temmelig nærved.

Jeg har tidligere berørt, at der i mangt og meget var en stor Forskel mellem min Faders og min Moders Anskuelse om Døtrenes Opdragelse, Udvikling og fremtidige Livsstilling. Et var der dog, hvori de fuldkommen samstemmede: de vare begge hjærteligt kede af min enerverende Stilling i det Thorlaciansk-Kallske Hus. At jeg fandt denne udmærket og kun med Gysen tænkte paa enhver Forandring, der kunde føre mig ud af den: blændede dem aldeles ikke. Saalænge min Faders højtærede Ven og Velynder, Etatsraad Th., levede og Huset paa sin Maade, skøndt noget aparte, var et selskabeligt Professorhus, havde han set paa dette Forhold med en vis Tilfredshed, om han end engang imellem gnavede over, at jeg gik og drev. Men siden denne Vens Død, siden Johannas Bryllup og især siden Sammenflytningen af de K.ske Søkende efter den store Bogauktion, var han bleven mere og mere utilfreds med mit Legetøjsliv, som han kaldte det. Om han end med Taknemmelighed paaskønnede de mange Kunstnydelser, de skønne Landophold, o. s. v., der i saa rigt Maal vare bleven mig til Del: saa var og blev det hans uforgribelige Mening, at et blot Nydelselsliv, uden bestemt Arbejde og Fremgang, i Længden ikke kunde tilfredsstille noget Menneske og allermindst hans egen Pige. I sin, vistnok noget ensidige Iver for mit Fremtidsvel, ønskede han altsaa dette Forhold, der hidtil, just som en Mod-sætning til Hjemmets strænge Disciplin, for mig havde været Toppunktet af al jordisk Lyksalighed, afbrudt, i det mindste for en Tid. Hertil var Norgesrejsen et let og sikkert Middel.

Min Moders Grunde for en temporær Forandring af min Stilling laa vel nærmest i, at hun alt i mangt et Aar havde ønsket, at hendes alderstegne Moder, Kammerraadinde Wexels i Christiania, skulde se et af hendes Børn. Hendes Forsøg paa at sende min ældste Søster Elise derop, Aaret efter dennes Konfirmation, var strandet paa, at hun, til min Faders store Glæde, havde modtaget en hende tilbudt Lærerindeplads, i hvilken hun befandt sig overmaade vel. Jeg var nu netop i den Alder, da min Moder som ung Pige var kommen op fra det stille Liv i sin Onkels Hus i København til det muntre, selskabelige, efter hendes Mening højst lykkelige Liv, der i

Aarhundredets Begyndelse, førend Englændernes Overfald paa København, Tabet af Flaaden og den derpaa følgende sørgelige Krig, der jo ogsaa gik haardt ud over Norge: skal have hersket i Christiania og særlig i min Bedstefaders Hus, et Liv, paa hvilket hun altid senere saa' tilbage som til det forjættede Land, det sande Eldorado.

Hvilke Forandringer Tiden, Adskillelsen fra Danmark, Konstitutionen, det store religiøse Omslag o. s. v., havde bragt i Norge og særlig i Christiania, stod ingenlunde klart for hende. Hun fastholdt sine lyse Minder fra de unge Dage deroppe, og saa' alt som det dengang havde været. For hende var Norge det ypperste og skønneste Land paa Jorden, og ingen Slægt kunde nogensinde blive hende saa kær som W.-Slægten i Norge. — Det var da ganske naturligt, at hun ønskede, at et af hendes Børn skulde derop og forhaabentlig blive lige saa godt modtaget som hun selv var bleven det, ja, om muligt bosætte sig deroppe og blive et Led af den Familie, som hun elskede og ærede. Dertil var der netop ved et Dødsfald i Familien fortrinlig Udsigt.

Mødrene lægge Planer! Gud være lovet, at der er en styrende Haand over disse! Hvormangt et Kvindeliv vilde ikke ellers i hin Tid, da en god Forsørgelse ved Ægteskab var Alfa og Omega for Kvinden, være bleven hæmmet i dets første selvstændige Udvikling, og næppe have efterladt synderligt Stof til at fortælle om i dets Alderdom!

* * *

Jeg havde hjemme hos mine Forældre, den sidste Aften før Afrejsen, modtaget utallige gode Formaninger om hvad jeg skulde sige og gøre i den nye Familiekreds. Min Moders gamle Onkel, Etatsraad Wexelsen, der selv var en Nordmand, havde foræret mig en Hundreddaler-Seddel, den første jeg ejede, for at jeg — som han sagde — skulde gøre mig det hyggeligt og bekvemt med godt og solidt Rejsetøj, og nogle Smykker, der havde tilhørt hans længst afdøde Hustru, en Grandtante, der skal have holdt meget af mig, da jeg var en ganske lille Pige, ja engang havde skrevet et Vers til mig, som min Moder

opbevarede som en Reliqvie, og som oftere ved højtidelige Lejligheder var bleven mig forelæst.*) Jeg var bleven overøst med Gaver og med Kærlighed fra alle Sider. Men desuagtet kneb det med Humøret, da min ældste Broder i den mørke Efteraarsmorgen kom for at afhente mig i den velsignede Hjørnestue med den lille Altan og de mørkerøde Silkegardiner, hvor min elskede moderlige Veninde formanede mig til at skrive med fuldeste Fortrolighed til hende om alt, hvad der laa mig paa Hjærtet, og huske paa, at der altid var Plads til mig hos hende, og hvor Elisabeth og Julie Kall forsikrede mig om, at det var aldeles let at komme ned til Danmark igen, naar Dampskibene til næste Sommer atter begyndte at gaa. Jeg sagde ikke et Ord. Dertil var jeg altfor uhyre bedrøvet.

Men saasnart jeg paa Skibet havde taget Afsked med Registratør Kall og min Broder, der begge fulgte mig ombord, saasnart jeg havde hørt Bølgerne bruse under Kølen og følt Sundets frie Luftninger om min Pande, vaagnede hele det frejdige Ungdomsmod. Hvor ofte havde jeg ikke alt i min Barndom drømt om at drage ud i den vide Verden! Det forekom mig, at denne Drøm nu gik i Opfyldelse, og det stod med Et klart for mig, at min Fader i Grunden havde Ret, naar han sagde, at jeg i de sidste Aar var bleven overforfinet og forkælet. En vidunderlig Følelse af Frihed og Selvstændighed gennemstrømmede

---

*) Det lød i sin Simpelhed:

Hør hid, Du lille Pige,
 Som faur af Skabning est,
 Hør hid, jeg Dig vil sige,
 Hvad som Dig tjener bedst:
 Har Gud Dig ladet pryde
 Med Yndighed paa Kind,
 Saa bør Du ham at yde
 Et fromt og ydmygt Sind,
 Saa man kan om Dig sige,
 Og det med god Besked:
 Se dér, dér gaar en Pige
 Med dobbelt Yndighed.

Enten Verset er af den gamle Tante selv, eller hun har udskrevet det af en eller anden Bog, saa er det aldeles karakteristisk for sin Tid.

mit hele Væsen, og jeg besluttede i mit stille Sind at faa et ganske andet Udbytte af denne norske Rejse end af den tyske, der vel var foretaget under langt lettere og bekvemmere Vilkaar, men som — maaske just paa Grund heraf — ikke havde tilladt mig at fastholde og bearbejde mangt et flygtende Indtryk. Den fattige Kones Spaadom paa Lüneborgerheden, der i en senere Livsperiode saa ofte har givet en underlig Genklang i mit Liv, maa vel dengang, ved min Afrejse til Norge, have været aldeles fortrængt af de sidste Dages Travlhed og Sindsbevægelser.

Medens Forestillingen om det forventede Rejsseudbytte fløj gennem mit unge Hoved, begyndte jeg halv mekanisk at optage Smaabilleder af de Personer og Omgivelser, i hvilke jeg befandt mig. Den unge Student S., som min Broder kendte noget til og som, under en kort Samtale med denne paa Skibet, havde ytret, at man maatte være meget dum, naar man opgav sine Rettigheder som frifødt Nordmand*) for at studere og tage Examiner i det ufri, halvraadne Danmark, og som senere fortalte mig, at han hadede alle Ortodokser, selvfølgelig ogsaa min Onkel W. i Christiania; den lille københavnske Borgerpige, som havde lært at frisere hos Causse,**) og nu skulde gøre sit Talent gældende i en af en dansk Mand anlagt Haarskærer-Forretning i Christiania, og som ombord paa Skibet, efter en i mit Hjem gjort Aftale, mod et lille Honorar, skulde yde mig den Opvartning jeg kunde behøve paa Sørejsen; den flinke, men i sine Udtryk noget vel djærve Kaptain P., der fuldt og fast haabede paa, at den nybegyndte Dampskibsfart mellem København og Christiania, maatte gaa rabuntus, saa at hans Skib, Spekulation, atter kunde komme til Ære og Værdighed og ikke som nu behøve at nøjes med nogle faa Passagerer; den lille forunderlig lakoniske Skibsdreng, som tidligere havde været Skydsgut: alt maatte passere Revue under min Blyants Optegnelser, mens det mægtige Kronborg mindede mig om min Faders Fortællinger fra hans i Helsingør tilbragte Skoletid, om hans første Forelskelse, om Holger Danske, der sad i Kælderen og

---

*) Mine to ældste Søskende vare fødte i Norge.

**) En dengang meget bekendt fransk Frisør i København.

skulde komme i Nødens Stund, og meget mere! — Jo, den Blyant fik rigtignok en Del at bestille, mens vi i smukt Magsvejr sejlede nordpaa. Men da vi den næste Dag havde passeret Nakkehoved, fik jeg rigtignok andet at tænke paa end at optage Skitser og gøre Betragtninger over gamle og nye Figurer, mens Skibet tumlede sig som det kaadeste Marsvin og Skagerak sendte os sine voldsomme Dønninger.

*   *   *

Der skal hengaa mangt et Aar, førend jeg for Alvor begynder at skrive som Forfatterinde. Literaturen, der i Sverige alt dengang havde en Række af kvindelige Navne at fremvise, syntes endnu i Danmark at være et for Kvinden ukendt og utilgængeligt Territorium. Siden Charlotte Dorothea Biehls Udgiven af Don Quijote i 1777, var intet literært Arbejde af større og blivende Betydning udkommet under kvindelig Signatur paa dets Titelblad. Man anede endnu ikke i 1831, at Fru Gyllembourg var Forfatterinde af de yndede Hverdagshistorier. De udgik — som der spøgende blev sagt af mindre velvilligt stemte Folk — fra det Heibergske Fabrik. Den for sin Aandfuldhed og sine Kundskaber mest bekendte danske Dame, Fru Camma Rahbek havde, som man véd, brugt sine store Fortrin i Gæstfrihedens, Konversationens og Brevskrivningens Tjeneste, og ved sin Død i 1829 kun efterladt lyse Minder og dybe Savn, mens det først blev en langt senere Tid forbeholdt at samle og udgive en Del af hendes Breve, ligesom man i Frankrig over en større Maalestok havde gjort med Madame de Sévigné's, der, til Trods for alle senere Omvæltninger i Frankrig og alle nye Skoler i Literaturen, endnu den Dag i Dag, belyse en hel Kultur-Periode. Friederike Brun, f. Münter, der hyppigt omtales i hin Tids finere selskabelige Kredse, betragtedes vel, til Trods for alle de Historier, som Bysladderer satte i Omløb om hendes poetiske Ekstravagancer, som en højst interessant Fremtoning. Men de faa af hendes smukke, altid formfuldendte Digte, der ere gaaede over i det danske Sprog, ere oversatte af J. L. Heiberg eller af Pastor Boye, og hun kunde altsaa paa ingen Maade nævnes som dansk Forfatterinde. Man vidste vel, at Fru Hegermann

Lindenkrone imellem skrev Lejlighedsdigte og ogsaa havde skrevet nogle Noveller, men det er dog først en langt senere Tid, der gennem Oehlenschlägers og Mynsters Omtale og de efter hendes Død samlede Fortællinger, har gjort os bekendt med denne rene, beskedne Skikkelse. — Juliane Marie Jessen, hvis Navn vel mest er bleven bekendt ved hendes Forsøg paa Løsningen af den Baggesenske Gaade og hans Digt til hende, nævntes i min Barndom kun, naar man vilde opholde sig over, for ikke at sige «gøre Nar af» hendes kronede Nationalsang, Danmark, «Dannemark, hellige Lyd, himmelske Fryd», o. s. v. Der var sandsynligvis mange flere Kvinder, der i og for deres private Kreds skrev Vers og i Smug brugte deres Talent, men den Medfart, som disse fik, naar de forsøgte at træde selvstændigt frem (til Eks. Hanna Irgens af Paul Møller) skulde just ikke opmuntre nogen Kvinde til at uddanne sig videre i den Retning.

I hvor meget end baade min Fader og min Adoptivslægt, hver paa sin Maade, til stor Skade for mig, havde overvurderet mine Ævner, saa var det dog næppe faldet nogen af dem ind, at jeg skulde bruge min Pen udenfor Afskrivningens, Korrekturlæsningens og de private Meddelelsers begrænsede Kreds. Hvad der nutildags i 1889 er noget ganske almindeligt, at en ung Dame, der har besøgt en højere Dannelses-Anstalt, forsøger sine Kræfter og danner sig en Erhvervskilde ved at give Bidrag til Tidsskrifter og Aviser, ved Kritik, Fortællinger og Oversættelser: det var i 1831 endnu noget uhørt og der var endnu langt frem til den Tid, da Fru Gyllembourg under Clara Rafael-Fejden skulde spørge med en halvkømt Fortvivlelse: «Herregud, skriver hun nu ogsaa,» den Tid, da det var en Adkomst til bemældte højst interessante Dames særlige Gunst, at man blev nævnet som en god lille huslig Pige, der passede en gammel blind Slægtning godt og ikke befattede sig med at skrive.

Som Følge af ovenstaaende var det kun saare langsomt og ad mangan pinlig Omvej, at jeg, under Indvirkningen af en fra min Barndom og Ungdom højst forskellig Tidsalder, skulde føres til, uden al Hjælp og Støtte, at gaa min egen, ofte skæve, men

altid fuldkommen selvstændige og uafhængige Vej mod det mig i 1831 endnu saa fjærne Maal.

Desuagtet maa jeg, idet jeg ser tilbage, betragte vor nødvendvungne Stilleliggen i Marstrand, hvor vi paa Oprejsten til Norge vare komne ind under en forrygende Storm, og mit Vinterophold i Christiania fra Oktober 1831 til henimod Midten af April 1832, for Begyndelses-Grundlaget til det literære Arbejde, der, lig en frodig, men lunefuld Skyggeplante, til megen Fortræd udad og megen Hjærtetryd indad, til uendelig Sorg og til uendelig Glæde, skulde sno sig gennem hele mit øvrige Liv, og som jeg fuldt og fast haaber, skal udfolde sig smukkere og kraftigere i en anden og bedre Tilværelse. Kontinuiteten og Haabet leve!

10.

Heiberg har et Sted — saavidt jeg mindes i et Brev til den ældre Molbech — brugt de Ord: «Dette er en Blandingsform, i hvilken jeg ikke kan bevæge mig». Skøndt Heiberg med denne Ytring kun sigter til et offentligt udgivet Brev, der var bleven ham sendt som Svar paa et af ham privat skrevet: saa indeholder dog selve Ytringen et Angreb paa Blandingsformen som forkastelig, som noget, hvori han, den store Æsthetiker, ikke kunde bevæge sig.

Naar jeg senere gennemlæste de enkelte Blade, der ved Hjælp af det K.ske Gemme-System, have undgaaet den Tilintetgørelse, som i Regelen ere de tidlige Forsøgs Fælleslod: saa har denne Heibergs Ytring ofte sunget for mine Øren. Disse Smaating have nemlig en indbyrdes Lighed: de bevæge sig næsten alle i en Blanding af Skitsen, der optager og fastholder, og af Brevet, der henvender det Optagne og Fastholdte til en bestemt Personlighed.

Denne Personlighed var min elskede, moderlige Veninde i København, Dolce mia, som jeg kaldte hende. Hun, der egentlig ikke var nogen Ynder af for megen Skriven*) og som baade

---

*) Hun mindedes maaske den Ulykke, som hendes egen lille Dagbog havde afstedkommet i hendes tidlige Ungdom.

med Johanna og med mig havde havt en Del at bestaa i den Retning, havde dog, sagtens for at trøste mig ved Skilsmis- sen, sagt til mig, at jeg skulde skrive til hende om alt, hvad der laa mig paa Hjærtet, om alt, hvad jeg oplevede, for saa vidt som jeg selv følte Trang dertil. Jeg benyttede mig af den givne Tilladelse, maaske undertiden over en temmelig vidtstrakt Maalestok, og saaledes opstod der under den første Halvdel af mit Ophold i Norge en lille Række af Skitsebreve eller Breve i Skitser, og da et af disse gamle Blade fører lige midt ind i de Forhold, der omgav mig, skal det — med al Respekt for den store Æsthetikers Fordømmelse af Blandingsformen, som jeg ellers overmaade gerne vil tiltræde — her optages som et dæmpet Ekko fra hin Tid, der fra først til sidst, baade i det ydre og det indre Liv hengik for mig i en Blandingsform, uden at kunne fæstne sig til nogen bestemt Enhed.

Skøndt navnløst i dets Tilblivelse som Brev, kan det dog nu paa dets gamle Alder passende døbes:

Min Juleaften i Norge.

. . . . O hvor Kanebjælderne klinge! Hvor det gaar hurtigt! Men, kære Fætter, Du vælter mig vist! Saadan som vi flyve afsted! Hør dog!

Men han hørte ikke. Han vedblev at muntre Hesten, der stampede Sneen op over Banken, mens alle Stjærnerne holdt Juleleg deroppe og alt saa' fortryllet ud med Istap-Ornamenter og anden Vinterherlighed. De mørke Graner, der, hvor Skyggen faldt, syntes aldeles sorte, havde faaet Pudder i Haaret, og naar Vinden engang imellem tog fat og rystede dem lidt i Toppen, saa fløj det hvide, glansfulde Rimstøv tilhøjre og tilvenstre, saa man et Øjeblik, idet man fo'r forbi, troede at det var Snefog. Men det var straks forbi. Dernede laa Christiania. Du kender mit første Indtryk af den, der just ikke var bedaarende. Men den saa' ganske anderledes ud paa Juleaften. Alle dens Tage vare snedækte og hvor Lyset hist og her faldt paa dem, skinnede de som Sølv, mens Fjorden, den herlige Fjord, som jeg jo alt ved min Ankomst forelskede mig i, skar sit blaa-hvide og sit sortegraa Isspejl i Tunger og i Spidser og i Siksakker ind mod

Byen og ud mod Ladegaardsøen, der som en dunkel Masse mod al den Sne og Isblankhed udgjorde Billedets Slutsten mod Syd, mens Julelysene lidt efter lidt begyndte at glimte fra de enkelte Vinduer, indenfor hvilke de alt vare tændte.

Julelysene! Hvor forunderligt at være saa langt borte fra Hjemmet dernede mod Syd, o saa langt, langt borte! Og dog længes jeg ikke, i det mindste ikke som jeg burde længes. Det kommer af, at der for mig er en anden Længsel, som hverken Du eller Johanna eller Hjemrejsen kan stille. Ak, den bliver vist aldrig stillet! . . . Jeg følte det første Gang rigtigt i Marstrand, hvor jeg vilde synge om Granitklipperne med det blegroede Skær, om Stormen, som havde jaget os ind i Tordenskjolds berømte Havn og om mine Klippevandring,*⁾ der rigtignok ikke lignede dem, som Du og jeg gjorde i det sachsiske Schweiz . . . Men jeg kunde ikke. Det blev til det fattige Brev Du har faaet, der vist kun giver et svagt Billede af al den Rigdom, der fyldte mit Bryst. Og nu gaar det ligesaa i Aften. Hvor her er fagert! Hvor Norges Vinter er herlig! Jeg vilde besynge den. Men jeg kan ikke. De Toner herinde ere stakkels fængslede Fugle, der ikke kunne slippe ud af Buret. O hvor de vaande sig og arbejde for at løfte sig op mod Lys og Frihed!

*

*

*

Den skønne dybe Vinterhimmel straaede over os. Karriolen fløj afsted, omkap med mine sørgmodige og længselsfulde og dog i Grunden frydefulde Tanker.

«Al den Rigdom deroppe! Al den Rigdom herinde! Det kvæler mig vist engang», udbrød jeg uvilkaarligt.

«Generer Kulden Dig, kære Kusine, saa ville vi straks vende om og styre hjemover til Bedstemoder.»

«Kulden», spurgte jeg forundret. «Jeg har det kun altfor varmt. Hvor Eders norske Vinter dog er dejlig! Saa skøn en

*) En Del af disse tidlige Indtryk forarbejdede sig senere i den lille Romance-Cyklus «Grev Bothwell i Norge».

Vinter har jeg aldrig set i Danmark. Og hvor her er tyst og stille! Det er som om vi vare alene i den vide Verden.»

Jeg tænkte slet ikke over, hvad jeg sagde. Jeg sagde det, fordi jeg følte det saaledes. Men min Fætter greb Ordet.

«Jeg vilde ønske, at vi To virkelig vare alene i den vide Verden,» sagde han ganske højtideligt, mens han holdt Hesten tilbage og mindskede Farten, der nu gik ned over Ekebergs-Bakken. Saa betænkte Du Dig ikke, men tog mig straks til Mand. Alle Smaapiger ville dog helst giftes og det jo før, jo heller.»

Du kan da begribe, at det var hans Spøg. Ellers fortalte jeg det jo heller ikke. Men saa tilføjede han, og det var desværre fuldt Alvor:

«Du er dog i Grunden en norsk Giente, der hverken paa Faders eller Moders Side har dansk Blodsdraabe i Dine Aarer.»

«Ikke dansk Blodsdraabe i mine Aarer! Nej, nu bliver det for galt!

I Danmark er jeg fød,
I Danmark stod min Vugge,
I Danmarks Blomsterskød
Vil jeg mit Øje lukke
Og syngte i min Død:
O Danmark, Danmark, mit elskede Land!»*)

Og som om jeg ret vilde kue og modsige de sørgmodige Tanker, over hvilke jeg nys havde ruget, sang jeg, ja jublede jeg denne højtidelige Forsikring om mit patriotiske Sindelag, for hvis Skyld jeg alt har maattet døje saa meget,**) ud i den herlige norske Vinteraften, og et stort Stjærneskud faldt i det samme og satte Himlens eget Segl paa mit Udsagn, mens jeg, med Fingeren løftet mod det skønne Meteor, raabte: «Ser Du, at jeg har Ret?»

Det Spørgsmaal fik intet Svar. Rakterne begyndte at stige fra de ud mod Fjorden liggende Løkker. Det saa' muntert ud. De spejlede sig i Fjordens Isdække, knitrede og sluktes

*) Facit indignatio versus.

***) Man erindre, at dette er skrevet i 1831.

atter, mens Himlens Lys deroppe gik deres stille, lydløse Gang ad de fra Verdens Skabelse foreskrevne Baner. Men de jordiske Glædesblus ere dog ogsaa smukke. Maaske dobbelt smukke, fordi de slukkes saa brat. Der stiger atter et! Og atter et! O hvor herligt!

Saa begyndte Bøsseskuddene at knalde tilhøjre og tilvenstre! Det er Glædesskud. Det er den norske Jul, om hvilken vor kære, gamle Dorthe fortalte hjemme i Barnekammeret, den norske Jul, som hun, det kære, trofaste Menneske, altid længtes efter. Den bliver hilset med Raketter, Glædesblus og Bøsseskud! Thi det var Juleaften. Der var Glæde om Lande. Naturen holdt Vinterhøjtid. Solhjulet er begyndt atter at stige. Det forjætter lysere og længere Dage, og mens Bonden — som der fortælles — sætter Havreneget ud til Bygdens fattige Smaafugle, lever der endnu til Trods for Christendommens Indførelse og Juleprædikenen, mangan Erindring fra vore hedenske Forfædres Tid i hans Hjem.

Og vi To, der vare komne ud paa den liflige Kanetur, for at den danske Slægtning kunde faa den norske Vinterpragt at se: vi To holdt ogsaa Julehøjtid med vore egne Tanker og Længsler. Han ønsker sig Stilling, Hus og Hjem, Foden under eget Bord og en net, brav og lydig lille Hustru, der tilfulde forstaar Slagteriet og Husholdningen, for Enden af Bordet. Og jeg . . . O Du gode Gud, hvilken Stakkell er dog jeg! Jeg kan ikke rigtigt sige, hvor mine Længsler og Ønsker bære hen, og hvor de skulle finde Hvile . . . Og dog holde de Julehøjtid, mens jeg afvekslende fæster Øjet paa Stjærnerne deroppe og paa de jordiske Glædesblus, der stige og der slukkes ud over Fjorden.

*

*

*

Saa klingrede og saa klingrede Kanebjælderne hjemover og ned gennem Storgaden, hvor Bedstemoder — som Du véd — har sit eget smukke Hus. Der var dejlig varmt i hendes pyntelige Stuer, og Bedstemoder selv var saa rank og fin i hendes graa Silkekjole og i hendes af utallige hvide, stive Piber bestaaende Kappe, som om hun ikke var højt oppe i Firsindstyverne. Men der var intet Juletræ. Maaske er det ikke Skik

i Norge. Maaske ere mine Tanter, min Moders tre ugifte Søstre, om hvilke jeg har fortalt Dig, bange for, at der kunde falde nogle Grannaale paa Gulvet og bedrøve Bedstemoder — om end kun for nogle Timer — med at forstyrre den Orden og Sirlighed, den Statelighed og Ensformighed, som er Husets og dets Beboerinders Hovedpræg.

Jeg føler mig aldrig rigtig vel deri. Det er mig for afmaalt, for slikket. Ude i Vinterkulden fryser jeg næsten aldrig, men herinde i de varme Stuer bliver jeg imellem saa underlig kold . . . Julegrøden smagte dog dejligt oven paa den lange Kanetur og da vi i al Stilhed — jeg tror virkelig ikke, at der blev talt ti Ord — havde spist, gik Døren op til Salen, hvor Julebordet stod dækket med Lys og Gaver til de tilstedeværende Børn, Børnebørn og Børnebørns-Børn.

Men for Enden af Bordet stod Vilhelm Andreas Wexels i fuld Ornat, med sine to moderløse Smaadrenge*) og en halv-voksen Søstersøn,**) der opdrages i hans Hus. Skøndt han skal prædike i Morgen tidlig, er han dog gaaet hen med Børnene, for at disse skulde holde Jul hos Oldemoder og Bedstemoder. Hvor han er alvorlig, den kære Præstemand! Han har jo ogsaa Grund dertil. Hviler ikke hans yndige, unge Hustru (en Søsterdatter af min Moder) alt et helt Aar under Nordens Sne? Han føler sit Savn. Det kan man se. Maaske føler han det dobbelt, fordi han med Vold og Magt vil være vel fornøjet med Herrens Tilskikkelse. Har Christus da ikke grædt over sin Ven Lazarus? Har han ikke helliget Sorgen?

Hvilket Alvor i alle disse Ansigter, endogsaa paa Børnenes! Naar kommer der et Klingklingeling, der skal indlede Julen? Naar skulle vi danse rundt om Julebordet? Mens jeg i mit stille Sind gør disse Spørgsmaal og i min Utaalmodighed bliver mere stemt til en Gravceremoni end til en Juleaftens Munterhed, hæver Onkel Wilhelm pludselig sin Røst til en Julebøn.

O hvor er den mig velkommen! Dens milde Ord fører

---

*) Begge døde som Præster i Norge.

***) Den senere meget bekendte Pastor Fredrik Wexelsen i Trondhjem. Lever endnu, skjønt syg og lidende.

mig tilbage til det Hjemlige og Glade, til Barndommens Jul i Bryggergaardens store Sal og til Julen hos Dig i den velsignede Hjørnestue med de mørkerøde Silkegardiner og den lille Altan, som jeg vist aldrig glemmer, ikke om jeg saa blev hundrede Aar! Hvor inderligt beder den kære Onkel ikke for de Nære og de Fjerne, at vi alle maa holde en Gud velbehagelig Jul og ret af Hjærtet takke for det store Budskab: «Eder er en Frelser fød». Og da han senere, efter at Bedstemoder selv havde uddelt Gaver og Godt'er, sluttede Aftenen med en Bøn, der lige fra Husets patriarkalske Frue, Moderen til de mange, alt vidt spredte Slægter, og ned til de smaa Oldebørn, ogsaa berørte den unge, danske Slægtning, der var draget saa vide for at gæste sine norske Frænder: da bad han saa inderligt for, at Jule-Evangeliets Velsignelse maatte bære sine rette Frugter for det unge, modtagelige Hjærte og føre det til den rette Erkendelse af Naaden og Sandheden, at Taarerne strømmede ned over mine Kinder, og da følte jeg med Et, at vi, midt i den store, mig uvante Stilhed, dog havde en saare skøn Juleaften.

* * *

Dette er nu i en noget sammentrængt Beskrivelse dens omtrentlige Indhold. Du maa tage tiltakke med den, Du min elskede, moderlige Veninde, og fremfor alt, ikke lade den læse af nogen. Hverken Fader eller Moder vilde synes om den. Du véd det, jeg har jo alt længst betroet Dig det: Jeg kan ikke rette mig efter de mig medgivne Ønsker og Formaninger, hvor inderligt jeg end holder af begge mine Forældre. Men jeg kan ikke. Denne norske Rejse har virkelig emanciperet mig fra Fædrejhemmet. Jeg føler det, at jeg maa gaa min egen Vej. Det er da ogsaa paa høj Tid. Tænk Dig, at jeg nu er fyldt atten Aar og snart bliver en gammel Pige. O Tak, at jeg maa skrive til Dig . . .»

11.

Naar jeg betænker med hvilken udelt Glæde jeg gentagne Gange, da jeg virkelig havde opnaaet den Selvstændighed, om

hvilken jeg i Vinteren 1831—32 kun drømte, har gæstet det skønne Norge: saa kan det undertiden falde mig svært at bringe disse senere friske og fyldige Billeder af en Natur, til hvis ejendommelige Storslaaethed jeg knap har set Mage, af en social, kraftigt fremadskridende Udvikling, der ogsaa søger sin Lige, og af en ditto selvstændig og ejendommelig Literatur: i Samklang med de Indtryk, som min Hukommelse, understøttet af enkelte gamle Blade og Breve, har opbevaret af dette mit første Ophold i Norge. Jeg kunde altsaa fristes til kun at omtale dette Tidsrum i Almindelighed, uden at gaa ind paa nogle af dets Enkeltheder. Men da netop disse Enkeltheder gav mig Indblik i forskellige Livsforhold, der maaske ellers i mangt et Aar vare blevne fremmede for mig, saa tror jeg ikke, at jeg i et Tilbageblik paa min Ungdomstid, bør forbigaa et Afsnit, der, skøndt forholdsvis kun kort, fik den mest afgørende Indflydelse paa den aandelige Udvikling, som, dengang endnu ubevidst, men senere med fuld Bevidsthed, var og forblev min kære, stadige Tanke, til hvis Fremme alt, baade Glæder og Sorger, ja, selv Fejl og Misforstaaelser, maatte give deres Skærv.

* * *

Allerede inden jeg steg i Land i Christiania, var jeg kommen til den Bestemmelse, at jeg ikke vilde forblive længere i Norge end den til et Besøg hos min Bedstemoder og til det af min Fader ordnede Forhold som nyttig Gæst i hans Ven, Professor L.s Hus, reglementerede Tid. De mange raa og krasse Ytringer, som jeg baade tilfældigt og utilfældigt havde maattet høre om det Land, hvorfra jeg kom, det Land, der, som Arnestedet for alt, hvad jeg hidtil havde modtaget at Livet, maatte være mig kært fremfor alle Lande i Verden: havde vel fra først af bidraget til at fremkalde denne Bestemmelse, som jeg senere med ungdommelig Ensidighed fastholdt. Jeg kunde ikke tilgive Norge, at det havde saaret mig i en af mine bedste og helligste Følelser, og jeg betænkte ikke, hvor ubilligt og uklogt det var at lade mig mærke hermed og at give efter for det højst ømfindtlige i min Natur, som jeg burde have søgt at overvinde. Men Ungdom og Visdom følges — som bekendt — ikke ad,

og da jeg ikke havde fjærneste Indsigt i det virkelig berettigede i den Kamp, som Norskheden netop i Aaret 1831 var begyndt at føre mod den i de saakaldte intelligente Kredse fremherskende Danomani, saa faldt det næsten af sig selv, at jeg engang imellem maatte blive forbauset, ja forstenet over de Kraftudtryk jeg maatte høre om Danmark som alt det Ondes Kilde, og at jeg, naar jeg færdedes med de Unge, umuligt kunde tie stille til dem. Det gav da, især i Begyndelsen, før end jeg kom nogenlunde ind i Forholdene, mange smaa Skærmysler. Her kun et eneste Eksempel paa, hvorledes man, mod sit Vidende og mod sin Vilje, kan komme til at gøre en formelig Krigserklæring.

Det var, mens jeg var ifærd med at udpakke min Kuffert, at Smaagutterne i det L.ske Hus kom springende for at spørge mig om jeg ingen norske Bøger havde at laane dem, et Spørgsmaal, som jeg besvarede med at sige, at jeg kun kendte danske, men endnu ingen norske Bøger. Svaret var fuldkommen rigtigt. Jeg kendte virkelig ingen norske Bøger, ja, strængt taget ingen norske Digtere, thi at baade Holberg og Wessel vare fødte Nordmænd, var aldrig falden mig ind, og ikke engang Tullins berømte Majdag havde jeg læst. Men at udtale sligt i 1831, i en Periode, da Pastor Nikolaj Wergelands Piece om «Danmarks Forbrydelser mod Norge» var bleven slutt af enhver Skoledreng og kommenteret af mangan Lærer, der havde glemt at tage den svundne Tids Forhold og Konjunkturer med i Bedømmelsen: det var dog næsten lidt vel benediktinsk. Jeg døde da heller ikke i Synden. Det Svar blev betragtet som en Krigserklæring.

12.

I det Hele taget var Vinteren 1831—32 en urolig og bevæget Tid i Norge og særlig i Christiania. Den var lige saa brusende og gærende som jeg sely, der uden mindste Forstand paa den, var bleven kastet midt ind i den. Kloge Folk af l'ancien régime sagde, at det kom af Julirevolutionen, der havde fordrejet Ungdommens Hoveder. De ældre Professorkredse, i

hvilke jeg, baade som Følge af Familie-Forbindelser og af min Faders mig medgivne Breve, kom en Del, skød al Skylden paa «den unge Wergeland», der nylig havde været i Paris og hvis fulminante Artikler bleve læste hele Landet over, selv af de Personer, der mest fordømte dem. At denne unge Mand alt havde udgivet en Digtsamling og en meget stor lyrisk-dramatisk Digting, syntes man at ignorere. Den unge Pige, der aldrig kunde slippe de literære og æsthetiske Interesser, med hvilke hun saa at sige var opfødt, gjorde gentagne Forsøg paa at faa fat paa disse Skrifter, for gennem dem at danne sig et Begreb om den saa meget omtalte Personlighed. Men det lykkedes ikke. Selv min begavede og vidtberejste Fætter, Professor Mathias Keilhau, i hvis Hus og til hvis danskfødte Hustru jeg kom meget, vilde ikke hjælpe mig dermed, men forklarede mig til Svar paa mine gentagne Forespørgsler, at Forfatteren til disse Skrifter umuligt kunde være vel forvaret, og at der selv i hans egen Familie var Frygt for, at han kunde komme til at ende paa Daarehuset. Lignende Ytringer om den unge Mand, hvis Navn, trods alt, hvad man havde imod ham, dog var paa alles Læber, vakte efterhaanden min store Interesse for ham. Men da jeg havde indset, at det var klogest ikke at tale om ham, og jeg dog ikke kunde lade være at tænke paa ham, saa greb han, tiltrods for min Danskhed, min Fantasi, og midt i al den underlige religiøse Opgaaethed og den for mig endnu underligere rationalistiske Prosaisme, mellem hvilke jeg i min Bedstemoders og Professor L.s stik modsatte Huse droges frem og tilbage, fandt jeg en stor aandelig Beroligelse, ja en virkelig Opmuntring i at udmale mig Billedet af den unge Digter, af hvem jeg rigtignok ikke havde læst en eneste Linje, men som desuagtet var og forblev min første og min sidste norske Inklination.

«Das Herz kann nicht ruhn,»
Will zu schaffen haben,»

men det er den unge poetiske Kvindenatures store Fortrin, at den kan nøjes med overmaade lidt, at den kan suge, ikke blot Nydelse, men Udvikling og Belæring af Syslen med Følelser og Forestillinger, der vel have havt et Slags Tilløb fra det virkelige Liv, men ingen fast Rod i dette.

En eneste Gang fik jeg dog et Glimt at se af Wergeland. Det var i de saakaldte Markedsdage. Christiania kunde dengang, da den endnu ikke havde sit kongelige Slot, sin Homanns-By, kort: med Undtagelse af dens skønne Beliggenhed, intet af dens senere Herlighed og Hovedstadspræg, betragtes som en Provinsby. Da jeg aldrig havde levet i en saadan og selvfølgelig aldrig havde set et Marked, interesserede denne Forestilling mig overmaade meget. Især havde jeg Morskab af at gaa ind i de paa Torvet opslagne Boder, købe Sukkergodt til Børnene og se paa de storslaaede vadmelsklædte Skikkelser, de ægte Odelsbønder, der kom til Byen for at gøre Indkøb, Skikkelser, hvoraf nogle satte mig tilbage i Norges mest glimrende Heltetid, og hvoraf en, ved et tilfældigt Sammentræf i min Bedstemoders Hus, skænkede mig Grundtrækkene til en Figur, som jeg senere med stor Forkærlighed udarbejdede i «Grev Bothwell i Norge.»

Men det allerbedste ved disse Markedsdage var dog, at jeg skulde se en ægte norsk Komædie. Jeg havde blandt de tre Forestillinger, der gaves med særligt Hensyn paa de til Byen indkomne Landboer, valgt «Einar Tambeskælver». En elskværdig Dame, Fru Ross, der boede i Hus med Professor L.s, havde taget mig under sine Vinger og bragte mig hen i det meget tarvelige Theater. Mens jeg gjorde mig den yderste Flid for at lytte til Nordal Bruns noget langtrukne Vers og Bergliots Ængstelser for sin Husbonds Forhold til Kongen: stødte min Led-sagerinde til mig og hviskede: «Der staar Wergeland. Man kan da se, at han har været i Paris. Hvad er det for en underlig rød Luve han har paa?» Jeg tabte Traaden i Stykket og brød mig ikke mere om Bergliot, hvis danske Akcent ikke tog sig synderligt ud i den fjældbaarne Tragedie, for at se paa den for mig udpegede Skikkelse. Men Øjet har aldrig været det Organ, der hjalp mig til hurtig Opfattelse af Menneskeansigter, og af mit Blik paa Wergeland beholdt jeg kun Erindringen om en lille mørkerød Fløjelshue. Hvis nogen samme Aften havde spurgt mig om, hvorledes jeg saa syntes at Wergeland saa' ud, havde jeg maattet give samme Svar som Fredrik Vilhelm den Fjærde af Preussen gav, da han blev spurgt om den danske Kronprins, senere Frederik den Syvende, dengang denne, i Anledning af

sin Forlovelse med Prinsesse Mariane af Mecklenborg-Strelitz, havde gæstet bemældte Potentat i Berlin: «Jeg forstaar ikke,» sagde Kongen,» hvorfor Folk tale saa meget om ham. Han ser jo ganske ud som ethvert andet Menneske.»

Denne Anekdote erindrer mig om, at der virkelig, trods al Forskel i Begavelse, var en vis Lighed mellem Frederik den Syvende og Wergeland, der omtrent vare jævnaldrende. De holdt nemlig begge i deres tidlige Ungdom meget af at trodse Opinionen og i al Uskyldighed at sætte de stive formelle Herrer i Forlegenhed, ja, sætte dem en Voksnæse paa. Det gaar for en Prins, men det kan let blive en dyrekøbt Spas for en ung Privatmand, der skal bane sig sin Vej.

Underlig nok vedblev den lille røde Fløjelshue for mig at identificere sig med Wergelands Person, selv efter at den store literær-politiske og politisk-literære Kamp var brudt ud i lys Lue med Welhavens i 1834 udgivne polemiske Digtning: «Norges Dæmring», ja, selv efter at jeg havde lært flere af Wergelands skønneste Digte udenad og længst var kommen ud over den Nationalitets-Gæring, der havde besat mig i 1831. Der er skrevet saameget og saa fortræffeligt om denne Kamp, til hvis første Skærmydsler jeg, uden at ane, ja, uden at have mindste Forstand paa, hvorhen de vilde føre, havde været Vidne, til at jeg her skulde anticipere Tidens Gang for at dvæle ved den. De færreste anede dengang dens Maal og Med. Man tog den for en Partisag, der kunde glæde sig ved at have paa den ene Side en højst genial og midt i Kampens Hede elskværdig Fører, paa den anden et logisk udviklet og højst anset Professor-Æmne. At det var en stor Folkesag, ja, et Livsspørgsmaal for det norske Folk, som der kæmpedes om, stod næppe fuldelig klart for nogen. Som altid i den Slags Fejder var der naturligvis Ret og Uret paa begge Sider. Naar Welhaven fægtede for den i Aarhundreder herskende danske Aandsretning, mente han det vist ligesaa godt med sit Fædreland som Wergeland, naar denne med større Fremsynsaand, med større Klarblik, havde indset, at et frit og selvstændigt Norge ikke kunde skabes alene af den i 1814 givne Konstitution, heller ikke ved det heldige Valg af den, alt i 1831, populære Kong Carl Johan, der forstod den

Kunst at tage sine Nordmænd paa den rette Maade, men at der dertil udfordredes, at Sprog, Literatur og aandelig Udvikling brød sig nye Baner. Det maatte tage Tid. Det kunde ikke ske pludseligt, og naar man nu ser tilbage og stiller de to, hver paa sin Maade saa begavede Førere mod hinanden, saa kan man ikke forundres over, at Wergelands Bersærkergang maatte sætte Skræk i det, indtil 1830 saa rolige og adstadige Christiania, og at Anerkendelsen af det han var, baade som Digter, som Menneske og Borger, lod vente noget længe paa sig, ja egentlig først blev levende efter hans Død. Hertil knytter der sig for mig en personlig Erindring fra et langt senere Tidsrum, en personlig Erindring, som jeg, for at afslutte med Wergeland, her vil fastholde under Titelen en Vandring paa Christiania Kirkegaard i 1860.

13.

Under en højst interessant Sommerrejse i det søndenfjældske og det nordenfjældske Norge, opholdt jeg mig paa Hjemrejsen i September 1860 nogle Dage i min Onkel, Vilhelm Andreas Wexels' Hus i Christiania. Paa en af disse foreslog han mig en Vandring paa Christiania Kirkegaard. Vi besøgte mine Bedsteforældres og andre Familiegrave. Han viste mig den Siddeplads, hvor han paa sin Hustrus Grav havde udarbejdet mangan af sine Prækener og undfanget Tanken om mangt et kært literært Arbejde. Vi talte uforbeholdent sammen om de længst svundne Tider, om mit første Ophold i Norge, om min næsten barnagtige Angst for det store Alvor og for Mangelen paa Ytringsfrihed i min Bedstemoders saa højst hæderlige, i dets Bund og Kerne velvillige og godgørende Hus, ja, om min underlige Genertthed og Angst for ham selv, der dog altid kom som en Fredens og Kærlighedens Apostel, men som jeg dengang aldeles ikke formaaede at opfatte. Den Slags Samtaler fører man kun med en gammel prøvet Ven, og en saadan havde Onkel Vilhelm alt i mangt et Aar været for mig. Det lille smukke Digt, som han senere indskrev i min Stambog, opstod for ham under denne Vandring, mens jeg af og til stansede ved mangan Grav, hvis Indvaaner, under mit første Ophold i Norge havde vist mig

Gæstfrihed, Venlighed og Overbærelse. Et helt Galleri af Billeder og Erindringer dukkede op for mig. Vi vare imens komne hen til det Monument, som Jøderne have rejst for deres Friheds-Apostel, Wergeland. Jeg læste Indskriptionen og faldt i Tanker.

«Du smiler, Gienta mi,» sagde den kære Onkel, da min Taushed og Stillestand maaske havde varet ham lidt vel længe. «Det synes mig dog, at just denne Grav indbyder til «Alvors-tanker».»

«Du har Ret, kære Onkel,» svarede jeg. «Mangen taknemlig og mangen alvorlig Tanke trænger sig frem ved Mindet om Henrik Wergelands Liv og Død. Bliv nu ikke vred. Du véd jo, at jeg regner ham blandt Norges og Norskhedens Martyrer og at jeg holder inderligt af ham og af hans ofte forunderlige, men altid beaandede Vers. Jeg smilte kun af min egen ungdommelige Iver for at se ham, da jeg for de mange Aar siden første Gang gæstede Norge og af Erindringen om en lille mørkerød Fløjels-hue, som jeg siden aldrig har kunnet skille fra Wergelands Person, ikke engang naar jeg saa' paa hans Portræt eller læste nogle af hans skønneste Digte. som f. Eks. dette: «Hvorofte skal Gud takkes».

Med foldede Hænder og dæmpet Røst fremsagde jeg her ved Skjaldens Grav det bekendte lille Digt,*) som senere har

*) Det lyder i sin Helhed:

«Saamange Gange som der er Sand
Paa Havsensbunden, paa Flodens Strand,

Som der er Blommer paa Eng om Vaaren,
Som der er Draaber af Blod i Aaren,

Som der er Stjærner paa Nattens Hvælv,
Som jeg har syndet mod Gud jeg selv,

Som der i Skoven er Bær og Blade,
Og Straa og Agner i Bondens Lade,

Som der er Torne i Nypehæk,
Som der er Smaafisk og Sten i Bæk,

Som Træet kløves kan udi Splinter,
Som Sneens Flokker i barsken Vinter.

staaet i mangen norsk Børnebog. Da jeg var kommen til Slutnings-Strofen:

«Saa mange Gange og flere med,
Skal Gud lovprises i Evighed,»

tog den gamle Onkel Ordet og sagde højtideligt:

«Ja, kunde vi blot takke og prise som vi burde.»

«Ogsaa for de Begavede, som vi saa ofte misforstaa, mens de vandre iblandt os,» tilføjede jeg sagte. Det var mit Afskedsord ved Wergelands Grav, som jeg ikke senere har besøgt; det var et Afskedsuk til hin fjærne Tid, da hans Navn og hans enestaaende Kamp gik som en frisk Luftning hen over min stille Pigetanke.

14.

Da jeg er begyndt med at fastholde enkelte Figurer fra mit første Ophold i Norge, vil jeg fra den unge Digter, der beskæftigede min Fantasi, vende mig til en stille, dengang endnu næsten ubemærket Kvinde, hvis elskelige Personlighed og stille velsignelsesrige Virksomhed, ikke blot gjorde et dybt Indtryk paa mig, men ogsaa vakte Tanker og Forsætter i min Sjæl, som jeg hidtil aldeles ikke havde kendt.

Denne Kvinde var Andrine Marie Schandorff, f. Lasson,

Saamange Gange som der er Myg
Om Sommerkvellen paa Flodens Ryg,

Som der om Høsten er sorte Krager,
Som der er Aks paa en vakker Ager,

Som der er Penge i Engelland,
Som der er Gnister i Ildebrand,

Som der i Kummerens Barm er Taarer,
Som der er Spørgsmaal og Raad hos Daarer,

Som der er bølgende Græs paa Marken,
Som der var levende Dyr i Arken:

Saamange Gange og flere med
Skal Gud lovprises i Evighed.»

Stifterinden af den nu saa blomstrende Eugenia-Stiftelse. Ogsaa over hende og hendes Husbond har man rejst et Monument paa Christiania Kirkegaard, og hun nævnes kun med Beundring og taknemlig Højagtelse. Men det forholdt sig noget anderledes i 1831, da jeg, efter at have besøgt hende og efter at hun, med Opoffrelse af sin kostbare Tid, selv havde vist mig om i Eugenia-Stiftelsen og forklaret mig dens Maal og Med, første Gang i mit Liv udtalte mig med Henrykkelse om hvad en Kvinde kunde udrette. Man trak paa Skuldrene. Det var en sygelig Overspændthed hos Fru S., sagde man. Man kunde ikke rigtigt tilgive hende, at hun havde skrevet i Bladene, at hun havde været saa ukvindelig (det var Ordet man brugte!) at stille en Opfordring i Christiania Hovedblad fra en Norges Datter til sine Søstre om Hjælp til at stifte et Hjem for ubemidlede, forældre-løse og forvildede Pigeboern.»

Denne Opfordring var udgaet fra hende i 1823, altsaa syv Aar førend det første Asyl blev stiftet i København. I stille Fortrøstning til, at det var noget godt hun vilde, og støttet af sin Husbond, Kontorchef Schandorff, hvem hun havde vidst at begejstre for Sagen, grundlagde hun med ganske faa Midler og uden at ænse Bysnak eller Modstand, det Hjem, der senere er bleven til Velsignelse for saa mange Pigeboern, og som hun efter Kong Carl Johans Dronning døbte Eugenia-Stiftelsen. Endnu i 1831 maatte denne kæmpe haardt for at kunne betale sin Gæld, kæmpe mod Opinionsen og Bysladdereren. Efterhaanden vandt den dog de ædleste og bedste i Landet, og da Kongehuset (navnlig Kong Carl Johan) havde givet Eksemplet paa en stor Interesse for den og dens Stifterinde, voksede og trivedes den, og blev til et almindelig anerkendt Gode for By og Land.

Denne Stiftelse er, som bekendt, bleven fulgt af mange andre filantropiske Foretagender til Bedste for Kvinder, for Pigeboernene i de tre skandinaviske Lande, hvad der tilvisse maa betragtes som et højst glædeligt Tidens Fremskridt. I 1831—32 var Eugenia-Stiftelsen noget for mig aldeles nyt, og til det Indtryk, som dens ædle Stifterinde gjorde paa mig, maa jeg her i al Korthed knytte en begyndende Udviklings-Proces i mit eget Liv.

*

*

*

Jeg havde i Danmark, førend min Norgesrejse, aldrig gjort mig nogen særlig Tanke om Forskellen paa Mænds og Kvinders Stilling i Livet. Begrebet om Samfundsforhold laa mig endnu fjærnt, og i Virkeligheden kendte jeg kun én Stand, den, der udgjorde hin lærde-æsthetiske og æsthetisk-lærde Republik, som indtil 1830 paa temmelig eksklusiv Maade færdedes paa Nørregade og paa det Territorium, der omgav de i 1807 nedbrændte og endnu ikke opbyggede Universitetsbygninger, indenfor hvis Grushobe og Murlevninger der fandtes de smaa for den ydre Verden aflukkede og af os Unge særlig elskede Professorhaver. — I mit Fædrenehjem, der, skøndt min Fader ingen Ansættelse havde ved Universitetet, dog regnedes med til denne Republik, havde Smaapigerne absolut havt det bedre end Drengene, der paa Grund af alt, hvad der skulde læres og præsteres, bleve behandlede overmaade strængt. — I mit Adoptivhjem var Kvinden — saa langt som jeg kan huske tilbage — Genstand for den gammeldags-ridderlige Gøren af, der paa en Maade repræsenteredes af den Omstændighed, at den lærde og distræt Husherre hvert Aar paany fæstede sin Hustru med en Guldring, et for mig altid rørende Træk. Baade i hendes Husbonds Tid og efter den senere Sammenflytning med hendes tre ugifte Søkende, havde min elskede moderlige Veninde været den absolut Styrende, skøndt man ikke mærkede synderligt dertil. Den hele Indretning gik som et vel regleret Uhrværk, ved hvilket man jo ikke spørger om, hvorfor eller hvorledes det gaar, naar det blot angiver Tiden nøjagtigt. Med Undtagelse af Tjeneren var der, efter Etatsraad Th.s Død, kun én mandlig Person i Huset, daværende Registrator K., og denne levede, naar hans Embedsgerning i Arkivet, hvis Kontorchef han senere blev, var besørget, bogstavelig til Behag for Husets Damer. Han læste de nyudkomne Bøger, undertiden ogsaa udenlandske Literaturværker, højt for dem, tog Billetter for dem til Theater og Koncerter, naar de ønskede det, og eskorterede dem selv ridderligt til Aftenens Bestemmelsessted. Han fandt sin bedste Glæde i deres Kreds og bidrog ved sin udviklede Kunstsans, sin megen Rejseerfaring og sin udbredte Læsning paa mangfoldig Maade til at glæde og opmuntre denne. — Han var — saaledes som jeg mindes ham

fra hine Aar — Fru Gyllebourgs Horatio op ad Dage: Den statelige ældre Herre med nogle Sølvfurer i Haaret og den uendelige Velvilje: gammel nok til, at de unge Piger kunde omgaas ham med stor Tillid og Uforbeholdenhed, ung nok til endnu at have Øje og Hjærte for kvindelig Ynde og Elskværdighed, skøndt han, efter de tre Søstres uforgribelige Mening, var, og alt i mangt et Aar havde været viet til Pebersvend, mens han dog ved næsten uafbrudt Samliv med sine begavede Søstre, navnlig med den yngste, Julie, der havde rejst med ham og delte hans Kunstsans, var bleven aldeles befriet for denne ilde berygtede Stands Særheder og Egenheder.

I denne Kreds skulde næppe nogen ung Pige være kommen til at tænke over det Begreb, som en nyere Tid har døbt Kvindesagen, men som rigtignok har været til omtrent lige saa længe som der har været Mænd og Kvinder paa Jorden. — Heller ikke mit korte Besøg hos Johanna i Bremen havde paa nogen Maade kunnet give mig Indsigt i den gifte Kvindes Stilling. Dr. Schütz var jo, og vedblev sit hele lange Liv igennem, at være sin Hustrus ridderlige Tilbeder. Der kunde komme Sorger og Sygdomme, der kunde udfordres megen Arbejdsomhed og Dygtighed for at undgaa de pekuniære Tryk: det forstod jeg tilfulde, ja, det havde jeg alt forstaaet fra mit fædrene Hjem af. Men at Kvinden ikke skulde deltage i de intellektuelle og æstetiske, de musikalske og literære Nydelser, men være næsten udelukkende lænket til Køkken, Fadebur og Kælder: det forstod jeg ikke, og det har jeg heldigvis aldrig lært at forstaa, hvor høj Pris jeg end sætter paa Husligheden og alle de kvindelige Dyder, der skabe og smykke det hyggelige Hjem.

Jeg havde, som alt sagt, aldrig tænkt over disse Ting. Ja, ikke engang min Faders ofte i min tidlige Barndom gentagne Ytring: «Gid Du dog var en Dreng! Hvilken Student jeg skulde gøre af Dig,» havde nogensinde bragt mig til at tænke over Forskellen paa Mands og Kvindes Samfundsstilling. Men i Norge, i 1831, paatvang denne Tanke sig med Magt. Det meste af det Kvindeliv, som jeg havde Lejlighed til at iagttage, opgik i en underlig, ensidig huslig Travlhed, der vistnok udrettede langt mindre end den Huslighed, som jeg havde kendt i Hjemmet.

— Jeg var kommen til Norge i Slagtertiden, og har selv været med til at stoppe Pølser, hvad jeg gjorde med stor Fornøjelse, thi dels var det noget nyt, dels var det alt dengang et Princip hos mig, at jeg beredvillig tog Del i hvad der forefaldt, som der staaer i Avertissementer fra stakkels enlige Kvinder og unge Piger, der — hvad det saa end koster — paa honnet Maade skulle have Tag over Hovedet og det daglige Brød, disse hæderlige Væsener, for hvem jeg, der aldrig har været i den sørgelige Nødvendighed, altid har næret den inderligste Medlidenhed. Det, var imidlertid ingenlunde disse Sysler, der stode mig imod. Alt kan være nyttigt og godt paa rette Tid og Sted. Det, der pinte mig, var ikke Tingene selv, men den uhyre Vigtighed, hvormed de dreves, den forunderlige, ensidige Hengivelse i dem; det var især de ubegribelig haarde og ned-sættende Domme, der fældtes over de Kvinder, der, skøndt dygtige og omsorgsfulde Husmødre, dog optog Livet paa en anden Maade og aldeles havde frigjort sig fra den dengang*) herskende fast tyranniske Husindretnings ufor nødne Byrder og Tryk, eller over den, dengang endnu enestaaende Kvinde, der stiftede Eugeniahjemmet og som, da Gud ikke havde skænket hende Børn i hendes Ægteskab, blev en Moder for de mange forladte og hjælpeløse Pigebørn.

* * *

Aldrig har jeg nogensinde kunnet begribe, at en Mand, en ædel og dannet Mand, kunde nøjes med en Husholdnings-Maskine i Stedet for en Hustru. Ære og Hæder over de Mænd, der have fundet aandelige Kammerater i deres Hustruer og der først have hævdet det Lighedsprincip, der, mens hver har sin specielle Virkekreds, ene kan begrunde den gensidige Agtelse, det huslige Velvære, der skaber Hjemmenes og Børnenes Lykke.

Jeg var meget ung til at sysle med de Forestillinger. De kom heller ikke til den Klarhed og Modenhed som senere. Men de berørte mig første Gang. Jeg har siden den Tid aldrig

---

*) I 1831.

ganske kunnet slippe dem, og har ofte, under Livets Løb, maattet huske paa, at det var i Christiania, under Paavirkning af enkelte højtbegavede og elskelige Kvinder, jeg kom til at beskæftige mig med det Kvindespørgsmaal, der, akkurat tyve Aar senere, under det forkerte og mistydende Navn Emancipationen, satte saa mange Hjørner og saa mange Penne i Bevægelse, og idet jeg her mindes min første Syslen med den i hin Periode saa skarpt fremtrædende Forskel mellem Mandens og Kvindens aandelige Kaar, sender jeg en taknemlig Erindring til enkelte Kvinder, Fru Andrea Hansteen, f. Bork*), Fru Christine Keilhau, f. Kemp*), Fru Hanne Stenersen, den eneste af disse tre Professorfruer, med hvem det er bleven mig forundt at samleve i en senere Livsperiode, og fremfor alle til den ædle Andrine Marie Schandorff, f. Lasson. — Dog til lettere Stof!

15.

Det store Collettske Bal! Ja, det var jo en Begivenhed for mig, forsaavidt som det baade var det første og det sidste Bal af den Art, som jeg nogensinde kom til at overvære. Det gaves til Ære for Dronning Desiderias Fødselsdag. Professor inde Hansteen, der var i Slægt med min Adoptivfamilie, havde godhedsfuldt paataget sig at være min Chaperone, og det var med bævende Hjærte, at jeg i hendes og hendes fortræffelige og berømte Ægteherres Selskab tog hen til den store Fest, blev præsenteret for Stadsraadinde Collett og førtes hen i Kredsen af en Del venlige og smukke unge Damer, blandt hvilke den statelige Komtesse Vedel Jarlsberg og den yndige Frederikke Sverdrup, hvis Fader, den fra Konstitutionen i Eidsvold bekendte Professor Sverdrup, var en Ungdomsven af min Fader, særlig fængslede min Opmærksomhed. Begge disse unge og tiltalende Skikkelser hvile alt længst i deres respektive Familiegravsteder. Jeg gensaa dem aldrig efter hint Vinterophold i Christiania, men det fornøjer mig, at jeg kan fremdrage dem af Erindringens Skat-

---

*) Begge danskfødte.

kammer, kan se dem unge og straalende i Baltoilettets festlige Glans og mindes med hvilken Venlighed og Forekommenhed de toge sig af den i Kredsen fremmede Fugl.

Det var blevet mig sagt forud, at jeg næppe vilde faa danset synderlig, maaske slet ikke. Alt var jo — som det er nødvendigt ved den Slags Fester, ordnet efter Rang og Dekorom. Jeg tog mig ikke den Sag nær. Det var jo ligefuldt interessant at overvære slig en Fest, hvad jeg næppe nogensinde vilde faa Anledning til i Danmark. Jeg saa' yngre ud end mine atten Aar, og denne pure Ungdom, i Forening med det sagtens noget Undselige og Forknytte i mit Væsen, tiltrak mig et Par af de ældre Damers venlige Opmærksomhed. Da jeg fra det Th.ske Hus var langt mere vant til at omgaas ældre Folk end mine Jævnaldrende, klarede jeg mig formodenlig nogenlunde og morede mig jævnt godt, uden paa nogen Maade at stille større Fordringer til særlig Opmærksomhed paa det, efter Tid og Lejlighed, storartede Bal, hvor det straaede af Uniformer og elegante Toiletter.

Det gik imidlertid noget anderledes. En gammel Original, General Birk, hvis Bekendtskab jeg alt tidligere havde gjort, stilede hen imod mig for at præsentere en i Christiania indfrossen Franskmand, om hvis uheldige Rejseskæbne jeg alt havde hørt, for mig. Efter en kort Samtale, hvori General Birk omtalte mig «*comme une jeune danoise, d'une famille distinguée*», engagerede Franskmanden mig, og førend jeg selv ret vidste hvorledes, fløj jeg ikke blot med ungdommelig Glæde afsted i Dansen, men var ogsaa kommen i livlig Samtale, som den unge Herre, idet han havde ført mig tilbage til min Plads, just vilde til at fortsætte, da min kære Chaperone ved sin Mellemkomst gjorde en Ende paa den, og lidt efter gjorde mig opmærksom paa, at det ikke gik an at føre en saa livlig Samtale med en Herre, som jeg, bogstavelig talt, saa' for første Gang, og som jeg ikke vidste stort andet om, end at han som Rejsende var indbudet til det Collettske Statholder- eller Stadsraadsbal, i Anledning af Dronningens Fødselsdag.

Jeg blev højst ulykkelig over denne, forresten i allermildeste

Form givne Tilrettevisning, og jeg vovede ikke at forklare min elskværdige Chaperone den tilvisse noget romantiske Historie, der, skøndt mig personlig aldeles uvedkommende, dog gjorde, at jeg meget rolig turde baade danse og konversere med Franskmanden. Jeg kendte ham nemlig paa anden Haand som en af de mange, der i Paris havde hørt til Th.s daglige Omgangskreds og en af dem, der havde været indtaget i «la belle islandaise». Om hende havde vor livlige Samtale hovedsagelig drejet sig, mens han gentagne Gange havde ytret sin Forbauselse over, at denne af saa mange fêterede Skønhed havde giftet sig med en tysk Videnskabsmand og boede i en tysk By af anden eller tredje Rang. — Han var glad ved at tale om Pariser-Erindringer, thi han morede sig tilvisse ikke ved at være indefrossen i Christiania, og jeg var glad ved lidt Fut og Sprit i den fremmede Omgivelse. Det var det Hele.

Nogle Dage efter Ballet gjorde han, under General Birks Ægide, en Visit i det L.ske Hus «pour prendre congé». Som Følge af denne Visit forlovede man mig meget hurtigt med Monsieur Alphonse D., der ved det første Omslag i Vejret forlod Christiania og vistnok ikke tænkte mere paa mig og vor livlige Samtale paa det Collettske Bal, end paa ethvert andet flygtigt Rejsemøde, disse flygtige Møder, uden hvilke Rejselivet og Rejseopholdene, i det mindste for mig, vilde tabe en stor Del af den Duft og den Poesi, over hvilke man baade i yngre og ældre Aar gerne vil glæde sig.

Til min moderlige Veninde i København sendte jeg med Hr. Alphonse D.s ærbødige Hilsener, en udførlig Skildring af det store Bal, ved hvilket alt gik saa snorlige og adstadigt som om vi havde været til Begravelse og ikke til Fest, og ved hvilken Dronningens Skaal blev drukken af de unge Damer, der alle sad sammen i et Værelse, saa stille, saa stille, at man kun hørte den champagneskænkende Tjeners Ord: «Det er Dronningens Skaal». Hun glædede sig over mine Skildringer og over Referatet af den franske Samtale paa det norske Bal, men tilføjede dog, at det var fuldkommen rigtigt af Professorinde Hansteen, at denne i rette Tid var bleven afbrudt.

Jeg nævnede før i Anledning af Collett-Ballet General Birk, en Mand, som jeg mindes med stor Fornøjelse, baade paa Grund af hans Venlighed imod mig, som ogsaa fordi han var en Slags Originalitetens-Syndebuk i Christiania, om hvilken der engang imellem hørtes Ytringer som: «Aa, den gamle Hofnar! Aa han er jo gal!» og lignende. Den Slags krasse Udraab betager os let Respekten for Folks Omdømme, som man dog, hvis det ellers var muligt, skulde se at bevare i de unge Aar. Mig morede den gamle Herres Samtaler eller rettere hans Ene-taler, der regelmæssig endte med de Ord: «Mais, vous causez très-bien, Mademoiselle», hvad der rigtignok burde været forandret til: «Mais vous écoutez très-bien, M.», thi jeg sagde virkelig overmaade lidt eller næsten slet intet, men hørte derimod med stor Opmærksomhed paa hans mange Anekdoter om hans Samliv med Kong Carl Johan, hvis norske Kavalér han havde været, og hvis gasconske, just ikke smukke, men overmaade tydelige Fransk han tilfulde havde tilegnet sig. Man beskyldte ham i Christiania for, at en Del af disse Anekdoter vare apokryfiske, og sagde, at han havde fortalt dem saa tidt, at han fuldt og fast troede paa deres Rigtighed. Jeg kan intet afgøre i saa Henseende. Jeg mindes kun at han morede mig, naar han i sin just ikke ny, men stramt og sirligt siddende Uniform, kom hurtigt og hemmelighedsfuldt, som om han havde en diplomatisk Mission af yderste Vigtighed, og det saa faldt ud til en Indbydelse til at gaa paa Isen med de eller de Damer af hans Bekendtskab og lignende Smaating, eller blot til en Gentagelse af gamle Anekdoter. Man maatte forresten være noget forsigtig med sine Ytringer til ham, thi da han ikke havde det mindste at bestille, tilbragte han det meste af sin Tid med at gøre Besøg og med at fortælle Historier. Den, der vilde have en Nyhed hurtig udbredt i Byen, kunde aldrig træffe bedre Omløbsbud. Men fra hans Side skete saadant altid med stor Godmodighed. Der var bogstavelig ikke ond Blodsdraabe i ham, og Følelsen heraf dækkede for mig over det komiske An-

strøg, som hans hemmelighedsfulde Meddelen af de største Bagateller imellem gav ham.

Et kvindeligt Sidestykke til ham var en gammel, vist meget smaat stillet Generalinde S . . . . , der var lidt i Slægt med min Bedstemoder, og som jeg hos hende oftere kom sammen med. Ogsaa hun var udtømmelig i Anekdoter. Men disse hørte alle hjemme i den danske Tid, i Kronprins Fredrik, senere Fredrik den Sjettes, Prinsen af Hessens og lignende Personligheders Gæsten af Norge. Den lillebitte, sammenskrumpede Dame med det stærktrynkede Ansigt og de meget livlige graa Øjne, havde bogstavelig aldrig sat sin Fod indenfor Konstitutionens Tidsalder. Hun levede — som jeg senere i Livet saa ofte har set gamle Damer, der ingen Børn have og heller ingen særlige Interesser, aldeles i den Tid, da hun havde været med, og hun var udtømmelig i at fortælle om dens, for hende storartede Begivenheder, blandt hvilke et Sammenstød, hvorved hun havde rendt Panden mod Prinsen af Hessen og havde overhørt en Samtale mellem ham og hans vordende Svoger, Kronprins Fredrik, spillede Glansrollerne. Hun spiste en Gang om Ugen hos min Bedstemoder, indtil dennes Sygdom i Begyndelsen af 1832 lukkede Huset for Besøg. Den gamle Dame kunde godt lide mig, maaske fordi jeg, der saa tidlig var bleven vant til at omgaas ældre Folk, hørte med hele Nyhedens Interesse og Opmærksomhed paa de Historier, som mine Tanter havde hørt utallige Gange og i Grunden vare meget kede af, medens de dog af en i den daværende Familie stærkt fremtrædende Pietetsfølelse for Alderdommen, aldrig afbrød hende, der vistnok de fleste af Ugens Dage sad ene med sin Pige, men lod hende have sin Morskab af at fortælle og atter fortælle. Forresten var den gamle Dame ingeniunde saa godmodig som General Birk, hvem hun til min Ærgrelse engang kaldte en forløben Hofnar. Jeg kom selvfølgelig heller ikke til at lide hende saa godt som ham.

17.

Hvad er der i Vejen med min Bedstemoder, spurgte jeg en Dag Professor Schielderup, da han kom ud af hendes Sovekammer, til hvilket hun i længere Tid havde været henvist.

«Hun laborerer under den Sygdom, for hvilken der ingen Medicin gives», svarede Professoren med sin noget lamme Tunge, der tvang ham til at støde Ordene ud. «Men den er endnu meget mild. De kan gerne gaa ind til hende.»

Fra den Dag af — det var i Slutningen af Februar 1832 — tilbragte jeg ofte en Eftermiddagstime ved min Bedstemoders Sygeleje og kom til at holde meget af hende ved at høre hende tale om sin forestaaende Bortgang med den største Ro og Gudhengivenhed, ja, undertiden med et Anstrøg af stille Glæde og Tilfredshed. Der duftede af Renhed og Sirlighed om hende, ja selv en vis Skønhedssans gjorde sig gældende i alle de blændende hvide, udsyede og kniplingsbesatte Draperier, der omgav hende. Mine Tanter passede deres Moder med den højeste Grad af Omhu og Æmhed, baade Nat og Dag. Hele denne lange Sygdomsperiode med dens Fred og Kærlighed, med dens Taalmodighed og Gudhengivenhed, har i Modsætning til saa megen anden Sygdom, som jeg har overværet eller plejet, altid været mig et saare skønt Minde fra mit første Ophold i Norge. Saa vidt det var ham muligt, kom Onkel Vilhelm (V. A. Wexels) flittigt til hendes Sygeleje, og undertiden, naar hans præstelige Gerning kaldte ham bort, overdrog han mig at læse højt for hende og opgav mig, hvad jeg skulde læse.

Det var gode Timer, og jeg kom under dem til at slutte mig inderligere til min Moders Familie end jeg hidtil havde gjort. Der havde i Begyndelsen været nogen Skuffelse for mig, da jeg aldeles intet mærkede til det muntre, selskabelige Liv, som min Moder havde fortalt mig om. Men denne Skuffelse var nu længst forvunden, og jeg var efterhaanden bleven højst taknemlig for, at jeg havde lært den smukke patriarkalske Frue og hendes fromme, gudhengivne Omgivelse at kende.

En Eftermiddag, da hun forekom mig endnu svagere end ellers, kaldte hun mig lige hen til Sengen, satte en lille Guldring paa min Finger og rakte mig en meget kostbar og smukt forarbejdet Guld-Kæde, som jeg skulde tage hjem med til min Moder. «Thi Du bliver ikke i Norge», tilføjede hun sagte. «Den Stilling derude hos L.s passer ikke for Dig. Den er hverken Fugl eller Fisk . . .» Hosten afbrød, hvad hun videre

vilde sige. Men den Gamle havde set fuldkommen rigtigt. Den passede ikke for mig. Jeg havde følt det lige fra min Ankomst af, og var i mit stille Sind længst bestemt paa, at den skulde ende med Vinteren, og mit hele Ophold i Norge kun betragtes som — hvad det i Virkeligheden var — et gæstevenligt Besøg.

Førend Karriolen hentede mig, kom jeg endnu én Gang ind til min Bedstemoder, der lagde sin fine, udmagrede Haand paa min dengang saa rige Haarfylde, uden at sige et Ord. Den næste Morgen var Livslampen gaaet stille ud, mens Onkel Vilhelm bad højt for hendes flygtende Sjæl.

Hendes Død og Begravelse var Signalet for min egen Hjemrejse. To af mine Tanter, Laura og Kaja, fandt et hyggeligt Hjem og en passende Virkekreds i Onkel Vilhelms Hus. Tanken om det Giftermaal, som min Moder ønskede og om hvilket der virkelig havde været Tale, var længst opgivet. Det var i dette Øjeblik heldigt for alle Parter. Den kunde aldrig genoptages. Men Spiren til det inderlige Venskab, der i en lang Aarrække knyttede mig til en af de ædlestes Mænd jeg har kendt, var bleven lagt, og hans Julebøn for at det unge, bevægelige Hjerte maatte komme til Klarhed og Ro dér, hvor den alene kan findes, begyndte efterhaanden at øve sin velgørende Indflydelse, skøndt der endnu var langt frem, inden den skulde gaa helt i Oplydelse.

Efter en hjertelig Afsked fra mine Husfæller, mine Tanter, Onkel Vilhelm og andre Slægtninger, optog jeg endnu i Flugten et Billede af Toldboden, Fjorden og Omgivelsen, og kom med bliden Bør og uden nogen særlig Oplevelse, saa hurtigt og let ned til Øresundet, at det Hele forekom mig en Drøm.

*   *   *

Men det jeg havde lært og erfaret under dette mit Ophold i Norge var sandelig ingen Drøm. Det forkælede, æsthetiserende Barn var bleven en selvstændig ung Pige, der med fuld Bevidsthed indsaa, at der skal ganske andet til at komme igennem Livet end selv den lykkeligste og behageligste Tilværelse inden fire Vægge kan lære os, en selvstændig ung Pige, der var fuldt og fast bestemt paa selv at tjene sit Brød og erhverve sig en

Stilling, om hvilken der ikke kunde siges, hvad min Fader, halvt i Spøg og halvt i Alvor, ofte havde udtalt, at jeg gik og spiste Naadsensbrød. Jeg har ofte spøgende kaldt dette mit første Ophold i Norge for min Eksamen artium, skøndt jeg tilvisse ikke havde forlæst mig under det. Med Undtagelse af lidt religiøs Forelæsning, lidt Bekendtskab med Thomas a Kempis, hvoraf Onkel Vilhelm netop havde udgivet en Oversættelse, som i det mig skænkede Eksemplar senere har fulgt mig hele mit lange Liv igennem, og lidt Læsen af Henrik Bjerregrav, som ved sit Fjæld-æventyrs smukke Sang, «Sola går bak åse ne», og ved sin kronede norske Nationalsang, dengang var kommen i Mode: havde jeg i det halve Aar knap havt en Bog i Haanden. Men derimod var der bleven vendt adskillige Blade i Livsbogen. Forholdet mellem Mand og Kvinde, der under Johannas og Agathas respektive Forlovelser havde staaet for mig i et legende, romantisk og idealistisk Lys, var gaaet op for mig i dets fulde Alvor, i dets gennemgribende Betydning for hele Livsudviklingen, og jeg var — hvormeget jeg end levede og færdedes med de Kære paa Nørregade og i mit, under min Fraværelse meget forandrede og indskrænkede Barndomshjem — begyndt at blive en isoleret Figur, der rugede over mine Forsætter og Planer som den Gerrige over sin Skat. — Der skulde, ifølge disse, siges Farvel til mange af de smaa æsthetiske Nydelser, der havde skaffet mig saamegen Glæde og Opmuntring! Til dem var der ikke længer Tid. Det galdt om at arbejde. Og paa at arbejde tog jeg fat.

18.

Det halve Aar i Norge havde skrevet dybe, ja uudslettelige Runer i min Tilværelse. Desmindre er der at bemærke om de nærmest følgende Aar. Det var Arbejdsaar, af og til strænge Arbejdsaar, og jeg maatte tilvisse engang imellem erfare, at det ikke altid er en let Sag, naar man, endnu førend man har fyldt sit nittende Aar, med Vold og Magt vil staa paa sine egne Ben, en Passion, hvoraf jeg, siden jeg havde gjort Bekendtskab med Andrine Marie Schandorff, formelig var besat. Jeg gjorde mig, især i Begyndelsen af dette Arbejdsliv, store

Illusioner om alt, hvad jeg vilde udrette, og hjemsøgte naturligvis af alle Illusioners sædvanlige Følgesvende: af store Skuffelser. Det hindrede mig dog ikke i at blive ved. Fremskridtets Banner vajede jo over mit Hoved og Haabets Fakkell, Ungdommens mest velsignede Gave, lyste ved min Side. Dertil kom endnu, at baade min egen og min Adoptivfamilies ofte og kærligt udtalte Anerkendelse af, hvor flittig jeg var og hvor megen Nytte jeg gjorde, ikke blot kildrede min Forfængelighed, men ogsaa virkelig glædede og opmuntrede mig, og at Fremtiden laa i et fornøjeligt Perspektiv hos den elskede moderlige Veninde, paa hvis Løfter, paa hvis Omsorg og Kærlighed jeg, med hele min Alders Urfarenhed, stolede fuldkommen trygt. Videre gik mine Tanker ikke, og man vil heraf se, at mit Hus just ikke var grundet paa en Klippe.

Hvor stor Nytte jeg egenlig gjorde med det Arbejde, for hvilket jeg modtog saa megen Ros og Anerkendelse, er nu rigtignok et Spørgsmaal, som jeg næppe efter cirka 58 Aars Forløb kan besvare saa tilfredsstillende som i hine Arbejds og Illusionernes Dage. Men her tror jeg, at det er Stedet til at kaste et Blik paa min daværende Stillings Forhold til den Nutid, hvori mine yngre Søstre færdes og virke.

*   *   *

Den unge Kvinde, der i vor Tid, nu i Slutningen af Firsindstyverne, føler Trang til Virksomhed og Selvforsørgelse, forberedes til den Stilling hun har valgt af regelrette Studier, af Kursus, Eksamina, ved hvilke der gives hende Vidnesbyrd om hendes Dygtighed i de forskellige Discipliner, om hendes Gave til at undervise, til at føre Bøger paa et Kontor, paatage sig en Handels-Korrespondance, o. s. v., o. s. v. Disse Vidnesbyrd sikre hende en vis Respekt i hendes fremtidige Stilling og gøre hende til en lille Del af den store Stat, i hvis offentlige Liv hun jo paa en Maade har deltaget og skal deltage. Derved bliver hun en i Samfundet anerkendt Person, til hvis Udvikling, Rejser, Forbedring af Systemer, o. s. v. Staten giver sin Understøttelse. Hun skriver sig i Vejviseren og paa Mandtalslisten som Lærerinde, Bogførerinde, o. s. v., og omtaler — i Lighed

med en anden Embedsmand — det Hverv hun har valgt, den Stilling, hvori hun befinder sig.

Om alt dette var der for circa 55—60 Aar siden aldeles ikke Tale. En ung Kvinde, som dengang havde indstillet sig til en offentlig Eksamen, for at bevise sin Dygtighed, var bleven betragtet som et saa forskruet Væsen, at næppe nogen havde turdet betro hende sine egne eller andres Børn til Undervisning og Opdragelse. For at holde mig ved Undervisningsfaget, maa jeg bemærke, at naar en Lærerinde eller Guvernante — med hvilket Navn Talebrugen dengang havde stemplet hende — ikke var indforskrevet fra Frankrig eller i det mindste fra Tyskland, saa kunde hun ingeniunde fordre den Respekt for sin Dygtighed eller den Anerkendelse af sin Stilling, som den dannede og dygtige Lærerinde nutildags kan og bør gøre Fordring paa.

I dette Faktum ligger — saavidt jeg kan skønne — Hovedgrunden til den store Forskel mellem før og nu for den unge Lærerinde, og med denne Forskel er ogsaa min Stilling i det gode, hæderlige og ansete v. W.ske Hus betegnet.

*   *   *

Om min af ingen Attester bevidnede Dygtighed kunde der forresten rejses en Del Tvivl. Lige til Norgesrejsen, i Efteraaret 1831, havde min Uddannelse været højst ensidig, udelukkende rettet paa det intellektuelle Liv, og jeg manglede selvfølgelig Færdighed i, ja Kendskab til alt, hvad der hører hjemme i Nips- og Galanteriverdenen, i det finere Haandarbejde, o. s. v. I Tegning havde jeg kun den noget overfladiske Undervisning, som jeg havde faaet som Barn i Døtreskolen, at støtte mig til, og hvad Musiken, i hvilken jeg forresten paa Grund af særegne Forhold*) ikke skulde undervise, da havde jeg vel baade Hjærte og Øre for denne skønne, af mig saa ubeskrivelig elskede Kunst, men jeg havde hidtil havt altfor meget andet i Hovedet

---

*) Min ældste Elev var halvblind, men meget musikalsk anlagt, og skulde derfor have en Lærer fra Blindeinstituttet eller Kæden. Det var den senere som Komponist og Syngemester saa bekendte Professor H. Rung, der i nogle Aar som ung Musiker overtog dette Hverv, som jeg senere, da jeg havde sat mig ind i hans Methode, fortsatte.

og især havde jeg, fra mit femtende Aar af, baade i Theatret og i mit Adoptivhjem hørt altfor megen god, ja tildels udmærket Musik, til at jeg kunde have mindste Lyst til at fortsætte den Smule Begynder-Undervisning som jeg, alt mens jeg gik i Skole, havde faaet i Pianofortespil. Den var hurtigt bleven henlagt, da min Fader dengang ikke kunde undvære mit Arbejde i anden Retning og fandt Musiken, som han forresten holdt meget af at høre i Theatret, et forstyrrende Element i det daglige Liv. Det var den ogsaa i hin fjærne Tids begrænsede huslige Indretning.

Som Modvægt mod disse mine virkelige Mangler medbragte jeg en vis Grad af den Udholdenhed og Seighed, som senere blev et Grundtræk i min Karakter, et efter min Fader arvet og alt i min Barndom udviklet Talent til at undervise og en stor Kærlighed, ja Begejstring for den Gerning, som jeg havde paataget mig.

Det ene maatte altsaa bøde paa det andet, og i det hele taget gik ogsaa alt meget godt. Bedre vilde det dog være gaaet, ikke udad med Undervisningen, men indad i mit eget Væsen, hvis det havde faldet mig lettere at opgive en vis Forventhed med at blive taget Hensyn til, med at blive vist Opmærksomhed, o. s. v. I de Punkter var jeg langsom til at lære, og jeg erindrer endnu det Sæt, som det gav i mig, da jeg første Gang hørte mig selv omtale som «Mamsellen», og hvor svært det fra først af faldt mig at vænne mig til denne gammeldags Titel, der maaske skulde bibringe Omgangskredsen og Folkene den Mening, at jeg virkelig var forskrevet fra Frankrig. Jeg kunde fortælle adskillige baade komiske og tragiske Træk i samme Retning, men finder det uforholdent, da de Tider, i hvilke saadant kunde spille en Rolle, længst ere forbi.

Mamselle-Sorgen forvandttes dog hurtigt. Jeg mærkede snart, at den mig forhadte Titel ingeniende forringede min Anseelse udad. Lige tvertimod. Langt værre var det, at jeg fra Morgen til Aften skulde tale Fransk med Børn, der endnu ikke kendte et fransk Bogstav, end sige et fransk Ord. Dette var *conditio sine qua non* for min Stilling. Naar sligt prakti-

seres fra Vuggen af, da kan det gaa, thi da lærer Barnet det fremmede Sprog som sit Modersmaal. Men med større Børn er det en som oftest forkastelig Methode, naar ikke Forholdene fordre, at den hele Undervisning og Opdragelse skal ske paa Fransk, og i saa Fald bør man absolut have en franskfødt Dame til at forestaa den. Jeg tabte dog ikke Modet, men gentog taalmodigt Sætning for Sætning, forklarede den, lod Børnene gentage den, indtil den, paa denne papagøjeagtige Maade, blev fast i Hukommelsen. Det var, især i Begyndelsen uhyre trættende, men det lykkedes dog ret godt, og naar bare Munden gik paa os, saa bleve baade Børn og Lærerinde roste og fremhævede, skøndt vi vistnok engang imellem holdt et ligesaa syndigt Hus med det skønne franske Sprog som Holberg og den hollandske Købmand i Christianssand, da de bombarderede hinanden med norsk-franske og hollandsk-franske Kugler, for at bevise hvilken af dem, der var den dygtigste Lærer.

Hvormeget jeg end hader den ovenanførte Methode, der, indtil den senere kan støttes af smaa mundlige Fortællinger og Indenadslæsning, gaar haardt ud over Børnenes Selvtænkings-Ævne: saa maa jeg dog bekende, at der, naar Fransken skal være Undervisningens Alfa og Omega, kan udrettes en Del med den. Jeg gjorde mig den yderste Flid, tilbragte mangan Aften-time, naar hele Huset var gaaet til Ro, med at læse alle de nye franske Bøger jeg kunde faa fat paa, hilste Victor Hugos og hele den franske Romantismes Fremtræden med Slægten fra 1830 som en stor Trøst i disse Aften-Studier og fik — mirabile dictu — efterhaanden mine Elevers Tunger ret godt paa Gled, saa at de kunde udtrykke dem nogenlunde ordenligt i det franske Sprog.

*   *   *

Jeg var ung og blød, og sluttede mig med inderlig Kærlighed til mine to Elever, hvoraf den yngste, Julie,*) endnu den Dag i Dag er mig en dyrebar og højagtet Veninde. Hun var kun i sit sjette Aar, da jeg overtog eller rettere begyndte

---

*) Fru Justitsraadinde Lembcke, f. Wilster.

hendes Undervisning, og udmærkede sig alt dengang ved en hurtig Opfattelses-Ævne, en energisk Vilje og en, for hendes Alder stærkt udpræget Retsfølelse, hvilke sidste Egenskaber særlig traadte frem i hendes Forhold til Dyrene, Dyrene paa Marken som Psalmisten siger. Hun elskede og forsvarede dem fra lillebitte af, og hendes Iver i den Sag frembragte, især om Sommeren, naar vi laa paa Landet, mangan munter og oplivende Scene, engang imellem ogsaa adskillig Graad og Barndoms-Fortvivelse i det stille, paa Grund af næsten uafbrudt Sygdom, noget ensformige Hus. — Til Trods for de mange Vanskeligheder, som der var at overvinde med min ældste, halvblinde Elev, for hvis Skyld jeg egentlig var antaget, har jeg dog, maaske netop paa Grund af disse Vanskeligheder, havt megen Glæde og Tilfredsstillelse af hine Aars Undervisnings-Gerning, og efterhaanden som jeg selv blev sikrere og mere erfaren i Arbejdet. fik jeg ogsaa saa smaat reformeret et og andet i de gammeldags fra l'ancien régime nedarvede Principer for Undervisningen, som man, fra Begyndelsen af, havde opstillet for den endnu saa unge Lærerinde.

19.

Vi tilbragte Vinteren i København, Sommeren paa Landet, det vil sige udenfor Østerport, paa et nu længst forsvundet Landsted (Benævnelserne Villa var endnu ikke kommen i Mode). Dette Landsted havde sin Hoved-Indgang fra Østerallé, men dets store og smukke Have stod i Forbindelse med Strandvejen gennem en Laage, til hvilken kun Husherren havde Nøglen. Den var altsaa til dagligt Brug belagt med Tabu, akkurat ligesom den Laage, der i min tidlige Barndom havde fristet mig, naar jeg nede paa den store Tømmerplads drømte om, hvad der kunde være uden for den, om den mystiske Nørrevold og hele det nu overbyggede Territorium. Strandvejen var mig rigtignok velbekendt, ikke blot fra min tidlige Barndoms Dyrehavsture, der ufravigeligt foretoges ad Strandvejen, men især af mine Vandringer med min Fader og af de Digte, der har besunget den kære, gamle, nu af Damp og anden Elendighed ødelagte Vej i saa smukke Toner. I Begyndelsen af Tredverne

var denne Vej endnu i sin fulde Glans, og det ærgrede mig ofte, at jeg ikke turde gaa ud paa den og tage mig en frisk Morgentur. Det vilde imidlertid have været et frygteligt Brud paa Dekorom, som Mamsellen mindst af alle turde gøre sig skyldig i.

Jeg holdt mig da til Haven, i hvis lange Buegang jeg har tilbragt mangan Morgentime med at filosofere over en Barndoms Erindring og med at indsamle Materialia til Bevis for, at Menneskenes Vilkaar, deres Andel i Livets Sorger og Glæder, er langt ligeligere fordelt, end det i Almindelighed antages. Længe førend Johanna kom fra Island og det Th.ske Hus aabnede sig for mig, havde jeg — som alt berørt — gjort mangan lang Vandring ad den Vej, som jeg nu ikke turde betræde, og jeg kom nu fast uvilkaarligt til at huske paa, hvorledes jeg dengang ude fra Vejen havde kastet længselsfulde Blikke ind i de store skyggefulde Haver, som vi gik forbi, hvorledes jeg, naar jeg havde set jævndrende Børn springe i dem og fine, hvidklædte Damer spasere i dem, ofte havde syntes, at det dog maatte være en stor Herlighed at eje en saadan Have, en stor Lykke at kunne færdes i den, uden først at gaa sine Fødder ømme for at naa den. Naar min Fader saa paa en af de Dage, da han var i særlig godt Humør, faldt paa at købe Kirsebær eller anden Sommerfrugt hos en af de Gartnere, der til Opmuntring i sin Tjeneste fik visse Procent af den Frugt han solgte fra Herskabshaven, og han da, efter først at have trakteret sin egen Pige, pakkede Resten i et Kræmmerhus til lige Fordeling blandt de andre Børn: da havde jeg imellem tænkt paa de lykkelige Børn dér indenfor Gitteret, som sagtens havde Lov til at spise saameget de vilde af den Frugt, hvoraf Gartneren havde solgt en lille Del til os.

Siden hin fjærne Barndomstid havde jeg paa Holtehus og anden Steds faaet nok af Frugt og Haveliv. Men jeg havde aldrig tænkt videre derover. Det faldt jo, uden mindste Anstrængelse fra min Side, ned til mig i den kære Th.ske Kreds. Nu derimod, da jeg i min fine hvide eller lyslilla Morgenkjole spaserede indenfor disse Havegitre, som jeg i mit syvende, ottende Aar havde kiget saa længselsfuldt ind ad, nu

bleve hine Barndomstanker atter levende, og jeg spurgte mig selv om mine to kære Elever, for hvis Helbred der altid næredes en uafbrudt Frygt og paa hvis unge Liv deres kærlige og omsorgsfulde Moders Melankoli og Ængstelser ofte tyngede: om disse Børn, der vare fødte til Velstand og jordisk Velvære, paa nogen Maade vare lykkeligere end jeg og mine Søskende havde været, og jeg spurgte endvidere mig selv, om det ikke er bedre at staa udenfor og se længselsfuldt ind paa Herligheden end at være midt inde i denne, uden at have nogen klar Følelse af den, nogen sand Glæde over den, nogen taknemlig Erkendelse af det Givne.

Det var smaa, bittesmaa Tilløb til den Livsfilosofi, som jeg endnu var meget langt borte fra, men som dog efterhaanden skulde udvikle sig til en klar Bevidsthed om at Lykken, den gaadefulde Gæst, kun er at finde i vort eget indre Liv og i den aandelige Verden, hvoraf dette Liv suger sin Næring. Der er langt frem.

* * *

Det fornøjeligste ved disse saakaldte Landophold var, foruden Frikvarteret ved Buskene, vore Eftermiddags-Besøg i den skønne lille Blomsterhave, der laa paa den anden Side af Vejen og ikke maatte betrædes, uden naar den ædle fortræffelige Husherre selv gik og puslede i den, og aabnede de respektive Laager for os. Her havde han skabt sig et Paulun mod alle Sorger, en lille selvstændig Verden, der var meget langt borte fra den Stilling som Officer i Generalstaben og Adjudant hos Kong Fredrik den Sjette, han alt i en Aarrække havde beklædt. Han var en Søn af den saakaldte lille Kommandant paa Rosenborg og Farbroder til den fra vore senere Krige højst hæderligt bekendte General E. v. W., samt til Iliadens og Odysseens fortræffelige Oversætter i Sorø. Disse vordende Størrelser vare dengang endnu ikke traadte rigtigt frem paa Scenen. Jeg erindrer den senere berømte Dybbøl-Kommandant som en meget spinkel ung Løjtnant, der engang i ungdommelig Kaadhed paadrog sig Mamsellens allerhøjeste Unaaede ved uden videre at ville tage hende om Livet, en Frihed, som bemældte Mam-

selle havde meget svært ved at tilgive. I langt senere Livsforhold har jeg efter den første slesvigske Krig ofte været sammen med denne dygtige og tapre Officer, og da vare vi de bedste Venner af Verden. Jeg holdt af at høre ham fortælle om Krigen, hvad han forresten gjorde med stor Beskedenhed, uden nogensinde at fremhæve sine egne Fortjenester. Hvilken Forskel fra v. Tyboes og Holbergs Dage! Ogsaa min gamle Cassandra*) holdt meget af den lille tapre Mand og mindedes lige til sin Dødsdag med Glæde, at han engang efter den første slesvigske Krig, havde ladet opføre Musik og navnlig gentagne Gange ladet Landsoldaten spille udenfor Vinduerne paa hendes elskede gamle Lindebo.***) — Dog tilbage til de unge Dage!

Den anden af disse vordende Størrelser var dengang (i Begyndelsen af Tredverne) allerede temmelig bekendt af sin Deltagelse i den mellem Heiberg og Hauch førte polemiske Krig, og jeg maatte, da jeg første Gang hørte hans Navn i den nye Kreds, huske paa, hvorledes Heiberg havde tiltalt ham som

«Du det lille Sorøs Irisk»,***) og forresten havde redet ham temmelig alvorligt tilvands, hvad der dog aldeles ikke hindrede mig i at nære Interesse for den unge Digter. Midt i Kampens Hede havde Heiberg jo kaldt ham sin Fætter og dermed antydnet, at han var en poetisk Natur, om hvis senere beviste store Dygtighed og Udholdenhed Heiberg dog maaske ikke den Gang drømte. Ch. W., der jo alt længst var ansat i Sorø,

*) Frøken Elisabeth Kall.

**) Paa Grund af de dejlige Lindetrær, der skyggede over hendes lille Ejendom paa Frederiksberg, kaldte Cassandra Stedet for sit Lindebo.

***) I det her berørte polemiske Digt af Heiberg, Poetiske Skrifter, 9. Del, Pag. 423, forekommer følgende Vers om Oehlenschläger:

«Hvis engang Vandalers Flokke,
Uden Kundskab, uden Smag
Vil den store Digter rokke:
Og det hændes vel en Dag:
Skal man til dem raabe: Frække,
Véd I hvad I prøve paa?
Her til Grænsen kan I række,
Længer kan I ikke gaa.»

Tiden har bevist, at Heiberg i 1830 var bedre Poet end Profet.

kom imidlertid ikke i sin Farbroders Hus, og af hele den store v. W.ske Familie, som vi kun saa' ved ganske enkelte festlige Foranledninger, kan jeg her kun dvæle ved den ene Personlighed, for hvem jeg lige fra mit Ungdoms-Ophold i hans Hus og til hans Død, har næret en oprigtig Højagtelse og Hengivenhed.

*   *   *

Han var en smuk og værdig Repræsentant for l'ancien régime, kunde være henrykt over et «Tusind Tak» af Dronningen eller et Spørgsmaal af Kongen til hans ældste Datters Øjensygdom. I Et og i Alt var han en Hædersmand af den gamle Skole, opgaaet i alle sin Tids Fordomme mod Frihed og Bevægelse hos de Unge og i den loyaleste, uegennyttigste Hengivenhed for det Bestaaende og for den gamle Kong Fredrik den Sjette, hvem han — som det hedder i det første store Bud om Herren vor Gud — elskede og ærede af sit ganske Hjærte og af al sin Styrke. Selvfølgelig var han en Hader af de saakaldte «demagogische Umtriebe» og fuldkommen overbevist om, at Friedrich Wilhelm den Tredje af Preussen og hans Ministre udøvede en Velgering mod Kulturen og Menneskeheden, naar disse «Umtriebe» straffedes med Fæstningsarrest eller Landsforvisning. At vore danske Students Fakkeltog for daværende Kaptain Tscherning, som man troede forurettet paa Grund af hans Frihedsytringer, og for Professor Clausen, Demonstrationer, hvori Orla Lehmann, min ældste Broder og en stor Mængde andre akademiske Borgere deltog, i allerhøjeste Grad mishagede ham: det falder af sig selv. Om disse Forløbere for hele den Bevægelse, som begyndte at røre sig herhjemme i Tredverne, faldt hans Anskuelse forresten sammen med hele det ledende Partis og mange højtstaaende og hæderlige Mænds. Der var vel kun faa blandt disse, der med saa stor Sindsro, som den gamle Minister Stemmann turde sige: «Alt sligt fortager sig med Aarene», et Udsagn, hvori han dog dengang tog mærkeligt Fejl.

Jeg skylder denne Mand, mine kære Elevers Fader, en taknemlig Erindring for mangen god Time. Det var om Vinteren, naar han efter Middagsmaaltidet røg sin Pibe ved Kaffebordet,

at han holdt af at eksaminere sine Smaa piger i hvad de havde lært, og disse smaa Eksaminations-Scener vare i Regelen højst fornøjelige og opmuntrende for alle Parter, mens mangen Anekdote fra hans egen Barndom paa Rosenborg-Slot og fra hans Ophold paa det daværende Landkadet-Akademi, morede baade Lærerinden og Børnene. Undertiden kunde disse Anekdoter være mig lidt vel saftige, navnlig naar han kom til at dvæle ved de paa Rosenborg, under Christiansborg-Slots Brand, foregaaede Scener, om Arveprinsens Indflytten og Juliane Maries længere Ophold dersteds. Naar Børnene da undertiden lo højt af Fader Mules Fortællinger, og Husfruen, over hvis udmærket smukke og fine Ansigt der altid, i hine Aar, hvilede et sørgmodigt Skær, imellem kunde sige: «Hør dog op, W., ser Du ikke, hvor rød Mamsellen bliver», svarede han ufravigeligt: «Aa, det har hun saamænd ingen Skade af. Det klæder hende overmaade godt.» Han talte, naar han ikke netop var inde i sine Barns Historier, det gammeldags pyntelige Fransk, der dengang brugtes ved alle Europas Hoffer, og som — i hvor afvigende det end var fra Flauberts, Daudets og især Zolas Fransk, dog altid er og vedbliver at være et meget smukt og behageligt Sprog, egnet til at smaasladre,*) fortælle Anekdoter, skrive lette og behagelige Breve, sige Vittigheder og Galanterier. Madame de Genlis' Théâtre d'éducation og Madame de Sévigné's Breve sætte hurtigt og let ind i dette Sprog, og jeg, der forresten til min Privatfornøjelse slugte Victor Hugos og Romantismens Skrifter, blev overmaade ked deraf, da der blev stillet den Fordring til mig, at jeg endelig ogsaa maatte vænne Børnene til at tale Tysk til dagligt Brug. Det var aldeles nødvendigt, mente den kære Oberst, da der, som Følge af hans Opmaalings-Ture i Lauenburg, rimeligvis vilde komme en Del Tyskere i Huset. Intet er mere ødelæggende for Korrekthed og Grundighed end naar flere Sprog skulle blandes sammen i det daglige Liv, og da det danske, der desværre endnu blev saa ynkeligt, for ikke at sige saa oprørende tilsidesat, dog imellem gjorde sin Ret gældende, idet det taltes med Folkene, med alle tilfældige

---

*) Causer.

Besøg og om Søndagen oppe hos Bedstemoderen: saa fik vi tilsidst en ren babylonisk Sprogforvirring i Stand og man syntes ovenikøbet, at vi vare overmaade dygtige, naar vi blot lode Munden gaa.

Idet jeg mindes denne Mand, kommer jeg endnu engang tilbage til hans store Blomsterinteresse. Jeg tror at han var den første i Danmark, der forstod den Kunst at dyrke Violer saaledes, at han i Oktober Maaned hvert Aar kunde overrække Dronningen og daværende Kronprinsesse Caroline en Buket af denne hidtil kun til det tidlige Foraar knyttede Blomst. Han var aldeles opgaaet i sine Blomster, i sine Forsøg med at producere og dyrke forskelligartede Planter, og han anticiperede saaledes det store Opsving, som Havekunsten og Blomsterdyrkningen senere tog. Blandt Roserne spillede især «Dronningen af Danmark» en meget stor Rolle i hin Tid, da man hverken kendte «Gloire de Dijon», Maréchal Niel og andre nutildags ganske almindelige Rosenstørrelser. Handelsgartner Booth i Flottbeck havde i Begyndelsen af Tredverne ført en ganske interessant og for ham meget kostbar Proces for at konstatere denne Roses Ægthed, som en i Flottbecks Planteskole frembragt Størrelse, der under et Besøg af Fredrik den Sjette og hans Gemalinde var bleven døbt: Königin von Dänemark. Vor kære Husherre kunde formelig komme i Ekstase, naar Talen faldt paa denne Sag, og jeg erindrer, at jeg engang paa et af mine Besøg med Børnene i hans yndige Blomsterhave, steg mange Procent i hans Agtelse, da han hørte, at jeg to Gange havde besøgt Flottbeck-Planteskole og selv havde talt med Booth, fra hvem han forskrev sine sjældne Planter og Frøsorter, og med hvem han stadig korresponderede.

Ud paa Efteraaret spillede Manøvrerne en temmelig stor Rolle i vort Liv. Jeg kan ikke sige, at disse dengang interesserede mig synderligt. Men vi havde da gerne nogle, baade for Børn og Lærerinde, højst velkomne Feriedage, og nød i fulde Drag Efteraarets Skønhed, førend vi flyttede ind til Byen. I den Tid saa' vi ogsaa adskillige af de højere Officerer, naar disse imellem spiste Frokost paa det saa nær ved Østerfælled beliggende Sted, og enkelte af de yngre, hvis Navne senere

vandt en hæderlig Klang i den første slesvigske Krig. Dette frembragte noget Liv og Afveksling i det til dagligt Brug, især i Byen, saa stille og ensformige Hus.

* * *

Det var Tabet af den eneste Søn og den ældste Datters næsten uafbrudte Sygelighed, der i hin Periode havde kastet sit Sørgeflor over dette Hus, der syntes at indeholde saa mange Betingelser for Lykken.

«Jeg beklager Dem af Hjertet», sagde en ældre kvindelig Slægtning af Familien, da jeg — som sædvanlig hver Søndag om Vinteren — samledes med denne i Bedstemoderens rige, smukke og højst elegante Hus. «Jeg beklager Dem af Hjertet. De er meget for ung til at gaa ind i en saa vanskelig Stilling.»

Jeg svarede naturligvis intet paa denne mindre betimelige Bemærkning, men indeni mig følte jeg, at det netop var min Stillings Vanskeligheder, der havde noget tillokkende for mig. Jeg var jo ikke blot besat af en Mani, der har fulgt mig en stor Del af mit lange Liv, en Mani for at have noget at kæmpe med, men ogsaa af de mest sanguinske Forventninger om hvad jeg vilde udrette: Den smukke melankolske Husfrue skulde lære at se sine Sorger fra et religiøst Standpunkt og blive glad; den sygelige og vanskelige Datter skulde blive lige saa vel oplært og lige saa lykkelig som de normalt fødte Børn, og den yngste, baade til Legeme og Sjæl af Naturens Haand saare vel udrustede lille Pige, mit Hjertes Yndling, skulde naturligvis blive et rent Lys af Kundskab, Dannelse og Elskværdighed. Det skulde altsammen være mit Værk! — Den Slags Luftkasteller bygger man, mens man endnu er ung og uerfaren, mens man endnu intet Begreb har om, hvorledes Livets Tilskikkelser og Førelser gribe ind i de tilsyneladende bedst og fornuftigst lagte Planer. Og dog er det godt saaledes, thi dersom ikke Illusionerne om hvad vi kunne udrette drev os fremad, vilde vi jo miste en af de mægtigste Løftestænger til vor egen Udvikling og staa Fare for altfor tidlig at komme ind paa de stillestaaende Vandes Kedsommelighed. Nej, lad de

ungdommelige Illusioner kun bruse og strømme og give Vind i Livssejlene, der, med eller mod vor Vilje, føre os fremad.

* * *

Ved Siden af dens Vanskeligheder havde min Stilling i det v. W.ske Hus ogsaa store, ja overvejende Goder. Jeg var forbleven i Nærheden af den kære Kreds paa Nørregade, som jeg, baade efter min Faders Ønske, men især ifølge en fra Norge medbragt Skræk for et altfor mageligt og bekvemt Liv, selv havde villet forlade, i det mindste for en Tid, denne dyrebare Kreds, som desuagtet vedblev at følge mig, ja, at vaage over mig med usigelig Kærlighed. Jeg tilbragte i Regelen hver Løverdags Aften med denne Kreds, enten i Theatret eller i den lille Hjørnestue med de mørkerøde Silkegardiner, og fik her lidt Begreb om, hvad der ellers skete i Verden og i Literaturen. Det var Fæstafteener, til hvilke jeg, naar vi vare flyttede ind, hele Ugen gik og glædede mig. Men langt vigtigere end denne ugenlige Opmuntring var det dog, at jeg uhindret kunde fortsætte min egen Uddannelse. Ja, det er rigtignok det aller vigtigste, naar man i de unge Aar daglig føler sine Mangler og er født med Fremskridts-Tanker og Arbejdslyst.

Aurora musis amica! Det gamle latinske Ordsprog, som jeg saa ofte havde hørt af min Fader, blev mit stadige Valgsprog, naar jeg hver Morgen, tre à fire Timer førend jeg gik til min Undervisnings-Gerning, der om Vinteren først begyndte Kl. 10, beskæftigede mig i mit rolige, afsides beliggende Værelse. Heri stod mit nye, mig af min moderlige Veninde forærede Fortepiano, det første af de mange jeg har ejet, og den lille, tarvelige Bogreol, som jeg selv havde anskaffet. Det var min Fornøjelse og min Underholdnings Guldgruber. Om Skrivebord var der endnu ikke Tale. Jeg brugte kun Pennen, naar jeg skrev til Johanna i Tyskland, en Korrespondance, der altid førtes paa Tysk, eller i Børnenes Karakterbøger. Des ivrigere slog jeg paa Klaveret, der, siden jeg var begyndt, for min halvblinde Elevs Skyld at studere Harmonilære og Generalbas, og siden jeg var saa lykkelig selv at eje et Instrument, var bleven en Passion, der optog saare meget, engang imellem vist altfor

meget af min Tid. Med de franske Romantikere var jeg hurtigt bleven færdig og var længst alt vendt tilbage til Klassikerne, der atter bleve aldeles fortrængte af Shakspeare, som jeg om Aftenen, naar jeg ikke turde spille, læste paa Engelsk med Forsoms Oversættelse ved Siden. I Beskæftigelsen med den store Digter holdt jeg mig i hin Periode næsten udelukkende til de historiske Stykker, til hvilke jeg rigtignok dengang regnede baade Hamlet og Macbeth, som jeg atter og atter genlæste, uden dog paa nogen Maade endnu at trænge ind i Digterens Væsen. Dertil var jeg meget for ung. Engang imellem forfærdede han mig, saa at jeg blev angst og pludselig lukkede Bogen, som om jeg dermed havde kunnet udelukke Skrækken for de Syner, der gled forbi mit Øje. «Han er rædsom, han er ikke til at udholde», kunde jeg da udbryde, mens jeg holdt Haanden for Øjnene. Men altid drog han mig alligevel tilbage i sin Tryllesfære, og selve Kampen for at forstaa og opfatte ham blev mig en Nydelse. En Reminiscens af disse tidlige Shakspeare-Indtryk gik langt senere igen, da jeg i Novellen «Min Søns Breve» lod den unge Digter udtale sig om Jagos forfærdelige, men saa mesterligt gennemførte Karakter.

Da jeg selv havde lært mig Engelsk, et Sprog, som dengang endnu ikke hørte med til de bestemte Undervisnings-Genstande, tog jeg for Udtalens Skyld nogle Timer hos en Englænderinde, en Mrs. Jones, som dengang var i Mode, og for Fingersætningens Skyld ogsaa Timer i Klaverspil af en Fru Bolbro, som min moderlige Veninde havde anbefalet. Damer maatte det da være, siden jeg skulde modtage dem om Morgenens i mit Kammer.

*

*

*

Under alle disse Sysler, som jeg, baade med mine Elevers og med min egen Undervisning, drev med den ihærdigste Iver, bildte jeg mig ind, at jeg efterhaanden maatte blive meget dygtig og at jeg særlig arbejdede for min yngste, meget begavede Elevs Fremtid, mens jeg i Virkelighed underholdt og morede mig paa en saare uskyldig og fornøjelig Maade, over hvilken Musiken og Theatret kastede et smukt og varmt Trylleskær, der

undertiden hensatte mig i den syvende Himmel af Glæde og Henrykkelse, men hvis Reaktion af Forsagthed og Nedstemthed heller ikke udeblev, en Reaktion, der, alt som Tiden skred fremad, oftere og oftere hjemsøgte mig.

20.

Det var en Aftale mellem min moderlige Veninde og mig, at jeg, naar jeg havde fyldt mit 25de Aar, uden at have indgaaet nogen nærmere Forbindelse, skulde vende tilbage til hende. Til den Tid vilde min ældste Elev, for hvis Skyld man holdt Guvernante, være fyldt sit sekstende Aar og blive konfirmeret. Mit Hverv var da fuldført og det var da ikke længer som et forkælet Barn, men som en selvstændig ung Kvinde, der havde bevist, at hun kunde staa paa egne Ben, at jeg med Frihed til at arbejde og gøre mig nyttig, skulde indtage min fordums Plads i min elskede Navnes Hus som hendes Plejedatter, hendes unge livlige Selskaberinde, til hvilken hun nu, siden sin yngste Søster, Julie K.s Død, syntes at trænge, thi den ældre Søster, Elisabeth, havde jo alt i mangt et Aar levet sit eget Liv med sine Bøger og sin Velgørenhed. Jeg glædede mig ofte i Stilhed til Genoptagelsen af dette Forhold, og naar Guvernantelivet med dets mange Gentagelser engang imellem blev mig noget trættende, tænkte jeg ufravigelig paa alle de gode Dage, der ventede mig i den lille Hjørnestue med de mørkerøde Silkegardiner, paa vore Sommerrejser og Udflugter, vore Kunstnydelser, og især paa alt hvad jeg, under Benyttelsen af min Frihed, vilde udrette.

Medens jeg saaledes færdedes, arbejdede og drømte i den lille mig anviste Verden, skred Tiden med al dens Gæringsstof fremad i utrolig Hast. Det offentlige Liv var begyndt at udvikle sig. Patriotismen, der havde besjælet mig fra jeg var lille af, var ifærd med at gøre sig almindeligt gældende. Det var ikke længer noget særligt Fortrin at tale Tysk og Fransk inden Døre, og min kære, gamle Fader var ikke længer enestaaende med sin Anskuelse, at Pigebørnene lige saa vel som Drengene burde

rustes til Livets Kamp og itide prøve deres Vinger udenfor Barndomshjemmet.

Til hele denne Bevægelse, der dog først tog sit rette Opsving efter Fredrik den Sjattes Død og kulminerede i 1848, mærkede jeg just ikke synderligt i det stille militære Hus, der netop i disse Aar hjemsogetes af megen Sorg og Sygdom. Aviser, som Husherren formodentlig læste i sin Klub, saa' jeg næsten aldrig, og mine kære Løverdags-Aftener paa Nørregade, der havde skaffet mig saa stor Opmuntring og vedligeholdt mit Kendskab til Theater og Literatur, vare længst gaaede ind, da jeg aldrig kunde undværes under de voldsomme Krampetilfælde, der hjemsogte min kære ældste Elev og bragte hendes stakkels Moder til Fortvivlelse. Det var svære Tider. Jeg var ofte dødstræt, mens det dog intet Øjeblik faldt mig ind at gøre nogen Forandring i de engang trufne Bestemmelser og Aftaler. Nej, jeg vilde fuldføre mit Hverv, bortviste stadig enhver Fristelse til at slippe den paabegyndte Gerning, og var der end, under de højst sørgelige Forhold, undertiden kun Brug for mine fysiske Kræfter med den ældste af mine Elever, saa havde jeg til Gengæld megen Glæde af den yngstes Fremgang og Udvikling. Det ene maatte da bøde paa det andet.

* * *

Men medens Ideerne om Frihed og Bevægelse med Stænder-Institutionen mere og mere slog Rod i det offentlige Liv, og medens Guvernantelivet i den gammeldags Form, der umuligt kunde passe længer, sang paa sit sidste Vers, havde jeg en Kamp at bestaa inden i mig selv med noget, der engang imellem gjorde det temmelig broget for mig.

* * *

I den lille Novelle, «min Søns Breve», har jeg forsøgt at individualisere dette «noget», som Trolden Sensifikus, og ladet Bogens Helt, den unge, endnu famlende Digter, beklage sig til sin Moder over dens Spilopper og udtale sig om dens Tjenester. Vel passer den i Novellen givne Skildring ikke rigtigt paa min daværende Tilstand, men dog har den sin Rod i denne,

som et rædsomt, et ubegribeligt Æventyr, mens Huset paa Nørregade, dér, hvor jeg havde været barneglad og ungdomsfrisk paa den lille Altan, i Hjørnestuen med de mørkerøde Silkegardiner, for bestandig opløstes, mens alle de kære Genstande, der i saa mangt et Aar havde fornøjet os, og til hvilke der knyttede sig saa mange dyrebare Minder, solgtes og spredtes omkring i den vide Verden, og det lige med Et syntes som om hele Tilværelsen dér blot havde været en Drøm, ja, syntes som om Trolden fra Afrika havde bortført Aladdins straalende Trylleslot og som om Lampen, Lykkens Giver, aldrig mere kunde komme i min Haand.

Tredje Bog.

Kassandra.

Kun det Gode skænker Personlighed.

Min Cassandra! Gamle, trofaste Skikkelse! Lad mig hellige Dig nogle Linjer, førend jeg gaar over til det nye Livsafsnit med dets Rejser og aandelige Bevægelser! Lad mig mindes de Dage, da Du, alt dengang Krumbøjede, kom til mig i mit Kammer om Morgenens, da Du, førend jeg gik til min Dagsgerning, forsøgte at trøste den Trøstesløse, da Du lovede ved den elskede Bortgangnes Minde, at jeg skulde være Din Datter, som jeg havde været hendes, at Du vilde prøve paa at erstatte hende! Lad mig her med Hjærtets fuldeste Taknemmelighed mindes hin Smertens Tid, som jeg saa ofte senere kaldte tilbage, naar Livet i Din høje Alderdom, under de mange Aars Blindhed og Lidelser, engang imellem var saare svært, og jeg trængte til alle gode Minders Bistand for ikke at tabe Modet.

Erstatte min moderlige Veninde, min anden Moder, som jeg saa ofte havde kaldt hende? Nej, det kunde Du ikke. Det stod ikke i Din Magt. Hun havde den Livserfaring, det frie Blik paa Livets mangeartede Forhold, der manglede Dig, Du Bøgernes og Studiernes hjemmesiddende Veninde! Ved Siden af Din fast uhyre Læsning, Dine store Kundskaber og mange aandelige Interesser, laborerede Du under enkelte, alt i Din tidlige Ungdom fastslaaede Meninger, hvis Indhold ikke kunde gennemføres i Livet. Du var til en vis Grad et Barn af den franske Revolution, men Din Opfattelse af dens Friheds Idéer var rigtignok højst ejendommelig og kunde omtrent reduceres til det i Revolutions-Tiden i Frankrig bekendte Valgsprog: «la guerre aux châteaux, la paix aux cabanes.» Ved Siden af det ædleste Hjærte og en høj Grad af Selvopofrelse, hvor det galdt dine

Kære, galdt de Fattige og Tilsidesatte, havde Dit med Bøgerne indelukkede Liv frembragt mangan Egenhed, som Du ikke længer kunde frigøre Dig fra, og som dannede en besynderlig Modsetning til den store Retskaffenhed, den glimrende, fast vidunderlige Hukommelse og de fremragende intellektuelle Ævner, som Du havde taget i fornøjelig Arv efter Din Fader*) og Din fædrene Slægt.

*   *   *

Vi kaldte hende *Kassandra*. Hun havde selv i Spøg engang givet sig dette Navn, og det var efterhaanden blevet fastslaaet, alt eftersom det oftere havde gentaget sig, at Spaadomme, som hendes Søskende havde lét af, vare gaaede nøjagtigt i Opfyldelse. Hun havde virkelig ikke saa lidt Lighed med hin græske Prinsesse. Hende vilde heller ingen tro, førend det var for silde. Ogsaa hun var et højst mærkeligt Menneske, som Livet og Lykken havde tilsidesat, just paa Grund af de Spaadomme og de ualmindelige Ævner, som man ikke forstod.

Der gives slige Skikkelser. De gentage sig i Tidernes Løb og de høre til Livets uopløste og uopløselige Gaader. Just derfor fængsle de os paa en særegen Maade. Det havde *Kassandra* alt gjort fra jeg var et Barn af, mange, mange Aar, førend jeg mægtede at trænge ind i hendes Væsen, mange Aar førend jeg lærte at indse det Ord, som jeg her har stillet til Motto for min tredje Bog: «Kun det Gode skænker Personlighed,» et Ord, hvorved jeg her udelukkende har tænkt paa hende, der i hin tunge Tid, hvormed anden Bog af mine Livs-Erindringer sluttedes, forsøgte at tage Byrden af mine Skuldre og paany ruste mig til Livet.

2.

Det var i Efteraaret, 1839. Min ældste Elev, hvis sværeste Sygdomsperiode syntes overstaaet, skulde konfirmeres. Det var lykkedes mig at lægge et dybt religiøst Grundlag, der ikke senere svigtede hende, i den unge, alt af saa megen Lidelse hjem-

---

*) Abraham Kall.

søgte Sjæl, og den forestaaende Begivenhed var nu Signalet til mit eget Opbrud. Jeg havde fuldført mit Hverv og længtes efter Luft og Frihed. Over seks Aars Stillestand med regelmæssigt, ofte anstrængende Arbejde i en, især siden min elskede moderlige Venindes Død, begrænset Sfære, havde i Forening med den store Sorg, jeg havde gennemgaaet, men ingenlunde forvundet, lammet mine intellektuelle Kræfter og brudt det frejdige Ungdomsmod, der havde besjælet mig, da jeg kom fra Norge, og da jeg gik ind i den saakaldte Guvernante Stilling, der rigtig nok i Løbet af de seks Aar, jeg havde beklædt den, var undergaaet adskillige fremadskridende Modifikationer, men som jeg dog var fuldt og fast bestemt paa aldrig at genoptage. Skøndt jeg holdt, ja endnu den Dag i Dag holder af at undervise i de Fag, der særlig ligge for mig, kunde der dog i Efteraaret, 1839, ikke være Tale om yderligere Arbejde i den Retning. Jeg følte Trang til at kaste mig ud i Livet, til at se det under andre Former, til at stride med dets Opgaver, og jeg afslog derfor standhaftigt alle mer og mindre hædrende Tilbud, der bleve mig gjorte gennem min fordums Lærer og bestandige Ven, Professor Borring. Han vilde, da han hørte, at jeg var i Besiddelse af et lille nyoprettet Familielegat, absolut have mig til Paris, for ham al aandelig Udviklings Eldorado, han vilde have mig op til en højgrevelig Familie i Sverige, hvor jeg vilde finde en udmærket dannet Omgang, hvor mine Talenter (sic!) vilde blive paaskønnede, o. s. v., o. s. v. Det hjalp altsammen ikke. Min Hu og Tanke drog mig mod Frihed og Bevægelse, og jeg stolede trostigt paa, at Virksomheden, den uundgaaelige Betingelse for Livets Lykke, nok vilde findes. I mit fædrene Hjem, der jo nu kun var Opholdsstedet for de yngste Børn, som endnu gik i Skole, troede man, at jeg vilde genoptage min Plejedatter-Stilling i det, ved to Dødsfald, næsten opløste K.ske Hus, og se at bringe dette atter paa Fode. Hvor meget end Huset kunde trænge til en oplivende yngre Støtte, og hvor inderligt jeg end holdt af de kære Mennesker, der havde overvældet mig med Godhed fra min tidlige Barndom af: var jeg dog sjæleglad ved at vide, at der for Øjeblikket, saalænge den gamle Husbestyrerinde levede, ikke var nogen særlig Trang til min Nærværelse.

Jeg havde maaske den Gang kun gjort Skade ved at gribe ind i Forhold, der -- triste som de i Grunden vare -- dog i de sidste Aar havde faaet det Tilvantes Præg. Cassandra opmuntrede mig heller ikke til at blive. Hun havde selv forsømt at se Verden og at tumle sig i Livet, mens det var Tid. Om hun følte dette som en Fejl, véd jeg ikke. Men derimod véd jeg, at hun uden mindste Indsigelse, med den største Liberalitet understøttede mit Forehavende. At der laa en anden Grund bag ved, faldt mig dengang aldrig ind. Rigtignok blev jeg lidt underlig tilmode, da jeg en smuk Dag kom op til min Syjomfru, og denne forresten meget hæderlige Person spurgte mig, om hun ikke med det samme skulde tage Maal til min Brudekjole. Da jeg naturligvis svarede, at jeg intet Brug havde for en saadan, men at hun blot skulde sørge for at gøre min Rejsekjole rigtig varm og bekvem, sukkede hun dybt, og inden hun var færdig med sin Maaltagen, havde jeg faaet Historien til Livs om den smukke, gamle Herre, der altid fulgte os i Theatret og der alt i mangt et Aar havde holdt saa uhyre meget af mig, o. s. v.

Jeg var optagen af mine Rejseplaner, af Korrespondancer med Dr. Carl Schütz og hans Hustru, af Afskedstagen og alt det meget, der strømmer ind paa os, naar Forhold, der have bestaaet i en Aarrække, uigenkaldelig skulle løses, og jeg lagde selvfølgelig ikke mindste Vægt paa hendes Snak, som jeg bogstavelig lod gaa ind af det ene og ud af det andet Øre. Skøndt jeg ikke engang fandt det Umagen værd at modsige den, vidste jeg dog i mit stille Sind, at den galdt Kassandras Broder, ham, som vi i de lykkelige Tider, mens alle hans tre Søstre levede, endnu inden Johannas og Agathas respektive Giftermaal, havde kaldt vor Horatio,*) og som jeg i de sidste sørgelige Aar knap havde set uden paa det enkelte Besøg i Theatret.

Det var min gamle, hidtil altid hjemmesiddende Kassandras daglige Morgenbesøg i mit Kammer og store Omsorg for mig, der havde fremkaldt det, som det forekom mig, aldeles naragtige

---

*) Navnet var taget af Fru Gyllebourgs Novelle «Familien Polonius», og Brugen af fingerede Navne i den private og intime Kreds var vistnok, fra først af, en Efterligning af Camma Rahbeks bekendte Virtuositet i den Retning.

Rygte, hvoraf jeg dengang ikke tog mindste Notice, og som jeg — jeg tror ifølge et kvindeligt Instinkt — ikke omtalte til Cassandra. Jeg rejste jo desuden min Vej, og vidste alt af Erfaring, hvor hurtigt man gaar i Glemmebogen, naar man er borte, undtagen for de faa, der virkelig elske os. Deres Tal er aldrig Legio, men jeg kunde tilvisse, med taknemlig Glæde, tælle de to tilbageblevne K.ske Søkende iblandt dem.

3.

Bølgerne brusede i Køgebugt. Jeg var ved min Afskeds- tagen bleven overvældet med Gaver og Opmærksomheder af alle Slags, med Tilbud og Løfter, som jeg vidste, at jeg aldrig vilde komme til at gøre Brug af, men der dog glædede mig, som et Tegn paa, at man havde været tilfreds med min nu afsluttede Virksomhed. Der laa alligevel som et Bjærg paa mit Bryst. Hvor var dog Livet forandret fra de Dage, da vi under Johannas Forlovelsesstand havde siddet om det runde Bord i den kære lille Hjørnestue paa Nørregade, der nu beboedes af vildfremmede Mennesker! Hvor var de kære Skikkelser, som dengang samledes til aandelig Nydelse, til Meddelen og Given, Modtagen og Opfattelse af Kunst og Poesi: hvor var de dog splittede som Avner for Vinden! Hvor var Livets Usikkerhed og dets uhyre Alvor gaaet op for mig! Hvor lidt havde jeg dog udrettet i disse Arbejdsaar, der dog havde været meget stærkt udfyldte, ja undertiden meget strænge! Det var sandelig ikke blot Skilsmisssens Vemod, der fik mine Taarer til at strømme, da jeg, ombord paa Prinsesse Vilhelmine, gav de sidste Haandtryk, saa' Baadene fjærne sig og Københavns Taarne svinde i Horisonten. Paa Gensyn, lød det vel sagte inden i mig, medens dette Gensyn dog dengang syntes mig noget fjærnt og ubestemmeligt.

*   •   *   *

Men Bølgerne brusede i Køgebugt, og Bjærget løftedes fra Brystet, saa jeg atter kunde aande frit i den styrkende Søluft, der for mig altid har været og altid er vedbleven at være en legemlig og aandelig Universal-Medicin. Inden jeg ret vidste

hvorledes, var jeg i Lübeck, hvis gammeldags Udseende for noget over otte Aar siden, paa min første Rejse, havde moret mig saameget, og som jeg nu gensaa med ganske andre Følelser end dengang, da jeg endnu var «Barnet» under min moderlige Venindes Ægide. Dr. Carl Schütz stod paa Landingsbroen. Rejsevoغن holdt færdig til at modtage mig og mine Kufferter. Jeg tog da hurtigt Afsked fra min Duenna, en af min kære Kassandras mange Klientinder, der, for Anstands Skyld — som det, efter hin fjærne Tids Anskuelser, hed sig — havde fulgt mig fra København, og som skulde vende tilbage med samme Dampskib, samt med den gamle Hr. v. Rumohr, Forfatteren af en i hin Tid bekendt Bog, «Geist der Kochkunst», en gammel morsom Original, der af yderste Ævne havde søgt at underholde mig paa Rejsen, mens han beklagede, at min Ledsagerinde ikke forstod et Ord Tysk, og at han altsaa, for at have den Fornøjelse at tale med mig, var nødt til at være uhøflig mod hende. Paa Grund af den fremrykkede Aarstid var der ingen andre Damer ombord, og i det hele taget meget faa Passagerer paa første Plads. Da denne gamle længst afdøde Original ikke oftere krydser min Livsvej, vil jeg her fastholde en Ytring, der oftere vendte tilbage i det Brudstykke af en Biografi, som han, til Forherligelse af den omtalte Bog, efterhaanden meddelte. Den lød: «Ich bin unter dem Monde geboren, und ich bin Cosmopolit, aber durch dieses Buch bin ich ein Wohlthäter der ganzen Menschheit. Lesen Sie es ja, mein Fräulein, ehe Sie heirathen.» Mere end denne hans Ytring, som han, formodentlig for at jeg rigtigt skulde lægge den paa Hjærte, gentog adskillige Gange, interesserede det mig, at han, naar Samtalen gik istaa, eller han tog sig en Motion op og ned af Dækket, uafbrudt nynnede paa et dengang meget yndet Tyrolerthema, som Demoiselle Lichtenstein for nogle Aar siden havde bragt til København, og som jeg nu i lang Tid ikke havde hørt: «Was soll ich in der Fremde thun?» Det gav Genklang i min Sjæl.

4.

«Was soll ich in der Fremde thun?» Ja, det var virkelig et stort Spørgsmaal, paa hvis Besvarelse jeg hidtil aldeles

ikke havde indladt mig. Den gamle Hr. v. Rumohrs temmelig slet skjulte Nysgerrighed for at faa at vide, hvad jeg egentlig skulde i Tyskland,*) havde kun faaet det korte Svar: «Familiebesøg». Men da nu ogsaa min kære Rejsekammerat, begyndte at jodle paa Tyrolersangens Spørgsmaal og navnlig at vedblive med Omkvædet «und hier ist es so schön, so schön, blev jeg ked deraf og tillod mig en Bemærkning om, at Vejen mellem Lübeck og Hamborg just ikke kunde kaldes skøn. Min Led-sager lo deraf, men fik visselig Vejen til at gaa meget hurtigt for mig, idet han fortalte mig om sin Johanna, om sine Smaapiger, om hvor smukt der var i Bielefeld, om de store Bielefelder-Handelhuse, og samtidig udspurgte mig om københavnske Literatur-Forhold, som jeg dengang ikke var særligt inde i, og navnlig om Paludan Müllers Digtninger «Danserinden» og «Amor og Psyche», der begge havde banet sig Vej til Tyskland.

«Ja, det kan jeg forstaa, at disse Arbejder have gjort Lykke, og at man venter meget af den Digter, der har debuteret med Danserindens uforlignelige Vers. Men sig mig engang,» vedblev Doktor S., hvorledes hænger det sammen med Deres Begejstring for Svend Dyrings Hus? Den har virkelig forbauset baade Johanna og mig.»

Det Æmne førte os ind i en livlig Disput.

«De har ikke set Fru Heiberg spille Ragnhild; De har ikke set Svend Dyrings Hus paa vor kære danske Scene . . .»

«Nej, det har jeg rigtignok ikke,» afbrød min Modstander, «men jeg har derimod studeret Stykket, som De var saa god at sende os, meget grundigt, og jeg kan ikke forstaa, at selv det fortræffeligste Spil paa Eders fortræffelige Scene har kunnet dække dets Grundfejl, saa at De ikke har opdaget den.»

«Og hvad er saa dets Grundfejl,» spurgte jeg hurtigt.

«At Ridder Stig ikke bliver brændt for Troldom, eller hvis Digteren ikke vilde have Baalet, bliver saaret af Tage Bolt, saa at han faar en ulykkelig Ende, svarede Dr. S. «Er det ikke oprørende, at han, til Trods for al menneskelig og al æsthetisk

---

*) Det var ikke længer Baderejsernes Tid, og til Optagelsen i en Pensions-Anstalt har jeg formodentlig ikke syntes ham ung nok.

Retfærdighed, bliver lykosaliggjort med en elskelig og from Brud, i Stedet for at udsone sin Brøde mod Ragnhild? Det er dog ham, der er Skyld i hele Ulykken.»

«Jeg beder om Forladelse,» indvendte jeg. «Det er Fru Guldborgs afskyelige Stedmoder-Forhold til den første Hustrus Børn, der fremkalder Ulykken over Svend Dyrings Hus og giver os hele det store middelalderlige Billede i Kæmpevisens herlige Diktion.»

«Ja, Versene ere smukke, men Fejlene ere desuagtet lige fremtrædende. Det er galt, at have to Motiver i et Stykke. Er det Fru Helvigs Moderkærlighed, der ikke lader hende have Ro i Graven, eller er det Ragnhilds voldsomme af Runeæblet fremtryllede Kærlighed til Ridder Stig, der skal vække vor Sympati?»

«Hvor kan De dog spørge saa besynderligt? Er det ikke netop herligt, at de to Motiver gribe ind i hinanden, ja, bære hinanden, saa «at Spændingen vedligeholdes lige til den sidste Scene» . . .

«Ja, den sidste Scene,» afbrød Doktoren noget hæftigt, «hvor Digteren maa bruge en Deus ex machina for at faa en god Ende paa Ridder Stigs og Regisses Kærlighed, mens stakkels Ragnhild, der — som Fru Guldborg midt i sin Sorg højst ubetimeligt siger — er af adelig Æt, ligger paa Baare. — Nej, kære B., De bør helst tabe Processen med Anstand og indrømme, at det er Deres Begejstring for Fru Heibergs Spil og Deres store Forkærlighed for Hertz's Poesi og Rungs Musik, der har ristet Dem med Runer.»

Paa denne halv ironiske Maade vedblev Dr. S. at drage tilfelts mod Stykket, der Scene for Scene rullede op for mig og heldigt forkortede Vejen mellem Lübeck og Hamborg, dette de daværende Udenlandsrejsers kedeligste Stykke, som jeg i Efteraaret 1839 for sidste Gang passerede. Det gamle langsomme Rejsesystem med dets lange humplende Veje var jo ifærd med at vige for den nye Tingenes Ordning, som i Løbet af det næste Decennium paa Dampens Vinger skred fremad med ustanselig Kraft.

Mange Aar senere har jeg ved at gense Svend Dyrings Hus med forandret Rollebesætning maattet huske paa den ovenanførte

Samtale, og paa min Iver for at forsvare et Værk, der kun kan forstaas og vurderes af Den, der er fuldt inde i vore Kæmpevisers Diktion og Indhold, hvad den kære tyske Doktor til Trods for sin mangesidige Begavelse, jo umuligt kunde være.

Allerede i Lübeck havde Dr. S. spurgt mig, om jeg havde noget imod at gøre et lille Ophold i Göttingen, da han gerne vilde benytte den ham saa sjældnen givne Lejlighed til at besøge en Universitetsven, med hvem han havde nogle literære Forretninger. Dette Ophold, der ogsaa for mig havde sin Interesse, foranledigede en Sviptur ind i Harzen, og paa Grund af denne noget labyrinthiske Omvej, kom vi først ti Dage efter at jeg havde forladt København og havde taget Afsked med Havet, det frie, friske blaa Hav, mit eget elskede Element, til det gamle Bremen, hvor Borgermester Nonnens og Senator Ikens elskværdige Familier og Dr. S.s Søster, Luise, ventede os med Længsel, og hvor jeg første Gang i mit Liv gjorde en praktisk Erfaring i de store Forandringer, som nogle Aars Udvikling kan frembringe i en Bys og dens Beboeres Fysionomi. Store Blomsteranlæg og betydelige Udvidelser vare gjorte og bleve foreviste med Stolthed. De unge Piger, som jeg i 1831 havde været sammen med paa Senator-Ballet, vare næsten alle gifte og hjemfarne, ja nogle af dem havde alt Smaafolk i Vuggen, de Smaapiger, jeg havde kælet for og leget med, vare nu giftefærdige Frøkener, og Bremerhafnen, dette storartede Foretagende, hvis Begyndelse jeg havde set paa mit første Besøg, var i fuld Udskibnings-Travlhed og medrette en Genstand for de Bremeres taknemlige Beundring. Men det gamle Raadhus stod urykket; den gamle Gæstfrihed og Venlighed var uforandret, og jeg tilbragte et Par saa lykkelige og muntre Dage med gamle og nye Venner, der forresten alle vare mer eller mindre opgaaede i den nyopfundne Daguerreotypis Vidunderkunst, at jeg næsten troede, at jeg maatte være bleven forbyttet under Bloksbjærgbestigningen og under mine livlige Samtaler med min Rejsekammerat om dansk Poesi, om Baggesens og Heines skarpe Kommentarer over «Georgia Augusta», som Dr. S. fandt mere vittige end sandfærdige, o. s. v.

Men jeg var ikke bleven forbyttet, hverken under Bloks-

bjærgtaagen, der forresten var drøj nok, eller under den mig i lang Tid afvante, livlige Tankeudveksling. Jeg var kun vendt tilbage til den glade Modtagelighed af alle nye Indtryk, der havde karakteriseret min Barndom, men som i de sidste Aar i København aldeles havde svigtet mig. Om det var Bjærgrejsen eller Dispüterne, der havde bevirket denne Forandring, véd jeg ikke. Men vist er det, at et tungt Aag syntes løftet af mine Skuldre. Jeg følte mig atter Menneske blandt Mennesker. Lig andre befriede Fugle slog jeg med Vingerne og forsøgte at svinge mig opad, mens jeg med hele min Naturs medfødte Elasticitet begyndte paa et nyt og frejdigt Liv endnu førend jeg havde forladt den gamle Hansestad, for hvis daværende patriarkalske Liv og hvis gamle ærværdige Raadhus, som jeg gentagne Gange besøgte, jeg har bevaret en stor Forkærlighed. Jeg holder mere af den end af Hamborg og Lübeck tilsammen, og det vil maaske engang mere Børnebørnene, eller Børnebørnsbørnene, af de Familier (navnlig Nonnens og Ikens) der dengang viste mig en storartet Gæstfrihed, at læse om med hvilken Troskab jeg har bevaret Mindet om mine respektive Ophold i det gamle Bremen.

Det er kun, hvor Mennesket binder mig, at jeg stanser med mine Tanker. Derfor kan jeg nu ogsaa i stor Hast ekspedere den øvrige Rejse, over den kedelige preussiske Fæstning Minden*), der i 1806 havde overgivet sig uden Sværdslag til Franskmændene (en Skam, som dengang i 1839 endnu ikke var aftvættet) forbi den skønne Porta Westfalika, ind i det venlige lille Fyrstendømme Schaumburg-Lippe, hvorfra vi nærmede os den halvt paa Schaumburgsk, halvt paa Preussisk Grund beliggende kære Præstegaard, hvor vi skulde aflevere Tante Luise, der ventedes med Længsel af sin Fader og den kære lille Kreds, i hvilken vort Ophold dennegang desværre kun kan blive kort, da Oktoberferiens Udløb kalder Dr. S. tilbage til hans Embedsvirksomhed i Bielefeld, og jeg, efter den lange Adskillelse, begynder at længes efter min Barndoms højst trofaste Veninde,

---

*) Nu nedlagt som Fæstning.

Johanna, der ogsaa under de forandrede Livsforhold har beholdt Navnet «den skønne Islænderinde».

5.

«Was soll ich in der Fremde thun»? Spørgsmaalet var bleven stillet under Rejselivets Travlhed og Uro, og jeg havde affærdiget det som jeg bedst kunde uden at gaa nærmere ind paa det, thi at jeg havde modtaget en kærlig Indbydelse til et kortere eller længere Besøg hos mine Frænder i Bielefeld, blev baade af mig selv og af mine Nærmeste kun betragtet som en Overgang, en Hviletid efter de alvorlige Arbejdsaar.

Spørgsmaalets rette Besvarelse lod imidlertid ikke vente paa sig. Jeg skulde ad Veje, som jeg ikke havde drømt om, føres tilbage til det literære Liv eller rettere, til den Beskæftigelse med Literaturen, til hvilken min kære gamle Faders Opdragelse alt tidlig havde forberedt mig, det literære Liv, som endnu i hint Tidspunkt og mangt et Aar senere vilde have været en Umulighed for mig i København.

Det var nogle faa Dage efter min Ankomst til Bielefeld, mens vort i det hele taget skønne Rejsevejr var bleven afløst af Novemberrusk og Taage, at dette skulde gaa op for mig og skænke mig en, i mere end én Henseende nyttig og lærerig Virksomhed, som jeg endnu efter henimod 50 Aars Forløb mindes med Fornøjelse.

*

*

*

Til Trods for den Tid, som hans Ansættelse ved Gymnasiet og hans Privat-Informationer optog, var Dr. S. en mangesidig og ihærdig Literat. Paa den Velhagen-Klasingske Boghandels Forlag havde han i Forening med Professor Wolff alt fra 1836 begyndt Udgivelsen af Musée français, et Ugeskrift, der efter dets Plan ikke blot skulde optage et Udvalg af den bedste franske Literatur, saavel den ældre som den nyere, men ogsaa give Udsigter over dennes Udvikling og Skildringer af dens vigtigste Forfatter-Personligheder. «British Museum», der ligeledes udkom paa Velhagen og Klasings Forlag, behandlede den engelske Literatur paa samme Maade, og Arbejdet var da saa-

ledes fordelt mellem de to Udgivere, at Professor W. skulde levere alle de paa Tysk skrevne indledende Artikler og Forfatter-Biografier, hvorimod Dr. S., der boede i Bielefeld, hvor Boghandelen var, skulde sørge for de til disse indledende Artikler passende Udvalg af Digtere og Forfattere, for Korrekturer, o. s. v. At et Arbejde af den Natur, hvoraf navnlig Musée français gik overordenlig godt i Handelen og spredtes vide om paa hele det store, tyske Bogmarked, kunde bestaa uden Portræt-Illustrationer, kan man næppe nutildags tænke sig. Det var Ordets, Fremstillingens Tid, ligesom det nu er Illustrationernes. Om det læsende Publikum har vundet ved den Forandring, som disse halvhundrede Aar har bragt, skal jeg ikke kunne sige. Den var alt i Anmarsh med Daguerreotypens Opfindelse og udviklede sig under de mange bestandigt voksende og forbedrede Hjælpe-midler med rivende Hurtighed. Skade, at der ved Siden af det meget Gode og Skønne, der fremkommer paa Illustrationernes Omraade, ogsaa er bleven banet Vej for meget Uskønt og Grotesk, som, mildest talt, fordærver de Unges Skønhedssans og viser alle ideelle Forestillinger om Livet og Kunsten til Bloksbjærg. Det kan maaske en Gang imellem være noget dyrt betalt for et Øjeblikks Latter.

Dog tilbage til de literære Beskæftigelser i Bielefeld i Slutningen af 1839 og den første Halvdel af 1840.

Foruden dette Musée-Arbejde var Dr. S. i dette Efteraar ved at begynde Udgivelsen af «Teatro escogido»*), der efterhaanden bragte en smuk Samling af den rige og interessante spanske Drama-Literatur, i hvilken han som Calderon-Tilbeder og Lærer i Spansk var særlig vel bevandret. Hertil kom endnu Udgivelsen af en Samling franske Theaterstykker. Denne Samling, der udkom i ganske smaa, meget billige Hæfter, fik snart, vistnok paa Grund af Scribes dengang saa yndede Stykker, en rivende Afsætning. Den gik til Wien og Amerika, brugtes i Skoler og Dannelses-Anstalter, og kom ogsaa til København, hvor jeg har set Leveringer af den hos min senere Forlægger, Universitets-Boghandler, Cancelliraad Høst. Det første Stykke,

---

*) Udvalgt Theater.

der udkom af denne tilsidst meget store Samling, var «la passion secrète», der behandler en Dames hemmelige og lidenskabelige Børsspekulationer og de af disse Spekulationer følgende Forviklinger. Endnu i Halvtredserne mindes jeg at have hørt Heiberg omtale denne Samling med stor Anerkendelse. Det vilde være morsomt nutildags at besidde den fuldstændigt. Desværre er min, dels ved Udlaan, dels ved Bortgiveren til unge Veninder, der ikke vare i Besiddelse af alle Nutidens Hjælpemidler til Studiet af det franske Sprog, bleven splittet ad, saa at kun enkelte Bind af den i mit Bibliothek erindre mig om hin fjærne Tids uhyre Iver for Scribes og hans Medarbejderes Stykker. De enkelte klassiske Stykker, der optoges i den store Samling, bleve saa godt som slet ikke læste. I det mindste var Afsætningen af de «Livraisons», hvori de fandtes, overmaade ringe.

*

*

*

Denne ihærdige Udgiven af saa forskelligartede Ting, indbragte vel en Del, men den lagde ogsaa Beslag paa mere Tid end en kongelig Embedsmand i Regelen har at raade over, og naar man dertil føjer, at Dr. S. uafbrudt fortsatte de, under hans Ophold i København 1828—29 paabegyndte Sanskrit-Studier og Oversættelser, og gjerne vilde bjærge lidt Aftentid til hans elskede Beethovenske Sonater og Symfonier, saa er det jo rimeligt, at han kunde trænge til nogen Hjælp, til en saakaldt Amanuensis, der kunde paatage sig noget af det underordnede Arbejde og maaske efterhaanden gaa videre til det mere overordnede.

Jeg havde taget de herom i Breve løst henkastede Ytringer for Spøg, og paa vor Rejse, under vore interessante og morsomme Ophold i Göttingen, Bremen og den kære Præstegaard, var den Sag aldrig bleven nævnet. Der havde kun været Tale om den store Glæde, hvormed Johanna ventede mig og det Haab, som baade hun og hendes Husbond nærede, at vi paa tysk Grund og i deres eget Hus skulde gentage Vinteren fra 1828—29, den for os alle Tre uforglemmelige. Som om sligt lod sig gentage? Som om Tiden kunde skrues tilbage? Det kan den ikke, og

Held os, at den ikke kan, men at vi, med eller mod vor Vilje, drives fremad.

Og som et Skridt fremad maatte jeg virkelig betragte det, at jeg fra at være ingenting var bleven en anset og videnskabeligt uddannet Literats daglige Medhjælp. Saadant havde man for 50 Aar siden vist næppe kunne tænke sig i Danmark. Jeg tror heller ikke, at man ret kunde tænke sig det i Bielefeld, hvor man vistnok tog det givne Faktum som en udenlandsk, men ret interessant Kuriositet.

6.

Hver Morgen Kl. 6 mødte jeg i Bibliothek^{et}, hvor Kaffe-bordet alt stod dækket med den paa Spirituslampen kogende Kaffe og den høje Mælkekande. Ved det mig anviste Skrivebord havde Dr. S. alt Aftenen i Forvejen lagt min Del af Arbejdet tilrette. Dette Arbejde var af meget forskellig Natur. Der var Bøger, der skulde gennemlæses, der skulde gøres Forslag til Udvalg, Afskrifter til Trykkeriet, læses Korrekturen o. s. v. Dette gik nu ret godt med Fransken og Engelsken, i hvilke Sprog jeg var nogenlunde vel bevandret og for hvis Literaturer jeg nærede stor Interesse. Men da der blev Tale om at korrigere og hjælpe med til «Teatro escogido», gjorde jeg Indvendinger. Jeg havde alt i min Barndom lært lidt Italiensk, dengang da Huset paa Nørregade rustede sig til Romafarten, og skøndt denne Begyndelse ikke var bleven regelmæssig fortsat, havde jeg dog senere som Voksen taget en Del Timer i Italiensk hos en højst ejendommelig og meget begavet Jødinde, Sofie Levin, der, højt oppe i Firsindstyverne endnu glæder sig over at tælle mig blandt sine Elever. Men paa Spansk havde jeg aldrig tænkt, og jeg mindes ikke, at jeg i de to bogelskende og bogsamlende Huse, fra hvilke jeg er udgaaet, nogensinde har set en spansk Bog. Om Calderon og især om Heibergs Doktor-Disputats over ham, havde jeg vel hørt en Del, der nu dukkede op i min Erindring, men videre gik min Kundskab ikke, og den skulde da ikke hjælpe mig stort, skøndt den tilvisse bidrog til at vække min Interesse for det Sprog, der senere blev mig saare kært, og som dengang var et Mode-

sprog i Bielefeld, ikke for Damerne, der sædvanlig nøjedes med det franske Element, et Element, der trods alle Udtalelser i modsat Retning, dog havde gennemtrængt det daværende Tyskland, men for de unge Kontormænd, der, naar de kom til en vis Grad af Udvikling, sædvanlig maatte varetage de respektive Forretningers Tarv hinsides Atlanteret i de sydamerikanske Fristater. Disse fik nemlig en stor Del af deres Lærredsforbrug fra Bielefeld. For at undgaa Salg paa anden Haand var de daværende store Handelsherrer begyndt med at oprette Filialer i flere af de sydamerikanske Byer. Det var denne Omstændighed, der havde bragt Spansk paa Mode i det gammeltyske, men fremadstræbende, dygtige Bielefeld.

Det var vel ikke til det syttende Aarhundredes Dramatikere, men til det levende Sprog, der gaar i Handel og Vandel, at de unge Herrer, der skulde bestyre disse fjærne Filialer, syntes at trænge. Men da Dr. S. — som alt berørt — var en lidenskabelig Calderon-Elsker, havde han, mens han som Byens eneste Lærer i Spansk gav velbetalte Timer til de vordende Handelsherrer, faaet den Idé, at en udvalgt Samling af den berømte ældre spanske Literatur vilde være velkommen for hans Elever. Der blev da taget fat paa en saadan, og derved var det, at jeg, til Trods for alle i Begyndelsen gjorte Indvendinger, efterhaanden grundlagde den Kærlighed til det spanske Sprog og den spanske Literatur, som aldrig senere, hvormegit jeg end fik at gøre, har fornægtet sig og som endnu i den nyere Tids Frembringelser*) har skænket mig mangen fornøjelig Time, mangen interessant Sysselsættelse.

*   *   *

Dr. S. gik til sin Skolegerning paa Gymnasiet Kl. 8. Jeg blev i Regelen endnu en to à tre Timer ved Arbejdet, om end den kære Johanna en Gang imellem tittede ind ad Døren for at spørge om jeg dog ikke snart var færdig. Hun havde imens syslet i Barnekamret og længtes nu efter at vise mig sine Skatte,

---

*) Echegerays Dramaer, Percy Galdos sociale Romaner, Marios Sapatos lyrisk politiske Skuespil, o. s. v.

førend disse af de to Barnepiger bleve kørt op paa den smukke Bielefelder-Vold. Naar jeg saa, efter endt Morgenarbejde, kom ind, blev der sædvanlig en Jubel og en Glæde med den danske Tante, og aldrig har jeg i højere Grad følt Sandheden af Oehlenschlägers skønne Ord:

«Hvor der er Børn, der er en evig Jul,»

end i denne Vinter, mens København fulgte sin gamle Konge til Roskilde Domkirke, og med ham for bestandig skrinlagde hin patriarkalske Tid, under hvilken jeg var bleven opdraget og havde henlevet min første Ungdom. Det var et ganske andet København end det jeg havde forladt i 1839, som jeg genfandt i 1841. Dog herom senere. Nu tilbage til Forholdene i Bielefeld.

*

*

*

Johannas ældste Datter, min yndige lille Navnesøster, var alt 7 Aar gammel. Da hendes Moder var meget optaget af de mindre Børn, sluttede hun sig med Liv og Sjæl til den danske Tante, der efter Samraad med hendes Forældre ingen Betænkelighed havde ved at begynde paa den elskværdige lille tyske Piges foreløbige Undervisning. Det varede ikke længe, førend den lille Elev, med hvem jeg daglig syslede en eller to Timer, hang ved mig med den samme rørende Kærlighed, med hvilken jeg i min Barndom havde hængt ved hendes skønne Moder, og dette Forhold blev mig efterhaanden usigelig kært.

Naar jeg til de omtalte literære Beskæftigelser og den lille Benedictes Undervisning endnu føjer, at vi hveranden Løverdag havde en kun af otte Personer bestaaende Skakspeare-Forening, til hvilken jeg i det mindste forberedte mig meget alvorligt, og hveranden Løverdag deltog i en paa Omgang gaaende musikalsk Soirée, ved hvilken jeg rigtignok kun hørte til de nydende og aldeles ikke til de ydende, og at vi vare en Del udbedte i de saakaldte Thé-Selskaber: saa kan det ikke nægtes, at Tiden var temmelig stærkt udfyldt. Men der var Liv og Bevægelse i den. Der var ingen Anledning til at spørge: «Was soll ich in der Fremde thun,» thi Arbejdet var givet i fuldt Maal, men det givne Arbejde var baade sympathetisk og belærende.

Alt forenede sig virkelig i dette Tidsrum til et lykkeligt Samliv i den westfalske Provinsby. Mangt et kært Minde, manges fornøjelig Aften i Handelsfamilierne Krønig, Witgenstein og Velhagen, dukker frem i min Erindring. Det var mit første og, som Fremtiden skulde vise, ogsaa mit sidste Ophold i en stærkt udpræget Provinsby. Der eksisterede endnu ingen Jærnbane mellem den og Berlin. Den laa altsaa meget langt borte fra sin Hovedstad og kunde bevare sit eget individuelle Præg med sine skinnende Lærredsblege, sin yndige Bjærgkrans, sine Handelsmatadorers Pragtbygninger og det Omgangsliv, hvoraf jeg her i Flugten vil opbevare nogle Træk.

7.

Hvorledes gaar det til, at en Provinsby af anden eller tredje Rang kan have et langt mere markeret Særpræg end en Hoved- eller Residensstad?*)

Det beror vistnok paa, at den store By ikke afslutter sig i bestemte Kredse. I min Barndom udgjorde rigtignok Professorer, Studenter og alt, hvad der hørte til det Universitet, hvis Hovedbygninger endnu laa i Grus efter Bombardementets Ødelæggelser, en Verden for sig selv. Men København var heller ingen stor By i Begyndelsen af Tyverne. Den var — hvad jeg senere lærte at indse — endnu højst spidsborgerlig, i hvor stærkt den Holbergske Ragekniv end havde barberet den i det forrige Aarhundrede. I Slutningen af Fredrik den Sjettes Regering havde vel Indførelsen af Stænder-Institutionen og den nye Tids gradvise Fremrykken øvet sin Indflydelse, ogsaa paa de selskabelige Forhold, og man var begyndt at omgaas hvem man vilde, hvem man syntes om, uden mindste Hensyn til om Herrekjolen var sort, rød**) eller blaa.

Men anderledes forholdt det sig i Bielefeld. Handels-

---

*) De nuværende lette Kommunikationer ville efterhaanden udlette alt Særpræg, og ere jo alt godt paa Veje dermed. Det er en svunden Tid, hvis Erindringer jeg kalder tilbage.

**) Landmilitærets Uniform var dengang rød.

matadorerne og Købmændene, Embedsstanden, hvoraf de ved Gymnasiet ansatte Funktionærer udgjorde det overvejende Antal, Garnisonen med dens Officerer, som dengang vare uglesete i de rige Handelskredse, og hvis unge Løjtnanter derfor, naar Tjenesten tillod det, søgte deres Hovedrekreation i den kun to Mile bortfjærnedede Fæstning Minden: disse tre Elementer vare saa stærkt sondrede som det vel kan tænkes i et christent Samfund. Imidlertid førte dog Lærerforholdet undertiden til en Fusion af Kapitalen og det videnskabelige Element. Dette var i høj Grad Tilfældet med min Ven og Frænde, Dr. Carl Schütz, der ikke blot dengang var, men endnu i en temmelig lang Aarrække vedblev at være Byens mest populære og yndede Personlighed. Den Skønhed og det fremmedagtige Præg, der hvilede over hans fra Island komne og dog saa vidt i Syden berejste Hustru, hans store musikalske Talent, hans alsidige Dannelse og vidtstrakte literære Forbindelser, men fremfor alt de mer eller mindre bekendte og sagtens temmelig stærkt travesterede Historier om en stor Kærligheds og Udholdenheds Kamp, som han havde havt at bestaa for at faa denne Hustru: alt dette til sammen havde indhyllet dette Ægtepar i en vis poetisk Nimbus, der satte det udenfor alle Hensyn til hvem, der skal inviteres, hvem man skylder Gengæld, o. s. v. Man var altid glad, naar man kunde faa dem med, hvad der for Johannas Vedkommende ikke altid var ganske let, dels fordi hun til det yderste opfyldte sine Moderpligter, dels vel ogsaa fordi hun var en for idealistisk anlagt og for ualmindelig Natur til paa nogen Maade at kunne opgaa i det Selskabsliv, som hendes Nærværelse vel smykkede, men i hvilket hun, trods al hende vist Opmærksomhed og Hyldest, dog var og forblev en fremmed Figur, et Noli me tangere, hvis Interesser ikke laa paa det Omraade. Om hun ganske gik fri for de tyske Husmødres Kritik, skal jeg lade være usagt, men vist er det, at hun, skøndt meget yndet og respekteret, dog aldrig blev populær i den Grad som hendes Husbond.

Om disse forskellige Forhold havde jeg skrevet mangt et Brev til min kære Cassandra i København. Jeg havde fortalt hende om vore Shakspeare-Sammenkomster, ved hvilke enkelte

Scener, ja, undertiden hele Akter af den dramatiske Digters berømteste Værker bleve oplæste og kommenterede, om vore paa Omgang gaaende Koncerter og om den gamle, pudserlige Musikus, Kapelmester Pr . . . . , der ledede disse og producerede sine kvindelige Elever, forsaavidt som disse havde gode Sangstemmer. Ved denne Mand, der med sine smaa Naragtigheder og sin uhyre musikalske Iver endnu den Dag i Dag staar levende for mig, maa jeg ogsaa her dvæle et Øjeblik. Hvorledes han og hans Musikbegejstring og hans store musikalske Dygtighed var havnet i Bielefeld, hvor han som Syngelærer og Koncertleder i de højst begrænsede Vilkaar havde sit taalelige Udkomme: det véd jeg ikke. Men hvad der holdt ham fast dér, ja bredte sit Trylleskær af glad Forhaabning og af Kunstnerstolthed over hans ensomme Pebersvendeliv, det var den fikse Idé, som han havde, at han, netop han, skulde uddanne et musikalsk Vidunder, der vilde gøre Furore i Verden. Hvor ofte man end havde smilet af hans faste Tro paa dette Vidunder, fandt han virkelig en Del Aar senere sin Genstand i en hæderlig Købmandsfamilie, hvis Medlemmer alle vare musikalske, og mig bekendte fra en i Løverdags-Koncerterne meget yndet plattysk Vise: «Butthönichen, Butthönichen, was dejst Du in de Hof,» i hvilken mange forskellige Stemmer kom til Anvendelse, og hvis «Omkvæd: Butthönichen, Butthönichen, wie wird jes Dir ergehn,» endnu den Dag i Dag kan sætte mig i godt Humør ved sin forunderlige Djærvhed, der rystede vore Lattermuskler. Den af den gamle Kapelmester fundne Genstand var et tolv- eller trettenaarigt Barn, der senere blev meget bekendt under Navnet Sofia Cruvelli og en kort Tid glimrede som en af Stjærnerne ved den store Opera i Paris. Den gamle Kapelmesters Forudsigelser vare altsaa gaaede i Opfyldelse og hans uendelige Omsorg for itide at faa hende til Paris syntes virkelig at skulle bære Frugt. Men hendes Kunstnerbane ved Operaen blev kun kort. En fransk Adelsmand, Baron de Vigier, fik hende til at bryde sin Kontrakt med Operaens Direktør og flygte med ham til Bryssel, hvorfra hun som hans ægteviede Hustru fulgte ham til hans Slot i Normandiet. Dér skal hun, trods Diamanter, Kniplinger og anden Herlighed, have kedet sig

gyseligt. Baron de Vigier vilde nemlig aldrig tillade sin Hustru at besøge Paris, en By han stemplede som et Helvede for alle Ægtemænd. Maaske har hun fra det normanniske Slot, fra al den Luksus, der omgav hende, sendt mangt et Suk til den korte Berømmelses Tid, og maaske har hun dér med Tak erindret den gamle, tilvisse lidt naragtige Lærer, som havde opdaget hendes Talent, kælet for hendes Barndom og elsket hende og hendes Stemme med uudslukkelig Begejstring. La Cruvellis senere Skæbne, der førte hende til som Enke at synge ved Dronning Margueritas Hof i Rom, kan jeg naturligvis ikke her følge*), men den gamle Kapelmester, der døde, mens hans elskede Elev var paa sin Berømmelses Højdepunkt, skal have en lille Plads blandt de lyse og gode Minder fra Bielefeld.

* * *

Det var i Christiania, at jeg første Gang i mit Liv kom til at tænke over det, som senere døbtet «Kvindesagen» og navnlig over Mands og Kvindes Forhold til hinanden. I Bielefeld kom jeg ved rent tilfældige Omstændigheder, til at beskæftige mig med et Spørgsmaal, som senere blev en af det sociale Livs brændende Opgaver, nemlig Arbejderspørgsmaalet. Jeg vil her, efter et Brev til Cassandra, fastholde den Scene, der dengang stillede sig for mig som Skyggesiderne i den hæderlige, fremadstræbende westfalske Provinsby.

8.

Et Formalitets-Besøg fører mig til det store, rige Handelshus, der gentagne Gange har indbudt mig. Det ligger dér, straalende og skinnende. Forhaven er smukt anlagt, Stentrappen med sit blanke, messingbeslaaede Rækværk høj, Dørhammeren lyser som om den var af det pure Guld. Oppe i Hoved-Etagens Dagligstue

---

*) Som Enkebaronesse de Vigier har hun endnu i 1889 gjort Furore i Nizza til en Velgørenheds-Forestilling. Hun var tilvisse ingen ung Margrethe i Faust, men hun forstod at fortrylle sit beundrende og taknemmelige Publikum.

— hvad vi hos os vilde kalde første Sal — sidder en statelig midaldrende Matrone i en smukt udskaaret Lænestol, med Betræk af broget Møbelfløj, der spiller i alle Regnbuens Farver. Amerikanske Fugle flyve omkring mellem Ranker og Blomster. De tage sig ypperligt ud mod Damens svære sorte Silkekjole. Ligeoverfor hende sidde to nydelige Døtre i deres beskedne lyse Dragter. Begge ere de beskæftigede med at hække kunstige Punge til Julen. Papa skal have den klare, hvorigennem hans Spille-Guldstykker kan tage sig ud, og Broderen, der i Buenos Ayres forestaar en Filial af den store Lærredsforretning, skal have den tættere som en kærlig Hilsen fra Julen i Hjemmet. Moderen er ved min Indtrædelse i Stuen, ifærd med at læse højt for Døtrene. Det er en fra Engelsk oversat Fortælling om Godhed og Barmhjærtighed, som hun stanser i. Bibelen ligger paa Bordet med Guldsnit og skønne Billeder. Det store, fra Wien forskrevne Instrument staar opslaaet og venter paa, at den gamle Kapelmester, Byens yndede Syngelærer, skal komme og gennemgaa en Del af Programmet for den næste Løverdags-Koncert med de unge Damer.

Det er Billedet af den smukke Dagligstue i det rige Købmandshus, det gudfrygtige og gode Købmandshus. Men lige neden under denne smukke og hyggelige Dagligstue ligger Kontorerne. Der er intet Detajludsalg i Forretningen. Alt gaar i det Store. Som Rejsende staar det mig imidlertid frit for at bese Oplagene. Jeg faar Lyst til at benytte mig af denne Frihed og gaar derfor, efter at have taget Afsked med Husets Damer, paa egen Haand ned i den underste Etage.

I Gangen stanser jeg uvilkaarligt. Der lyder en højroestet Ordveksling ud til mig gennem den aabne Dør. Et stort Stykke skinnende Lærreds ene Ende ligger oprullet. En Mand i lang Kittel (den almindelige Væverdragt) med rødt uldent Halstørklæde om Halsen og Huen i Haanden demonstrerer ivrigt om at faa nogle Penninge mere for Vævningen af hver Alen end den gjorte Akkord berettiger ham til.

«Jeg kan ikke levere det. Vi kunne ikke leve deraf. Det er længe siden vi smagte Kød. Roer og Kartoffler, Kartoffler og

Roer, og det endogsaa om Søndagen. Jeg arbejder dog strengt og flittigt . . . »

Det var omtrent Indholdet af de ofte tilbagevendende Sætninger. Den rige Handelsherre forblev ubevægelig ved sin Pult.

«Jeg har min Pris, Lahrman,» sagde han, idet han saa' op fra en af sine lange Regninger. «Der er ingen, som tvinger Dem til at arbejde for mig. Men jeg giver ikke mere.»

Det var alt, hvad jeg hørte. Min Lyst til at bese de store, smukke Oplag af damaseret Dækketøj med indvævede Rhinprospekter, med Scener af bibelsk og verdslig Historie, var forsvunden. Jeg fjærnede mig sagte, uden at træde over Tærskelen paa det store Kontor, hvor Købmanden og hans Kontorister arbejdede ivrigt paa at forøge den alt ophobede Rigdom, det store Kontor, der laa lige under den elegante Dagligstue med de elskværdige Damer, blandt hvilke jeg havde følt mig inderlig vel tilmode, just fordi den Luksus, der omgav dem, havde sit bedste Smykke i Præget af noget Kærligt og Barmhjærtigt, hvis Skønhed overgaar alt, hvad der kan købes for klingende Mønt.

* * *

Det var denne lille Scene med Arbejdsgiveren og Arbejderen, der første Gang bragte mig til at tænke over det Spørgsmaal, der senere har affødt stærke Bevægelser i næsten alle civiliserede Lande, og som endnu venter paa en, baade for den første og for den sidste heldig Løsning. Jeg fortalte den ved Middagsbordet til Carl og Johanna, og ytrede tillige min Forundring over den rige, den i Selskabslivet saa behagelige Handelsherres bestemte Afslag til den fattige Væver.

«De gør bedst i ikke at tale om de Ting, kære B.,» sagde den gode Dr. S., da han havde hørt min Beskrivelse af det ovenfor meddelte Faktum. «Den Mand, der har en stor Børneflokk, vilde være aldeles ulykkelig, hvis Hr. N. tog Arbejdet fra ham. Ingen af de andre Handelsherrer vilde antage ham i deres Væverier.»

«Er han da ingen dygtig Arbejder,» spurgte jeg.

«En aldeles udmærket. Men Købmændene her have deres faste Arbejdspriser. Den ene kan ikke forandre dem, uden efter

Samraad med den anden. Naar Væveren ikke kan leve deraf — hvad der, hvor der kommer mange Børn, ofte er Tilfældet — saa drager han til Bremen, for med et Udvandrerkskib at gaa til Amerika. Dertil giver den Købmand, han har arbejdet for, ham i Regelen en god Hjælp i Penge. Det er Mennesket, det er den brave og barmhjærtige Mand, der giver af sin Overflod. Men de to eller tre eller fem Penninge mere for hver Alen, det er et Handelsspørgsmaal. Det har Indflydelse paa hans Priser, paa hans Handel, paa hans Laugsfællers Handel, og det er en ganske anden Sag. Tal endelig ikke derom. Bielefeld er i stærk Opkomst. Den er paa Vej til at blive en udmærket Fabrikby. Dette Spørgsmaal om Arbejdernes Løn er af kilden og vanskelig Natur, thi naar han faar noget, saa fordrer han mere og efterhaanden stige Fordringerne. Her er alt endnu fredeligt og godt. Rør ikke derved. Det kommer tidsnok.»

Med den Forklaring maatte jeg da foreløbig lade mig nøje. Men Spørgsmaalet og dets senere Udvikling blev af mig fulgt med stor Interesse og Deltagelse, og dette fra Bielefeld hentede Indtryk forarbejdede sig siden i en lille, under mit Ophold i Friedheim-Præstegaard paa Tysk skrevet Novelle, «die alte Lahrmann», en virkelig Person, Moder til Væveren i Bielefeld. Dog dette er at anticipere. Jeg maa endnu engang tilbage til Bielefeld.

9.

Der skrives nutildags saa ofte og saa meget om ulykkelige, eller om mindre lykkelige Ægteskaber. Til Variation vil jeg nu dvæle lidt ved et lykkeligt, der rigtignok paa det her skildrede Punkt er i sit første Decennium, men der forresten med de givne Præmisser kom til at staa sin Prøve i over 50 Aar, og i Forbindelse hermed maa jeg endnu engang omtale min egen Stilling, mit eget Forhold til dette Ægtepar.

Efter en munter Juleferie med mange Selskaber og for mit Vedkommende med en Del Hjemvé og megen Længsel efter min kære gamle Cassandra, havde jeg genoptaget det literære Morgenarbejde, det spanske Studium, der var begyndt at blive

mig en Nydelse (ved at lære et Sprog, der har en rig Literatur, gør man jo en Erobring i Aandens Verden) min Undervisning til min yndige lille Navnesøster og mit Aften-Samliv, naar Børnene vare i Seng, med Husets Frue, min Barndoms højtskede Veninde. Hun levede og aandede for sine Smaabørn og hendes Forhold til mig var hos hende, den moderligt anlagte Kvinde, bleven endel modificeret af hendes egen Ægtestand. Da hun var ni Aar ældre end jeg og altid havde betragtet mig som en yngre Søster, gik dette jo ganske naturligt til. I Virkelighed var jeg i hendes Hus den voksne Datter, der havde Privilegium paa at hjælpe Faderen med hans Ting og overhovedet Privilegium paa at hjælpe, hvor det behøvedes. Naar vi saa efter en for os begge paa højst forskellig Maade vel udfyldt Dag, sad ene sammen om Aftenen, kunde hun engang imellem spøgende huske mig paa Dorotheas Ord hos Göthe:

Wozu die Magd sich verphlichtet,

Treu zum liebenden Dienst, den soll die Tochter euch leisten,»

en Udtalelse efter hvilken hun gerne udbredte sig om, hvor meget jeg var bleven for hende og hendes Hus, langt mere end jeg nogensinde havde lovet under vort idylliske Samliv paa Holtehus. — Jeg svarede aldrig paa disse Ytringer, som hun mente saa godt. Men naar hun, med sin livlige Fantasi gik videre og fortalte mig, at jeg skulde blive hos hende indtil Hermann, hendes Husbonds yngste Broder, der fra sit Kunstnerhjem i München havde besøgt os i Julen, kunde hjemføre mig som Brud og hendes lille Benedicte være en af mine Brudepiger: da blev jeg vemodig, ja imellem inderlig bedrøvet. Jeg havde en skarp Følelse af, at alt dette var anderledes beskikket; jeg grebes af Hjemve efter Sundet, efter de hjemlige Forhold, og især efter at begynde paa Afbetalingen af min uindfrie Gæld til min gamle Kassandra, til hvem jeg skyldte saa usigelig meget. Men jeg gjorde dog aldrig Indsigelser. Alt dette laa jo endnu i det Fjærne, mens Arbejdet og Studiet udfyldte mit daglige Liv, der forskønnedes af de venlige, intelligente og sympathetiske Omgivelser, ved hvis Hovedfigur jeg, inden jeg føres ad andre Livsveje, endnu maa dvæle et Øjeblik.

*

*

*

Den gode Johanna, den skønne Islænderinde! Den poetisk anlagte og just ikke til tysk Husmoder opdragne Nordlands-Skikkelse! Hun kunde bogstavelig ikke tænke sig Lykken for Kvinden uden i Ægteskabet. Hun var selv lykkelig gift, skøndt hun vel engang imellem beklagede, at hendes Carls Tid var saa stærkt optagen og imellem frygtede for, at han arbejdede over sine Kræfter. Jeg har ofte spurgt mig selv om det ikke netop var disse Omstændigheder, der gjorde, at Forlovelsens brændende Kærlighed aldrig blev udslidt for dette Ægtepar, som det saa let og hyppigt sker dér, hvor et uafbrudt Samliv, en uafbrudt Iagttagen af hinanden, fører til Opdagelsen af Smaafejl, til en Svækken og Lammen af Følelser, med hvilke der skal holdes Hus og i hvilke Begrebet om Kedsomhed aldrig maa trænge, hvis de under Livets Løb skulle bevarer i deres ungdommelige Friskhed.

Under mit lange Liv har jeg naturligvis kendt mange mer og mindre lykkelige Ægteskaber, nogle ligegyldige og desværre ogsaa enkelte ulykkelige. Men intet af de førstnævnte har for mig i højere Grad end Johannas virkeliggjort Begrebet om Ægteskabets æsthetiske Berettigelse overfor Moralens Grundlov. Og med Erindringen om, at det er i Bielefeld, at jeg har kendt et fuldtud lykkeligt Ægtepar, afslutter jeg hvad jeg havde at fortælle om denne By, som jeg ofte har gensét paa flygtige Besøg, men i hvilken jeg kun i Vinteren 39—40 har ført et virksomt og fornøjeligt Arbejdsliv. Det blev afbrudt, langt tidligere end nogen af os havde tænkt. Der kom en Tid, da det for mig galdt om at drive og genvinde de tabte Kræfter. Den fører mig til Friedheim Præstegaard.

10.

Det var paa Dielen. Jeg gik op og ned for at faa mig en Motion i det øsende Regnvejr, der hindrede mig i mine vanlige Ekspeditioner paa Mark og Eng, ned til den i Weseren faldende Aa, der gennemstrømmede Præstens Marker, til selve Weseren, hvis Slyngninger og Bugtninger jeg holdt meget af, til vor lille Granskov og ud mod Weserbjærgene, hvis Glanspunkt, den

skønne Porta Westfalika, under nogle Ugers Ophold i den Schaumburg-Lippisk-Westfalske Præstegaard var bleven mig meget kær, ja næsten ligesaa kær som Udsigterne fra Holtehus over Sundet og Kysten havde været i min Barndom.

Det var paa Dielen, den store aflange, lerstampede Firkant, der uden for Vaaningshuset, hvis Indgangsdøre fra denne Side gaa ud til den, karakteriserer, eller i 1840 karakteriserede den westfalske Præstegaard og de større westfalske Bøndergaarde. Jeg begyndte at komme mig efter det forfærdelige Angreb af Halssyge,*) der i Foraaret 1840 havde bragt mig paa Gravens Rand. Enten denne var en Følge af den mig uvante Bjærgluft eller af alt for stor Iver i Tjenesten, saa er det vist, at de Bielefelder-Læger havde opgivet mig, da en berømt Medicinalraad fra Berlin, der tilfældigt opholdt sig nogle Dage i Byen, blev tilkaldt og foreslog en Operation, der skulde bringe Lufrøret i Orden. Den lykkedes til stor Fryd for Carl og Johanna, der havde været aldeles fortvivlede over den sikre Udsigt til at jeg skulde dø i deres Hus, fjærnt fra mit Fædreland og det blaa Sund, som jeg saa gerne vilde se endnu engang.

Operationen var lykkedes. Faren var overstaaet. Men den havde efterladt en Svagheds Tilstand, der var højst pinlig for min, hidtil saa kraftige og virksomme Natur. Lægerne havde foreskrevet Forandring af Luft og Omgivelse. Jeg havde hverken Mod eller Kræfter til at tage nogen Bestemmelse om Hjemrejsen til København og aldeles ingen Lyst til at præsentere mig nogensteds med mit højst ynkelige Udseende, for hvilket jeg formelig blev bange, da jeg første Gang, efter den gennemgaaende Krise, saa' mig selv i Spejlet. Det var under disse Omstændigheder, at Dr. S., efter forudgaaende Forhandling med mine Kære i København og da navnlig med min kære Kassandra, havde bragt mig og min lille Navnesøster til sin Faders Præstegaard i det lille Fyrstendømme Schaumburg-Lippe, den venlige mig ufor-glemmelige Præstegaard, paa hvis Diele jeg nu gaar op og ned, mens Regnen pidsker paa Taget af det over Dielen liggende Foderloft, og mens de, fra Marken hjembragte Kør, brøle i deres Baase.

* * *

---

*) Jeg forvandt det aldrig ganske.

Min lille Navnesøster kom springende fra Vaaningshusets Hoveddør.

«De venter paa Dig inde,» raabte hun. Tante Luise er ved at skænke The, og Bedstefader savner Dig. Kom bare!»

Dermed trak den lille Pige, der af hendes Forældre var med-given mig til Trøst og Opmuntring under min Landsforvisning, afsted med mig. Fra de mange Tanker om de underlige Førelser, der nu atter havde bragt mig bort fra alle de selvlagte Planer, fulgte jeg med hende ind til den lille, lykkelige Kreds, af hvilken jeg, uden rigtig selv at vide hvordan, under Navnet «die dänische Tante», «das liebe Dänenkind», var bleven et fast, ja, som det syntes, uundværligt Medlem.

11.

Der gives Perioder, som man i en Livsskildring meget godt kan overspringe uden at der derfor opstaar nogen Lakune. Der gives igen andre, hvor de rigt beskrevne Blade friste os til aandeligt atter at opslaa vore Pauluner i dem. Til de sidste hører det Aar, der nu ligger for mig.

*   *   *

Friedheim Præstegaard! Det blotte Navn bringer endnu mit Hjærte til at bæve af Glæde, af Vemod, af inderlig Taknæmmelighed! De tusinde Minder samle sig her til en Krans, hvis enkelte Blomster gerne hver for sig vilde gøre Krav paa Ihukommelse. Derpaa tør jeg alligevel ikke indlade mig. Den er jo dog, naar alt kommer til alt, kun en Station paa Livsvejen!

I mit første større Prosa-Arbejde «Thora» har jeg opbevaret en Del Smaatræk fra hin Tid. Skøndt selve Novellen er rent Fiktion i dens Handling og i dens to Hovedpersoner, de to paa saa forunderlig Maade adskilte Søkende, Thora og Harry, der genfinde hinanden i den tyske Præstegaard: saa er dog hele Staffagen og næsten alle Bipersoner hentede fra denne. Den var paa Nippet til at trykkes, da de Spændinger og Rivninger, der gik forud for og indledede den første slesvigske Krig, bragte

mig til, efter Samraad med min Forlægger, at tage Manuskriptet tilbage. Senere har jeg aldrig havt Lyst til at fremdrage dette Ungdoms-Arbejde, der næppe vilde kunne tilfredsstille de Fordringer, som det store Omslag i Literaturen nu stiller til den novellistiske Fortælling.

*

*

Det var kun en Station paa Vejen dette Ophold i Præstegaarden. — Naar jeg alligevel ikke kan affærdige det med den korte Beretning om, at det var et rigt og lykkeligt Aar: saa maa jeg først og fremmest bemærke, at Danmark, at mit dyrebare Fædreland, i 1840, var i fuld Fred og godt Venskab med Tyskland. Der kendtes hverken til Rivninger eller Spændinger. Tvertimod paatænkte der en Forbindelse mellem en, med det preussiske Kongehus nærbeslægtet Prinsesse, Mariane af Mecklenburg-Strelitz, og den danske Kronprins (Frederik den Syvende) en Forbindelse, der jo Aaret efter gjorde denne unge Dame til Kronprinsesse af Danmark. — I selve Tyskland var det et meget bevæget og tildels meget interessant Aar. Fredrik Vilhelm den Tredjes Død*) havde sat Slutstenen paa en Tidsalder, der, mens den i Virkelighed skrinlagdes med ham, dog ved hans Bortgang genopstod i Erindringens fuldeste Kraft hos de Gamle, der havde gennemlevet, for ikke at sige, gennempløjet dens stormfulde Begivenheder og talrige Omvekslinger med og under den nu hedengangne Konge. Ungdommen, og navnlig Universitets-Ungdommen, der under Fredrik den Tredjes Regering havde været fortvivlet over Slapheden og Reaktionen, og hvoraf en ikke ringe Del havde gjort sørgeligt Bekendtskab med Fæstningsarresten, lovede sig nu Guld og grønne Skove af hans Efterfølger, hvis smukke Taler og gode Løfter stod til at læse i alle Blade. Han havde vistnok de bedste Forsætter, men han manglede personligt Mod til at gøre de gennemgribende Forandringer, som man fordrede. Derimod kaldte han den ene Literat og den ene Kunstner efter den anden til Berlin og gjorde sig, især i Begyndelsen af sin Regering, meget populær ved den æsthetiske Inter-

---

*) Juni 1840.

esse for det aandelige Liv, for Videnskab og Kunst, som han ved alle Lejligheder lagde for Dagen. Ingen drømte dengang om, i hvilken Ynkelihood dette æsthetiserende Regimente skulde ende. Tvertimod. Alt var Liv og Bevægelse, alt var Haab og Glæde. Den fuldkomne Amnesti for alle tidligere politiske Synder bragte Velvære og Tilfredshed tilbage i mangan Familie, der havde lidt under de talrige Arrestationer. E. M. Arndt udgav sine «Wanderungen und Wandlungen», der formelig slugtes af den tyske Ungdom, Becker digtede lidt senere sin højtyndede og overalt i Tyskland gentagne Sang: «Sie sollen ihn nicht haben, den freien deutschen Rhein.» Vater Jahn, der nylig var kommen ud af sit seksaarige Fængsel, og som jeg selv har set i fuld Virksomhed paa Gymnastikpladsen i Bückebug, samlede atter Ungdommen til de Turnøvelser, som han antog for den bedste Forberedelse til en Krig mod Frankrig og — for fra de almindelig bekendte offenkellige Historier at komme til de huslige og lokale, der omgav mig — min gamle Præstemand, denne elskværdigste af alle elskværdige Oldinge, genlevede sit Universitetsliv i Jena, sit Ophold hos den berømte Griesbach, der var gift med hans Søster, og hvor han ofte samledes med Schiller, sine Besøg i Weimar og sit personlige Bekendtskab med Göthe, der kunde være noget kold og fornem, sin Stilling som Hovmester hos den nu regerende Fyrste i Bückebug: kort, hele den Tid, der præges af de to store Personligheder: Napoleon i den politiske Verden, som han i nogle Aar lagde for sine Fødder, og Göthe, Digterkongen, der gjorde større og uforgængeligere Erobringer med sin Aand end Napoleon nogensinde havde gjort med sine Vaaben, sin Taktik og sin Tapperhed, i den æsthetiske.

Alt dette var mig dengang nyt og fremmed. Den gamle Præst fandt derfor en stor Glæde i den Interesse, hvormed «das Dänenkind» lyttede til hans Fortællinger, mens disse, i Forbindelse med mine Vandringer og Udflugter paa Egnen, skænkede mig et rigt Stof for mine Breve til min kære Kassandra i København, der fulgte mig med hele den Omsorg, som man skænker en elsket Datter. Mit Liv koncentrerede sig for en stor Del i disse Breve, der bleve forelæste af Horatio for den gamle Søster, hvis Syn begyndte at svigte hende, hvad der ofte ængstede mig.

Med Efterretninger fra København kneb det derimod, skøndt jeg jævnlig fik Brev fra Cassandra. Hun havde i sin Ungdom kunnet skrive et godt fransk Brev, men paa Dansk var Pennen aldrig bleven øvet, og nu kom Vanskeligheden med Synet til, hvad der dog ikke hindrede hende i at udtrykke sin Glæde over mine Meddelelser, bede mig om at fortsætte disse, og, med den største Liberalitet, at sørge for, at jeg, skøndt jeg levede som Gæst, dog var i en fuldkommen uafhængig Stilling. Det er denne Uafhængighed, der har gjort Opholdet i den stille tyske Præstegaard til et højst interessant Stykke Rejseliv for mig. Nu da Alverden rejser, og da det ikke længere er nogen særlig Herlighed at gøre Udflugter til Thüringen, at besøge Weimar og Jena, hvor Familien Schütz havde Gæstevener, o. s. v., maa jeg naturligvis slippe dette Æmne, der let kunde blive trivielt, men vil kun bemærke, at jeg i et senere Liv, under langt større og omfangsrigere Rejser, ofte har maattet tænke over, hvorledes man dog kun lærer et Land at kende ved at leve i det, som om man var hjemme i det, ved at færdes med dets Befolkning og ved at deltage baade i dets praktiske og aandelige Liv. Det gjorde jeg virkelig i Tyskland, fra Maj 1840 til lidt ind i Juni, 1841, men at jeg, der paa de længere Ture altid var ledsaget af min søde, lille Navnesøster, senere tillige af hendes Onkel, Herman, kunde gøre det paa en saa behagelig og selvstændig Maade: derfor maa jeg altid takke min kære gamle, selvfornægtende Cassandra i København.

12.

Det var i stor Korthed om Rejselivet og Forholdet til København. Nu til Livet inden Døre!

Skøndt man i 1840 ikke længer læste Göthe saa ivrigt som i de første Aar efter hans Død, men tvertimod til daglig Lektüre holdt sig mest til de nyudkomne Skrifter og Læseselskabet i Bückeburg, saa var han dog i Virkelighed Præstegaardens Helgen og Patron, der ved alle Lejligheder blev holdt højt i Ære, og navnlig over for den danske Gæst, altid fremhævedes som en Digter, ingen anden Nation ejede Magen til. Et ret godt oljemalet Portræt af ham, som Præsten havde faaet i Brudegave af sin

Svoger Griesbach, og største Delen af hans Værker i de gamle Original-Udgaver, som nu, da der eksisterer den store Masse af forskellige Göthe-Udgaver, næsten ikke ere til at opdrive, fandtes i det saakaldte Rosenkammer, der med sit gammeldags Klavér og sine endnu mere gammeldags Stole og Kanapéer var overladt til mit private Brug. Dette Værelse, der paa mere end én Maade erindrede mig om Johannas og mit Madonna-Kammer paa Holtehus, havde en overmaade smuk Udsigt over Haven, der skraaede ned mod de langt lavere liggende Enge og Aaen, mod Weserbjærgene, der optog den Baggrund, som hjemme udfyldtes af Sundet og svenske Kyst. I Stedet for Madonna-Billedet, som vi havde sværmet for, saa' Göthes strænge, alvorlige Øjne og skarpe Profil, der dog mildnedes af et højst ejendommeligt Smil om de fyldige Læber, her ned paa den fremmede Fugl, der var ifærd med for Alvor at trænge ind i hans Helligdomme. I dette Værelse tilbragte jeg hver Formiddag et Par Timer med min lille Navnes Undervisning. Det var mig et saare kært og opmuntrende Arbejde, og hun udviklede sig herligt under vort fælles Ophold i hendes Bedstefaders Hus. Hvormegit end denne og Tante Luise forgudede hende, vedblev hun dog med hele sin Sjæls Inderlighed at hænge ved den danske Tante, og dette Forhold udviklede sig saa rigt og smukt, at hun lige til sit tidlige Giftermaal vedblev at være mig en dyrebar Veninde og gentagne Gange en trofast og elskværdig Rejsekammerat. Den elskelige Skikkelse, der havde arvet en Del af sin Moders Skønhed, hviler længst i sin tidlige Grav, og jeg tør ikke her opholde mig ved den vemodige Erindring om hende, som jeg andensheds har søgt at fastholde. Her kun et Ord om vort Undervisnings-System, der særlig gik ud paa, at der aldrig skulde indtræde Monotoni eller Kedsommelighed i Arbejdet. Det gælder om at være ny og frisk hver Morgen, men for at kunne være det, maa rigtignok de ydre Betingelser være nogenlunde gunstige, og fremfor alt maa ikke alle Discipliner være betroede til én Person. Uden at tale om, hvor umuligt det er, at denne kan være lige flink og fremfor alt lige egnet til at undervise i alle Fag, saa kan det næppe undgaas, selv for den begavede og

aandfulde Lærerinde, at hun slappes og trættes, naar hun Aaret igennem skal trave rundt fra den ene Disciplin til den anden, som Hesten i sin Trædemølle, og for Eleven vil det altid ske, at nogle Fag maa blive behandlede som Stedbørn, maaske netop dem, som denne har særligt Anlæg til.

Dog jeg har ingen Ret længer til at tale med om de Ting. Jeg mindes kun med Glæde de fjærne Dage, da Præsten selv læste Religion med sin lille Sønnedatter, Tante Luise overtog Haandarbejdet, Skolelæreren Regning og Skrivning, og jeg altsaa kun beholdt de Fag, i hvilke jeg virkelig var hjemme, i hvilke det var mig en Fryd at undervise og Barnet en Fryd at modtage den Undervisning, som vi ofte fortsatte paa Mark og Vang og som var os til gensidig Glæde og mig tillige til stor Opmuntring.

*

*

*

Præcis Kl. 12 mødte vi til Middagsmaaltidet, der, naar der ikke var Gæster, affærdigedes i stor Korthed. Med et «gesegnete Mahlzeit» gik hver til sit og der faldt en Fred og Ro over Huset, som betegnede den lange Middagshvile. Det var disse Timer, som jeg benyttede til i uforstyrret Ro at læse og skrive oppe paa mit Rosenkammer, til hvilket Göthes Portræt og Værker fængslede mig med en Magt, der havde noget trolldomsagtigt ved sig.

Fra først af var det Tante Luise, der, sig selv ubevidst, havde givet Anledning til, at jeg var kommen ind paa dette ivrige og alvorlige Göthe-Studium. Hun havde nemlig en Aften, da vi som sædvanlig sad om Thebordet og jeg, til en elskværdig Dame fra Minden, Mathilde Marquard, havde fortalt en Del om vore danske Digtere, gjort den Ytring, «at man for at forstaa Göthe absolut maatte være tyskfødt, og at han var og forblev en lukket Bog for Udlændinge.» Jeg hverken vilde eller kunde modsige hende, men i Gerningen har jeg modbevist hendes Ytring, idet jeg efterhaanden virkelig kom dybere og grundigere ind i den store Digter end den kære gamle Pige, af hvis stille beskedne Liv jeg her vil fastholde nogle Træk.

«Generer det Dig slet ikke med Göthes mange Elskerinder,» spurgte Tante Luise en Aften, da Præsten var ved sin Søndagspræken og lille Benedicte i Bückeburg med sin Onkel Herman, der, i Anledning af et af Fyrsten bestilt Arbejde, var kommen fra sit Kunstnerhjem i München, og nu nyttede Lejligheden til at gøre et Besøg i sin Faders Præstegaard, hvor han havde faaet indrettet et Atelier. Vi vare altsaa i det sjældne Tilfælde at være alene ved vore respektive Haandarbejder. Min venlige Værtinde havde uden Tvivl besluttet at nytte Lejligheden til at eksaminere mig om et og andet, som hun gerne vilde vide, men ikke rigtigt kunde komme frem med. Det var det gamle, for mange Kvinder, og særlig for de Kvinder, hvis Livsroman er afsluttet, udtømmelige, det gamle og dog evig nye Æmne om Hjertesager, som hun ad en Omvej søgte at indlede, idet hun spurgte:

«Generer det Dig ikke med Göthes mange Elskerinder?»

Jeg svarede ikke. Spørgsmaalet forekom mig besynderligt, thi jeg havde aldrig tænkt over den Sag, saa lidt som jeg i min Barndom havde skrullet over de Udtryk hos Holberg, som jeg ikke forstod og som man senere forbausedes over, at jeg kunde høre og læse ganske uanfægtet.

«Kan Du tilgive ham,» vedblev Tante Luise, «hans Forhold til Frederikke Brion?»

«Hun er bleven udødelig ved hans Kærlighed til hende,» svarede jeg noget tøvende.

«En daarlig Erstatning for et spildt, et ødelagt Ungdomsliv,» sagde Tante Luise, idet hendes Øjne fyldtes med Taarer og Hækletøjet sank ned i hendes Skød.

* * *

Jeg vidste, at den gode Tante Luise havde havt, hvad man i hin Tid kaldte en ulykkelig Kærlighed, et Begreb, som jeg tror nutildags er forsvundet af Verden. Det er om ulykkelige, harmoniløse Ægteskaber og uheldige Forelskelser efter Ægteskabet, at Dramaet og Fortællingen, der dog maa tage en Del

af deres respektive Stof fra selve Livet, dreje sig i det nittende Aarhundredes sidste Decennier, ligesom det var Kærlighed, enten den ulykkelige med dens tragiske Resultater, eller den kæmpende og udholdende, der ender med at krone vedkommende Elskende med den højeste jordiske Lykke: der udgør Dramaets og Fortællingens Nervus rerum i Slutningen af forrige og et godt Stykke ind i det nittende Aarhundrede. Saavidt jeg husker, er det A. W. v. Schlegel, der et Sted i sine Forelæsninger siger, at det er velbetænkt af vedkommende Dramatikere og Novellister at de lade Tæppet falde eller sætte Punktum finalis, saasnart Ægte-skabets Havn er naaet, og ikke gaa videre. Dog tilbage til Tante Luise, hvis tidlige Ungdom var falden i den krigerisk begejstrede Tid, da intet var saa stort og herligt som at have været med ved Waterloo, som at have fægtet under Blücher, der var Dagens Helt, og at bære Mærker af de Franskes Vaaben paa sit Legeme. Begejstringen var højst naturlig, men ogsaa den krævede sine Ofre, om end ikke i saa stort et Antal som dem, der vare blevne paa Sletterne ved Waterloo og Belle Alliance.

Tante Luise havde aldrig gjort fjærneste Hentydning til, at hun var et af disse Ofre. Det var jo ogsaa alt en gammel Historie, hvis korte og trivielle Indhold var bleven mig fortalt af hendes gifte Søster, Præstekonen i Gütersloh, der mente, at jeg burde kende den, for at den kunde tjene til Undskyldning for enkelte Særheder, som hun paastod, at Tante Luise laborerede under. Jeg havde aldrig mærket det mindste til disse. Det var først ved hendes Udbrud om Frederikke Brions Skæbne, at jeg kom til at huske paa, at hun, mens hendes Forældre endnu boede i Bückeberg, ved det nærliggende Badested Eilsen var bleven gjort Cour til af en ung, smuk Officer, der var bleven saaret ved Waterloo, og der vandt hendes syttenaarige Hjærte saa aldeles, at hun fuldt og fast troede hvert Ord, som han sagde til hende, naar han forsikrede hende, at han kun ventede paa sin fuldkomne Helbredelse for at anholde om hendes Haand hos hendes Fader, der — som Fyrstens forhenværende Lærer og daværende Hofpræst — stod i høj Anseelse ved det lille Hof i Bückeberg. Saa skiltes de og hun ventede. Det blev en lang, en pinlig Venten. Forældrene bleve opmærksomme paa Datterens

Sørgmodighed og søgte, efter at have udforsket hende, Oplysninger, der førte til det sørgelige Faktum, at Løjtnant v. M., alt førend han i Eilsen havde gjort Cour til den unge Præstedatter, havde været forlovet med en adelig Frøken, som han nu stod i Begreb med at ægte. Hvad der hos Luise S. havde vakt en dyb og inderlig Kærlighed, havde hos ham kun været lidt Tidsfordriv under Badeopholdet. Der var aldeles intet at gøre ved den Sag, som desværre havde efterladt et dybere Saar i stakkels Luisers Hjærte end det Løjtnant v. M. havde hentet paa Ærens Mark ved Waterloo. Om dette Saar end længst var lægt, saa havde det dog efterladt et ømt Sted, der ikke taalte nogen Berøring. Det var vistnok ikke med let Hjærte, at hun havde været Brudepige for hendes yngre Søster, at hun havde modtaget sine Brødres unge Hustruer, blandt hvilke den straalende Johanna, den skønne Islænderinde, i sin Faders Præstegaard, til hvilken hun nu efter Moderens Død syntes uopløselig bunden, og i hvilken hun under vort Besøg og navnlig under vort Vintersamliv var bleven saa oplivet af min, og vel især af sin lille Broderdatters Nærværelse, at det var et fælles Ønske hos Faderen og i Familien, at vi yderligere kunde slaa os til Ro.

*   *   *

«Kan Du virkelig tilgive Göthe hans Forhold til Frederikke Brion?»

«Han var meget ung,» svarede jeg, da Spørgsmaalet, som jeg vilde have omgaaet, blev gentaget, «hun var meget indtagende, og ingen af dem tænkte paa Fremtiden. Det er netop det rørende ved denne Kærligheds-Historie. Det er vel ogsaa derfor, at Mindet om den kunde bevæge den store Digter saa stærkt endnu i en fremrykket Alder, som Tilfældet var, da han kom til denne Episode af «Aus meinem Leben». «Kunde Du, kære Tante Luise, virkelig ønske, at han havde ægtet Frederikke?»

«Ja naturligvis,» svarede Tante Luise. «Naar det ikke var hans Hensigt, havde han aldeles ikke Lov til at gøre Cour til hende, til at vise hende sin Forelskelse. «Du maa dog indrømme, at det var uforsvarligt.»

Med det Udsagn begyndte Tante Luise at hække saa ivrigt som om det galdt Livet at blive hurtigt færdig med det paa-begyndte Arbejde.

Jeg taug, fordi jeg ikke ret vidste, hvad jeg skulde sige. Selv uden at tænke paa Tante Luisers egen Ungdoms-Kærlighed, fandt jeg det upassende at optræde som Forsvarerinde for den Digter, der, hvis han i hine unge Aar havde ægtet Sesenheims elskværdige Præstedatter, maaske og maaske ikke, var bleven en god Ægtemand, men ganske bestemt aldrig den Göthe, hvis Alsidighed, hvis forunderlige Indblik i Menneskehjærtets og særlig i Kvindehjærtets vildsomme Labyrinth, vi beundre.

Min Taushed havde givet hende Tid til at blive Herre over den Bevægelse, hvori hun var kommen, og hun gik nu lige løs paa sit egenlige Maal, idet hun, uden at se op, men i en spørgende Tone, sagde:

«Man mærker rigtignok paa Dig, at Du aldrig har elsket, ellers kunde Du ikke tage Göthes Parti mod Frederikke.»

«Jeg tror ikke, at jeg har taget hans Parti. Jeg tænker her kun paa Digteren. Da det er Sorgen, der avler de skønneste Kvad, og Kærligheden, der skænker det rigeste Stof, saa tror jeg fuldt og fast, at Göthes Samtid og Eftertid har Grund til at være taknemlig for den Livsførelse, der fjærnede disse To fra hinanden, og — tilgiv, at jeg siger det — jeg misunder Frederikke, at hun er bleven elsket af Göthe . . .»

«Og vilde taalmodig have fundet Dig i hendes Lod,» afbrød Tante Luise i en forbauset Tone.

Jeg kunde næsten ikke bare mig for at le. Der er Spørgsmaal, som det er lige saa umuligt at besvare, som det burde være umuligt at stille dem. Jeg forsøgte at give Sagen en spøgefuld Vending og sagde derfor muntert:

«Der er vist ikke mindste Fare for, at hverken store eller smaa Digtere falde paa at forelske sig i mig. Dertil er jeg vist selv for meget af en Digternatur, og Du véd nok, at det kun er Modsætningerne, der drage hinanden. Det kan man allerbedst bevise af Göthes forskellige Elskerinder. Jeg kunde skrive en hel Afhandling derom og bevise, at aldrig er den uhyre Modsætning mellem det mandlige og det kvindelige Elements for-

skelligartede Kærlighed fremstillet klarere end i hans Liv og i hans Skrifter. Men efter Dit eget Udsagn, kære Tante Luise, er der jo kun én Göthe i Verden. Som Menneske er han alt i henved 9 Aar*) død og begravet. Som Digter vil jeg (og mange med mig) altid hænge ved ham med den inderligste Taknemlighed. Vil Du kalde den Følelse Kærlighed, saa skal det staa Dig frit for, men saa maa jeg dog, idetmindste for mit eget Vedkommende, gøre Dig opmærksom paa, at han deler den med flere, thi man fører et særegt Liv med hver af sine Digtervenner, og man elsker dem, der have bidraget til vort aandelige Livs Udvikling, paa højst forskellig Maade.

Jeg troede at have klaret godt for mig. Men Tante Luise var ikke saa let at slaa af Marken. Hun var ihærdig og fortsatte sit Angreb:

«Altsaa har Du alligevel aldrig elsket i den virkelige Verden?» Med det Spørgsmaal rejste Tante Luise sig op og tilføjede halv-sagte: «Lykkelige, der ingen Sorger har havt.»

«Ulykkelige, vilde jeg svare, hvis det virkelig forholdt sig saaledes. Men da Du, kære Tante Luise, gaar mig saa haardt paa Klingen med Dine Spørgsmaal, maa jeg søge Undsætning hos den Digter, fra hvilken vor Samtale gik ud. Jeg holder ikke meget af Citater, hvor jeg tror at kunne klare mig selv. Men for hurtigt at kunne give Dig et kort, korrekt og sandfærdigt Svar, vil jeg dog her citere Natalias Ord til Vilhelm, da han spørger hende, om hun aldrig har elsket: «Nie oder immer.»

Tante Luise smagte lidt paa den Forklaring og sagde derpaa idet hun begyndte at sysle med Thebordet:

«Natalia er ret en kedsommelig Figur. Du er meget for livlig til at have mindste Lighed med hende. Men jeg forstaaer slet ikke en saadan underlig Kærlighed. Den kan jo dog ikke svæve om i Luften, men maa fæste sig til et eller andet Punkt paa Jorden . . .»

«Det gør den ogsaa, kære Tante Luise,» afbrød jeg, idet

---

*) Denne Samtale om ham førtes i Marts, 1841, og er gengivet aldeles ordret.

jeg lagde min Arm om den gamle Piges Hals og kyssede hende ret hjærteligt. «Jeg elsker Eder alle her i Præstegaarden. Jeg elsker det stille idylliske Liv, som vi føre. Jeg elsker denne Afveksling af Arbejde for Din kære lille Broderdatter og af stille Syslen med Pen og Bog oppe paa Rosenkammeret . . .»

«Og Dine lange Vandringer med min Broder Herman og lille Benedicte», afbrød Tante Luise, der langsomt men sikkert rykkede frem mod sit egenlige Maal.

«Ogsaa dem elsker jeg», svarede jeg halv vemodigt. Hun havde berørt en Stræng, der ikke var fri for at vibrere smerteligt. «Ogsaa dem elsker jeg», gentog jeg sagte, men jeg er jo længst fortrolig med Tanken om, at al denne idylliske Herlighed snart maa være til Ende. Vi drage jo hver af sine Veje, for at fægte med Livet, hver paa sin Maade, mens Du, kære Tante Luise, forbliver her i det skønne, lykkelige Hjem i Eders Præstegaard, om hvilket jeg alt nu kan sige og ofte i Fremtiden vil komme til at gentage: «Etiam hæc meminisse».

«Ja, Din Latin forstaar jeg ikke. Din Dansk ikke heller. Den vil jeg gerne skænke Dig. Men jeg tror dog, at det er rigtigt, om Du til de andre Goder, som Du saa venligt omtaler, ogsaa faar lagt det, at Du fra Grunden af lærer en ordenlig, solid tysk Husholdning. Jeg skal nok faa en dygtig og økonomisk tysk Husmoder af Dig, og det er bedst, at vi tage fat jo før jo heller.»

«I Danmark er jeg fød
I Danmark stod min Vugge,»

klang det kraftigt og mægtigt inden i mig. Men det kom alligevel ikke til nogen Forklaring med den gode Tante Luise, thi i dette Øjeblik kom Præsten ned fra sit Studerekammer, og lidt efter rullede Vognen, med de fra Bückebug Hjemvendende ind paa Dielen.

10.

Blandt de mange forskellige Mennesker, som jeg efterhaanden lærte at kende i den tyske Præstegaard, maa jeg her fastholde

---

*) Ogsaa dette skal erindres.

Mathilde Marquard. Hun var jævnaldrende med Tante Luise, var bleven konfirmeret med denne og boede, paa Grund af hendes Broders Garnisonering i Minden, i denne Fæstningsby, hvor hun, der alt tidligere havde produceret en Del, nu var bleven fast Medarbejderinde af et paa Egnen meget udbredt Provinsblad, «die Dorfzeitung». Hun var livlig og intelligent at tale med og havde under sine jævnlige Besøg hos Pastor S., ved hvem hun hang med en næsten datterlig Kærlighed, sat sig i Hovedet, at hun vilde gøre en tysk Skribentinde af mig. Det var den lille Novelle «die alte Lahrmann», der havde givet Anledning dertil. Hun havde rettet enkelte Danismer i den og foreslaaet mig, at jeg en Aften, uden at sige af hvem den var skreven, skulde forelæse den, hvad jeg ogsaa gjorde.

Den Forsigtighed var til ingen Nytte. Den kære gamle Præstemand kendte lige straks sit gamle Sognebarn, «die alte Lahrmann», en af Landsbyens Mærkeligheder. Han vidste ogsaa, at jeg særlig havde beskæftiget mig med den rare, gamle Kone, der en smuk Dag var kommen op i Præstegaarden for at faa Hjælp til at forstaa et halv paa Engelsk og halv paa Plattysk skrevet Brev. Jeg havde, da Præsten netop havde Konfirmander, paataget mig denne lille Ulejlighed og havde gennem dette Brev, der forresten tilsagde den gamle Moder en Hjælp af 5 Dollars, som Præsten nok vilde hæve for hende, faaet et Indblik i de Udvandrer-Forhold, som dengang beskæftigede hele Egnen og foraarsagede en Mængde Opbrud, især fra Fabrikbyerne. Dette var dog endnu ikke saa almindeligt som det senere blev. Det var vist især Udvandrerens Breve, der bidrog hertil, indtil disse i Aarenes Løb maatte stemme Tonen ned. Men nu lød det: «Kød to Gange om Dagen», i Stedet for hjemme kun at faa «Rüben und Kartoffeln», «Kartoffeln und Rüben». Det var jo en stor Herlighed.

Men den gamle Moder, die alte Lahrmann, græd bitterligt. Det var dog saa tungt, at Børnene droge saa langt bort. Hun havde holdt saa uhyre meget af den yngste Søn, der endnu var ugift. Nu fik hun ham vist aldrig mere at se, og nu talte ogsaa den gifte Søn, der var Væver i Bielefeld, om at bryde op og vandre ud. Det var saa svært at tænke paa.

Den gamle Kones Klager, hendes korte og jævne Beretning om hendes Sønner, havde hos mig vakt Erindringen om det rige Handelshus i Bielefeld, om Væveren, der vilde have nogle Penninge mere for hver Alen og om det mig givne Raad: ikke at røre ved de Ting. Paa disse Motiver byggede jeg den lille, til Egnen om Præstegaarden og til den ved Weseren liggende store Glasfabrik, Gernheim, knyttede Novelle, som Mathilde Marquard havde forelsket sig i og vilde have trykket. Hun fik det lille Manuskript og dermed var den Sag færdig.

Naar jeg har omtalt den Dame, der saa ivrig opfordrede mig til at skrive Tysk og den lille Arbejdernovelle, der havde den eneste Fortjeneste, at den var tænkt og skrevet et Par Aar førend Auerbach udgav sine berømte, af saa utallige Penne efterlignede Landsbyhistorier: saa er det fordi jeg gennem disse Fakta, har villet indlede et Par af de mange i hin fjærne Tid optagne Smaabilleder, der senere bleve benyttede i min første danske Novelle, naturligvis med den for Fortællingen nødvendige Modifikation, men som her gives i den oprindelige Simpelhed og den fotografisk nøjagtige Korrekthed, hvormed de, for de mange, mange Aar siden, bleve nedskrevne paa mit Rosenkammer i Friedheim Præstegaard.

I. Den første Drøm i Præstegaarden.

Hvorfra Du kommer og hvorhen Du farer?
 Ak, ingen Dødelig det véd.
 Hvordan Du dybt i Tankens Væld Dig klarer
 Hvordan Du Parcens Spind os aabenbarer —
 Hvordan? Mon Livet give vil Besked?

Det er en almindelig Tro eller rettere Overtro, at det, som man drømmer den første Nat i et nyt Hjem, skal have en Betydning for vor egen nærmere eller fjærnere Fremtid.

Jeg vilde gerne modsige denne Tro eller Overtro. Men det er mig umuligt. Min første Drøm i Præstegaarden drog et vidunderligt langt Ekko efter sig, og det var ikke blot i Foraaet 1841, da et pludseligt Opbrud af Weseren og dens Bi-

floder truede Egnen med Ødelæggelse, at dens Indhold syntes at gaa i Opfyldelse for mig.

* * *

Jeg var meget træt af Rejsen og sov straks ind. Da jeg vaagnede, fandt jeg mig staaende paa et løst Bræt, der drev omkring paa et oprørt Vand. Det var ikke Sundet hjemme, heller ingen af de smaa Søer, der som skinnende Ædelstene omgive København.*) Det var et Sted, hvor jeg aldrig havde været og hvor alt var mig ubekendt. Jeg følte dog slet ingen Angst. Det syntes mig, at der var noget, som jeg bestemt skulde udrette.

Brættet drev mod Land. Skøndt Bølgerne brusede om mig, landede jeg dog ganske fredeligt paa de mig senere velkendte Enge med Udsigten til Bjærgene og til Porta-Westfalika.

Jeg gik over Engene, gennem Laagen ind i Haven og op mod et uhyre Grantræ. Det var meget, meget større end det, hvorunder jeg senere ofte har siddet, og dog var det det samme. De store, runde Bænke stode om det. Jeg satte mig træt og stirrede ud paa de oprørte Bølger, over hvilke det skrøbelige Bræt nys havde baaret mig. Da saa' jeg med Et, at Vor Frue Kirke i København, som jeg vist aldrig kunde tage Fejl af, laa paa den anden Side af Vandet, langt, langt tilbage i Baggrunden, men dog saa tydeligt, at jeg kunde skelne Marmorfigurerne paa Frontispicen og Korset, der lyste paa Taarnet. Det Syn vakte baade Forundring og Glæde. Hvad Nød kunde vel times mig, naar jeg var i Nærheden af den mig saa kære Kirke? Da hørte jeg en Stemme, der kom fra Kirken, en kendt og dyrebar Stemme, hvis Raad og Trøst jeg saa ofte havde savnet. Den lød myndigt og stærkt i mit Øre:

«Red ham! Red ham! Skaan Dig ikke selv!» «Hvem skal jeg redde,» vilde jeg have spurgt. Men jeg fik ikke Ordene udtalt, førend jeg med Forfærdelse saa', at Vandfloden steg med rivende Hast og skyllede op over Engene. Landskabet omkring mig, der nys havde været smilende og blomstrende,

*) København var dengang endnu indesluttet af sine gamle Volde.

fik et vinterligt og trist Udseende, store Taagemasser væltede frem og dækkede alt, saa at jeg tilsidst kun skimtede det gyldne Kors, der blinkede over de store Vandmasser, som rullede op imod Grantræet. Jeg var staaet op paa Bænken. Angsten begyndte at gribe mig. Denne underlige, dødgraa Vandmasse var jo Jætternes Hav, saaledes som Thors Rejse til Jotunheim havde vist mig det i min Barndom. Men derude paa denne underligt blyfarvede Vandmasse, flød atter det lille Bræt, der nys havde baaret mig. Jeg holdt uvilkaarligt Haanden for Øjnene, jeg vilde undgaa Synet af de Vandmasser, der truede med at opsluge mig. I min Dødsangst følte jeg en spæd lille Haand, der klamrede sig fast til mig, og atter lød det myndigt og strængt: «Red ham, red ham! Skaan Dig ikke selv!»

I dette Øjeblik blev jeg med Et gennemglødet af en forunderlig Kraft. Træet, det uhyre høje Grantræ, var den eneste tænkelige Redningsplanke, thi Vandet steg og steg. Den lille fremmede Haand vedblev at omklamre mig, mens jeg, uden at ænse Anstrængelse eller Fare for at styrte ned, klavrede fra Gren til Gren, indtil jeg med den lille Ubekendte sad saa højt og sikkert, at ingen Fare kunde naa os. Mens Ødelæggelsen rasede om os, grebes jeg af en forunderlig Hjærteglæde. «Du skal være og blive mit Barn,» sagde jeg højt, idet mit Øje mødte det lille Væsens, som jeg holdt i min Favn. Da lød atter den kendte, dyrebare Stemme: «Vent! Først hjemme! Først under Korset! Vent!»

Endnu saa' jeg Korset paa Frue Kirke glimre over Vandmasserne. En uhyre Længsel efter at se den Skikkelse, der havde udtalt de bydende Ord, greb mig. Jeg vendte mig om efter den. I det samme brast Grenen. Jeg styrtede ned — og laa i min Seng, fra hvilken jeg, idet jeg for Alvor vaagnede, saa' Tante Luise forlade Værelset. Det var kun i Drømme, at jeg havde været saa modig og behjærtet. Det var kun i Drømme, at jeg havde hørt den elskede, længst i denne Verden forstummede Røst og adlydt dens Befaling, og det var heldigvis ogsaa kun i Drømme, at jeg var styrtet ned.

*

*

*

Digteren Ingemann fortæller, at han i nogle af sit Livs mest kritiske Øjeblikke blev paavirket af de, af hans døende Fader i Febervildelse udtalte Ord: «Bort fra Rælingen, Dreng»! Jeg kan med Sandhed sige, at de i hin Drøm til mig udtalte bydende Ord: «Red ham, red ham, skaan Dig ikke selv», i Aarenes Løb fik en vidunderlig Magt over mit Liv og min Handlemaade. Dog det hører ikke med til Stoffet for disse Blade.

*   *   *

2. Vogt.

I Præstegaarden var Vogt en vigtig Person. Han var nemlig vor levende Forbindelse med vor Hoved- og Residensstad, Bückeberg. Allerede den første Gang jeg saa' ham, fik denne Figur en vis Interesse for mig. Det var en Løverdags Morgen, da han taalmodigt stod paa Dielen og ventede paa at Tante Luise skulde blive færdig med sine Breve og Opskrifter. Denne første Interesse steg bestandigt, efterhaanden som jeg stiftede nærmere Bekendtskab med ham og han bragte mig mine Danmarks-Breve.

Det var en Mand af Middelhøjde, henimod de halvtred-sindstyve Aar, firskaaren, muskelstærk og med et Ansigt af en saa stoisk Rolighed, ja Ubevægelighed, at man ved at se paa det, uvilkaarligt kom til at tro paa, at det maatte være af Sten, hvad den brungraa Hudfarve syntes at bekræfte. Hans faste, ufravigelige Dragt var en hvid Lærredskittel, et Par korte sorte Bomuldsfløjs Benklæder med Knæspænder, mørkeblaa strikkede Uldstrømper, tykke klodsede Lædersko, i hvilke et Par store, massive, smukt forarbejdede Sølvspænder paraderede. Disse vare et Arvestykke, hvoraf han var umaadelig stolt. Det var nemlig hans eneste Erindring fra de gode Dage. Da Verden gik ham imod, og han fra en velhavende Gaardmand var sunken ned til at blive en saare fattig Husmand, der kun besad en daarlig Hytte med en Væv og en Kone, der uafbrudt arbejdede ved denne: da havde han beholdt dette gamle Arvestykke, til stor Forargelse for Konen, der mente, at Spænderne burde

sælges, saa at de kunde faa en Gris endnu til den de havde. Der faldt jo saa velsignet meget af'oppe i den velsignede Præstegaard, at man nok kunde baade fore og fede den. Men Vogt var ligesaa ubevægelig som hans Ansigt. Konen gnavede. Vogt lod som han ikke hørte det, eller hørte det maaske kun som et Tilbehør til Vævens Knirken, der ikke vedkom ham. Men hver Løverdag Morgen tilfredsstillede han sin eneste Forfængelighed, idet han, mens han ventede paa Dielen, stak en af Fødderne frem med det store, skinnende Sølvspænde. En stor, sort bredskygget Fløjlschat, der paa den ene Side var krampet op med et Baand, som Konen glattede og bandt om igen, hver Gang han skulde foretage sig sin ugenlige Vandring, samt en meget stor og solid Læderrandsel til de Breve, Aviser og Bøger, som han skulde hente i Hovedstaden, fuldendte hans Paaklædning, der forresten, paa de store Sølvspænder nær, er typisk for Husmandsbonden paa denne Egn.

For nogle visse gode Groschen gik denne Figur paa den bestemte Dag og til den bestemte Time, enten det regnede, fygede eller sneede, enten det var koldt, varmt eller glat, til Bückeburg, ikke blot Hoved- og Residensstaden i Fyrstendømmet Schaumburg-Lippe, men for Vogt tillige den eneste Hovedstad, som han kendte, det største og mærkeligste Sted i Verden. Han følte sin Værdighed og Vigtighed som Præstegaardens Ambassadør og overordenlige Gesandt til denne for ham mærkelige By.

Der gives Mennesker, der have det mindre heldige Talent aldrig at komme paa en grøn Gren, hvad Lejlighed der end tilbyder sig. Vogt hørte til disse. Han havde kunnet gøre sig sin ugenlige Gang til Byen langt mere indbringende, om ikke paa Penge, saa dog paa Levnetsmidler, Hør og deslige, hvormed den velhavende Gaardmandskone betaler rundhaandet, dersom han ikke havde havt den fikse Idé aldrig — hvormeget man end bad ham derom — at medtage Ærinde eller Budskab for nogen af Landsbyens Beboere. Det var hans Ære for nær! For Præstens, ja, det var en ganske anden Sag. Men Bønderne! Han havde selv ejet Gaard og Fæste! Han vilde ikke

være deres Knægt! De havde jo deres Bæster og kunde age til Byen, naar de gad.

Lige saa egensindig var han, naar Tante Luise, der baade var god og forsynlig, sagde til ham, at Vejret dog var altfor slemt i Dag, og at hun nok kunde vente til paa Mandag med at faa Bud. «Skader intet, Mammeselle, gaar i Dag.» Naar dette lakoniske Svar var udtalt, blev han staaende, indtil hun havde givet ham den vanlige Besked, som han altid udførte med stor Nøjagtighed.

Der havde nok været nogen Tvivl hos ham, om det ikke var under hans Værdighed at optage den danske Frøken paa sin Liste. «De fremde Dår», som han kaldte mig, hørte jo dog ikke rigtigt til Præstegaarden. Men da han første Gang saa' min Glæde over det Danmarks-Brev, som han bragte mig, og da jeg havde honoreret denne Glæde med et Par gode Groschen til Overbringeren, saa bleve vi meget gode Venner. Jeg besøgte hans Kone ved hendes Væv, hørte hendes Klager over Vogts Halsstarrighed med Sølvspænderne, der kunde sælges, naar han bare vilde, og saa endte jeg med at optage ham blandt mine Skitser fra Præstegaarden.

Ved overordenlige Lejligheder, som t. Eks. kørende Besøg fra Baroniet Wietersheim, fra Gernheim, den store Glasfabrik ved Weseren, Petershagen o. s. v., fungerede Vogt som Præstegaardens Staldmester, Rideknægt, Hushovmester og Inspektør, alt med den ham egne forstenede Værdighed og Højtidelighed. Kun en eneste Gang har jeg set ham gaa ud af sine Folder og glemme sine Sølvspænder. Men denne ene Gang har ogsaa givet ham et særligt Krav paa min taknemlige Ihukommelse. Det var under den pludselige, voldsomme Oversvømmelse i Foraaet 1841, denne Oversvømmelse, som jeg, næsten et Aar i Forvejen havde anticiperet i Drømme. Uden Vogt vilde mine vide Vandringer og ensomme Natursværmerier dengang sandsynligvis have taget en tragisk Ende.

Med denne eneste Undtagelse, uden hvilken disse Blade næppe vare blevet skrevne, var han altid den samme stereotype Figur. Han havde sin ufravigelige Stolthed at haandhæve, ikke blot overfor Bønderne, men ogsaa overfor Præstegaarden, som

han dog elskede saa højt han kunde elske noget, altid med Undtagelse af sine Sølvspænder. Men om at sove én Nat i den, naar det paa Grund af de omtalte kørende Besøg var bleven silde: Nej, derom kunde der rigtignok ikke være Tale! Det var jo som om han var bleven Tjener deroppe, som om han ikke længer var sin egen Mand, han, Vogt med sin Hytte, sin Gris, sin Væv, sin Kone — og Sølvspænderne, ikke at forglemme!

15.

Jeg kunde fortsætte disse Smaabilleder fra mit Ophold i den tyske Præstegaard og dens Omegn i en lang Række. Mangt og meget trænger sig frem og vil med. Men som Alt i Begyndelsen af Juni 1841, mindede mig om, at det var den høje Tid at bryde op, mens Legen endnu var god og kun Idyllens Blihed hvilede over de Forhold, der havde skænket mig saamegen Tilfredsstillelse, baade i den ydre og i den indre Verden: saa minder ogsaa Alt mig nu, i Foraaret 1889, om ikke at fordybe mig for stærkt eller for vidtløftigt i Skildringen af disse længst henfarne Skikkelser, der ligesom med Magt ville trænge sig frem og holde mig fast. Min kære, trofaste Cassandra har alt en Stund ventet paa mig. Breve fra min kære Moder, fra Venner og Bekendte i København fortælle mig, at det, siden den gamle Husholderskes Død, staar forunderligt i Stampe i den fra Verden aldeles tilbagetrukne K.ske Kreds, og at der, saavidt det udenfra kan skønnes, trænges stærkt til den yngre Støtte. Hver Gang jeg har læst den Slags Ytringer, begynder Luften i Tyskland at trykke mig. Det er ikke ganske uden Kamp, at jeg river mig løs. Tante Luise er saa lykkelig ved Tanken om, at jeg under hendes Ægide er ifærd med at blive en dygtig tysk Husmoder. Min dyrebare Barndomsveninde i Bielefeld begynder at længes efter at faa sin, mig betroede Datter hjem igen, og det er først, da Dr. Carl Schütz kommer til Præstegaarden for at afhente os fra det lange Besøg, at jeg faar Mod til at udtale i Aftenkredsen om Thebordet, at jeg skal og maa tilbage til det Hjem i Danmark, hvor jeg har hellige Pligter at opfylde og hvorhen ogsaa min Længsel drager mig.

Saasnart Ordet er udtalt, gaar alt lettere. Jeg vil selv bringe min yndige lille Navnesøster til hendes Moder i Bielefeld. Kommunikations-Midlerne ere i rivende Fremskridt. Det vil jo være en nem Sag at komme tilbage. Den Tanke bør mildne Afskedens Vemod.

*   *   *

Der er et Punkt ved Weseren, som betegnes af en Ruin, Windheim Kirke. Til denne knytter der sig det Sagn, at Carl den Store, da han, under en af sine mange Sachserkrige, var stedt i stor Fare af de forfølgende Fjender, havde lovet, hvis han frelstes, at bygge en Kirke til Ære for Guds Moder og til Tak for sin Frelse, paa den Plet, hvor Gangerhoven, idet den stansede, satte et Mærke i Stenen.

Ved Rhinen er der Sagn paa Sagn. Weseren har ingen Overflod paa saadanne, og det er maaske af den Grund, at dette smukke ensomme Punkt, hvor jeg første Gang lyttede til Sagnet om Gangerhovens Mærke i Stenen, var bleven mig overmaade kært, og at jeg ikke vilde forlade Egnen, uden endnu én Gang at besøge det. Og her blev det da, at jeg kom til at tage Afsked med den jævnaldrende, den i Kunsten og Poesien samstemmende Ven, som baade Johanna i Bielefeld og Tante Luise i Præstegaarden havde udset til min fremtidige Livsledsager. Men Idyllen er til Ende, og saa føres vi hver ad sine Veje, disse underlige, mærkelige Livsveje, som vi imellem tro, at vi selv vælge, men over hvilke der dog bestandig raader en Styrelse, hvis Maal og Hensigt vi end ikke ane.

16.

København i Sommeren 1841! Ja, det var rigtignok et andet end det København jeg havde forladt i 1839, mens vor gamle Konge endnu levede. Korsaren ligger paa Bordet i vor Dagligstue og Oppositionen, der havde været en temmelig spag, ja fast umærkelig Skikkelse under de sidste Aar af Fredrik den Sjettes Regering, havde nu faaet baade Næb og Klør. Der var alt megen Røre, megen Partitagen, megen Disputeren. Men der

var Liv i Papirerne, mens Beslaglæggelser hørte til Dagens Orden og man, langtfra at knuges af Situationens virkelige Alvor, kun greb det Morsomme, det Underholdende i disse Historier, som dog gennemtrængte Luften, selv i de fredeligste Huse. Naar Hertz'es bekendte Komædie, «Sparekassen», blev opført og Jakob Baadsmænd sagde til sin unge Principal: «Det skulde De ikke gøre, Hr. Rejersen», saa lo Parterret saa hjærteligt som om det selv havde sagt en af Korsarens skarpeste Vittigheder, og stemmede derved paa en Maade i med. Man vidste, at den af Digteren, nogle Aar tidligere i al Uskyldighed skrevne Replik nu anvendtes paa de mange Beslaglæggelser, som Rejersen paa Embeds-Vegne maatte gøre, disse Beslaglæggelser, der jo egentlig blot vare den ypperste Reklame for Oppositionens Blade, og da navnlig for Korsaren, der voksede, trivedes og udbredtes under Censorstokkens Slag.

Højest mærkværdigt var det, at den absolute Konge ikke kunde indse dette, men bestandig fordrede større og større Strængthed af den beskikkede Censor. Endnu besynderligere var det, at Kongen kunde afficeres i den Grad af den unge, jødiske Kandidats korte og fyndige Udfald. Man tænke sig Kong Christian den Ottende og Kandidat Goldschmidt stillede imod hinanden: Kongen i sin kraftigste Manddomsalder, med den absolute Myndighed, med sit Livs, sine Skæbners,*) sine mange Rejsers og Studiers Erfaringer, og den 21aarige Goldschmidt, der, især i Begyndelsen, stod ene, og der fra først af havde grebet sin satiriske Pen til at arbejde for det daglige Brød til sig selv og sine Nærmeste! Partiet syntes noget ulige. Men dog var det Kongen, der led og ærgrede sig, medens Goldschmidt, under og gennem disse Oppositions-Angreb, arbejdede sig frem til at blive en udmærket Stilist og en betydelig Skribent. Det var et almindelig bekendt Faktum, at Kronprinsen (Frederik den Syvende) i Modsætning til sin Fader, morede sig kosteligt over Korsaren, som han helst selv vilde have abonneret paa,

---

*) Han havde jo, under sin korte Kongeværdighed i Norge og ved sin Hjemkomst fra denne, været prøvet af alvorlig Modgang.

men som, for Anstands Skyld, nu en af hans Adjudanter maatte holde for ham.

*   *   *

Jeg var kommen hjem lige til at se Kronprinsens (Frederik den Syvendes) Indtog i København med den mecklenborgske Prinsesse og til at overvære nogle af de Festligheder, der fulgte paa denne Begivenhed. Af disse maatte Theatrets særlig interessere mig, der gennem Aarenes Løb havde bevaret det storartede Indtryk af Festforestillingen, den 6te November, 1828.

Det var et smukt og poetisk Æmne, som Hertz havde valgt til sit Feststykke. Men det var ikke som Elverhøj spiret frem paa dansk Grund, og selve det smukke Æmne indeholdt en Faldgrube for Stykkets Held som en Festforestilling. Hvorledes Hertz, den erfarne Digter og Dramatiker, var falden paa at gøre Fremstillingen af en saa lidenskabelig Hjemvé til nervus rerum i den Hilsen, der fra den danske Scene skulde bringes den unge, fremmede Fyrstinde, er ikke let at forstaa. Stykket indeholder imidlertid saa store poetiske Skønheder, saa mange heldige lokale Antydninger, at det, under gunstigere Forhold, vistnok vilde være slaaet an, og endnu den Dag i Dag læses det som et saare skønt og poetisk Led i det Drama- og Lystspil-Galleri, som Hertz har skænket vor National-Scene. Men i Juni, 1841, kunde det, til Trods for den skønne Poesi, den smukke, sympathetiske Musik og Fru Heibergs glimrende Udførelse af Helenes Rolle, ikke vinde Anklang. I Kongelogen saa' det bedrøveligt ud. Christian den Ottende, der skulde føre sin Svigerdatter ind i Logen, var bleven angrebet af en begyndende Aarebetændelse, den samme Sygdom, der omtrent 7 Aar senere lagde ham i Graven. Hans Læge havde ønsket, at han skulde blive hjemme fra Festforestillingen. Det vilde han paa ingen Maade. «Hvad vilde Folk sige», skal han spøgende have ytret. Hvad Folk sagde, véd jeg ikke, men det var et højst ynkeligt Syn at se ham, den smukke, kraftige Mand, slæbe sig ind i Logen og næsten segne ned i den for ham bestemte Lænestol. Det saa' just ikke ud som om Prinsessens Hjærte slog synderlig let den Aften. Der fortæltes i Byen, at hun, der nok ikke var og vist-

nok aldrig blev synderlig stiv i det danske Sprog, ved sin Hjemkomst fra Theatret havde sagt: «Jeg forstod meget godt Helenes Hjemvé, men jeg har ikke brændt mit Slør.» Dette er nu sagtens en af de mange Historier, der grassere i Publikum om fyrstelige og kongelige Personer, saalænge disse endnu have Nyhedens Interesse. Men det Visse af Sagen er, at saaledes som Forholdene var her, maatte det omtrent blive umuligt for den unge tyske Prinsesse at fæste fast Fod paa dansk Jordbund. Hendes Gemal forsømte hende aldeles og holdt fast ved sine tidligere Tilbøjeligheder, hvis Genstande stode saa dybt nede paa Samfundsstigen, at de ikke engang kunde afgive Stof for et Rivalitets-Forhold. Hendes Svigerfader, Kong Christian den Ottende, der fuldt og fast troede, at de begyndende Rivninger i Hertugdømmerne vilde svinde som Dug for Sol, naar blot Tronfølgen var sikret: ønskede inderligt, at nogle af det forrige Aarhundredes Hofhistorier skulde gentage sig. Men Tiderne havde forandret sig. Et Hof var ikke længer en strængt afsluttet Cirkel, indenfor hvilken der kunde voves adskilligt, og den unge, bløde, tilsyneladende saa ubetydelige Prinsesse, beviste i Forholdet overfor sin Svigerfader, at hun havde en bestemt Vilje, og at hendes moralske Renhed kunde modstaa baade de milde og de strænge Angreb. Enden paa de mindre hyggelige Historier blev den Skilsmisse-Akt, hvorved Christian den Ottende, da Prinsessen, der hvert Aar besøgte sine Forældre, havde afslaaet at vende tilbage til Danmark, erklærede Kronprinsens Ægteskab med Prinsesse Mariane af Mecklenburg-Strelitz for ophævet. Som Følge heraf kom den Brud, som jeg, lige efter min egen Hjemkomst fra Tyskland, havde set drage ind i København under Fester og Jubel (den sidste vistnok mere kunstig end virkelig) som fraskilt Kone, under Titel «Herzogin Lili», til at henleve Resten af sit Liv temmelig trist, men mildt og stille ved sin Faders og senere ved sin Broders Hof. Hun bevarede bestandig en stor Interesse for det Land, hvis Dronning hun havde været bestemt til at blive og skal — mærkelig nok — have holdt inderligt af Frederik den Syvende, med hvem det dog var hende umuligt at samleve.

*

*

*

Jeg har en levende Erindring af min kære Kassandras Udtalelser om Kronprinsens Giftermaal, da vi kom hjem fra Theatret. Vi lo ret hjærteligt af disse. «Hvorfor skal det nu netop gaa saa galt», spurgte hendes Broder, hendes eneste nærmere Slægtning, ved hvilken hun hang med hele sin lidenskabelige Sjæls Styrke. «Fordi det er begrundet i Forholdene», svarede hun ganske roligt, idet hun til Afbrydelse af videre Samtale, tog fat paa en af sine engelske Journaler. Jeg var opgaaet i Stykket, mens jeg skænkede Theen for hende og Horatio. Cassandra og Horatio! Det var de Navne, som de to kære Søkende i gamle Dage, i Slutningen af Tyverne, havde faaet af min længst bortkaldte moderlige Veninde, dengang da vi, førend Johannas Giftermaal, sad sammen i Hjørnestuen paa Nørregade med de mørkerøde Silkegardiner og den lille Altan. Ak, hvor var det dog længe siden! Og hvor vare vi alle forandrede! Og dog var Husets Grundlag det samme! Stor Kærlighed til Kunst, Poesi og Theater, det sidste i en saa forbausende Grad, at jeg imellem spøgende sagde, at den kære gamle Kasse paa Kongens Nytorv virkelig var den fjerde Hovedperson i vort daglige Liv. Det var Arvegods fra Holbergs Tid, sagde Cassandra skæmtende, og fortalte derpaa om sin Bedstefaders Komædie-Spil, som Holberg havde overværet.*)

* * *

København, 1841, 1842, 1843 og den største Halvdel af 1844! Ja, det var i alt det Ydre gode Aar for mig. Men de give intet synderligt Stof til Meddelelse, undtagen forsaavidt jeg kan tage det fra det offentlige Liv, fra Literatur, Kunst og Theater. Jeg fyldte min Stilling som Husets yngre Støtte, og det er jo altid en Lykke. Jeg var paa en Gang den husligt Styrende og Indrettende i den til saa faa Personer reducerede Kreds, og den hjemkomne Datter, det forkælede Barn, for hvis Skyld der atter skulde tages fat paa Livet, det forkælede Barn, der blev overvældet med Kærlighed, om det end engang imellem var et Tvistens Æble mellem Husets to Hovedpersoner, der bogstavelig

---

*) Se Tillæg til tredje Bog: Skjult Komædie.

kappedes om at tilfredsstille ethvert af mine Ønsker, forsaavidt dette kunde ske indenfor Begrænsningen af den lille, fastsluttede Kreds og ikke førte udad i Livet. Tilsyneladende havde Ingen af os større Ønske, end at Forholdene maatte forblive aldeles som de vare! Men det er nu netop det, som Livsforhold sjælden eller maaske aldrig gør!

17.

Paa dette Sted er der egenlig ikke noget at fortælle om os. Desmere ønsker jeg her at fastholde nogle Erindringer om hin nu længst skrinlagte Tid, da København fik sin italienske Opera med Rossi, Torre og Madame Forconi, og da denne frembragte en Begejstrings-Feber hos den finere Portion af Publikum, der virkelig holdt sig paa Temperaturens Højdepunkt et helt Aar, førend den begyndte at tage af og gaa over til normale Tilstande, den Tid, da der til Aftenunderholdninger blev givet udpillede Scener i fuldt Theaterkostume af ældre Stykker, der vare os yngre aldeles ubekendte, og om hvilke Heiberg parodi-erende skrev:

«De bedste Scener man have vil
Af alle de bedste Skuespil,
Og Kvintessensen i Kraft maa stige»,

den Tid, da det glade Københavns lystige Badutspring med Fester i Rosenborg-Haves bengalske Belysning og, lidt senere, med Anlæggelsen af Tivoli, efter Kongens og Carstensens Mening, skulde give Folket, Bladene, Oppositionen, ja selv Korsaren andet at tænke paa end at forlange den Konstitution, som Kongen maaske, naar han fik sig besindet, ikke var utilbøjelig til at give, men som han var fast bestemt paa ikke at lade sig aftvinge, og den Tid, da Heiberg, baade i sine «danske Lokalteter» og i sine «Intelligensblade», tog saa skarpt og træffende fat baade paa Figaro, Korsaren og Publikum, at man svor ham den Hævn, der vel maatte vente en Aarrække, fordi man dengang i Begyndelsen af Fyrrerne umuligt kunde komme den geniale og beundrede Forfatter af de nye Digte»,

særlig af «en Sjæl efter Døden», tillivs, men som derfor ingenlunde udeblev. Den var gemt, men derfor ingenlunde glemt.

Det er netop denne, de hidtil saa lidet kendte, offentlige Fornøjelsers Tid, der i København afgiver den forunderligste Modsætning til de uhyre alvorlige Forhold, der begyndte at gære i Hertugdømmerne og at tiltrække sig Mellemeuropas stadig voksende Opmærksomhed. Der er vel ingen Tvivl om, at der ogsaa i København dengang gaves Personligheder, som havde opladt Øje for det uheldsvangre Element, Regeringen med en fastslaaet, forunderlig Blindhed lod udvikle sig i Mag og Ro, som om det var noget, der aldeles ikke vedkom den. Men den, der vovede at udtale nogen Frygt for, hvad Følgen af disse Gæringer muligt kunde blive, blev afvist som halvforstyrret, og Pluraliteten af den højere Middelstand, den Stand, som dog i Længden udgør en stor Bys egenlige Kærne, tænkte hovedsagelig paa at more sig. Dertil gaves der rig Lejlighed.

*

*

*

Naar den, der i fuld Livskraft og under lykkelige ydre Vilkaar har levet i hin Periode, nu gennemgaar den i Erindringen, da findes der ved Siden af det meget Efemære, som man ikke rigtig véd om man skal le eller græde over, saa meget skønt og interessant, at det virkelig stempler den første Halvdel af Christian den Ottendes Regering som et æsthetisk Tidsafsnit, og foruden dette Blivende, der den Dag i Dag er vor ufravristelige Ejendom, forskønnedes og opmuntredes Livet af enkelte Fænomener, der lyse gennem Tiderne som straalende Fiksstjærner, skøndt de paa den Københavnske Himmel kun viste sig som forbigaaende Vandrestjærner.

Blandt disse staar af alle Liszt klarest for mig. Det var i 1842, at han besøgte os. Skønt alt dengang berømt, var han dog ingenlunde endnu den Europæisk-betagende Personlighed, som han senere blev. Men hans Spil rev med sig. Der var en Verden af Smerte og Jubel, af Fylde og Begejstring i hans Toner. Hans Instrument, som jeg tror, at han altid førte med sig, var under hans Hænder et fuldstændigt Orkester, hvori

ingen Stemmer, fra de højeste til de dybeste, fra de bløde og milde til de voldsomme og dæmoniske, manglede, medens det forunderligt besjælende Aandens Element talte igennem dem alle og bragte os, gennem alle Tilværelsens Faser, op til Guds Himmel, dér, hvor han, den senere saa forføngelige Virtuos, dog tilsidst havnede. Jeg tror, at jeg kunde blive hundrede Aar gammel uden nogensinde at glemme hans Spil eller hans Henvendelser til Publikum, naar dette, af de i en Urne kastede Themaer, skulde vælge tre til hans improvisatoriske Behandling, der atter rev os bort til Glemsel af Alt, uden hans Toner.

I en senere Livsperiode har jeg en eneste Gang i Tyskland havt Lejlighed til atter at høre Franz Liszt. Men jeg benyttede den ikke. Jeg var angst for at faa mit Indtryk fra hine Aftener i Fyrretyverne forstyrret. Der var sket saa meget i Mellemtiden. Lige fra George Sands til ham henvendte Breve*) og til de sidste Beretninger om hans Indvielse til Abbed og Forsagelse af al Verdslighed: havde jeg læst og hørt saameget om ham, at han stod for mig som en ganske anden Person end den, der havde begejstret mig i København, 1842. Dertil kom endnu, at jeg havde havt det Uheld et Par Gange at høre andre Piano-for-Virtuoser, der vilde spille à la Liszt, hvad der havde været mig saa ubehageligt, at jeg bogstavelig var flygtet derfra for at sænke mig i mine første Erindringer om denne mærkeligste og uforglemmeligste af alle de mange Musikere, hvis Toner have glædet mig i denne Verden.

*

*

*

Efter ham viste Clara Schumann sig paa vor Virtuos-Horizont. Hun vakte megen Sympathi i København og var en interessant Skikkelse, om hvis tragiske Frygt for — ligesom Beethoven — at blive døv, man undertiden erindredes, naar hun midt under en af sine mest pathetiske Præstationer, bøjede Øret ned mod Tasterne for ligesom at lytte til sit eget Spil. Jeg havde stor Glæde af at høre hende gentagne Gange, men — hun kom

*) I «Lettres d'un voyageur».

efter Liszt, og den store, den uudslettelige Begejstrings Plads var besat.

* * *

Ogsaa Jenny Lind, den svenske Nattergal, som hun senere døbtes, gæstede os første Gang i hine Aar paa hendes Gennemrejse til Paris, hvor hun — som det hed sig — skulde uddanne sig. Uddanne sig? Kunde hun da virkelig naa højere end naar hun i hine Aar sang Alices Cavatine af Robert af Normandiet? Efter Kenderes Mening fik hendes Stemme i Aarens Løb en endnu større Udvikling, men ihvor meget og ihvor ofte jeg end senere har beundret denne bløde, sympathetiske Røst, dette evigt Kvindeligt-Dragende, der udgjorde hendes Sangs og hendes Fremstillings Styrke: saa staa dog det første Indtryk af hende i 1843 i uudslettelig Glans. Naar hun i den nævnte Cavatine kom til de Ord: «Der bér en Moder for hans Held», strømmede Taarerne over mine Kinder og jeg følte mig i den Himmel, hvor der vistnok ogsaa var En, der bad for mig.

18.

I det foregaaende Afsnit har jeg et Øjeblik dvælet ved Skikkelser, der kom til os fra den vide Verden derude og som, efter at have straalet og begejstret en kort Stund, atter forsvandt. Baade Liszt og Jenny Lind syntes forudbestemte til at spille fremtrædende Roller i Europas store Kulturlande, og skøndt alle Geniers Fælleslod, «at deres Fødder, der skulle udbære dem, alt staa for Døren», vel ogsaa engang vil ramme dem, tror jeg dog, at det vil vare en Stund, førend man glemmer at fornye de velfortjente Laurbærkranse paa deres Mausoleer.

Men medens disse for os herhjemme flygtige Stjærner kom og svandt, og medens Modebegejstringen for Italienerne, hvis Operaer virkelig havde skænket os mangen oplivende og fornøjelig Aften, efterhaanden daledede og kun efterlod den virkelige Nytte, som de havde ydet vore egne Sangere og Sangerinder: var København saa lykkeligt selv at eje en Fiksstjerne af første Rang, der ikke blot kastede sin Glans over vor Nationalscene,

men baade ved sine saa højt interessante og sympathetiske Privat-Forhold og ved sin, ogsaa udenfor Scenen mærkeligt og alsidigt begavede Personlighed, fik en stor og heldbringende Indflydelse paa den aandelige og literære Udvikling herhjemme.

Johanne Luise Heiberg, som jeg kun i Forbigaaende har nævnet paa disse Blade, siden jeg i mit femtende Aar havde hørt hende tiltale Elverkrattets Taagebilleder, set hende tage den Ring, ved hvilken hun tror sig trolovet med Elverkongen og sluttelig synke ned for den rette, den levende og myndige Konge med det begejstrede Udraab: «o, Herrens Salvende, jeg kender dig»: Johanne Luise Heiberg, der havde udfyldt min første Kærligheds Plads og efter hvem jeg, under det lange Ophold i Tyskland, havde længtes i en Grad, som jeg knap turde skrive for de andre Kære: stod i Begyndelsen af Fyrretyverne ved det Kulminations-Punkt, paa hvis Højde hun skulde holde sig saa mærkværdigt længe, ja, lige til hendes Bortgang fra Theatret, men som netop dengang, til Trods for den stærke italienske Feber, der havde raset iblandt os, gjorde sig gældende i Publikums Begejstring over hendes Spil som Dina i Oehlenschlägers Drama af samme Navn.

Jeg havde fra Begyndelsen af meget imod dette Stykke. Min store Taknemmelighed mod Aladdins Digter, der bogstavelig havde indviet mit Liv til Poesien, min store Pietet for hans Navn og hans Personlighed, som jeg, hver Gang jeg kom i Theatret, saa' ved Siden af Thorvaldsens herlige Oldingskikkelse: kunde alligevel ikke hjælpe mig over det uhyggelige Faktum, at Dina, denne Dina, som Munthes Fædrelandshistorie havde lært os at kende som et «løst Fruentimmer»,*) skulde være Heltinden i et Drama, og jeg havde i vor lille Kreds, der — som alt berørt — fulgte vor National-Scenes Præstationer med meget stor Interesse og Ihærdighed, erklæret, at jeg, skøndt Fru Heiberg spillede Hovedrollen, ikke vilde se Stykket. Cassandra var af samme Mening, men Horatio gik hen til den første Forestilling.

---

*) Jeg havde rigtignok den Gang intet Begreb om, hvad det egenlig vilde sige, men jeg forestillede mig, at det maatte være noget meget slemt.

Ved sin Hjemkomst fra Theatret, forsikrede han mig spøgende, at han, hvis jeg vedblev min Vægring, vilde bruge sin faderlige Magt og Myndighed, og befale mig at gaa derhen, naar Stykket næste Gang blev spillet.

Jeg kom til at le, thi jeg havde hidtil, til Trods for det indtraadte Adoptionsforhold, egenlig ikke mærket det allermindste til denne faderlige Magt og Myndighed. Jeg forsikrede straks, i den samme spøgende Tone, om min ubetingede Lydighed. Cassandra trak paa Skuldrene, men vilde dog følge med, for — som hun sagde — at undersøge hvad der havde kunnet bevæge hendes kunstforstandige Broder saa stærkt, at han stillede en Fordring. Hans Jævnhed og Godmodighed i det daglige Liv overlod jo i Regelen alle smaa og store Bestemmelser til dette til hendes Afgørelse.

Saa kom vi da hen til at se Dina, det vil sige til at se Johanne Luise Heiberg i den Rolle, der til Trods for alt det meget, som hun alt havde præsteret og som hun endnu i en lang Aarrække skulde præstere, dog for Publikum har overstraalet alt det øvrige.

Begyndelsen af Stykket lod mig iskold. Den uhyggelige Talen om Giftflasken, der skulde forberede Katastrofen, kunde aldeles ikke vække min Interesse, og selv Dinas Fremtræden i anden Akt med Svigerinden og Barnet, til hvem hun fortæller Sagnet om de to blege Jomfruer, hvis Skygger svæve gennem Højby Kirke, vilde ikke rigtigt gribe mig, førend hun i Samtalen med Walter, og af hans Ytringer spores til at vise, hvad det er, der rører sig i hendes Sjæls Inderste og til at udfolde den Kraft, der bragte os — ikke blot bevægelige Folk som jeg og mine Lige — men hele dette ofte saa kolde og uforstaaende Publikum til at glemme alt og kun føle Digterens og Skuespillerindens Vælde i den for mig altid uforglemmelige Replik, hvormed hun, førend hun fjærner sig, affærdiger Walters prosaiske Personlighed:

«Foragt kun Poesi, Begejstringen!
Bortjag af Livet alt, hvad der er sjældent
Og æventyrligt, stort! Tag Jer til Mønster
Spidsborgeren og Bonden bag sin Ploug!

Lug alle Blomster ud af Livets Hauge!
 Slib Industriens Økse paa Jer Pande!
 Hug hvert et Frugttræ bort, som bar ej Brod!
 Saa Havre, Rug, Byg, Ærter overalt!
 Nedriv hver herlig gammel Ridderborg,
 Og byg en Faaresti, en Lo i Stedet!
 Pløj Kæmpehøjen bort, som staar paa Marken!
 Hvad skal vi ogsaa mer med Kirkerne?
 Med Taarnene? Sløjf Kirketaarnene!
 Man træffer dem i Krigstid dog med Bomber.
 Gør alting fladt og flaut og byg saa smukt
 Paa denne Slette Stræbsomhedens Alter!
 Saa har I virket som en sjælden Helt
 Og Tiden har ved Jer gjort Kæmpeskridt.»

* * *

Der var efter dette Udbrud af hendes inderste Væsen, ingen Dina, intet løst Fruentimmer, ingen Ulfeld og ingen Fædrelands-Historie mere til i Verden. Der var kun en begejstret og dejlig Kvinde, hvis Anskuelse rev os med sig, skøndt vi vidste, ak, vidste alt ved Slutningen af denne Replik, at de maatte føre hende til Undergang i den virkelige, den reale Verden.

At Publikum — dette Publikum, der i Regelen kun havde Øje og Øre og Begejstring for det Fremmede — spændte Hestene fra hendes Vogn for at trække hende hjem, har aldrig interesseret mig videre, thi hvad kan et Publikum ikke drives til, naar Gnisten først er fænget og Ildstrømmen vælter sig frem, uden at man véd, hvor den bærer hen? Lehmanns Fængsling havde fremkaldt lignende Demonstrationer, og Historien har tilstrækkelig bevist, at de i Regelen ere lige saa lidt at stole paa som Folketobens Begejstring for Brutus og Cassius i Shakspeares «Julius Cæsar».

Skønnere og bedre forkyndte Digteren Hertz Johanne Luise Heibergs Pris, naar han i sin yndige Notturmo, der blev sunget af Studenterne i hendes Have paa hendes 30te Fødselsdag, lod hende

«som Titania paa Thronen
 Til Sandhed stemple Illusionen,»

thi det var netop hendes Spils fortryllende Ævne: Hun gjorde Illusionen, Digtingen til fuld Sandhed for os. Det, der for den

Uindviede syntes fuldkommen Natur: det var netop den fuldkomneste Kunst; det var netop denne Kunsts inderste Helligdomme, og saa langt bortfjærnet fra alt det, der senere er bleven kaldet «realistisk Kunst» med Dagligstue-Scener, gengivne i plat Naturlighed, som Himlen er fra Jorden.

*

40 Aar senere paa Johanne Luise Heibergs 70de Fødselsdag har jeg hørt det samme skønne Organ, som dengang henrev os i Theatret, takke en Deputation, som fra Studenterforeningen kom for at hylde den store Kunstnerinde i hendes Hjem, har hørt den samme klangfulde Stemme i sin Tak dvæle ved Mindet om hin Aften, «da de friske, ungdommelige Stemmer glædede hende med at synge Digterens Ord om den Kunst, hvis Opgave det er at stemple Illusionen til Sandhed.»

Det var i 1882. Da var baade hun og jeg alderstegne Kvinder. Men som hun med synlig Glæde modtog de unge Musasønners Hyldest og derved mindedes om en af hendes skønneste Triumfer: saa følte ogsaa jeg den inderligste, den taknemmeligste Glæde ved i Aanden at gennemvandre det lange Galleri af Skikkelser, i hvilke jeg har set Johanne Luise Heiberg stemple Illusionen til Sandhed.

19.

Medens saaledes vor lille Kreds svælgede i dramatiske og musikalske Nydelser, gik det mindre godt med de til Forelæsning af de nyudkomne Bøger bestemte Aftener. Da min uforglemmelige anden Moder levede, havde det i Regelen været Horatio, der, naar vi om Aftenen samledes i Hjørnestuen med den lille Altan og de mørkerøde Silkegardiner, læste højt for Damerne. Nu var Turen kommen til mig, og det var mig fra først af en Ære og Glæde at røgte dette Hverv, mens Horatio hvilede i sin Gyngestol og Cassandra, hvis Øjne alt dengang begyndte at laborere under den Stær, der nogle Aar senere aldeles skulde slukke deres Lys, afgav den strænge Kritikus og Kommentator.

Det var under disse vore Aftenunderholdninger i Hjemmet, at jeg imellem med en vis Smerte følte det Svælg, som Tiden formaar at lægge mellem Naturer, der dog i mangt og meget ere beslægtede. Jeg opdagede snart, at de Fordringer, der stilledes til vor Lektüre, vare højst forskellige, og at meget af, hvad der glædede og morede mig, kun vakte Kedsomhed eller, hvad der var værre, Forargelse hos mit lille Auditorium. Og dog vilde dette absolut kende og høre det Nye. Det gik nogenlunde med Heibergs nyeste Værker, skøndt allerede hans Intelligensblade vakte mangt et Anstød. For at undgaa saadanne, tilegnede jeg mig efterhaanden en vis Færdighed i at lempe Læsningen efter Tilhørerne og overspringe, hvad jeg forudsaa ikke vilde kunne have Interesse for disse. Med «danske Lokalteter» og den Slags mindre Ting, der udkom i Hæfte- eller Blad-Form, gik det i Regelen altid godt. Ja, selv Heibergs nye Digte, der vare udkomne, mens jeg endnu var i Tyskland, gled, belyste af Martensens Rescension i Fædrelandet af «en Sjæl efter Døden», igennem med Interesse, men da jeg begyndte paa Adam Homo, dette mærkelige Værk, der faldt ned til os i Fyrrerne, vakte allerede den første Sang en saadan Indignation og en saadan med Næb og Klør væbnet Kritik af Cassandra, at jeg besluttede ikke at gaa videre med Forelæsningen, men blot løseligt efter egen Gennemlæsning af hver Sang at fortælle dens Indhold og citere nogle af de skønne Steder, hvorpaa Digterværkets første Del har saa overvættes stor Rigdom. Og hvad var det saa, der havde bragt den første Sang under en saa beslaglæggende Censur? Det var ganske uskyldige Ting, der ikke indeholdt det mindste Stof til de Anker, der længere hen i Bogen virkelig kunde gøres. Det var kun de to Fakta, at Heltens Fader, Pastor Homo, i sin Prædiken paa Juledag aldeles glemmer, at han staar paa Prædikestolen for at tale om Livsvilkaarene og Brødsudsigterne i Danmark og — værre endnu — at de tre Præster, der fungere som Faddere til Helten, de tre Præster, blandt hvilke Herredets Provst befinder sig, paa Julemorgen ere i en fremmed Kirke for at overvære en Daabshandling, i Stedet for at prædike Julens Evangelium i deres egne Kirker, for deres egne Menigheder.

*

*

*

Alt saadant overser et poetisk Gemyt, der kun tænker paa Digterens Idé og med Glæde følger ham i de forskellige Sidegange og Labyrinth, gennem hvilke han fører os for at naa sit Maal. Men Cassandra var opvokset og opdraget i det attende Aarhundredes Rationalisme og Realisme og vilde paa ingen Maade honorere de Veksler, som Digteren trak paa hendes Opfattelses-Ævne af hans Fremstillinger. Saa blev — som alt sagt — Adam Homo lagt ad acta, endnu førend Heiberg havde skrevet sin belærende og tilrettevisende Kritik i Intelligensbladene. Paludan-Müller var ikke Dagens Helt i Begyndelsen af Fyrrerne. Han havde været det i høj Grad. Han skulde atter blive det. Men i 1842 stode hans Aktier kun lavt, og hans store og geniale Værks første Del havde ladet Publikum enten iskoldt eller dumt-kritisk, saa at Heiberg med Føje kunde sige i sine Intelligensblade, at «Adam Homo havde faaet et syndigt Navn og en syndig Modtagelse.»

Da senere under Krigsaarene de to sidste Dele af dette Værk udkom, var den Kulde og det Mishag, hvormed første Del var bleven kuert, vejet for en bedre Temperatur. Utallige Penne kom i Bevægelse i Anledning af det omfangsrige Arbejde, der fører os fra Heltens Vugge og fra hans Daab gennem Livets mange Veksler, gennem hans Forvildelser, hans Lutring i Kærligheden til Alma, hans Troskabsbrud o. s. v., lige til hans Død og Begravelse, ja, ind i en temmelig katholsk Opfattelse af det andet Liv, og jeg, der lige fra Begyndelsen af havde interesseret mig levende for dette Værk, ejer endnu en lille Cyklus af Breve, hvori jeg forsøger at klare Værkets Betydning som et tilvisse strængt, men lærerigt og underholdende Billede af en Tidsalder, som jeg delvis selv havde gennemlevet, og under hvis sidste Periode jeg ofte havde maattet tænke paa Göthes Ord:

«Die Masse köntt Ihr nur durch Masse zwingen.»

*

Var det gaaet galt med Forelæsningen af Adam Homos første Del, saa blev Viktor Eremitas store Bog Enten-Eller, hvis mange Tankelyn vakte en ikke ubetydelig Sensation i København, aldeles ubrugelig for os. Dér hjalp ingen Udpillen af

enkelte Steder. Jeg kunde aldeles ikke magte det mig fremmedagtige Stof, og da Horatio ved at blade i Bogen, havde stødt paa Overskriften: «En Forførers Dagbog», brød han uden videre Staven over den, mens baade han og Cassandra frabad sig al videre Forelæsning af den. Selvfølgelig naaede jeg ikke til den anden Dels Ægteskabs-Æsthetik, og det var først en Del Aar senere, da ogsaa denne lille lykkelige Kreds var opløst, at jeg paa Frederiksberg, i mit Jomfruburs Ensomhed, kom til at beskæftige mig grundigt med den, ikke længer anonyme Søren Kierkegaard, der om han end hverken blev Religionsstifter eller fik Danmarks gejstlige Stat omdannet efter sit Hoved, dog frembragte et Røre og en Gæring i Gemytterne, der har virket langt, langt ud over den store Ensomes korte Levetid. Der mangler sagtens meget i, at jeg har gennemstuderet alt, hvad han har skrevet. Jeg blev heller ikke en af de Kvinder, hvis Hjærne han forstyrrede med urigtig Opfattelse af Selvforsagelsens Principet, skøndt dette i nogle Aar greb mig stærkt. Men han fik tidlig hos mig en stor Modvægt, thi fra 1847 af begyndte den Martensenske Klarhed, saaledes som denne, til Eksempel, fremtræder i hans Prædiken «hvad det er at bede i Troen», at faa Magt over mit af store Sorger og vanskelige Forhold trykkede Sind, og i Belysningen af denne aandelige Klarhed maatte det ofte Uklare og Tunge hos Søren Kierkegaard efterhaanden vige. Desuagtet skylder jeg ham meget, ja saare meget. Har jeg end aldrig været blandt hans fanatiske, sværmeriske Tilhængerinder: saa har jeg heller aldrig nedladt mig til at raljere med løsrevne Ytringer af hans omfangsrige Værker eller med enkelte af den ensomme Grublers Paradokser, hvad der en Tidlang var bleven temmelig almindeligt. Hans Død satte Punktum for denne Tendens. Man grebes af det uhyre Alvor, der gaar igennem hans Tilværelse. Man kan med Sandhed sige, at han faldt som en Martyr for sine Idealer, og at han faldt paa Pladsen uden at vige. — Dog dette er at anticipere, thi hans Død indtraf først i 1855, og jeg maa, førend jeg, til Afslutning af denne Bog, gaar over til min Kassandras kære Brudstykker af Familietraditionerne, endnu engang tilbage til den første Halvdel af Fyrerne.

Mit Jomfruburs Ensomhed! Hvilket Dyb af Smerte, hvilken Rigdom af aandelig Nydelse ligger der ikke gemt i disse simple tre Ord!

Det var i Anledning af Søren Kierkegaards Værker, at jeg i Forbigaaende kom til at udtale dem, og jeg fastholder dem et Øjeblik som den stærkeste Modsætning til den Livsstation, fra hvilken jeg i dette Afsnit skal til at bryde op.

Thi dette Ophold i det K.ske Hus, der indeholdt saa mange Betingelser for et lykkeligt Samliv, blev ogsaa kun en Station paa Vejen, en smuk og fornøjelig Station med megen æsthetisk, musikalsk og Kunst-Nydelse, men heller ikke mere. Der manglede, midt i det Gode, noget meget Væsenligt.

Ensomhed og det af og med de enkelte ensomme Timer følgende Samliv med Gud i Naturen og i mig selv: disse hellige Goder, der kom til mig i de senere strænge Forsagelsens Aar: det var de store Mangler i det af alle ydre Forhold begunstigede Tidsrum, efter min Hjemkomst fra Tyskland i Forsommeren 1841 indtil dette Tidsrums Afslutten i Efteraaret, 1844. Jeg var bleven et Verdensbarn, jeg tror, at jeg tør sige et skikkeligt og nogenlunde pligtkært Verdensbarn, men da jeg hverken af Naturens Haand eller af den tidlige Opdragelse var anlagt til at være et saadant: saa følte jeg, til Trods for de lykkelige Forhold, der omgav mig og der forkælede mig, en Tomhed, som hverken Hjemmets Smaapligter, der jo ikke optog megen Tid, eller vore talrige Theater-, Koncert- og Kunstforenings-Besøg i Forening med andre æsthetiske Nydelser, kunde udfylde. Det var langtfra, at jeg selv tilfulde opfattede Grunden til denne Tomhed. Jeg havde, under de tidligere Livsførelser endnu ikke klaret for mig selv, at den rette aandelige Vederkvægelse maa udvælde fra vort eget Indre, naar vi lade Tankerne strømme paa Papiret eller fastholde dem under Rhytmens bestemte Love, og at al Tilegnelse af Andres Tanker, hvor rig og skøn, hvor frugtbringende, ja uundværlig den end kan være, dog aldrig i Længden vil kunne række os det forfriskende Bæger, der kun iskænkes os under Kamp og Arbejde.

Den skønne Idyl i den tyske Præstegaard, som jeg ofte mindedes med vemodig Glæde, havde ikke kunnet fængsle mig, og Tante Luises Iver for at uddanne mig til en praktisk-dygtig tysk Husmoder havde blot paaskyndet dens Afslutning. Det Opbrud, der ingenlunde faldt mig let, var, efter min inderste Overbevisning, absolut nødvendigt. Forholdene i Hjemmet og især min, fra jeg kan huske af, dybt rodfæstede Fædrelandskærlighed, der alt i Norge havde udtalt sig med saa stor Bestemthed, ja, undertiden med saa hensynsløs Uforsigtighed, gjorde mig det til en uafviselig Pligt, skøndt jeg tilvisse dengang ikke drømte om de sørgelige Spændinger og Rivninger, der snart skulde udvikle sig mellem Danmark og Tyskland. Jeg har ofte velsignet det som et stort Held, at jeg brød op i rette Tid.

Ganske anderledes forholdt det sig med Adoptivdatterens behagelige og af saa mange misundte Stilling, hvis store Goder jeg nød og paaskønnede med den inderligste Taknemlighed, men som dog i enkelte Øjeblikke bragte mig til at huske paa Ragnhilds Ord, da hun paa sin Flugt ser tilbage paa den rolige Tilværelse i hendes Moders Hus, om hvilken det hedder:

«Jeg havde fuldt op af alt, var hædret i min Stand,
 Var jeg hungrig, spiste jeg, var jeg tørstig, kunde jeg drikke.
 Den Stilling var god, men Liv var det ikke,
 Saa lidt som Kærets det sumpede Vand
 Har et Liv mod Havets ved den brusende Strand.»

Disse Følelser vare dog forbigaaende og kom heldigvis aldrig til at gribe ind i det Samliv, der i høj Grad syntes at tilfredsstille os alle Tre. Men i Foraaret 1844 begyndte vor kære Horatio at skranke og dermed vare de gode og rolige Dage forbi. Det var et Hjørteonde, paa hvilket han efter Lægens Udsagn havde baaret i lang Tid, og som ogsaa maaske i længere Tid havde generet ham, men som først nu i det tidlige Foraar, 1844, syntes at antage en foruroligende Karakter, som dog Ingen af os opfattede som farlig eller livstruende. Han vilde selv aldeles ikke vide af at være syg. Han vilde vedblive at være som ellers i det daglige Liv. Han vilde ogsaa fortsætte sine Kunstydelser og forøge sin skønne Kobberstiksamling, som det var

ham en Glæde og Stolthed at forevise: kort, han vilde leve, skøndt et ulægeligt Onde langsomt, men ubønhørligt skred fremad.

*

*

Erindringen om de mange skønne Kobberstik, der saa ofte i vort daglige Liv bragte os til Udlandets forskellige Maler- og Kunstscoler og til Fortællinger om hans Ungdoms glade Rejseminder, bringer mig her et Øjeblik til at dvæle ved en Begivenhed, der lagde et højtideligt Sørgeflor over det glade København, en Begivenhed, der, mens den følte dybt af Høje og Lave, dog særlig rystede dem, som havde kendt Thorvaldsen i Rom, og dér havde samlevet med den store, den altid barnlig glade Kunstner, Danmarks Stolthed og Ære. Blandt disse var den kunstelskende og kunstforstandige Horatio, der med sin Svoger, sine Søstre og «den skønne Islænderinde», for hvilken han, som saa mange andre, havde sværmet, havde tilbragt Vinteren 1826—27 i den evige Stad. Han havde bevaret Minderne fra hin Vinter i en Fylde og Friskhed, der, da Thorvaldsen endelig havde slaaet sig til Ro i København, fornyedes hver Gang han saa' eller talte med den herlige Oiding, hvis imponerende Skikkelse, kendt, æret og elsket af alle, smykkede København i hine Aar, og som vi, navnlig paa vore mange Theaterbesøg, vare vantede til at se og beundre ved Oehlenschlägers Side.

*

*

*

«Han er død,» lød det sagte og hviskende i Parquettet, hvor vi, Søndagen d. 24de Marts, sad for at se det nye Stykke. Man havde et Øjeblik haabet, at det kun var en Besvimelse, der havde bragt ham til at synke sammen paa den Plads, hvor vi saa tidt havde beundret hans skønne Hoved. «Han er død! Thorvaldsen er død,» lød det atter og atter, mens Orkestret ubarmhæjrtigt spillede løs paa Ouverturen og Tæppet gik op for Griseldis, som Horatio endelig havde villet se den første Gang, det gik. Det vilde, efter hans Mening, upaatvivleligt blive henlagt, da det jo kun var den Lykke, som «Ørkenens Søn» havde gjort, der havde banet det Vej op paa den danske Scene.

Det var alvorlige, det var rystende Indtryk. Men endnu

mere alvorligt, endnu mere rystende var det dog for mig at være Vidne til det Indtryk, som Bekræftelsen af Thorvaldsens Død havde gjort paa den Ven, der sad ved min Side. Det var første Gang, at jeg grebes af en Anelse om, at den Tid, da ogsaa han vilde synke sammen for ikke at rejse sig igen, snart vilde komme. Jeg gjorde *Kassandra* opmærksom paa det spændte og lidende Udtryk i hans Ansigt, og jeg foreslog hende, at vi skulde tage hjem. Men det var ikke saa let. Vognen var først bestilt til Forestillingens Slutning. Martsluften var skarp og kold, og *Kassandra*, der ingenlunde var saa greben af Thorvaldsens Død som hendes Broder og jeg, mente, at det fortog sig nok, og at vi gjorde klogest i at blive, hvor vi var, indtil Stykket var forbi. Hun havde vistnok Ret, og i intet Tilfælde turde jeg fastholde min Mening imod hendes. Vi holdt da *Pinen* ud og saa' *Griseldis* til Ende, uden at kunne yde Stykkets ulykkelige Heltinde noget af den *Sympati*, som *Digteren* uden Tvivl havde tilsigtet. Den hele Aften staar for mig som en underlig angstfuld Drøm, der ingen Ende vilde faa. Men da jeg endelig, efter Tæppets sidste Fald, traadte ud paa Torvet og saa' de straalende Stjærner lyse over mit Hoved, da klaredes det smertelige Indtryk. Det forekom mig et Øjeblik, at jeg saa' den store Kunstners skønne Aasyn lyse blandt disse, og uvilkaarligt maatte jeg under vor Hjemkørsel tænke paa de herlige græske Myther, der have anvist Oldtidens Heroer Plads paa den Jorden omhvelvende Himmekuppel, saa at deres Navne aldrig forgaa.

*

*

*

Tre Konger ere i min Levetid bleven stedede til Hvile i Roskilde Domkirke, Frederik den Sjätte, Christian den Ottende og Frederik den Syvende. Det har imidlertid truffet sig saa, at jeg ikke under et eneste af disse Konge Dødsfald har opholdt mig i København. Under mit lange Liv har jeg kun en eneste Gang set denne vor Hovedstad i en dyb og højtidelig Sørgestemning. Det var i den stille Uge, 1844, og denne Sørgestemning havde ikke sin Rod i, at der digtedes, skreves, komponeredes, taltes og prædikedes til Erindring om den store, bortgange Mester, der havde indsat sin Fødeby København til

Arving af sine udødelige Værker. Nej, det var en stille, dyb Følelse af Smerte og Taknemmelighed, der gennemtrængte alle og der ligesom først fik sin Forløsning, sin Ret til atter at optage Livets vanlige Sysler og Forhold, da vor National-Scene efter Paaskehelligdage atter aabnedes og Fru Heibergs skønne, klangfulde Organ med Mindedigtets alvorlige Rhythmer, atter fremtryllede for os den herlige Skikkelse, som vi havde set synke sammen i dette Kunstens Tempel, hvor det nu lød fra hendes Læber:

«Thi dyb og dæmpet er Skulpturens Røst,» og vist mange af de Tilstedeværende har maattet føle det samme som jeg, at just saaledes: dyb og dæmpet, havde ogsaa vor Smerte været.

*

*

*

Som alle andre Indtryk under denne Sol fortog ogsaa dette sig efterhaanden, og vi fortsatte vort daglige Liv, tilsyneladende akkurat ligesom ellers, mens Horatio, der ikke vilde høre et Ord om sin Sygdom, vedblev at være den samme trofaste og kærlige Broder for Cassandra, den samme elskværdige gamle Ven overfor mig som i de Dage, da han for de mange, mange Aar siden havde bragt Sukkergodt til den lille Pige, hvis tykke, brune Krøller mindede ham om et eller andet Maleri fjærnt i Syden, indtil nu, da Adoptionsakten, der forresten hverken i den ene eller anden Henseende havde haft mindste Indflydelse paa vort Forhold, var bleven stillet som en Bom mod de naragtige Rygter om Giftermaal, med hvilke de Kredse, der paa nærmere eller fjærnere Hold kendte noget til os, havde haft travlt.

Det var Cassandra, der med stor Energi havde ordnet den Sag. Hun havde, lige siden min dyrebare moderlige Venindes Død, betragtet mig som et hende af den elskede Søster testamenteret Legat, og der var da intet naturligere end at hun søgte at binde mig fast til sit Hus paa den eneste Maade det lod sig gøre, og at sikre mig det kære Slægtnavn, som jeg vel havde modtaget med Tak og Glæde, men dog med den udtrykkelige Betingelse at fastholde min kære gamle Faders foran dette.

Havde *Kassandra* været energisk i den *Sag*, saa blev hun det endnu mere, da den eneste elskede *Broders Sygdom* begyndte at ængste hende. Hun havde længe søgt at lukke *Øjnene* for denne *Fare*, og jeg mindes aldrig, at den lille *Kreds* har levet saa meget i *Planer* om hvad der skulde gøres og hvad der skulde foretages, som i *Forsommeren 1844*. Vi skulde flytte til en større, mere solbeskinnet *Lejlighed*, vi skulde ikke længer nøjes med at ligge paa *Landet* ude paa *Stedet* paa *Frederiksberg*, men skulde ud til friskere og friere *Egne**); vi skulde have faste *Pladser* i *Theatret*, for at spare *Horatio* for *Ulejligheden* med at tage *Billetter*, o. s. v., o. s. v. — Men hvor meget man nu end gør sig *Umage* for at vugge sig selv i *Illusioner*, saa kommer der dog altid den *Dag*, da *Sandheden* med *Magt* gør sig gældende. Den slog ned som et *Lyn* for *Kassandra*, da hendes *Broder* en *Aften* ganske roligt omtalte, at han vist vilde blive nødt til at søge *Afsked* fra sit *Embede* som *Kontorchef* i *Arkivet*.

Søge sin *Afsked*! Saa maatte han være meget syg! Fra det *Øjeblik* af var det forbi med *Kassandras Ro*. Som en højst energisk og kraftfuld *Karaktér* troede hun, at hun kunde gøre *Modstand* mod det *Uundgaaelige*. Han skulde og maatte helbredes. Hun, den ældste af den *Søskendekreds*, hvis *Medlemmer*, med *Undtagelse* af denne sidste *Broder*, alle vare gaaet tidlig bort, kunde ikke udholde *Tanken* om at leve uden ham. Han skulde paa en *Baderejse* for at komme sig. Hun hvilede ikke, førend denne blev iværksat.

*   *   *

Mærkværdigt nok var der intet højtideligt eller trist i vor *Afsked*. Da alt var pakket og i *Stand* til den næste *Formiddags Afrejse*, sad vi akkurat ligesom ellers om *Thebordet* og talte om alt, hvad der skulde ske til *Efteraaret*, naar *Sommerrejserne* vare forbi. Thi ogsaa jeg skulde, efter *Kassandras Plan*, rejse. Jeg

---

*) Holtehus var, siden min anden *Moders Død*, rent opgivet. De tre *Miles Afstand* var for stor og det kære gamle *Sted* nævntes kun, naar *Skatter*, o. desl. skulde betales.

skulde nytte Horatios Fraværelse, under hvilken hun vilde have Husholdningen i Byen hævet og drage ud til Frederiksberg, til at gøre et Besøg hos mine Venner i Tyskland, til at bruge en Brøndkur i Pyrmont, hvortil netop to af hendes Slægtninge skulde rejse om nogle Uger, o. s. v. Lige til Afskeden paa Dampskibet gik det med Planer i det Uendelige, Planer, som altid havnede i den fornøjelige Hjemkomst. Det var virkelig som om Ingen af os turde give os Tid til at komme til Besindelse, Tid til at huske paa, hvor let denne Afsked kunde blive en Afsked for Livet.

*

Vi fik gode og fornøjelige Breve fra den kære Bortrejste, der syntes højst tilfreds med sit Ophold i Marienbad. Naar Kuren var til Ende, vilde han gøre et Ophold i München, i hvis Kunstsamlinger der vistnok maatte være sket mange Forandringer, siden han i 1827, paa Nedrejsen til Italien havde besøgt Kong Ludvig den Førstes Kunstnerby, det tyske Rom, som Kongen holdt af at kalde sin Hovedstad. Han glædede sig inderligt til dette Ophold og dvælede ret con amore ved den Forøgelse han vilde hjembringe til sin Kobberstik-Samling. Det lød alt saa fornøjeligt, saa beroligende, og Cassandra, der ene og alene havde faaet denne Rejse bragt i Stand, begyndte nu ogsaa at drive paa, at jeg skulde nytte Tiden og Lejligheden til en Pyrmonterkur og et Besøg hos Dr. Schütz i Bielefeld og hans Hustru, som hun alt i mangt et Aar, ja lige fra denne i 1823 var kommen fra Island, havde holdt meget af og vist stor Interesse for.

Jeg havde mange Indvendinger mod denne Rejse. Der var paakommen mig en — som det syntes — højst ubeføjet Frygt for at forlade hende. Men naar Cassandra vilde noget, saa vilde hun det tilgavns, og hun overvandt selvfølgelig alle mine Betænkeligheder. Hendes Broder var jo nu saa godt som rask. I hvert Brev til hende spurgte han om jeg nu ikke snart kom afsted, saa at han paa Hjemrejsen kunde afhente mig i Bielefeld, eller vi, hvis jeg kunde faa Følgeskab til Hamborg, kunde mødes dér og komme glade og raske hjem til hende. Og hvad

hende selv angik, saa glædede hun sig til atter at paabegynde Læsningen af de engelske Journaler, som hun stadig fik fra Boghandler Reitzel. Alt det Nye kunde jeg sende tilbage eller pakke af Vejen. Hun vilde kun beholde Korsaren for sin Mor-skabs Skyld og Berlingske for Nyttens. De øvrige Blade skulde jeg sige af. Desuden havde hun jo faaet Ane Cathrine Lassen, en Datter af Mor Birgitte paa Holtehus, til at tjene sig, og denne, der fra sin Barndom af hang med hele sin Sjæl ved den K.ske Slægt og navnlig ved Frøken Elisabeth*), der havde ladet hende opdrage, lære at koge, o. s. v., vilde jo passe alt det Fornødne, saa at jeg rolig kunde drage bort og se at faa mine røde Kinder tilbage. Jeg havde jo tidligere været hele Aar borte, og hun havde i Hjemmet nydt mine Rejser som om hun selv havde foretaget dem. Hvor kunde jeg da nu være bange for en Fraværelse af nogle Uger? Jeg skulde blot skrive med rigtig store Bogstaver.

* * *

Det var bleven let og forholdsvis billigt at rejse, siden jeg i 1831 og i 1839 havde været paa mine første Ekspeditioner i Tyskland. Men i hvor store Fremskridt end de, især i 1831 daarlige og kostbare Kommunikationsmidler havde gjort, kunde disse dog ingenlunde for mig erstatte den gemytlige og glade Stemning, af hvilken jeg, baade hos de nærmere og fjærnere Venner, ja, endog af rent tilfældige Bekendtskaber, var bleven hilset overalt paa de tidligere Rejser. Den var fordunstet som Dug for Sol. Laa den store Forandring hos mig? Jeg tror det ikke, skøndt jeg tilvisse var bleven ældre og alvorligere. Snarere maatte den vel søges i de usalige politiske Forhold, om hvilke jeg, skøndt vi læste danske Blade, kun havde hørt overmaade lidt i det stille K.ske Hjem i København, hvori man lige til Horatios Sygdom, ja endogsaa under denne, havde tænkt mere paa at more sig med hvad Kunst, Theater og Literatur kunde

---

*) Kassandra-Navnet brugtes naturligvis kun, naar vi vare ene i den allersnevreste Kreds. Paa Frederiksberg kom hun, i Modsætning til mig, til at hedde «den gamle Frøken».

byde, mere paa at faa Tiden til at gaa paa en behagelig, baade belærende og underholdende Maade, end paa det Uvejr, der begyndte at trække op Syd for Ejderen, hvis første, ildspaaende Vindstød alt havde sat enkelte tyske Advokaters Penne i Bevægelse. I Nordtyskland, hvor disse Herrers Bladartikler sluttes som varmt Brød, hed det sig, at der kun af Retfærdigheds-Følelse arbejdedes for det hellige Maal at faa en Forbunds-Revision bragt tilveje til Bedste for de tyske Hertugdømmers Stilling i den danske Stat. Det lød jo meget kønt. Senere viste det sig rigtignok, at alle disse Penne vare købte af Augustenborgs Hertug, som forstod den Kunst at holde udmærket gode Miner med Hoffet i København, ja endog fik sin Broder, Prinsen af Noer, udnævnt til Statholder i Hertugdømmerne, saa at han selv i Mag og Ro kunde forberede det ved Christian den Ottendes Død udbrydende Oprør. Selvfølgelig stod intet af dette, der senere traadte frem paa saa uhyggelig Maade, dengang klart for mig. Jeg følte kun af og til noget, der lignede Torden i Luften, især naar der var Tale om vor Kronprins (Fredrik den Syvende) og hans Giftermaal med den unge tyske Prinsesse, hvis Indtog i København jeg i 1841 havde overværet, og hans øvrige Forhold, om hvilke der debiteredes en Masse, os i København aldeles ubekendte Historier.

Det var især i Pymont, hvor der netop paa den Tid opholdt sig et Par Embedsmænds Familier fra Kiel, at jeg fik et bestemt Indtryk af, at der var Ugler i Mosen, hvad Stemningen mod Danmark angik, og en skarp Følelse af, at min tredje Rejse i Tyskland ikke foretoges under saa gunstige Auspicer som de to tidligere.

Denne Følelse fortog sig dog, da jeg, efter at have taget Afsked med mit Rejseselskab, der vendte direkte tilbage til København, lidt ind i August var kommen til Bielefeld og havde samlevet nogle Dage med min Barndoms og Ungdoms trofaste Venner. Her var alt uforandret. Kun Børnene vare voksede og klyngede sig atter om den danske Tante, der straks lagde Beslag paa sin højst elskværdige og yndige lille Navnesøster og fordums Rejsekammerat, for med hende at gøre en Udflugt i Weserdalen, hilse paa Porta Westfalika og aflægge et

Brudstykker af de Familie-Traditioner, som det særligt laa hende paa Hjærtet skulde opbevares for en yngre Slægt og som maaske ogsaa kunne have en vis historisk og literær Interesse for en videre Kreds.

Jeg gengiver dem her i hendes egen, ofte — og altid uden Variation — gentagne Fortælling, saavidt muligt i hendes egne til mig henvendte Ord, og udfylder dermed den, paa Grund af de sørgelige Forhold, her opstaaede Lakune.

Tillæg til tredje Bog.

Af K.ske Familie-Traditioner.*)

- I. Hvor vi kom fra.
- II. Skjult Komædie.
- III. I min Bedstefaders Professorgaard.
- IV. Lidt Hjertesorg fra 1770.

• Kom ihu de gamle Dage og
betragt Aarene fra Slægt til Slægt. •

*) Disse Smaastykker have, under Titel «den gamle Frøkens Fortællinger», været trykte i Ugeskriftet «Ude og Hjemme».

I.

Hvor vi kom fra.

Ja, dersom vi vare adelige Folk, saa havde jeg vistnok nu en meget lang Historie at fortælle Dig. Men Historien — det vil da sige den paalidelige Del af Historien — er tvertimod meget kort. Der er rigtig nok et Sagn, som Ammer og Barnepiger, hvilke sidste altid gik i Arv i vor Slægt, holdt meget af at gentage for os, da vi vare smaa, et Sagn, der vil vide, at vi ere af en gammel, sønderjysk Familie, som for en fem—seks Aarhundreder siden havde ejet Borge og Slotte i Danmark, men som under Tidernes Tryk og Krigsomvæltninger er bleven trængt ned i Tyskland, hvor dens Descendenter, med en lillebitte Navneforandring, efterhaanden greb til borgerlige Haandteringer for at friste Livet.

Det morede mig, da jeg var lille, at høre paa den Fortælling som paa et andet Æventyr. Da jeg blev større og hørte om adelige Damer, der i pragtfulde Silkekjoler kom til Hoffet, syntes det mig meget forunderligt, at hverken min Oldefader, Bedstefader eller Fader havde gjort mindste Skridt for at opfriske og hævde deres gamle Adelsrettigheder. Senere har jeg indset, at det var overmaade klogt af dem. Vel er det ikke umuligt, at der kan være en eller anden faktisk Grund for Sagnet, men af Bevisligheder eksisterer der slet ingen. Det er og bliver kun et Sagn.

Men nu skal Du høre, hvor vi virkelig med Gud og Æren kom fra. Det er en sand og en smuk Historie.

Du har jo nok hørt eller læst om Hververkongen i det, lige i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, nyoprettede Kongerige Preussen, om ham, som var Fader til Frederik den Anden eller den store af Preussen, og som var saa stræng og slem mod denne sin Søn, at han ikke blot lod ham sætte i Fængsel og truede ham med Døden, ikke blot lod hans bedste Ven, Løjtnant v. Katte, henrette, men ogsaa tvang den ulykkelige unge Prins til at se paa sin Vens Henrettelse? Du har jo ogsaa nok læst eller hørt om, hvorledes alle høje og slanke Folk, ikke blot i Preussen, men overalt i alle Evropas Lande, vare bange for, at de paa en eller anden Maade skulde blive hvervede til hans Garde eller til hans potsdamske Livregiment, i hvilket der ikke maatte findes én Karl, som ikke var over seks Fod høj? Han havde sine Spioner ude overalt. Ingen høj Mand, hvor han saa opholdt sig, kunde være ganske sikker for disse. Naar andre Fyrster vilde gøre ham en Foræring, saa sendte de ham den længste Langben Rise, som de havde kunnet opdrive i deres Hær. Jeg kunde fortælle Dig mange, baade lystige og bedrøvelige Historier om Hververkongens og om hans Spioners List og barbariske Fremgangsmaade for at faa hvervet høje Folk til Kongens Tjeneste. Men det vil jeg ikke. Jeg vil holde mig til den ene, der vedkommer vor Slægt, og som er Aarsag i, at vi ere blevne gode og loyale danske Undersaatter.

Ser Du, det var længe førend den stygge Historie med hans Søn, der siden blev den berømte Kong Fredrik den Anden, at min Oldefader levede som Hofpræst i Berlin. Han var en stille lærd Mand, med bestemte, stærkt udprægede Ansigtstræk og en Vilje, der, naar det galdt, var lige saa stiv som Kongens. Men han havde forresten Intet at frygte. Han var ikke høj af Vækst, og da han hver Søndag, naar han prædikede, holdt sig simpelt og enfoldigt til Guds Ord og aldrig indlod sig paa særlige Straffeprædikener over det forfærdelige Hververvæsen, som gik i Svang, saa var min Oldefaders Stilling som Hofpræst tilsyneladende meget god og betrygget. Han tog sig en smuk og god, men uheldigvis usædvanlig høj Hustru, og Vorherre velsignede snart dette Ægteskab med Udsigter til en Livsarving. Nu skal Du høre.

En smuk Dag spaserede den unge Præstefrue med en ældre kvindelig Slægtning. Hververkongen eller Soldaterkongen, som han ogsaa kaldtes, kom netop ridende med sin Stab. Man gik helst afvejen for ham, thi det var hans Skik at tiltale Folk, der mødte ham, og hvis han da ikke fik klare og bestemte Svar paa sine Spørgsmaal, var han ikke bange for at løfte Ridepysken eller fugtlet lidt med den flade Side af Sabelen. Men de to Damer, Præstefruen og hendes Slægtning, tænkte ikke derpaa. De stansede ærbødig og nejede dybt som det var Skik og Brug, naar Kongen red forbi. Men denne holdt stille og uden at værdige den ældre Dame, der var lille og uanselig, et Blik, spurgte han Præstefruen, hvem hun var. Hun gav naturligvis, som det sig hør og bør, klar Besked om sin Ægteherres Stilling. Kongen saa' atter meget vist paa hende, strøg sine Knebelsbarter af Fornøjelse og udrød: «Fundet! fundet i en lykkelig Stund!»

Da Præsten ved hendes Hjemkomst blev underrettet herom, holdt han slet ikke af den Opmærksomhed, som Kongen havde vist hans Hustru. Han anmodede hende om ikke oftere at spasere ad de Veje, Kongen plejede at ride, og var forresten, alt som Tiden til hendes Nedkomst nærmede sig, dobbelt kærlig og omhyggelig for hende. Samtidig betoges han, af og til, af en underlig Uro, der, da hun var sund og stærk og kraftig, ikke syntes at have nogen berettiget Grund i hendes Tilstand. Det var heller ikke den, som min kære Oldefader ængstede sig for. Nej, han kendte Kongen, ikke som Elskovsjæger efter smukke Kvinder, thi det var ikke hans Skødesynd, skøndt han vel ikke har været stort helligere end andre Fyrster og Prinser i hin Tid. Nej, han kendte Kongen som Jæger, ubarmhjærtig, hensynsløs Jæger efter høje Folk, og han havde en ængstelig Forudfølelse af, hvad Kongens: «Fundet! fundet i en lykkelig Stund!» havde at betyde, en Angst, han dog viselig ikke betroede til sin Hustru, som nogen Tid efter frydede hans Hjærte ved at blive Moder til en stor og velskabt Søn.

Nogle faa Dage efter at denne havde set Dagens Lys, ringede Klokkerne og tordnede Kanonerne for at forkynde Indbyggerne i Hans Majestæts gode Stad Berlin og den øvrige

Verden, at Dronningen havde skænket Kongen en Søn og Landet en Prins i Tilgift til dem, som man i Forvejen havde.

Da Præsten alt havde døbt flere af Kongehusets Børn, blev han ingenlunde forbavset over den skrammererede Løber, der bragte ham en Ordre til at møde paa Slottet. I de Tider blev nemlig Børn, og især kongelige Børn, altid straks hjemmedøbte, og kom først senere, naar Moderen var rask og der kunde gøres Fest og Stads af Daaben, til Kirke.

Præsten iførte sig derfor ganske rolig sit Ornat og begav sig op paa Slottet, hvor den lille Prins ganske rigtig blev døbt i Dronningens Sovekammer, foran en stor med tykke Damaskes Gardiner og Guldfrynser prydet Alkove, i hvilken hendes Seng stod. Kongen var meget venlig mod Præsten og sagde, idet han saa' fornøjet paa det nydøbte Barn: «Du skal blive den allerhøjeste Officer i mit eget potsdamske Livregiment. Det har jeg sørget for.» — Derpaa anmodede han Præsten om at følge ham ind i sit Kabinet, hvor han vilde betale ham de for en saadan Akt reglementerede Guldstykker og desuden ellers havde noget at tale med ham om.

Præsten havde gerne skænket Kongen Betalingen for Barne-daaben, naar han blot havde maattet være fri for Samtalen, thi det anede ham, hvad Kongen vilde forlange af ham. Og hans Anelse skulde gaa i Opfyldelse; thi saasart Kongen havde leveret ham de omtalte Guldstykker, sagde han ganske uden Omsvøb: «Jeg vil have Din Kone til Amme for min Søn, thi hun er det højeste, stærkeste og smukkeste Kvindemenneske, som jeg har set. Om otte Dage maa hun være færdig til at flytte op paa Slottet. Du kan jo sagtens finde en Amme til Din Dreng.»

Det gøs i min Oldefader. Han kendte Kongens: «Vil Han ræsonnere? Hold Munden!» Han vidste, at et Afslag vilde skille ham ved Embedet, sandsynligvis ogsaa ved Friheden, ja, han vidste, hvad der var værre, at et Afslag just vilde befordre den Sag, som han af al Magt vilde forhindre. Som en klog og omsigtsfuld Mand fattede han sig imidlertid hurtigt, og sagde roligt: «Deres Majestæt har at befale over mig og mine.»

«Det er godt», sagde Kongen naadigt. «Jeg skal huske

paa Dig med en Orden, naar vi faa de rigtige Daabshøjtideligheder, og Din Kone skal blive rigeligt betalt for sin Ulejlighed.»

Derpaa afskedigede Kongen min Oldefader med alle Tegn paa sin Bevaagenhed og kongelige Naade.

Men Præsten, der var fuldt og fast bestemt paa at beholde sin Kone, fuldt og fast bestemt paa, at denne kun skulde opamme sit eget Barn, men ikke Kongens, gik ikke hjem til sit Hus. Han havde — som alt sagt — haft en Anelse om, hvad der vilde komme, havde i Stilhed gjort Alt, hvad han kunde, i rede Penge, og henvendte sig nu til en ung Mand, der nylig havde faaet et lille Embede lige ved Grænsen, med Begæring om, mod en klækkelig Godtgørelse, at laane den af ham til Møbler og Effekter bestilte store Rejsevogn. Den unge Mand, der skyldte Præsten store Forbindtligheder, gjorde ingen Indvendinger.

Tvertimod! Da han hørte, at det galdt Præstens Liv og Velfærd at slippe bort fra Berlin, ubemærket og i al Stilhed, tilbød han at hjælpe med ved de nødvendige Forberedelser. I største Hast blev Vognen om Natten indrettet til et godt Leje for den unge Moder og hendes Spæde. Husets to Tjenestepiger bleve forklædte som Arbejdskarle. Præsten, der ikke vilde betro Kørselen til noget Menneske uden sig selv, stak i Kuskekavajen. Penge og Kostbarheder vare lette at bjærge. Møbler og andet Bohave maatte for største Delen lades i Stikken. Det Samme var desværre ogsaa Tilfældet med Præstens kære Bogsamling, hvoraf kun en ganske lille Del kunde medføres. Det gik Præsten nær til Hjærtet; men da Bøger, og især hin Tids store læderbetrukne Folianter, ere meget tunge Varer, frygtede han, at deres Tyngde skulde forsinke Kørselen. Det Vigtigste var jo dog Hustru og Barn. Efter at disse vare lagte forsigtigt paa det for dem beredte Leje, og omhyggeligt dækkede med Lagener og Puder, ovenpaa hvilke der atter blev anbragt Halm og andre lette Ting, kom den i Nattens Stilhed pakkede Vogn ved første Dagsgry ud af Berlin, uden at Nogen anede, hvilke Hjærteskatte Kusken havde gemt i den.

Og saa kørte de. Ja, min Oldefader skal ofte have sagt,

at han, da han vel var ude af Berlin, kørte, som om han havde stjaalet baade Heste og Vogn. Det var jo ogsaa en vovelig Ekspedition, under Frygt for Opdagelse og Forfølgelse, at bortføre en ung Moder med hendes Spæde, der kun var nogle faa Dage gammel. Men hun var sund og stærk. Hun holdt Strabadsen ud og takkede Gud for sin gode, trofaste, raadsnare Husbond. Saasnart de ad den genneste Vej, vare ude af Markbrandenburg, sagtnedes Farten, og efterhaanden som al Frygt for Forfølgelse ophørte, turde de gøre sig det mere bekvemt. Men allevegne, hvor de overnattede og hvilede, beundrede Folk Præstens Raadsnarhed, og man glædede sig med ham og hans Hustru over, at de vare slupne bort fra den overalt for sit Tyranni saa bekendte Hververkonges Regimente.

«Ja, jeg har rigtignok maattet lade mit gode Embede i Stikken», sagde Præsten engang imellem med et lille Suk. «Men Vorherre vil vel nok hjælpe.»

Og Vorherre hjalp virkelig. Den lille Karavane, hvis Tjenestepiger atter vare komne i Kvindedragt, og hvis Kusk længst var bleven afløst af en rigtig, til den Bestilling oplært Kusk, styrede Nord paa, kom op i Hertugdømmerne, og stansede tilsidst i Flensborg By. Dér syntes Flygtningerne, at Alt var saa vidunderlig smukt ved den blanke Fjord med de skønne Bøgeskove, de venlige pæne Huse og den gæstmilde Befolkning. Allerede den næste Søndag fik Præsten Lov til at prædike i den tyske Kirke, og da der, paa Grund af Sognepræstens nylige Død, var Vacance, saa bleve Kirke- og Menigheds-Forstanderne meget glade over at faa en saa betimelig Hjælp og Bistand. Anbefalet af Flensborg Bys Avtoriteter, der havde set hans Attester og hørt ham prædike, søgte han om det ledige Embede og blev af Kong Frederik den Fjærde i København beskikket til Sognepræst ved Flensborg tyske Kirke. Han lærte hurtig Dansk, fik senere dansk Indfødsret og takkede tidt Gud for, at han var bleven dansk Undersaat. Efterhaanden som Børneflokket voksede til, kom de af hans Sønner, der studerede, til Københavns Universitet, og fik Embeder paa Sælland, men den ikke studerende Del af Familien forblev i Flensborg og derfra er der udgaaet Sidelinjer, som jeg ingen rigtig Besked véd om.

Se, det er nu i Korthed min Oldefaders Historie, og nu har jeg sandfærdigt fortalt Dig, hvor vi kom fra. Nu skal Du ogsaa høre lidt om min Bedstefader.

II.

Skjult Komædie.

Det var under den gode Kong Fredrik den Fjærdes Regering, at min Oldefader kom ind til Danmark.

Efter denne Konges Død kom der slemme Tider, ikke for Flensborgerne, thi de levede paa deres vante Vis, men for de stakkels Københavnere. Dog var der hverken Krig, Pest eller stor Ildebrand. Nej, der var noget meget Værre end de nævnte Landeplager. Der var den forfærdeligste Skinhellighed. Man skulde lade, som om man var saa opgaaet i Vorherre, at man slet ingen menneskelige Interesser havde. Det var nu meget dumt. Det har Vorherre heller aldrig forlangt. Han har tvertimod sagt: Glæder Eder med de Glade. Og han har intetsteds sagt: Sukker og græder fra Morgen til Aften. Det Sidste er jo ogsaa ganske unaturligt.

De stakkels Københavnere! De vare den Gang, som nutil dags et fornøjelsessygt Folkefærd. «Alt med Maade, baade med Fornøjelsen, med Arbejdet og med Kirkegangen», sagde min Bedstefader, der under hint bedrøvelige Skinhelligheds-Regimente var kommen til Byen som ung Student. «Alt med Maade! Men dette er dog virkelig for galt.» Han havde nemlig ovre i Flensborg under sin Skolegang, hørt om den store Holberg, der skrev de fornøjelige Komædier om Kandestøberen, om den forvandlede Bonde, om Mester Gert Westfaler og mange flere. Han havde i sit stille Sind glædet sig til at se Manden selv, Mesteren for det Hele, og især havde han glædet sig til at se hans Komædier. — Men der var ingen Komædier i København. Alt var stille og dødt. Man gik i Gaderne som om man skulde følge Lig. Klokkerne ringede saa sørgeligt til de mange Guds-tjenester. Naar Folk gik over Slotspladsen maatte de holde Hatten i Haanden, om Vejret end var aldrig saa slet, ja, om

det fygede og stormede. Det hjalp ikke. Respekt for Slottet og for dem, der bo i det! Men den Respekt kunde man jo meget godt have havt uden at hente sig Forkølelser og Gigt ved at gaa med bart Hoved i Vinterkulden.

Ja, det var nu Altsammen meget kedsommeligt. Men min Bedstefader var, som mangen anden Student baade før og siden, en rigtig lystig ung Fyr. Han hvervede en smuk Dag et Par ligesindede Kammerater, og de besluttede, at de vilde gaa lige op til Professor Holberg og spørge ham, om der ingen Mulighed var for at faa en af hans Komedier at se.

Efter at have taget denne Beslutning, stilede vore tre Studenter løs paa Kannikestræde, hvor Holbergs Professorbolig laa, omtrent hvor Stiftprovst-Boligen nu findes.*) Men alt som de nærmede sig hans Bolig, bleve de mér og mér spagfærdige. Der gik nemlig nogle sande og mange ganske usande Rygter om, hvor sær og vanskelig den gamle Mester udi Skæmt var bleven. Intet Under derfor, at man kunde blive lidt betænkelig ved at forstyrre ham i hans afsondrede Liv. Men Ungdom og Lystighed og et let Sind lader sig ikke saa nemt afskrække fra et eller andet i sig selv højst uskyldigt Forehavende. «Frisk Mod er halv Tæring,» sagde min Bedstefader, idet han, efter at have banket paa, uden at faa Svar, aabnede Døren og traadte ind i Holbergs Stue.

Holberg, der med sin store Allongeparyk paa, sad gravitetisk fordybet i sit Arbejde ved Skrivebordet, saa' et Øjeblik alvorligt paa de tre Galfranse, skrev derpaa atter nogle Linjer, og spurgte endelig efter en Pavse, der forekom vore unge Venner meget lang, hvad de vilde. Ingen af dem formaaede at svare, og det har vist gottet Holberg ordenligt at se paa deres Betuttelse. Han gentog sit Spørgsmaal og min Bedstefader, der havde arvet en Del af sin Faders, den markbrandenburgske Præsts Raadsnarhed, sagde med fremtvungen Frejdighed: «Købe Professorens Komedier.»

«Har Han Penge?» spurgte Holberg.

---

*) Den lille Mindetavle, der nu betegner Stedet, er af langt senere Dato end den gamle Frøkens Fortællinger.

Det stod tyndt med Kassen, men desuagtet toge alle tre Studenter deres Skindpunge op og tømte disses respektive Indhold ud paa Bordet, som de havde nærmet dem til.

«Det er min Middagsmad, der gaar i Løbet,» hviskede den Ene.

«Faar ikke hjælp,» hviskede den Anden. Men min Bedstefader spurgte roligt: «Er det nok, Hr. Professor?» — Holberg saa' atter alvorligt paa dem. Derpaa tog han langsomt Pengene, gik hen til Bogreolen, paa hvis nederste Hylde der laa forskellige Bind af Komedierne, af Danmarks Historien og af andre af hans egne Skrifter, og tog betænksomt nogle Bind af Komedierne, som om han overvejede, hvor meget der skulde gives for Pengene.

Saa kom han tilbage med den lille Stabel og sagde til min Bedstefader, bag hvis Ryg de Andre havde posteret sig: «Hvad vil Han nu egenlig med de Bøger, naar Han knap har Penge til sin Middagsmad?»

«Man lever ikke af Brød alene,» svarede min Bedstefader. «Vi ville først more os med at læse Komedierne, og saa ville vi more os med at spille dem.»

«Er Han gal,» spurgte Holberg. «Véd Han ikke, at alt Komediespil er strængelig forbudt?»

«Alt offentligt Komediespil, Hr. Professor,» svarede min Bedstefader roligt. «Men vi unge Fyre have Lov til at more os i vort eget Værelse, og vi have nu sat os i Hovedet, at vi ville spille en af Professorens Komedier eller i det Mindste nogle Scener af dem!»

«Det gad jeg se paa,» sagde Holberg og tog atter fat paa sin Heltinde-Historie, som han dengang arbejdede paa, og hvoraf nogle Ark laa spredte paa Bordet.

«Vi vove at tage Professoren paa Ordet,» sagde min Bedstefader. «Jeg har altsaa Tilladelse til at komme igen?»

«Det skal være mig kært, besynderligt om Han kan træffe de Tider, da jeg ikke er hjemme,» sagde Holberg i en tør Tone, men med det lune satiriske Smil, der spiller i Leonores bekendte Replik til den ulykkelige, meget talende Barbér og Stads-Kirurgus, Mester Gert Westfaler.

*

*

*

Skomager, bliv ved Din Læst. Det er et gammelt Ord. Men det faldt hverken min Bedstefader eller de to andre Studenter ind, da de med de Holbergske Bøger under Armen sprang ned ad den berømte Mands Trappe, uden at tænke over, om de havde Aarsag til at være glade eller bedrøvede over deres Ekspedition, men fast bestemte paa, trods alle Kongens og Politiets Forordninger, trods alle Hofpræst Bluhmes Prædikener, der tordnede alle Gøglere og Komedianter ned i Helvedes værste Svovlpøl, at spille en af de Holbergske Komedier, og oven i Købet til denne Forestilling at invitere den store Digter, den alvorlige Professor, hvis underlige Tørhed og lakoniske Repliker opklaredes af det lune, satiriske Smil, der stemplede ham som ægte og eneste Stads-Satyrikus.

Hvorledes de nu videre bar sig ad, er aldrig bleven mig fortalt. Men det Visse af Sagen er, at de, efter mange Forhandlinger frem og tilbage, besluttede at vælge Maskeraden, eller i det Mindste et Udtog af Maskeraden. Man havde naturligvis hvervet flere Studenter og min Bedstefader havde skaffet en fortræffelig Medhjælper i den senere saa berømte og, paa Historiens Vegne, netop vor Slægt saa meget hengivne, Peter Fredrik Suhm, der ikke sparede paa sine gode Lømmepenge, naar det galdt et saa stort Foretagende som at opføre et Holbergsk Stykke. Ingen af de unge Fyre havde nogensinde set en Komædie.*) Ingen af dem havde noget rigtigt Begreb om, hvad en Maskerade egenlig var. Men des større var den hemmelige Tiltrækningskraft ved at sysle med dette herlige Ubekendte. At man maatte udelade en meget stor Del af Stykket, gjorde jo ikke noget. Man lagde Vægten paa de Scener, som man troede at kunne spille, syslede særlig med Spøgelse-Scenen, i hvilken Henrik skræmmer den skyldbetyngede Arv, paa den store Scene i anden Akt, i hvilken Henrik fører sit berømte Forsvar for Maskeraderne, og paa den Scene, hvori han agerer sin Herres og Jomfruens Sag for Tamperretten.

*) Dette er maaske ikke ganske rigtigt. Det er sandsynligt, at Studenten J. C. K. maa have overværet nogle primitive Forestillinger i Flensborg, og at Suhm ogsaa maa have haft nogen Forestilling om Komædiespil fra sin Fader, Admiral Suhms Hus.

og Gavtyv, og han spekulerede meget paa, hvorledes hans Henrik skulde blive saa evig forsoren, saa raadsnar, saa ærke-elskværdig-kæltringagtig, som Rollen kræver. Hvorledes det imidlertid gik med hans Læsen til Eksamen har han aldrig fortalt. Men da man i nogle Uger havde møret sig med Prøverne, og i al Stillehed og Gemytlighed, dog uden Sang og Klang, havde endt hver enkelt af disse med en lille Bolle Punsch, besluttede man at vove det store Skridt at indbyde Professor Holberg til at se paa Komodien som Hædersgæst og eneste Tilskuer.

* * *

«Naa, jeg er saa uheldig, at Han dog træffer mig hjemme,» sagde Holberg, uden at rejse sig fra sine Bøger og Papirer, da min Bedstefader, hvem man havde betroet den, ved denne overordenlige Lejlighed ærefulde Ambassadør-Post, traadte ind i den os alt velbekendte Stue i Holbergs Professorgaard.

«Ambassadører ere hellige Personer,» sagde min Bedstefader, idet han bukkede dybt for den store komiske Digter, og tilføjede: «I maatte vel have lidt mere Respekt for en Saadan.»

«Saa! — Hvor véd Han det fra?» spurgte Holberg, idet han, som det syntes med nogen Besvær, rejste sig op og tog min modige Bedstefader, hvis Hjærte, efter hans eget Udsagn var lige ved at synke i Knæene, nærmere i Øjesyn. «Naar Han har studeret bemældte tyske Komodie saa grundigt, saa véd Han vel, at det er Narrestreger, og at Mester Chilian, der gerne kunde være Hanswurst i egen Person, gør Nar ad alle Ambassadører og Repræsentationer.»

«Ak, Hr. Jeronimus, vi ere Alle Mennesker,» stammede min Bedstefader, med en af de Repliker, som han under sin sidste Prøve særligt havde øvet sig paa.

«Ja, den Sag skal Ingen afdisputere Ham,» sagde Holberg. «Det er ganske sikkert, at Han gaar paa To og at Han kan tale ganske godt for sig. Siden Han har læst mine Komodier, kan Han vel ogsaa læse. Hvad er det saa Han vil? Vil Han have flere Bøger?»

«Næst tjenstlig Salutems Hilsen er jeg, Studiosus Filosofæ

N. N. ved Københavns Universitet, hidkommen uværdig at begære og forlange Eder . . .»

«Han er gal,» udbød Holberg, idet hans satiriske Smil gik over til en stille gemytlig Latter. Men min Bedstefader lod sig ikke konfundere, men gentog:

Uværdig at begære og forlange Eder, ikke til min Hjærtens Allerkæreste, men til Hædersgæst og eneste Tilskuer ved den højst lystige og fornøjelige Komædie, Maskeraden, som vi — han nævnede de medvirkende Studenters Navne — agte at opføre førstkommende Mandag paa Kvistkammeret i Skræddernes Laugshus i Brolæggerstræde.»

«Han maa være gal,» udbød Holberg atter. «Maaske vil Han fortælle Resten af Historien til min Kat.»

En stor prægtig, sort Kat, der havde listet sig ind med min Bedstefader, strøg sig under de sidste Ord langsomt spindende op ad Holbergs langskødede gråa Kjole.

«Maa vi saa vente Hr. Professoren, Kl. 5 slet Eftermiddag?» spurgte min Bedstefader uden at lade sig forstyrre.

«Ja, vente maa Han, saameget Han har Lyst,» svarede Holberg, idet han rolig satte sig til Arbejdsbordet, og ikke tog videre Notice af den unge Mand, der jo rigtignok havde ønsket at kunne bringe sine Kammerater en mere bestemt Besked, men dog var besjælet af den Tro, at Professoren nok vilde komme. «Naar man svarer paa Holbergske Citater med Holbergske Citater, saa maa man være i godt Humør, og det var han ogsaa, ihvor gravitetisk han end saa' ud,» sagde min Bedstefader ved sig selv, idet han gik ned ad Trappen. «Men jeg maa skamme mig, thi jeg er vis paa, at min kære Faders Hjærte ikke har hamret værre i hans Bryst, da han stod i Hververkongens Kabinet og hørte bemældte Konges smukke Forslag om at tage min kære salig Moder til Amme for sin Prins, end mit hamrede ved at se hans satiriske Smil og føle hans uhyre Aands-Overlegenhed. Heldigvis kunde jeg da manøvrere lidt med hans egne Vaaben. De velsignede Holbergske Komædier! Ja, Gud velsigne ham, der har skrevet dem!»

Og i sin Hjærtensglæde tralæde Studenten højt, uden at tænke paa, at han var kommen ud paa Gaden.

«Hvad er Han for En,» spurgte en Politibetjent, hel bistert. «Hvad er Han for En, der tør synge liderlige Viser i Hans kongelige Majestæts Hoved- og Residens-Stad, og det oven i Købet ved højlys Dag?»

«Det var ingen liderlig Vise,» svarede min Bedstefader, skøndt han følte Trykket af Stokken, der hvilede paa hans Skulder. «Jeg sang, fordi jeg var fornøjet og tænkte intet Ondt derved.»

«Saa! Er Han fornøjet? Det var bedre, om Han gjorde Bod og bad om sine Synders Forladelse. Men jeg kan tænke, at Han kommer fra Vinhuset.» Og Betjenten rakte Haanden ud med en meget betegnende Gestus, der, omsat i Ord, omtrent vilde lyde: Jeg har ogsaa Lyst til en Halvpotte Vin eller et Krus tysk Øl.

«Nej, undskyld,» sagde min Bedstefader, «jeg kommer fra min Lærer, den store Professor Holberg.»

«Jeg vidste ikke, at han var større end andre Folk, men hos ham har Han vel næppe faaet Noget at drikke. Hvor bor Han?»

«I Peder Madsens Gang,» svarede min Bedstefader, hvem et pludseligt Instinkt afholdt fra at nævne det farlige Brolæggerstræde. Samtidig lod han en lille Sølv mønt glide ned i Haanden paa Betjenten, hvis Stok straks fjærnede sig fra hans Skulder.

«Saa kan Han gaa,» sagde Betjenten med pludselig Blidhed. «Men tag Han sig herefter i Agt, thi en anden Gang slipper Han ikke saa nemt.»

Dermed var det Æventyr ude. Men min Bedstefader fortalte hverken det eller det usikre Svar, som Holberg havde givet, til sine Kammerater. Han var bange for at nedslaa deres Mod. Han sagde blot, at Professoren havde givet Tilladelse til at vente ham, og formanede dem derpaa til at være rigtig præcise, til at gøre hver sit Bedste og slet ikke at lade sig afficere af Hædersgæstens Nærværelse.

* * *

Hvad Holberg egenlig tænkte om Sagen, fik Ingen at vide. Om han — lig andre Dødelige — har været nysgerrig efter at

se, hvorledes de unge Mennesker vilde bære sig ad; om han virkelig har havt Længsel efter at se en af sine kære Komedier, selv om det kun var i en ufuldkommen Dilettantforestilling; om han har villet give de unge Mennesker en lille Straf for deres Kaadhed og samtidig beskærme dem for videre Ulempe: derom mælder Historien slet Intet.

Den store Dag kom. Man havde kostumeret og malet sig saa godt man kunde. Man havde især havt stor Nød med, uden at gøre Opsigt og uden at give for mange Penge ud, at skaffe en rigtig anselig Allonge Paryk til Jeronimus, og man skred nu til det vigtige Arbejde med at faa Kvistværelset, der udgjorde det hele Theater, afdelt til Scene og Tilskuerplads, hvad der, ved Hjælp af en forsvarlig Snor ogsaa lykkedes. Jeg har alt bemærket, at Dilettantkomedien ikke kender til Umuligheder. Man var derfor meget vel tilfreds med at have sørget for Illusionen ved at stille den til Holberg bestemte Hædersplads saa langt tilbage, som Værelsets ringe Omfang tillod det.

Nu nærmede Tiden sig. Man havde givet Ordre til Værtinden, der forresten ikke maatte vide et Ord om det formastelige Forsøg paa at spille Komedie, at hun ikke maatte lade Nogen somhelst komme op, undtagen en ældre Herre, en Professor, der vilde gøre de unge Mennesker den Ære at forelæse et gudeligt Skrift. Den gode Kone, der, ligesom alle gode Koner af den simple Stand i hin Tid, affekterede stor ydre Hellighed og megen Hjærtets Sønderknuselse, spurgte om ikke ogsaa hun, der ikke selv kunde læse, maatte blive delagtig i den store aandelige Nydelse til sit Sinds Opbyggelse og Husværelse, samt til fremtidig Bestyrkelse i det Gode. Hendes Begæring blev naturligvis afslaaet. Men for ingen Mistanke at vække, lovede man hende, at man, saafremt hun blot i Aften passede godt paa, skulde belønne hende med en Forelæsning, en af de næste Dage.

Klokken slog fem. Men der var ingen Holberg hverken at se eller høre. Gemytterne begyndte at blive urolige. «Lad os bare begynde,» sagde min Bedstefader. «Han kommer saamænd nok. Man kan jo ikke forlange, at den store Mand skal tage

sig Tid til at se hele Forestillingen. Det er jo store Ting, naar han ser nogle Scener.» Og min Bedstefader tænkte — efter sit eget Udsagn — paa den Scene, hvori han i Henriks Rolle som Spøgelse skal forfærde den ulykkelige Arv, og denne paa Knæ udbryde: «Ak, velædle og velbyrdige Hr. Satan! spar mig.»

Man fulgte Raadet. Man kom ind i Stykket. Man glemte i ungdommelig Glæde over virkelig at spille Komædie, aldeles at tænke paa Holberg og spillede — som Følge heraf — med den mest ubundne Lystighed og Frihed. Endelig var man naaet til Spøgelse-Scenen.

«Det spøger nede paa Tilskuerpladsen,» hviskede den i Forvejen forfærdede Arv til Gespenstet. «Fort, fort,» tordnede min Bedstefader, uden at gaa ud af Rollen, skøndt hans Hjærte grebes af Angst ved at se Noget, der grangivelig lignede den Politibetjent, der for nogen Tid siden havde stanset ham paa Gaden, nede paa Pladsen foran Holbergs Bolig.

«Det spøger paa Tilskuerpladsen,» gentog Arv i en saadan Skræk, at ingen Holbergsk Arv nogensinde i bemældte Scene har rettet ynkeligere Miner og Gebærder til det formentlige Gespenst.

«Fort, fort med mig,» tordnede Gespenstet.

«Ja, fort, fort med Jer Allesammen, I Skabhalse,» lød det nede fra Tilskuerpladsen.

«Det har aldrig i Evighed været en Politibetjent. Det er Holberg i egen Person,» udrød min Bedstefader, der med dette Udbrud gik aldeles ud af Rollen, hvad hans Medspillende ved første Syn af den formentlige Politibetjent, alt længst havde gjort.

«Jeg relegerer Jer Allesammen fra Universitetet. I ere nogle nette Studenter,» lød det fra Tilskuerpladsen.

«Men saa andrage vi ogsaa paa, at Professoren maa blive relegeret,» sagde Henrik, alias min Bedstefader, endnu i Spøgelse-Kostumet. Han havde opfattet det lune satiriske Smil om Holbergs Mund, og ved Synet af dette var hele hans naturlige Kourage vendt tilbage. «Fort, fort med mig,» tordnede det endnu en Gang fra den lille primitive Scene.

Da brast Holberg i Latter og dermed var Komædien ude.

«Han er en brav Karl, der ikke lader sig forbløffe,» sagde Holberg til min Bedstefader, «men til Skuespiller duer Han ikke. Og Komedieskriver bliver Han vist ikke heller. Skulde Han derimod engang blive Professor, hvad der slet ikke er umuligt, saa skal jeg nok besøge Ham i Hans Professorgaard.»

Og det Løfte blev indfriet. Men det hører nu ikke med til Fortællingen om «den skjulte Komædie», thi den er ude.

III.

I min Bedstefaders Professorgaard.

Ja, det var nu dens Stolthed, at Holberg imellem i sine sidste Leveaar havde drukket Eftermiddagskaffe i den, at Baronon, den store Baron Holberg, virkelig var gaet op og ned ad Storstuens Gulv med min Bedstefader, mens den voksende Børneflokk naturligvis var bleven vist ud i Tide. Thi der skulde være ganske stille, hvis Kaffen skulde smage ham. Det skulde gaa i en vis Orden, ellers var han ikke rigtig tilpas, og det galdt om, at han skulde befinde sig vel, thi ellers kunde det jo hænde, at han ikke kom igen. Og det havde været en stor Sorg for Professorgaarden og dens Besætning, baade for de Smaa og for de Store.

Men Børnene i Midten af forrige Aarhundrede vare ikke et Haarsbred bedre end nutildags. Vel turde de ikke tale i de Voksnes Nærværelse, med mindre de bleve tiltalte. Heller ikke fik de Lov til hver Dag at løbe paa Gaden. De maatte nøjes med Gaardsrummet, Stalden og den lille indelukkede Have, hvis der fandtes en saadan. Al Undervisning foregik i Hjemmet. *) Den noget forfinede Efterkommer af Holbergs Henrik, Mellemtingen af Tjener, Tilsynsmand og Raadgiver, samt den i de finere Familier uundværlige og uundgaaelige Française, der som oftest blev forskreven fra en af de franske Provinsbyer, delte Opsynet med Husets voksende Ungdom mellem sig, mens den stive Hr.

*) Det var først senere, at man begyndte at sætte Husets Sønner i Metropolitanskolen, Frue Skole, som den sædvanlig kaldtes. Om Pigeskoler var der endnu aldeles ikke Tale.

Informator, der ikke hørte til Huset, men kun kom til bestemt Klokkeslet, med stor Værdighed og stygotiansk Pertentlighed, gav sine Timer i de forskellige Discipliner. Men — som alt sagt — de kære Smaafolk vare derfor ikke bedre end de ere nutildags i det friere Liv. Den Gang som nu blev det befundet, at den forbudne Frugt smager bedst. Man maatte ikke komme i Storstuen, naar Baronon drak Kaffe med Professoren og hans Frue: ergo, var det i sin Orden, at min Fader og hans Søskende maatte bruge ethvert tænkeligt Kneb for at komme i Storstuen og faa at høre, hvad man talte om derinde. Det maatte jo absolut være noget meget morsomt, siden man lukkede saa godt til.

*   *   *

Der er en Mængde smaa Historier om disse Børne-Spilopper; men jeg vil kun fortælle Dig de to, som min salig Fader endnu i sin høje Alderdom fandt Morskab i at gentage.

Han havde begyndt at faa Undervisning paa Violin, og havde med stor Umage og Anstrængelse indøvet Hanedansen. Det forekom naturligvis den taaars Dreng et stort Mesterstykke, og det syntes ham, at alle andre Folk, ja selv den mærkelige Baron Holberg, maatte beundre, at han virkelig kunde spille den lange Dans med de mange Repriser fra Begyndelsen til Enden, uden at gaa i Staa. Men hvorledes skulde han faa sin Færdighed vist, naar han ikke maatte komme i Storstuen? Han forsøgte at spille paa Trappegangen, men man lagde ikke Mærke dertil. Han avancerede derfor lidt efter lidt henimod Storstuen. Der var saadan en rar lille Krog lige ved den store Klinke, og der var jo slet intet Spørgsmaal om, at det maatte kunne høres inde i Stuen, naar han spillede i denne Krog. Og rigtigt: næppe var den første Reprise spillet, førend Samtalen inde i Stuen hørte op, og den samme velbekendte Stemme, der for nogen Tid siden havde sagt til Drengen: «Ja, den Henrik er en fortvivlet Skælm,*) udbrod: «Jeg mærker, at I have gratis Musik

*) Holberg havde en Gang været inde i den saakaldte Læsestue, hvor Børnene fik Timer og læste Lektier, og hvor Drengen pligtskyldigst burde have øvet sig paa «mensa, mensæ», som det stod i hin Tids Grammatiker.

her i Huset.» Min Faders Hjærte slog af Glæde og Frygt, mens Døren, denne forbudne Dør, virkelig gik op og det lukkede Eldorado med Kaffeboardet og de kinesiske Kopper, med den fløjlsklædte Baron og hans store Allonge-Paryk samt med Forældrenes lidt spændte, men dog tilfredse Ansigter, aabnede sig for ham. Det var et højtideligt Øjeblik.

«Naa spil, Han kun,» sagde Holberg. «Det er slet ikke saa galt. Det kunde være meget værre.»

Drengen spillede sin Hanedans, men den gik naturligvis ikke saa godt som ude paa Trappegangen. Det gør Saadant aldrig, naar man bliver stillet op.

«Kan Han flere Stykker,» spurgte Holberg. I Stedet for at svare, begyndte Drengen ufortrødent forfra paa Hanedansen. Forældrene bleve noget urolige, thi det forekom dem, at den nervøs pirrelige Holberg nu maatte have nok af den Musik. Men de vilde dog ikke blande sig deri. De vidste, at Holberg ikke generede sig af utidige Høfligheds-Hensyn, og de vare sagtens som andre Forældre glade over, at der blev lagt Mærke til deres Yndlings første Præstation, ihvor ubetydelig denne end var.

Dér stod da min Fader og spillede sin Hanedans. Men med Et afbrød Holberg Musikken ved at sige: «Ja, det lyder jo meget godt, lille Monsieur . . . Men nu skulde vi ogsaa høre, hvorledes det tager sig ud i den anden Ende af Huset,» hvorpaa han ganske rolig tog Fyren ved Haanden og førte ham gennem Døre, Forstue og Gaardsrum ud til Baggaarden, hvor Hestestalden var. (I hin Tid havde i Reglen hver Professor-Familie sit eget Køretøj.)*

I Stedet derfor sad han og morede sig kosteligt over en af Holbergs Komedier. «Naa, hvem synes Han saa bedst om af de Personer, Han læser om,» spurgte Holberg, der, skønt selv en stor Latiner, slet ikke yndede det ensidige Studium af Latinen. «Henrik», svarede Drengen, og Svaret morede den store komiske Digter, der, som ovenfor fortalt udbød: «Ja, den Henrik er en fortvivlet Skælm.»

*) Holberg blev af sin egen Tid ofte nok dadlet for, at han ikke holdt Hest og Vogn, men altid gik til Fods, ja endogsaa uden Lakaj, hvad bornerede Folk antog for et sikkert Tegn paa hans formentlige Gerrighed. De Godtfolk glemte naturligvis, at Holberg hverken havde Frue eller Døtre, og

Fra Stalden gik der en Trappe eller Stige op til Foderloftet. «Ser Han, min Ven,» sagde Holberg, deroppe vil Musiken lyde rigtig godt.»

Drengen, der ikke anede Satirikerens Puds, tog fornøjet atter fat paa Violinen og vedblev at gentage sit første Musikstykke til Bedste for de Umælende i Stalden, i fuld Overbevisning om, at Baronen hørte paa ham og fornøjede sig over hans Spil.

Dér stod han endnu, da Børnene bleve kaldte til deres tidlige Aftensmad og Baronen for længe siden var gaaet hjem.

Men dermed var Historien ikke ude. «Han spiller paa Foderloftet», blev et Mundheld i hans Kreds, naar Talen var om en eller anden unyttig Præstation, og da Drengen, alt som han voksede og udviklede sig, fik mange, mange forskellige Interesser, der laa udenfor hans egenlige klassiske og historiske Studium, og disse Interesser naturligvis ikke alle kunde føre til særlige Resultater, saa maatte han, hele sin Barndom igennem, af og til døje, at hans Søstre, der jo ikke i ham anede den vorrende Polyhistor, drillede ham med at sige: «Naa, nu spiller Du nok igen paa Foderloftet for Baronen.»

*

*

*

Den anden Historie fra min Bedstefaders Professorgaard, er af lystigere Natur og endte i alt Fald fornøjeligere for de Paa-gældende.

Piger og Drengene havde en smuk Dag, da Baronen atter drak sin Eftermiddagskaffe i Professorgaarden, samlet sig til Angreb paa den aflukkede Storstue. Man vilde dog lægge Øret til Døren og høre, hvad der blev talt derinde. Men der var naturligvis, som ved andre festlige Forestillinger, Rift om de bedste Pladser. Man skubbede og puffedede til hverandre for at komme til at staa nærmest og bedst kunne lægge Øret til Klinken. Men saa — ja, saa skete det, at Klinken gav efter,

---

at Nødvendigheden af at holde Vogn altsaa ikke eksisterede for ham. Damer kunde virkelig den Gang ikke gaa paa Gaden, men maatte bæres i Portechaise eller køre.

at Døren busede ind i Stuen, og at Rollingerne trillede ovenpaa hverandre hen ad Gulvet. Min Bedstemoder blev saa forfærdet, at hun nær havde tabt Kaffekanden, som hun holdt i Haanden, og kom derved til at spille af den liflige, brune Drik. Holberg og min Bedstefader stansede deres Vandringer op og ned ad Gulvet, hvor Rollingerne laa for deres Fødder. Men min ældste Faster*) sprang hurtigt op og begyndte ganske modigt at recitere en Fabel om, hvorledes Musene spille paa Bordet, naar Katten er borte, som hun en af de foregaaende Dage havde lært udenad. Før hun var kommen til dennes Slutning, vare de andre Smaa-folk komne paa Benene og saa' med Forbavselse, at de virkelig stode midt i Storstuen, ligeoverfor den frygtede og yndede Baron Holberg.

Men denne saa' ganske fornøjet paa min Faster, klappede hende paa Kinden, tog hende ved Haanden og sagde, idet han præsenterede hende for Forældrene, med højtidelig Alvor:

«Den Pige fortjener at lære Latin.»

Saa gik han lige hjem og indskrev hende til sit Udstyrs-Legat, og hun blev den Allerførste, der fik dette.

*

*

*

Men da Holberg et Aars Tid efter døde, da var der stor Sorg i min Bedstefaders Professorgaard, ikke blot hos de Voksne, men ogsaa blandt Børnene, der, trods den uhyre, ikke ganske frygtfri Respekt for den statelige, fløjelsklædte Baron med den store Allonge-Paryk, dog godt følte, at han havde holdt af dem.***) I Modsætning til andre Barndoms-Indtryk, der i Regelen hurtigt fortrænges af, hvad der saa videre sker, holdt Fortællingerne om Baronens Besøg, om, hvad Baronnen havde sagt og gjort, sig friske og nærværende i min Faders Søkende-Kreds. Navnlige følte min Fader en formelig Stolthed ved at fortælle, hvad han kunde huske deraf, til sine Børn, og nu har jeg, der har over-

*) Senere gift med Juliane Maries Livmedikus, den baade som Læge og medicinsk Skribent bekendte U. B. Aaskov.

**) «Alle store Hjærter elske de hulde Smaa. Oehlschlägers Rolf Krake.

levet dem Allesammen, fortalt lidt deraf til Dig, og det maa Du se at huske paa og fortælle igen, thi ellers dør det med mig.

IV.

Lidt Hjærtesorger fra 1770.

Jeg har fortalt Dig om den Glæde, som Holbergs Besøg og Familiens Forhold til den store komiske Digter vakte i Professorgaarden. Nu skal Du ogsaa høre lidt om Sorger, der hjem-søgte den.

*   *   *

Det var to Aar førend Begivenheden med Caroline Mathilde og Struense satte Alt og Alle i Bevægelse. Den vedblev at leve hele Decennier efter, at den var passeret. Den 17de Januar regnedes for den ulykkeligste Dag i Aaret. Blev et Barn født paa den, saa skubbede man Angivelsen af dets Fødsel nogle Timer frem eller tilbage for at faa Datoen til at blive den 18de eller den 16de Januar.*) Alle de smaa Caroline-Mathilder, som vare blevet opkaldte efter den ulykkelige unge Dronning, bleve omdøbte. Man vilde ingen Erindring have om hende. Dog vedblev hun og hendes Skæbne at leve i Folkets Hjærte. Ja, der behøvedes hverken Mere eller Mindre end den franske Revolution, der jo, da den brød ud, tog Alt og Alle med Storm, for foreløbig at skrinlægge den 17de Januar, 1772. Langt senere dukkede den atter og atter frem, ja, delte Hovedstadens intelligente Befolkning i fjendtlige Lejre. Du véd, at vor Kreds var meget paavirket af Kammerherre Suhm, hvem mine Forældre viste den største Ærbødighed, og som for os Børn spillede en Rolle, der, med behørig Modifikation, havde nogen Lighed med den, som Holberg havde spillet for den ældre Generation. Ved Lejlighed skal jeg nok fortælle Dig mere om ham, om hans

*) Efter Forlydende skal Enkehertuginde Vilhelmine Marie af Glücksburg, hvis Fødsel altid har staaet anført d. 18de Januar, 1808, i Virkelighed være kommen til Verden den 17de, en Dag, som hendes Fader, Frederik den Sjette, ikke kunde taale at nævne.

Hund Diana, der altid sad paa en Stol ved Siden af sin Herre, og som af os Børn, og da navnlig af mig, blev behandlet med saa stor Respekt, som om den havde været en lille Frøken Suhm; om Løjtnant P., der altid fulgte med og sad saa stiv som en Pind, uden at mæle et Ord; og om den yndige unge Hustru, som den gamle Kammerherre tog sig og som døde saa kort efter ham. Ja, dér var ogsaa Hjærtesorg. Men den ligger langt senere, end den, om hvilken jeg nu vil fortælle.

* * *

Der var tre Døtre i min Bedstefaders Hus. Den ældste har Du hørt omtale. Det var hende, som Holberg præsenterede for Forældrene med de Ord: «Den Pige fortjener at lære Latin.» Hun var meget klog og velbegavet, men slet ikke smuk. Den mellemste hed Cathrine. Jeg véd ikke, hvorledes hun har set ud i sine unge Dage, thi jeg husker hende kun som gammel. Derimod véd jeg, at man i Støvringgaard-Kloster, hvor hun døde som ugift, sagde, at hun vel saa' ud som en Heks, men desuagtet var den bedste, tjenstvilligste og mest belæste Dame, som nogensinde havde været i Klosteret. Den yngste, Anna, har jeg kun set i Portræt. Efter dette og efter Beskrivelse maa hun have været overmaade smuk og yndig. Men i aandelig Henseende skal hun langt fra have været saa begavet som den ældste og den mellemste Søster, der begge, ligesom min Fader, havde arvet min Oldefaders boglige Sans og skarpe Hukommelse.

Nu maa Du vide, at det i de Tider gik ganske anderledes til med Forlovelser og saadant end nutildags, da de unge Mænd frit kunne tale med de unge Piger, og den unge Pige en smuk Dag kan komme og fortælle sine Forældre, at hun har forlovet sig. Alle de Ting bleve afgjorte mellem Forældrene. Derfor var der i hin Tid virkelige Kærligheds-Sorger, og den romantiske Literatur, af hvis Opskruethed og Overdrivelser I nu gøre Nar og som ogsaa undertiden er frygtelig kedelig, den havde, fra først af, sine Rødder i Virkelighedens mange Fata, om den end senere skejede ud fra disse og sygnede hen i en vandet Sentimentalitet.

* * *

Mine tre Fastre sad da som unge Piger oppe paa deres Jomfru-Bur. Det var i 1769, kort efter at Ewald med Oplæsningen af sin «Adam og Eva» havde indført et aldeles nyt Element i Huset. Françaisen var længst afskediget, men de fik ligefuldt deres Timer i Sprog og Musik, og maatte kun komme ned i Storstuen, naar de bleve beordrede til at møde i Pynten. Til Trods for Tidens ceremonielle Væsen, der især gik ud over de unge Piger, havde de det ret godt, kom imellem, pudsede og stivede paa et enkelt Bal paré og — langt oftere end det hørte til i hin Tid*) — paa Komædie, hvor deres første Barndoms store Heros, Holberg, alt den Gang havde mistet en Del af sin Tiltrækningskraft for Publikum. Vel spillede man endnu hans Stykker meget flittigt, men man begyndte dog at mumle om, at han var for plump, at der var Udtryk, som burde udelukkes, o. s. v. Det var Begyndelsen til, at Græderiet og Sentimentaliteten snart skulde fortrænge hans sunde kraftige Komik, hans mageløse Tidsbillede, som det altid er mig en Hjærtens Glæde, at Du kan opfatte og vurdere. Det er saadant godt Fremtidstegn, at man holder sine store Digttere i Hævd og Ære. Man behøver jo slet ikke at sætte dem i Skammekrogen, fordi der udvikler sig noget Nyt, og fordi man glæder sig over dette Nyes Fremgang. Men Et kan man rigtignok sige med Bestemthed, og det er, at det Nye, som ikke vil anerkende det Gamles Fortjenester, det duer ikke, det vil aldrig selv blive gammelt. Græderiets og Sentimentalitetens lange Tirader og hjærtebrækkende Vrøvl, med samt hele den Retning, der ikke vilde anerkende Holberg, duede da heller ikke stort, og blev heldigvis aldrig gammelt, skøndt det grasserede længe nok, ja, et helt Stykke ind i det nittende Aarhundrede.

Dog tilbage til mine tre Fastre, der sad og morede sig, som de kunde bedst, med Silkebroderiet, med at læse franske Romaner, der den Gang aldeles ikke var forbuden Frugt, med

---

*) Theaterkærligheden var gennem Bedstefaderen, der havde spillet skjult Komædie for Holberg, nedarvet i Slægten, og Komædie, baade den lystige og den alvorlige, er vedbleven at være dennes kæreste Adspredelse og bedste Underholdning.

at sy paa Pynten og med at lægge tause, uudtalte Fremtidsplaner, thi det gør vist alle unge Piger, i hvilken Tid de end fødes. Det udgør nu engang en Del af deres Væsen.

Saa kom der da en smuk Morgen Bud fra Mama op til Jomfru-Buret, at alle tre Døtre havde at indfinde sig i Storstuen, Kl. 10. Det var en usædvanlig Tid. Der maatte være noget Ekstraordinært paa Færde. Ordren lød ogsaa paa, at Rammerne med Silkebroderiet skulde bringes ned. Det galdt altsaa et længere Ophold i Storstuen.

I hin Tid var der aldrig Tale om Indvendinger. En Ordre var en Ordre. Den maatte pareres med Soldatens ubetingede Lydighed mod sin Officer. Dermed var Historien ude.

I Følge den givne Ordre pyntede altsaa mine tre Fastre sig det Bedste de kunde, lode Rammerne med Silkebroderiet bære ned og satte sig, da de vare komne ned, pynteligt og stivt, som om de skulde have figureret ved en Theaterforestilling, paa Storstuens højryggede med Ruslæder betrukne Stole i Forventning om, hvad der skulde komme. Men ikke en af dem vovede at vende Blikket mod Døren. Det havde været mod al Anstand. Nej, som velopdragne Piger hæftede de det pligtskyldigst paa Rammens Blomster og Blade, og Ingen af dem mælede et Ord.

Efter en halv Times pinlig Venten gik Døren endelig op. Min Bedstefader traadte ind med en ung Mand, hvem han straks præsenterede som den unge Dr. A., hvorpaa alle tre Frøkener rejste sig og nejede saa dybt, saa stivt og saa lige, som om de havde været Lededukker, der bleve trukne til Jorden med en Snor.

«Ja, her ser De mine Døtre,» sagde min Bedstefader til den unge Mand, der ogsaa havde bukket dybt, men ingenlunde saa stivt og ceremonielt som Frøkenerne havde nejjet. «Nu maa De selv se at insinuere Dem.» Og dermed trak han en Stol frem og vendte sig mod Døren.

Den unge Læge tog Plads lige overfor de tre Frøkener, der vedbleve at stirre paa Silkebroderiet, og min Bedstefader gik ind til sine lærde Ting, blandt hvilke han formodenlig snart glemte, at han selv havde bragt en Frier ind til sine Døtre. Saa indtraadte der en højtidelig Pavse.

Den varede imidlertid ikke længe. Den unge Doktor var en klog og dygtig Mand, der alt havde rejst en Del. Han havde blandt Andet været i Norge, højt, højt oppe, dér, hvor Solen ved Midsommertide aldrig synker, men kun vender i Horisonten. Han var aldeles ikke bange for at tale med de unge Damer, især da Ordet «Kærlighed» og Begrebet «Frieri», efter Tidens Skik aldeles ikke maatte nævnes, skøndt de tilvisse laa paa Bunden af Historien. Han var som Læge vant til at tale med de forskelligste Mennesker, og han havde ikke været ti Minuter i Storstuen, den samme, i hvilken Holberg havde drukket Kaffe, og i hvilken Børnene vare trillede ind, da Klinken gav efter, førend han var paa det Rene med, at baade den ældste og den næstældste Frøken havde ganske usædvanlige Kundskaber af unge Damer at være, at navnlig den Ældste havde et ikke ubetydeligt Konversations-Talent og var en — om end ikke smuk — saa dog højst behagelig Skikkelse. Men medens han gjorde disse Bemærkninger, saa' han ufravendt paa den yngste Frøken, paa Anna, som ikke havde sagt et Ord og som han forgæves havde søgt at drage ind i Samtalen.

Da Visiten havde varet de reglementerede tre Kvartér, rejste Doktoren sig op og bukkede for de tre Frøkener, der paa deres Side gentog den dybe stive Nejen lige ned til Jorden, der minder om Lededukkens eller Marionettens Bevægelser. Visiten var forbi. De tre Søstre gik op igen paa deres Kammer, den ældste og den næstældste hver i sine egne Tanker. De syntes nemlig begge særdeles godt om den unge, belevne Mand, som havde underholdt dem med saa mange forskellige Ting, som ikke blot havde talt om Klopstocks Ophold i København, om hans Messiede, om Muligheden af, at Bernstorff, der endnu var Minister, vilde gøre Noget for den stakkels Ewald, og andre staaende Dagsæmner i 1769, men ogsaa havde fortalt dem om sine Rejser, om astronomiske Iagttagelser paa disse, og lignende Ting, hvorom man just ikke plejede at konversere med unge Damer, og som heltigennem havde gjort et fortræffeligt Indtryk paa dem. Men den yngste, min skønne Faster Anna, som jeg kun kender af Portræt og af Beskrivelse, hun, som ikke havde sagt et Ord under den hele Forestilling, hun gav sig — som en Fugl, der

er sluppen ud af Buret — til at synge af Glæde over at den Kedsommelighed var forbi, ja, hun fik Lyst til at danse og svingede min mellemste Faster, der helst havde betakket sig for den Fornøjelse, rundt, med en saadan Lystighed, ja, med en saadan Barnejubel, at man skulde tro, der var timedes hende den største Lykke af Verden. Den bestod dog blot i, at Kedsommeligheden med den højtidelige Modtagelse af Doktoren i Storstuen var vel forbi.

Men den unge Læge, den vel studerte og kundskabsrige Mand, han stod imens i min Bedstefaders Arbejdsværelse og sagde højtideligt: «Den vise Salomo siger, at den, der faar en god Hustru, faar en god Gave, der er mere værd end Perler og Guld. Jeg kan ikke tænke mig en yndigere, sødere og elskeligere Hustru end Professorens yngste Datter, Frøken Anna, og vil I give mig hende til Hustru, da er jeg det lykkeligste Menneske under Solen og vil blive hende en god og trofast Husband.»

Min Bedstefader blev lidt forundret. Den yngste regnedes jo for den ubetydeligste af de tre Døtre. Desuden var det jo almindelig Skik, at den ældste Datter blev gift, førend de andre, naar det paa nogen Maade kunde lade sig gøre. Han havde imidlertid selv givet Doktoren Valget. Hans ældste, meget udviklede og meget fortræffelige Datter var jo alt en lille Smule udover den første Ungdoms Blomstring og — Alt vel betænkt — maatte han give Doktoren Ret i, at Anna var en yndig Pige, hvem en Mand nok kunde ønske sig til Brud, om hun end ikke var saa kundskabsrig og saa begavet som sine ældre Søstre. Saa blev Bedstemoder kaldt ind. Alt blev klappet og klart i største Hast. Forlovelses-Selskabet kunde, paa Grund af de nødvendige Forberedelser, ikke finde Sted, førend om fjorten Dage. For at undgaa al Snak, bad man Lægen om ikke at komme paa Besøg i Mellemtiden, medens Bedstemoder paatog sig den lille Ulejlighed at underrette sin yngste Datter om den Fremtids Bestemmelse, der saaledes uden videre, uden mindste Spørgsmaal til hende, var tagen over hendes Livs Skæbne.

Der blev en Konsternation mellem de tre Søstre. Den

ældste, der, efter Tidens Skik, maatte antage sig for den udkaarne, blev ganske forbavset over, at hendes ubetydelige Søster var bleven foretrukken for hende. Men da hun ikke blot var en klog og veloplært, men ogsaa en inderlig god og fornøftig Pige, saa gjorde hun sig Umage for at glæde sig over Søsterens formentlige Lykke og at tage den Sag med største Ro, som det egner og anstaar sig for en velopdragen Kvinde. Den mellemste derimod, hun, som jeg vist tidt har nævnt som min ugifte Faster Cathrine, hun følte den hele Historie med Lægens Visit og Frieri som den gyseligste Ydmygelse, baade for hende selv og hendes Søstre. Hun havde maaske nok kunnet finde sig i at vige Pladsen for sin ældste, højt begavede Søster, men for Anna, for hende, som ikke havde værdiget Doktoren et Blik, ikke havde talt et Ord med ham, men hele Tiden havde beskæftiget sig med Silkebroderiets Roser og Konvaller! Nej, det var dog for galt! En saadan Ydmygelse! Saa svor hun, efter sit eget Udsagn, til Cølibatets Fane. Hun vilde ikke oftere beses og vrages som andet Stykgods, hvorom der handles. Og hun holdt Ord, blev siden — som jeg vist ogsaa har fortalt — Bedstemoders Støtte og højre Haand, endnu senere en prægtig Chaperone og Fortrolig for alle Familiens unge Piger, og endte — som alt berørt — et langt, hæderligt og veludfyldt Liv i Støvringgaard-Kloster.

Men Anna, stakkels Anna! Ja, hun kom aldrig mere til at synge eller danse. Det var sidste Gang, da hun kom op fra Storstuen paa den for hende ulykkelige Dag, da den unge Doktor udfandt, at hun maatte blive ham den yndigste og bedste Hustru, der var mere værd end Perler og Guld.

*

*

*

Fjorten Dage efter var der stort Gilde. Hele Familien, alle Honoratiories ved Universitetet vare indbudne. Bedstemoder ledte sin smukke, men noget blege Datter frem. Bedstefader holdt en lille Tale, hvis Indhold var, at da Gud havde bøjet de to Unges Hjerter mod hinanden, saa vilde han som Fader ikke nægte dem sin Velsignelse, men tillade dem i denne højtærede

Forsamlings Nærværelse, at veksle Ringe og give hinanden et Kys, saa at han kunde erklære dem for Forlovede.

Saa kyssede Doktoren min smukke Faster Anna, mens Alle saa' derpaa og satte en Ring paa hendes Finger. Og saa klagede han over, at det skulde vente et helt langt Aar med Brylluppet. Men det var desværre nødvendigt, thi man havde gjort ham den Ære at udnævne ham til Skibslæge ombord paa den Eskadre, der skulde gaa til Middelhavet, til Algier.

Mon der ikke ved disse Ord steg et befriende Suk fra min stakkels Fasters Bryst?

Ja, det véd jeg ikke, thi hun har aldrig udtalt sig til noget Menneske. Men jeg véd, at man fejrede Trolovelsen med Sang og Klang, og at man drak paa det unge, elskende Pars Fremtidsudsigter og Lykke.

Doktoren maatte ombord. Jo mere han saa' paa sin unge Brud, des yndigere fandt han hende. Det var jomfruelig Undseelse, det var den ægte Kvindelighed: denne Tavshed og Tilbageholdenhed! — Var hun bleg som Brud, saa skulde hun nok blive rosenrød som hans Hustru. Han var saa sikker i sin Sag. Det faldt ham intet Øjeblik ind, at det var et stakkels Offerlam, om hvis Liv han lagde sin Arm i Afskedsstunden. Saa bad han hende om endelig at skrive ham til og opgav hende Navnene paa de Havne, i hvilke han kunde haabe at faa Brev fra hende.

Der eksisterede endnu i min Ungdom nogle af de Breve, som han paa denne Rejse til Algier har skrevet til hende. De forekom os højst mærkværdige paa Grund af den forunderlige glødende Erotik, som denne senere saa strænge, ja, undertiden haarde Mand har udtalt i dem.

Men hun kom aldrig til at skrive til ham. Vel blev hun af Moderen og af den ældste Søster paamindet om, at det nu var paa Tiden til at skrive til hendes Trolovede. Hun satte sig ogsaa til Bordet, fik Papiret lagt frem og Pennen dypet. Men derved blev det. Hun havde intet Ord at svare paa Doktorens glødende Udtalelser.

«Skriv paa Fransk», sagde Bedstemoder, «saa gaar det lettere.» Det var nemlig en afgjort Sag i hin Tid og blev det

— som Du véd — endnu længe efter den, at enhver nogenlunde velopdragen ung Dame kunde stile et Brev paa Fransk, hvorimod kun de Allerfærreste havde lært at skrive Dansk, og selv om de, i enkelte Tilfælde, havde lært det, saa havde de ingen Færdighed deri. Det var nemlig høfligst at skrive paa Fransk, og Brugen af Pennen var ingenlunde saa almindelig som nutildags.

«Det er Jammerskade, at hun er saa ubetydelig», tænkte den ældste Søster. Hun passer slet ikke for ham, der er saa begavet, saa belæst og saa berejst.» Saa drog hun et lille Suk og tilbød Anna at stile et Brev for hende, som hun saa kun behøvede at renskrive. Anna tog mod Tilbudet; men da hun havde læst det gjorte Udkast, rev hun det itu og sagde, at det var usandt fra først til sidst. Søstrene forundrede sig over hende. De hørte hende imellem græde sagte om Natten, naar hun troede, at Alle sov. Men det maatte jo naturligvis være af Længsel efter den fraværende Trolovede. Og det var da intet Under, at hun længtes efter ham. Og saa blev der i Omgangskredsen talt om, hvor uhyre meget hun holdt af ham. Det var da let at se, saa bleg og mager som hun var bleven. Men lad ham bare komme hjem, saa bliver det godt Altsammen.

Ja, saaledes ræsonnerede de Godtfolk, mens travle Hænder i Professorgaarden arbejdede paa Udstyret. Det Linned og Dækketøj, hvormed man i hin Tid forsørgede et Pigebarn lige fra hun var bleven døbt, var naturligvis længst færdigt. Men der var meget Andet at gøre. Der skulde baldyres et Tæppe til at lægge under Brudeparrets Fødder, naar de bleve viede i Storstuen, og der skulde være stor Fest og Højtid. Bedstefader, der var begyndt at skrante, var glad over, at Bryllupet mellem den overordenlig duelige Doktor og hans yngste Datter kunde staa, mens han endnu selv levede. Det Svigersøns-Hus kunde maaske blive en Støtte for de andre Døtre, naar han engang havde lukket sine Øjne. Og saa var alt godt og herligt i det Ydre og i de verdslige Beregninger.

*

*

*

Der var gaaet to Tredjedele af den til Brudgommens Fraværelse bestemte Tid. En Dag, da stakkels Anna atter havde sat sig til det Skriveri, som aldrig blev til Noget, blev den ældste Søster meget forundret over, at hun efter flere Timers Fraværelse, fandt hende akkurat paa samme Plads og i samme Stilling med Pennen i Haanden, men Hovedet hvilende paa Brevbladet, som En, der grunder paa, hvad der nu skal skrives. Hun løftede Hovedet op og blev forfærdet. Det var tungt og koldt. Men paa Brevbladet stod der virkelig nogle faa Ord. Der stod:

«Jeg vil saa gerne sige Dem» . . .

Videre var hun ikke kommen. Det, hun vilde sige, men aldrig fik sagt, det havde dræbt hende.

Der blev stor Forskrækkelse og Bedrøvelse. Der blev Begravelse i Stedet for Bryllup. Der blev gjort vidtløftige Dissertationer over hvad hun egenlig var død af. Det var en Aare ved Hjærtet, der var svulmet for stærkt. Det var et Blodtryk, o. s. v. Det var Længsel. Hun havde elsket ham saa højt, o. s. v.

Men min ældste Faster, hun, hvem vi senere kaldte Faster Aaskov, hun tog en Pen og skrev paa det samme Blad, paa hvilket stakkels Anna havde begyndt den Tilstaaelse, der aldrig kom over hendes Læber, eller rettere, over hendes Pen, et smukt, klogt og trøstende Brev til den fraværende Doktor, der ganske vist ikke havde og ej heller senere fik nogen Anelse om, at hans unge Brud ikke havde holdt af ham. Hvorledes han tog hendes Død, véd jeg ikke. Han var jo saa langt borte. Men endnu inden sin Hjemkomst friede han til min ældste Faster, til hende, der havde skrevet det smukke, kloge og trøstende Brev til ham om stakkels Annas Død. Al Stadsen og hele Udstyret, som var beredt til den yngste Datters Bryllup, blev brugt til den ældstes. Der blev holdt Bryllupsgilde med Sang og Klang. Der blev skrevet Vers til Brudens Ære, som jeg endnu har, og der blev i dem fremhævet, hvor klog og dannet hun var, hvorledes Holberg havde udmærket hende og sagt, at hun fortjente at lære Latin, o. s. v.

Det var Altsammen sandt. Og vi Børn — det vil da sige

jeg selv og de Søskende, som nu længst alle ere døde, holdt meget af hende og havde Meget at takke hende for. Især er jeg, der senere blev Veninde med hendes eneste Datter, min Kusine Juliane, kommen meget i hendes Hus og skylder hende mangen glad Ungdomstime, ude paa Fredensborg.

*   *   *

Men om Kærlighed blev der rigtignok aldrig Tale i det Ægteskab. Den unge Læge, der engang havde skrevet de glødende erotiske Breve til stakkels Anna, blev i Aarenes Løb en kold og stræng Husbond, der udelukkende levede for sin Videnskab, sin Praksis og sin Stilling ved Enkedronning Juliane Maries Hof. Det var da intet Under, at hans Hustru imellem kunde se noget alvorlig ud.

Hans Ungdomskærlighed hvilede i sin tidlige Grav. Men hun blev aldrig nævnet, undtagen naar Nogen spurgte, hvem det smukke Portræt forestillede. Saa blev der svaret: En tidlig afdød Søster.

Fjærde Bog.

Fra vort Frederiksberg-Liv.

**-Naar Hjærtet sidder mest beklemt,
Da bliver Glædens Harpe stemt.·**

1.

I sin Fortale til, eller maaske rettere sit Forsvar for den bekendte og i sin Tid meget læste historiske Roman, *Cinq Mars*, siger Alfred de Vigny, at den opfundne Tildragelse (le fait inventé) altid er bedre end den virkelige, en Sætning, der maaske med andre Ord kunde udtrykkes saaledes, at Fiktionen staar over Historien, Samfunds-Romanen over Memoirer og Breve, og saa videre, i en uendelig Modsætning af det, som Digterens mer og mindre heldige Inspiration har skænket ham, og det, som Livets og Begivenhedernes Gang virkelig bringer: en Modsætning som Göthe forsøger at løse, naar han i Tilegelsen til sine lyriske Digte lader sin Musa række sig:

«Der Dichtung Schleyer aus der Hand der Wahrheit.»

Men denne smukke Løsning gælder desværre kun for Digteren og kan ikke rigtigt hjælpe os andre stakkels Dødelige til en Afgørelse af det kildne Spørgsmaal om Fiktion og Virkelighed, en Afgørelse, der — forsaavidt den kan træffes — vel maa bero paa, hvorledes Fiktionen og hvorledes Virkeligheden er fremstillet, eller hvorledes de, efter Göthes store æsthetiske Recept, ere sammenvævede, en Recept, der — som alt bemærket — kun kan komme Digtere og digterisk anlagte Naturer tilgode. — Her paa dette Sted vil jeg kun bemærke, at Alfred de Vignys Sætning om det Opfundnes Fortrin for det virkelig Passerede, ikke fandt mindste Medhold i min Adoptiv-Slægt og allermindst hos hende, af hvis mange Fortællinger om Skikkelser fra en svunden Tid jeg, i de mellem tredje og fjerde Bog indlagte Blade, kun har meddelt en lille Række af

Sind holdt jeg med Digteren, hvad jeg dog vel vogtede mig for at udtale.

* * *

Al Ære for Fiktionen, naar gode poetiske Kræfter have arbejdet paa at gøre den gribende og spændende, paa at give dens Skikkelser det Sandhedens og Aktualitetens Præg, der river Læseren med sig og bringer ham til at glemme de Tryk og de Sorger, under hvilke saa mangt et Menneskeliv vaander sig. Men med al Erkendelse heraf, med al Tilbøjelighed til at tage Digterens Parti ligeover for den strænge og tørre Historikers, maa jeg alligevel holde overmaade stærkt paa det Selvoplevedes store Berettigelse til at skildres i Memoirer, Breve og Dagbøger, naturligvis kun under Forudsætning af, at det kan lykkes Fremstilleren at fastholde det Væsenlige og at lade det Uvæsenlige ligge, uden dog derved at frembringe altfor store Lakuner i Fortællingens Gang. Ogsaa dette er en Kunst! Ved at gennemlæse de tre første Bøger af disse Livs-Erindringer, indser jeg tilfulde, hvor langt jeg er tilbage i den Kunst, thi næsten overalt føler jeg, at det Oplevede, det, der fra de unge Aar staaer klart og tydeligt for mig, dog har været langt rigere og skønnere, baade i dets Glæder og i dets Smerter, end jeg har formaaet at fremstille det. Dette er maaske en Fejl, men som Fejl og Fortrin i et Menneskes Individualitet i Reglen grænse nær op til hinanden, saa tror jeg at vide, at denne Fejl har sin Rod i den strænge Begrænsningens Lov, der med løftet og truende Pegefinger har staaet for mig, hver Gang jeg fristedes til at trække for store Veksler paa Læserens Taalmodighed ved at udbrede mig over Yndlings-Æmner og fastholde Skikkelser fra Rejselivet, der — ihvor kære, ja dyrebare de end have været for mig — dog ikke kunde gøre Krav paa en almindelig Interesse.

* * *

Det er efter dette Tilbageblik paa det hidtil Meddelte, at jeg, med friere og lettere Sind, tager fat paa min fjerde og sidste Bog af disse Erindringsblade og forsøger at genoptage

den ved tredje Bogs Slutning afbrudte Traad. Store Sorger, haade de, der kendtes, og de, som jeg maatte se at bære i aandelig Ensomhed, vare overstaaede, om end ikke fuldt forvundne. Havde de end sat skarpe Mærker i Tilværelsen, saa havde de ogsaa — som al dyb og sand Sorg — bragt megen og rigelig Frugt. Smaa, men ihærdige Kampe for at genvinde den kære Gamle, den sidste af den Kreds, der havde optaget mig i min Barndom og fulgt mig med usigelig Kærlighed paa et langt Stykke af Livsvejen, tilbage til et, vel højst aparte, men dog i dets Bund og Kærne lykkeligt Liv, vare bleven kronede med Held og havde, med hendes Blindhed til min bedste Allierede, formet en ny Tilværelse for hende og for mig, den ældste og den yngste af de Kære, som en Gang, for de mange, mange Aar siden, havde siddet sammen i den lille Hjørnestue med de mørkerøde Silkegardiner og den lille Altan paa Hjørnet af Nørregade og Frue-Plads.

Men naar denne Fornyelses-Proces af hvad der i Slutningen af August, 1844, havde syntes knust og ødelagt, virkelig lykkedes for mig, saa at jeg modigt kunde tage mit Nonnesløv paa det gamle Sted bag de høje Lindetræer, og at jeg, med fuld Sandhed har kunnet sætte det citerede Psalmevers:

«naar Hjærtet sidder mest beklemt,
da bliver Glædens Harpe stemt,»

til Motto over dette Livsafsnit, da skyldes dette til Noget, der vel stod i Forbindelse med min tidligste Livsudvikling, lige fra de Dage, da jeg som lille Pige fløj op og ned af det lange Salsgulf i den store Bryggergaard, og da jeg — nogle Aar senere — fortalte selvlavede Historier til Skolekammeraterne i Døtreskolen, men som dog først i vort Frederiksberg-Liv gjorde sig gældende som en bevægende, en løftende og hævende Livskraft, der førte mig ind i det regelmæssige Arbejdsliv, ind i de alvorlige Studier, der for mig altid have udgjort en af Livets bedste Velsignelser. Den havde været mig aldeles fremmed, siden Opholdet i den tyske Præstegaard, men fæstede nu for Alvor Rod i mit Liv, og dermed blev ogsaa «Glædens Harpe stemt».

Men førend jeg stanser et Øjeblik ved denne Overgang, der for mig i Sandhed blev en Overgang fra Døden til Livet, vil jeg her fastholde en Pennetegning, et Portræt af Kassandra, den kære, gamle Skikkelse, der alt i mangt et Aar har spillet en Hovedrolle i mit Liv. Det er bleven optaget for lang Tid siden, og det er af dem, som havde kendt hende, fundet saa slaaende korrekt, saa fuldt lignende, at jeg uden Sky tør præsentere det og samtidig indbyde Læseren til med mig at gøre et Indblik i vor Dagligstue og i det noget ejendommelige Husliv, som vi førte.

2.

Jeg ser hende endnu tydeligt, som hun, da hun blind og krumbøjet sad i sin Sofakrog i det gamle aflaaede Hus med de grønne Skodder og de herlige Lindetræer. Hun havde en høj smuk Pande, med lidt buskede, men dog regelmæssigt tegnede graa Øjenbryn, under hvilke et Par mørkegraa Øjne af og til, naar hun fortalte, skinnede som en Glød, der i Tusmørket, eller ved meget gribende Fortællinger kunde synes uhyggelig, skøndt den Synsnerve, der en Gang havde modtaget de mange Indtryk, længst var udslukt. En stor, stærkt kroget Næse, en ditto, stærkt kløftet Hage, med et graasprængt, krøllet Skæg, som jeg imellem maatte bede om Tilladelse til at klippe eller svide, gav hendes Udseende noget Hekseagtigt. Dog mindes jeg ikke, at de enkelte Smaa børn, der imellem kom i Besøg hos os, og hvis smaa solstraalende Ansigter toge sig vidunderlig godt ud i den mørke, gammeldags Dagligstue, nogensinde har været bange for den gamle Frøken, Frøkenen med Skægget, som de kaldte hende. Tvertimod: de følte med Børns og Dyrs ufejlbare Instinkt, at hun var god, inderlig god, og de forargede sig ikke over den tætte hvide Kappe, der kun tildels dækkede de lidt stride og rebelske Hovedhaar, eller over den lidt luvslidte sorte uldne Kjole og den gamle, grøntærnede Kaabe, der, med Undtagelse af enkelte Fest- og Mærkedage, udgjorde hendes vanlige Paaklædning. En stor, sort Kat, der som oftest laa gemt mellem Kjolen og Kaaben i Sofakrogen, hørte ligesom min

egen Person med til Dagligstuens faste Besætning, mens Ane Katrine Lassen, Mor Birgittes Datter paa Holtehus, der efter adskillig Omflakken, havde slaaet sig til Ro hos os, sov i et Kammer nedenunder.

Det hørte til Kassandras smaa uskyldige Særheder, at hun ved Nattetide, naar hun troede, at Katten kunde trænge til at tage sig en Motion paa Loftet, lod mig lede hele Huset rundt, ja, i Papirskurv og Bogreol, i Skabe og bag Skabe, bag Dragkister og i Dragkisteskuffer, efter den. Jeg vidste godt, hvor Mester Urian var at finde. Ja, jeg kunde imellem høre den spinde af Henrykkelse over dens gode Stade paa den Gamles Ryg. Men det hjalp ikke. Jeg maatte alligevel lede, og da vi i vor lille forunderlige Indretning ikke kendte Forskel mellem Nat og Dag, men sov, naar det faldt sig og vaagede, naar den kære Gamle følte sig oplagt til at fortælle, saa kunde denne Søgen efter vor Mussemisse undertiden tage lang Tid. Jeg betragtede den som en i mit stillesiddende Liv meget sund Motion, mens min kære Cassandra lo saa smaat i Skægget. Paa den Maade fik hun nemlig, uden at blotte sin Angst for Tyve og Overfald,*) hele Huset grundigt undersøgt. Naar der saa ikke var nogen tænkelig Krog, hvori en Kat, end sige en Tyv kunde skjule sig, udbrød hun gerne: «Den skulde da vel ikke have gemt sig i Folderne paa min Kaabe. Jeg faar nok se at rejse mig.» Som sagt saa gjort. Hun kom med stort Besvær paa Benene. Ned trillede Mester Urian paa Gulvet. Ud af Døren kom den til Nattepromenade paa Loftet, og mens den som en redelig og alvorlig Domestik, holdt det gamle Hus frit for de Mus, der vist ellers havde gnavet saa stærkt paa Døre, Paneler og Tværbjælker, at det før Tiden var sunket i Grus, gik midt i den dybe Nat den gamle blinde Frøkens Sol op, og da var det, at hun, førend hun begyndte at fortælle, eller at gentage

---

*) Denne Angst var meget ubeføjet, thi vi stode, fra gammel Tid af, under hele Traktør-Naboskabets Beskyttelse. Det var Ane Katrine Lassen, Mor Birgittes værdige Datter, der havde faaet min kære Gamle smittet, ikke ved sin stærkt udprægede Frygt for Spøgelser, men med sin Angst for Indbrud og Overfald.

Fortællinger, som jeg ofte havde hørt, imellem udbrod: «Nu skal Du høre, min Pige! Pas nu paa!»

* * *

Jeg har omtalt, at Blindheden havde været min bedste Allierede til at vinde hende tilbage til Livet. Det lyder utroligt. Dog er det den simple Sandhed. Saalænge hendes Øje forsøgte at fastholde den Omgivelse og de Forhold, under hvilke hendes Livs sidste store Sorg, med alle dens vidtforgrene Følger, havde truffet hende: saalænge syntes Alt hende mørkt og fortvivlet. Men da Natten ved Synsnervens hurtige Aftagen og Udslukken, dækkede Alt, og hun — som Følge deraf, nødvendvungen maatte opgive alle Forsøg paa selv at faa Orden i de, ved Broderens Død i Udlandet, højst forvirrede Forhold: da tændtes der lidt efter lidt et forunderligt Lys i hendes Indre, da glemtes efterhaanden alt det Nærværende, mens det svundne Livs Glæder og Erindringer bleve levende om hende; ja, da var det som om de mange Skikkelser fra hendes udbredte Læsning atter gik igen og paany underholdt hende, mens hun, der havde fulgt hele sin Samtid og alle de Kære, med hvem og i hvem hun havde levet, til Graven, nu sad som et mosgroet, men ved sin Ælde ærværdigt og ved sin glimrende Hukommelse interessant Monument over en svunden Tid.

3.

Fra dette med fotografisk Nøjagtighed tagne Portræt af min gamle Veninde, vender jeg mig mod en bestemt Løvedag Aften eller Nat i Februar Maaned, 1846. Jeg var mod al Sædvane bleven træt. Under den megen Talen frem og tilbage, den megen Fortællen om og Gentagen af Skikke og Forhold i Slutningen af det attende Aarhundrede og af Revolutions-Tiden*) herhjemme, var der paakommen mig en uhyre Længsel

---

*) Fru Gyllembourg, der var jævnaldrende med Cassandra, har i Begyndelsen af sin Novelle «de to Tidsaldre», givet saa samstemmende, men med langt større Virtuositet udviklede Billeder fra hin Tid, at jeg intet Sted har troet at burde optage min kære gamle Tantes Skildringer

efter Luft og Frihed, efter aandelig og legemlig Bevægelse, efter Vinger, der kunde bære mig op mod de Lys, der funkede højt, højt over de gamle Lindetrær paa den rolige Nathimmel. Jeg var vist alt i en halv drømmende Tilstand, da jeg, efter at have udført min vanlige Aften- eller Natte-Razzia gennem Huset og efterset, at Alt var i behørig Orden, kyssede min kære Gamle paa Panden, og endelig stiledede op til mit Jomfru-Bur, som med sin Alkove, der gik ind under Taget, sin Bogreol og sit Skrivebord, hang som en lille, lun Rede mellem de store og uhyggelige Loftter, jeg maatte gaa over, for at naa den.

Jeg aabnede Vinduet og saa' — som jeg altid plejede — over mod det lille Kirkespir, der, lille som det er, dog hæver sig over Alléens Trær. Luften var mild og kvægende. Jeg indaandede den i dybe Drag og sagde højt, idet jeg atter lukkede Vinduet: «O Gud ske Lov, det er jo Foraar!»

*   *   *

Ja, det er Foraar, et mageløst dejligt Foraar. Jeg vandrer i en stor Have, der ikke begrænses af nogen Indhegning, men hvorfra Blikket strejfer ud i fjærne Egne, hvis blaa Bjerge lokke mig til at gaa videre og videre for at søge den Skønhed, der gemmer sig bag dem. Jeg kommer alligevel ikke langt. Der mylrer en Masse af Skikkelser frem fra den dybe Baggrund, og jeg maa staa stille, mens jeg betragter dem. Kendte og ukendte drage de forbi. Jeg skuer og skuer, men kan ikke fastholde noget. Da fængsles Øjet med Et af et Kor af Jomfruer, der slutter en Kreds paa Engen, neden for de Blomstergupper, blandt hvilke jeg er bleven staaende. I rytmiske Slyngninger bevæge de sig efter en Musik, som jeg ikke kan høre, men som jeg med Sikkerhed véd maa udgaa fra den høje Solgud selv. Det er et Billede fra Hellas' Gudeverden, om hvilken min kære gamle Fader fortalte mig saa meget i min Barndom. Det er Altsammen kendt og dog ukendt. O hvor

---

af den. Ligesom Fru Gyllembourg fremhævede ogsaa min kære Gamle bestandig dens Fortrin paa Nutidens Bekostning. Mon det dog ikke var, fordi de begge den Gang havde været unge?

gerne vilde jeg dog nærme mig de skønne Skikkelser! Men jeg kan ikke. Der er Smerte i Jubelen over deres Skønhed . . . Et Taageflor drager over denne og ud af dette hæver sig en høj og majestætisk Kvinde, større og skønnere end nogen af de andre. Hun nærmer sig til mig, og idet hun tager min Haand, siger hun alvorligt: «Jeg er Din Gudinde, hold Dig til mig og lad alle Sorger fare!»

Da bøjer jeg mig for den høje Skikkelse, og vil give mig ifærd med at plukke Blomster til at strø for hendes Fødder, mens Jomfruerne atter danse paa Engen og den høje Solgud slaar Plektret for dem.

* * *

O hvilken Blomsterrigdom! O hvilket Foraar! Skønnere og rigere end Alfedrømmens i min Barndom paa Mariehøj! Ja Dig, Du mine Erindringsers straalende Gudinde, Dig skal min hele Sjæl tilhøre og i Din Favn, for Dine Fødder kaster jeg al Sorg. Syng for mig og tal til mig . . .

Jeg kom ikke videre, eller rettere, jeg kom ikke engang saa vidt. Alt mens disse Ord trængte over mine Læber, var det skønne Billede begyndt at vige, og jeg, der havde været betaget af den skønneste Virkelighed, følte at denne svandt som et Drømmebillede. Uvilkaarligt holdt jeg Hænderne for Øjnene. Jeg havde ikke Mod til* at vaagne rigtigt og se mig om. Jeg vilde saa usigelig gerne fastholde det, der svandt og svandt, indtil det var rent borte.

Men havde det dog ikke virkelig været der? Hvor er Grænsen mellem Drøm og Virkelighed og er den skønne Drøm ikke ofte langt mere værd, ja, langt mere sand, end det, som Livet med prosaisk Haand kan tage og føle paa?

4.

Det bankede paa Døren. Det var Ane Cathrine Lassen, dette prægtige Husinventarium, denne værdige Datter af den længst afdøde Mor Birgitte paa Holtehus, der kom for som sædvanlig at lægge i Kakkellovnen, og bringe mig Kaffe.

«Frøkenen kan umuligt gaa i Kirke i Dag,» sagde den gamle Pige, der var vant til at faa sig en lille Morgen-Passiar oppe hos mig. «Det er et Hundevejr. Jeg kan ikke engang naa over til Bageren. Jeg maa have en Karl inde fra Kønigs*) til at skuffe Gangen. Sneen ligger alenhøj . . . Men Gud forbarme sig, hvad gaar der af Frøkenen? De ser jo saa besynderlig ud, som om De var i den anden Verden . . . Har der været noget i Vejen med vor gamle Frøken i Nat?»

«Ikke det Allermindste,» svarede jeg med en vis Anstrængelse. «Hun havde det tvertimod meget godt . . .»

«Ja, nu sover hun som et Barn i sin Vugge, saa fast og trygt. Frøkenen kan godt blive heroppe en Stund endnu. De skulde lægge Dem til at sove lidt endnu. Det er saamænd ikke Umagen værd at staa op i det Vejr, naar man ikke er nødt dertil . . . Ja jeg maa nok se at faa fat paa En til at skuffe Gangen for mig . . . Tak De Gud, at De ikke behøver at gaa ud i det Hundevejr! Hu, hu!»

Dermed gik den gamle snakkesalige Pige sin Vej.

* * *

Det var virkelig et rasende Snefog. Det fygede fra alle Kanter. Vinduet var spærret af Sneen, der væltede ned fra Taget, og end ikke Pudderparykkerne paa mine kære Lindetrær, der ofte havde moret mig, kunde skelnes. Det gik Alt i Et. Det lille gamle Sted, der laa saa dybt inde fra Vejen, syntes virkelig at skulle begraves under de Masser, der styrtede ned. Jeg stirrede som fasttryllet ud paa Snedronningens voldsomme Stormløb mod vort gamle Sted og særlig mod mit Jomfru-Bur. Var det ogsaa mig, der nys havde vandret mellem Blomster, mig, der havde set Jomfruernes Dans paa Engen, og bøjet mig for den skønne straalende Skikkelse, der selv havde kaldet sig

---

*) Carl Kønig var en meget bekendt Traktør for rejsende Gæster af den allersimpleste Slags. Han var tillige Hestehandler og havde just ikke det bedste Ord paa sig. Mod os, mod den gamle Frøkens Sted, opførte han sig imidlertid udmærket godt, og satte en Ære i, at vi stode under hans mægtige Beskyttelse.

min Gudinde, der selv havde budt mig, at jeg skulde lade al Sorg fare og kun lytte til hende?

* * *

Der laa en lille Tegnappe med Tilbehør paa mit Bord. Jeg havde alt i nogen Tid faaet Undervisning i Akvarel-Maleri af Christine Løvmand, og jeg elskede den stille fordringsløse Beskæftigelse, fremfor alle andre Dilettant-Arbejder. Musiken er — hvor højt man end elsker den — i det daglige Liv ret en paatrængende Kunst, og i enkelte Livsperioder egner den sig mere til at oprive end til at læge vore Saar. Men den stille Syslen med Blyant, Pensel og Farver har noget usigelig beroligende ved sig, og besidder tillige det store Fortrin, at den ikke forstyrrer Nogen.

Jeg aabnede da Mappen og satte mig til at tegne.

Da jeg rejste mig fra Arbejdet for at gaa ned til min kære Gamle, stod der kun to Smaablomster paa Bladet. Det var Alt, hvad der var bleven tilbage af Drømmens rige Blomster-Herlighed, af Jomfruernes Dans paa Engen, af den evig unge Solguds Spil og af den høje Skikkelse, der havde taget mig ved Haanden og havde talt trøstende og opmuntrende Ord til mig.

Kun to smaa Vaarblomster! Men under dem stod der nogle Strofer, friske og livlige som Foraarets første Lærkekvidder. Det var tilvisse kun en svag Genklang af de skønne Syner, der havde gæstet mig, men for mig var det Gennembruddet af et nyt, et aldrig svindende Livsforaar. Det er i taknemlig Ihukommelse heraf, at jeg har opbevaret dette lille Billede fra mit Frederiksberg-Livs andet Aar, dette Billede, som ingen senere Veksler har faaet Magt til at udslette, og som endnu i min høje Alder formaar at trøste og opmuntre mig. Det var tredje og sidste Gang at en Drøm, eller maaske rigtigere den forunderlige Sammenvævning af Drøm og Virkelighed, som ingen Filosof endnu har kunnet forklare, gjorde et dybt, et uudsletteligt Indgreb i mit Liv.

5.

Livet havde altsaa formet sig paany for de to Eneboersker paa det gamle aflaaede Sted med de grønne Skodder og med

det hele gammeldags og aparte Tilsnit. Min Gamle var, naar der ikke indtraadte noget forstyrrende Element, mod hvilket jeg, saa godt jeg formaaede, søgte at skærme hende, glad i sine Fortællinger, som hun imellem formanede mig til at optegne, og jeg nød hver Morgen, førend jeg gik ned til Forelæsning af Aviser og til Dagens øvrige Pligter, en ung Digtters næsten barnagtige Henrykkelse over sit eget lette, for andre end ham selv, vistnok betydningsløse Fuglekvidder, og dertil nød jeg endnu i rigt Maal Forhaabningens stille Glæde over de forskellige mere omfattende Arbejder, der hurtigt og let spirede frem som Urter af en forarsfrisk og velgødet Jord. Det havde jo i Grunden Altsammen ligget i mig fra min Barndom, fra mit første Ophold i Norge, men havde alligevel først nu, da jeg var fyldt mit 32te Aar, faaet et Stød til stadig Bevægelse, et Stød til at arbejde i en bestemt Retning og til hverken at sky Ild eller Vand for at trænge igennem.

* * *

Mens vi saaledes til en vis Grad vare komne til Ro indenfor vort højst begrænsede Liv, brød det Uvejr løs, som jeg alt havde anet paa min sidste tyske Rejse, i 1844. Det havde faaet Tid til at samle alle sine Kræfter, og dets Udbrud elektriserede baade Unge og Gamle. Hvem brød sig mere om sine egne Ting? Endogsaa vor stille, beskedne Tilværelse gennemrystedes og oplivedes paa en næsten vidunderlig Maade. Min kære Gamle hørte, i det Mindste for en Tidlang, op med at færdes blandt det forrige Aarhundredes hensovede Skikkelser, og jeg glemte ikke længer om Morgenen den hele syndige Jord med alle dens Byrder og Sorger for at samleve med Naturen og synge omkap med dens Fugle.

Nej, vi havde faaet andet at tænke paa. Vi følte os kun som Danske. Vi sukkede eller jublede med vore Brødre Syd for Ejderen, vi fulgte hver Bevægelse paa Halvøen og inde i København, undertiden med Frygt og Bæven, men for mit Vedkommende, dog oftere med Haab og Glæde. I vort stille afsondrede Liv, hvori min Virksomhed indskrænkede sig til Forelæsning af Aviser og af Breve, til Pillen af Charpi og Strikken af

Uldstrømper til vore Soldater, vare vi dog hele Tiden fuldt med. Det Liv, der gennemtrængte Nationen, havde ogsaa grebet os, og alle de mørke Spaadomme, hvormed Cassandra, ifølge sin Natur, ledsagede hver Sejers-Efterretning, prellede af paa mig, der ved mine Familie-Forbindelser ovre paa Als,*) næsten altid var i Stand til at give disse Spaadomme en fornøjelig Modvægt. Min kære Gamle, i hvis Bryst der slog et varmt, dansk Hjærte, var i Grunden glad ved at blive modsagt. I Stedet for selv at fortælle, følte hun ofte Trang til at høre, og denne Omstændighed aabnede lidt efter lidt det hidtil, siden hendes Broders Død, aflukkede Sted for Søndagsbesøg og for gamle Venner.

* * *

Der er sagt og skrevet saa meget om Aaret 1848 og de derpaa følgende to Krigsaar, at der vistnok ikke er synderligt Efterslæt at gøre for Den, der efter 40 Aars Forløb møder hin Tid i sine Erindringer, i sine Breve og Dagbøger. Men dog elske vi i Mindet at dvæle ved den, og jeg er vist ikke den eneste blandt de endnu levende, der uden at have kunnet tage aktiv Del i hine Aars Bevægelser, med Glæde underskriver Digterens Ord:

«Og har den ellers spredte Hob
Paa Livets skilte Baner,
Engang adlydt det samme Raab
Og fulgt de samme Faner,
Har Høj og Lav og Rig og Arm
Af samme Tanke følt sig varm:
Det var i Otte og Fyrre.»

* * *

Men uden at gaa ind paa Noget af det, som Krigshistorien, Fædrelandshistorien og Biograferne have opbevaret, vil jeg dog

---

*) Særlig i Ulkebølle Præstegaard, hvor min Fætter, Pastor Hans Krog-Meyer, hans Hustru og hans Søster, dannede et, midt i Krigens Rædsler, hyggeligt og fredeligt Hjem for mangen af vore ædleste Krigere, for Mangen, der forlod det gæstmilde Sted, for at blive paa Ærens Mark, og for Mangen, der i Aarenes Løb mindedes Ulkebølle Præstegaard med Taknemlighed.

paa dette Sted fastholde nogle Skikkelser, hvoraf rigtignok ikke en eneste har været med i Krigen, men hvis Ungdomsliv og hvis første Fremtræden i Literaturen har suget Kraft og Næring af vore Spændinger med Tyskland og af den, ifølge disse Spændinger, udbrudte første slesvigske Krig. Jeg kunde kalde disse Skikkelser de tre Valkyrier. Men skøndt de vistnok alle Tre vare begejstrede Fædrelands-Heltinder og havde en ikke ganske ringe Del af Valkyrie-Blodet i deres Aarer, foretrækker jeg dog at fastholde dem ved de Navne, under hvilke de fremtraadte i Literaturen: Valgerda, Clara Rafael og Pauline Worm.

Det er et Kløverblad af ganske unge Piger, alle Tre, ved deres første offentlige Fremtræden i Tyveaars-Alderen, alle Tre saa forskellige, som det vel er muligt, at begejstrede unge Kvinder kunne være, og alle Tre, dem selv ubevidst, hørende til Vejbryderne, uden i den ydre Verden at opnaa stort mere end den flygtige Omtale, der skænkes det Nye og Usædvanlige.

Der er i Grunden noget Tragisk, i det Mindste ved de to sidste af disse tre Skikkelser. Men hvor stærkt end Tidens Strøm er gaaet hen over de Bevægelser, til hvilke deres Navne fra først af knyttede sig, er det min fulde Overbevisning, at de have Krav paa at mindes med Kærlighed og Taknemmelighed af deres Fædreland og især af de Medsøstre, som kom til at nyde godt af de gjorte Spadestik.

* * *

Nutildags, da ingen ung Pige generer sig for at skrive eller lade trykke, nutildags, da vi have vor herlige, kvindelige Læseforening, Dansk Kvindesamfund og saa mangan anden Forening og Institution, der giver den unge Kvinde frit Spillerum til at udvikle og anvende sine Ævner og Talenter i de forskelligste Retninger: nutildags er det ingenlunde let at sætte sig ind i, hvad det den Gang, for mer end 40 Aar siden vilde sige at kaste sig i Gabet paa Spidsborgerlighedens og Koteriernes bornerede Domme og skaanselsløse Kritik. Nej, derom kan virkelig Ingen nutildags danne sig nogen Forestilling, og naar jeg, der i hin Periode har kendt og har samlevet med disse tre ædle

Gennembruds-Kvinder, og senere fra mit stille tilbagetrukne Stade har fulgt deres respektive Livsbaner, nu ser tilbage, navnlig paa de to sidste, hvis Jordliv længst er afsluttet: da fristes jeg til vemodigt at udbryde:

«Hvo der gaar forud i en Alvorsdyst,
Han sejrer ej, han kæmper kun og falder.»

Men derfor har Kampen dog ingenlunde været forgæves, og det er sandelig ikke blot paa Valpladsen, at Helten betaler sin Overbevisning med sit Blod.

6.

«Man burde dog have Besked om den Ting.» Med de Ord afbrød Cassandra en smuk Dag i Slutningen af Januar 1847, min vanlige Formiddags-Forelæsning af Aviserne. «Kunde Du ikke skrive til Professor Heiberg? Han maa jo som Censor kende Stykkets Indhold.»

«Det gaar aldeles ikke an,» svarede jeg, idet jeg greb den velkomne Anledning til at skyde Avisbunken til Side og tage fat paa mit Haandarbejde. »Jeg har intet personligt Bekendtskab til ham.»*)

«Ja, men det har jeg,» sagde Cassandra ivrigt. «Han er som Dreng kommen i Professorgaarden hos os. Jeg husker godt, at han bragte Hilsener fra hans Fader,**) der, til Skam og Skændsel for os, var landsforvist . . . Saadanne Kæltringe-Streger havde de ikke turdet gøre mens Kong Bernstorff levede . . . Han, Ludvig, som de kaldte ham, viste os engang et Uhr, som han havde faaet fra sin Fader i Paris og som han var meget glad for . . . Du kan godt skrive ham til . . . Du kan huske

*) Dette personlige Bekendtskab kom først i 1849, da Heiberg var bleven Theatredirektør.

**) I sine Erindringer omtaler P. A. Heiberg som sin uforglemmelige Velynder Abraham Kall. Der var i vort temmelig store Bibliothek ikke nogen Bog som jeg har foreløst saa tidt for min kære Gamle som disse P. A. Heibergs i Christiania udgivne Erindringer. Han var, ligesom Kong Bernstorff og Kammerherre Suhm hendes udkaarne Helt, som hun elskede med en, undertiden næsten fanatisk Lidenskab.

ham paa, at hans Forældre ere komne til os, mens han endnu laa i sin Vugge . . . Hun sang saa smukt, og han var saa fin og poleret . . . Jeg husker det Altsammen som om det var sket igaar . . . O, hvor det var skændigt . . .

Med de Ord gled min kære Gamle over i sine Erindringer fra det forrige Aarhundrede og glemte foreløbig vor Samtales Udgangspunkt om at jeg skulde skrive til Professor Heiberg for at faa Oplysninger om det dengang endnu anonyme Lystspil Valgerda.

* * *

Der var ikke mange Æmner fra den svundne Tid, jeg var saa bange for, som netop den Uret, der var sket P. A. Heiberg og de Detaljer i hans huslige Liv, der knyttede sig til denne Uret, fordi Erindringen om disse Ting altid bragte min kære Gamle i en vis Ekstase, mens den ene Historie, det ene Billede fra hin Tids Chronique scandaleuse rullede frem efter det andet, med en Anskuelighed og Klarhed, der vel maatte forbause, men som var farlig, fordi hun virkelig gennemlevede, eller rettere gennemled det Altsammen.

Tiden har bragt Lys i meget, og især har jo Fru Heibergs højst interessante Bog ført alle disse Forhold, der længst havde faaet deres forsonende Afslutning, frem for Publikums Bevidsthed. Men disse senere Afsløringer vare dengang endnu ubekendte, og min kære Gamle saa' naturligvis hine sørgelige Forviklinger fra det samme énsidige Standpunkt som København i det attende Aarhundrede, og naar hun begyndte at fortælle derom, kunde der ingen Indsigelse gøres. Lystspillet Valgerda og de Oplysninger jeg skulde indhente derom, bleve altsaa foreløbig glemte, og jeg maa nu for at komme til den rette, den levende Valgerda, fra vor Samtales Udgangspunkt i Januar, 1847, gaa henimod to Aar tilbage i Tiden.

* * *

Det var den 10de Marts, 1845, at Valgerdas Brev til Professor Arndt i Bonn havde staaet i «Fædrelandet». Det havde dengang vakt en uhyre Opsigt. Det var bleven hævet til Skyerne

og det var bleven revet ned. Den unge Brevskriverindes For- mynder, en forresten højst hæderlig, brav og dannet Mand, var aldeles fortvivlet over Rygtet om, at det muligt kunde være hans Myndling, der havde skrevet det. Men Ingen vidste Besked. Da Kritikeren i Berlingske Tidende havde gjort dygtigt, men just ikke morsomt Nar af Brevet og ikke havde levnet den unge Forfatterinde Ære for fire danske Skilling, og da man derpaa havde snakket nogle Dage frem og tilbage om det mærke- lige Brev og især om, hvorvidt der virkelig stod en ung Kvinde bag ved det nordiske Navn: saa gik den Sag, som alle andre Sager af lignende Natur, efterhaanden i Glemmebogen, og dér var den sandsynligvis forbleven, hvis ikke det i Bladene omtalte anonyme Lystspil «Valgerda», atter havde bragt den paa Bane.

*

*

*

Jeg havde dengang ikke fjærneste Anelse om, at Heiberg var Stykkets Forfatter. Ellers vilde de mange Breve, jeg fik i den Anledning med alle de fra Minis Kafé udsprede Rygter om, hvorledes den unge Pige, til Straf for sit formastelige For- søg paa at haandhæve Danskheden i «Fædrelandet», skulde stilles i Gabestokken paa Theatret: altsammen ikke have gjort mindste Indtryk paa mig. Men nu forholdt det sig noget anderledes. Cassandra, der ifølge sin Natur var højst ihærdig i hvad hun vilde, kom naturligvis tilbage til sit Forlangende om, at jeg skulde skrive til Heiberg, hvad jeg paa ingen Maade vilde, førend jeg selv havde noget at skrive om. For at slippe ud af denne Knibe, anmodede jeg en ung vordende Digter,*) der med sin Fader flittigt besøgte os om Søndagen og der havde personligt Bekendtskab til Heiberg, om at skaffe mig al ønskelig Besked om det lille Stykke, saa at jeg kunde berolige den kære Gamle, der ikke blot var meget øm over det smukke Familie-Navn, Pseudonymen havde valgt, men ogsaa havde en i hendes Alder højst mærkværdig Interesse for Alt, hvad der ved- kom Theatret, ja, undertiden en ren Theatermani, hvorom senere.

Den unge Mand, der dengang vist alt havde indsendt Stykker

*) Nuværende Overretsprøkurator H. H. Nyegaard.

til Theatret, var ingenlunde utilfreds med denne Anledning til at gøre sin Opvartning hos Theatrets Censor, og jeg modtog da, efter nogle faa Dages Forløb den Besked, som fuldkommen beroligede min Gamle, der nu begyndte at glæde sig til, at jeg skulde ind og se Stykket. Beskeden gik ud paa, at Heiberg Intet vidste, eller lod som om han Intet vidste om, at der stod en levende Original bag ved det pseudonyme Navn; at det kongelige Theater ikke befattede sig med Personligheder, og at — forsaavidt der var Tale om en Valgerda i det Stykke, der skulde opføres — saa stod hun paa alle Punkter med Palmer i Hænderne.

* * *

Ja, hun staar tilvisse med Palmer i Hænderne, «denne unge Pige, denne danske Skjoldmø, som jomfruelig, med Ynde og Anstand i alle Bevægelser, stiller sig ligeover for den tungfodede, tyske Professor og udæsker ham til Kamp.»

Det lille kvikke, mesterligt spillede og højst elegante Lystspil, i hvilket jeg, lige fra den første Scene af, straks anede Heiberg som Forfatter, fremdrog, som alt sagt, atter Brevet i «Fædrelandet» af 10de Marts, 1845. I Stedet for de flau Rygter, der havde circuleret før Stykkets Opførelse, læstes og kommenteredes Brevet nu med en vis Respekt, og man blev efterhaanden enig om, at dets heroiske og fædrelandssindede Forfatterinde, langt fra at være «et forrykt Fruentimmer», eller «et forklædt Mandfolk», tvertimod var en national Figur, en Typus for den sande Kvindelighed, saaledes som netop den kan være en Repræsentant for det Heroiske.

Men til Trods for denne Anerkendelse, blev der dog i Krogene og i Familieforholdene ymtet om, at det var en uheldig Retning for en ung Pige, og det i Sandhed skønne og begejstrede Brev paadrog dets Forfatterinde en undertiden noget vel kritisk Opmærksomhed, som hun, der levede og aandede i sin stille, uafbrudte Virken for de ædleste Formaal og intet Offer skyede, naar det galdt hendes Fædreland, vel næppe lagde synderlig Mærke til, i al Fald ikke lagde synderligt paa Hjærte.

Den Historie gled altsaa nogenlunde lempeligt forbi. Men

skøndt denne nu alderstegne Type tilvisse hører til de Stille i Landet, saa vil, saalænge som Heibergs Værker læses (og de have jo, Gud ske Lov, en vid Fremtid for sig) ogsaa Valgerdas Navn og hendes mærkelige Brev i «Fædrelandet» 10de Marts, 1845, ikke forglemmes, men erindre om «den danske Skjoldmø», der, med Ynde og Anstand i hver Bevægelse, optraadte mod den tungfodede tyske Professor.

7.

Men medens Valgerda opgav sit pseudonyme Navn og i sin stille, velsignelsesrige Virksomhed trak sig tilbage til Privatlivets Skygge, sprang der i København en literær Bombe, til hvis vidtstrakte Virkninger jeg ikke har oplevet Mage.

Man kan meget godt nutildags, da Kvindesagen er bleven et, baade af Mænd og Kvinder hyppigt debatteret Æmne, om hvis Berettigelse vel Ingen mere tvivler, sige, at Clara Rafael ikke selv vidste rigtigt, hvad hun egenlig vilde; man kan ogsaa sige, at hun blandede for mange Interesser, idet hun vilde reformere paa meget forskellige Omraader; man kan tilføje, at der var noget altfor overlegent i hendes Maade at ville belære Andre paa. Jeg har hørt slige Ytringer af meget intelligente, ja, af meget emanciperede Damer, men de vedkomme, saavidt jeg kan forstaa, aldeles ikke den Clara Rafael, der for cirka 40 Aar siden, udkastede det første lille Sædekorn til en Forandring, der skulde blive saa gennemgribende, den Clara Rafael, der i et af sine Breve til Heiberg om de berømte 12 Epistlers Udgivelse, siger, «at for hende viste Bebudelsens Engel sig som en Valkyrie.» Jeg maa fastholde dette Valkyrie-Navn! Hun taler vel om Kvindens Frigørelse og det ovenikøbet under den uheldige og let misforstaaede Benævnelse af Emancipation, men hendes Udgangspunkt, det, der har begejstret hende til at skrive: Det er Fædrelandet! Det er Fædrelandets Ære og Vel, hun tænker paa. Hver Sejr, som Danmark har vundet, har hun ogsaa vundet. Hver dansk Soldat er hendes Broder, og hun er i Virkelighed rede til at ofre Liv og Blod, ja, hvad som mere er, til at ofre sin Kærlighed for det Land,

i hvilket hun er født og i hvilket hun, sig selv ubevidst, fra Barndommen af, er bleven paavirket af store Indtryk, af sine Familie-Traditioners begejstrende Indflydelse.

Det er fra dette Standpunkt af, at hun er bleven interessant for mig, og det er fra dette Standpunkt af, at jeg betragter det yndige Billed, som jeg, til Trods for Alt, hvad der fulgte med og paa den famøse Clara Rafael-Fejde, har opbevaret i kærlig Erindring. Jeg har andensteds udtalt mig om hende og med fuld Sandhed sagt:

«At tog i meget og mangt hun Fejl,
Hun var dog den første, der hejsede Sejl,»

og den Ros skal hun beholde, mens jeg er fuldt overbevist om,

«At Han, der vejer Menneskets Id,»
«Og véd forud den belejlige Tid,»

havde ledet hendes Fremtræden i rette Tid, denne Fremtræden, der blev et velkomment Fund for snakkende og pjattende Tunger og for en Masse skrivende og smørende Penne, der paa et Par Undtagelser nær, just ikke staa med Palmer i Hænderne.

* * *

Man kan betragte Clara Rafael-Fejden fra forskellige Sider. Det er ogsaa sket, og blandt de mange forskellige Ytringer derom, har jeg læst den:

«at ligesom den lille Vanddraabe kan afspejle de talløse Verdener i Himmelrummet, saaledes kan denne lille Fejde i et af Europas mindste Riger afspejle de samme Stemninger, der røre sig paa Menneskehedens store Slagmark.»

Om den virkelig var af saa stor Betydning, skal jeg ikke kunne afgøre. Men vist er det, at den frembragte Liv og Røre, og at den gav Stødet til en Bevægelse, der, om end under ganske andre Former, er bleven fortsat indtil vore Dage, en Bevægelse, hvem ingen tænkende Kvinde kan nægte sin Sympati og Deltagelse. Da Clara Rafaels (alias Mathilde Fibigers) tolv Epistler er Kernen, maaske rettere Pulsslaget i hele den derpaa følgende Fejde, blive de, tiltrods for al Kritik, og alle Ind-

vendinger mod dem, staaende som et mærkeligt Led, ikke blot i Kvindesagen, men ogsaa i den danske Literatur.*)

Hun er nemlig den første danske Kvinde, der spiller en virkelig, en aktiv Rolle i denne. Fru Gyllembourg har skrevet smukke og underholdende Noveller, der belyse Tiden, i hvilken hun skrev, og hendes egen Opfattelse, baade af dens fjærnere og nærmere Katastrofer. Vi ere hende højst taknemmelige derfor. Men Clara Rafael har givet sit Hjærteblod for et Princip-Spørgsmaal, som hun vel ikke mægtede at løse, eller i Længden at bære frem, og hun har standhaftigt taalt de mange bitre Udfald, de mange Misforstaaelser og Krænkelser, hvormed man overvældede den unge Forfatterinde.

Princip-Spørgsmaalet om Kvinden og om Kvindens Stilling i Samfundet var naturligt kommen frem ogsaa uden den berømte, eller maaske rettere berygtede Clara Rafael-Fejde, der efter nogle Maaneders uafbrudt, hidsig Kamp, stansede fordi de Stridendes Kræfter vare udtømte. Publikum, der havde været højst livligt med i Begyndelsen, fik andet at tænke paa, t. Eks. Høedts Debuteren som Hamlet, Kabalerne mod Heiberg, o. s. v., o. s. v. Men hvormeget der nu end skal og maa glemmes i en stor By, der — som Kalejdoskopet — ved hver lille Drejning atter og atter viser nye Konstellationer, og hvor den ene uafbrudt maa fortrænge den anden: saa bliver det dog i Tidens Løb staaende, at det var Udgiverinden af de tolv Epistler, der for Kvindesagen gjorde det første Spadestik i en haard Jordbund:

«Og det skal mindes, Mathilde!»

*   *   *

I sin bekendte Fortale til Clara Rafaels Breve siger Heiberg om den lille Bogs Heltinde, «at hun er en Passionsblomst, der er plantet i en Kaalhave.»

Det blev en profetisk Lignelse. Thi Valkyrien fra 1850, eller rettere fra Slaget ved Fredericia, d. 6te Juli, 1849, forvandledes virkelig under de temmelig mislykkede Forsøg paa at forsvare sig og at udtale sig i «et Besøg», og paa at skrive

*) Fr. Bajer, Klara Rafael-Fejden.

almindelige Noveller, i «en Skitse fra det virkélige Liv», og i «Minona», lidt efter lidt til en Passionsblomst, hvis videre Udvikling dog ikke kan følges her, thi det er kun Valkyrien, der hører hjemme paa disse Blade blandt Minderne fra den første, slesvigske Krig.*)

8.

Og nu til min tredje og sidste Valkyrie, Pauline Worm, ikke for her at opbevare, hvad hun senere har levet for og virket for, thi det har sat sine egne Mærker, og det har jeg skildret andensteds, men kun saaledes som hun staar for mig fra hine Krigsaaer, da jeg læste hendes Sange for min kære Cassandra, og da denne, der ellers var saa stræng, saa uimodtagelig mod alt Nyt, og der alt paa de første Sider af Clara Rafaels Breve havde afbrudt mig og forbudt mig at læse videre: kaldte Pauline Worm en kvindelig «Tyrtæus» og tillod mig at indbyde den unge Digterinde.

Jeg sigter her særlig til hendes Digt til Frederik den Syvende af 1ste Januar, 1848, hendes Digt af 28de Maj, samme Aar, og hendes Krigssang, om hvilken hun selv i sit Brev til Komponisten siger:

«Denne Krigssang skrev en Kvinde,
Skrev en Pige, ung og bly.»

Ung var hun tilvisse. Men Indtrykket af hendes Personlighed var dog en altfor høj Grad af Stridbarhed til at hun kunde kaldes bly. Medens baade Valgerda og Clara Rafael vare ungdommelige, smukke Kvindetyper, der uden mindste Anfægtelse kunde høre Heibergs Ytring i Lystspillet «Valgerda»:

«Hvad et Fruentimmer først og fornemmelig maa være,

---

*) Skøndt det ligger uden for mit egenlige Omraade, kan det maaske have sin Interesse at omtale, at Mathilde Fibiger var den første danske Kvinde, der fik kongelig Ansættelse, altsaa blev dansk Embedsmand. Det var som Telegrafistinde i Randers. Den store Gerning svigtede hende — som hun siger et Sted i «den Ensomes Hjem» — og nu søgte hun trolig den lille.

fremfor nogen anden Ting i Verden, det er et Fruentimmer, en Kvinde,»

saa var der over Pauline Worms Fremtræden noget saa slagfærdigt, noget saa pansret, at man uvilkaarligt kom til at tænke paa en Mand, der, enten han staar eller falder, er bestemt paa at kæmpe til sidste Blodsdraabe.

Jeg kom, trods den store Ulighed imellem os, til at holde meget af hende, og jeg havde det samme Held med hende, som jeg noget tidligere havde haft med den elskværdige, kvindeligt bløde, og aldeles uemanciperede Forfatterinde, «Sille Beyer», at min kære Gamle, der i Regelen var saa utilgængelig for alt Nyt og Fremmed, syntes meget godt om hende. I begge Tilfælde var det en længst svunden Tid, der havde arbejdet for dem i hendes gode Omdømme. Sille Beyer var velkommen hos os, fordi hendes Moder var en Høst, og uden at tale om, at Kassandra alt fra sit Barndomshjem i Professorgaarden havde en stor Interesse for denne fra Tyskland indkomne Slægt,*) og særlig for den Jens Kragh Høst, der ofte havde raadspurgt hendes Fader, og senere udgav «Struenses Ministerium», saa havde hun ogsaa i sin tidlige Ungdom kendt Sille Beyers Moder som Frøken Høst, og var derfor glad ved at sende denne, dengang endnu levende Dame, en Hilsen, og glad ved at høre om hende og hendes Livsforhold.

Med Pauline Worm forholdt det sig noget anderledes, hvad jeg nu ret straks skal fortælle.

I 1780 — siger og skriver Syttenhundrede og Firsindstyve — havde daværende Professor Abraham Kall lovet sin Hustru, Mariane, f. Rosenstand Göiske og Søster til Forfatteren af den bekendte «Dramatiske Journal», at han vilde gøre en Jyllandsrejse med hende og hendes to Smaapiger, den 5aarige Elisabeth og den 3aarige Benedicte, da hun ønskede at besøge den Tante, i hvis Hus hun var bleven opdraget, og at vise bemeldte Tante hendes to Børn. Det var min kære Gamles eneste Rejse, thi mens hendes Søkende havde tumlet sig omkring i Verden paa

---

*) Den skal oprindelig have hedt Herbst, og have oversat Navnet til Høst.

mer og mindre interessante Udenlandsrejser, saa var hun altid forbleven i Hjemmet for — som hun sagde — at passe Huset og Hundene, men i Virkeligheden for at læse og studere, hvad der var langt behageligere end at færdes paa Landeveje og i Postvogne. Det var da intet Under, at denne hendes første og eneste Rejse i 1780 havde gjort et stærkt Indtryk paa hende. Hun betakkede sig imidlertid for at gentage den og forblev, sit hele lange Liv, en stationær Figur, for hvis senere Rejser Holtehus udgjorde den yderste Grænse.

En Jyllandsrejse skal virkelig i 1780 have været en meget stor Begivenhed. Man forberedte sig paa den og rustede sig til den med mere Besvær og langt flere Omstændigheder end man nu bruger til at gøre en Nordpols-Ekspedition. Min kære Gamle havde ofte fortalt mig om denne mærkværdige Rejses Fata og Begivenheder. Jeg tror virkelig, at et komisk Talent, en Adolf Rosenkilde, maatte have kunnet lave en hel lystig Bog af den. Men det laa nu ikke for mig. Jeg hørte paa Rejsens mange Fata, fordi det morede min kære Gamle at fortælle derom, gav ogsaa af og til mit Stikord som Tegn paa min Opmærksomhed og Deltagelse og lod dermed den Sag være færdig.

Men da jeg paa Pauline Worms første Besøg, præsenterede hende som den Dame, der havde skrevet de smukke Sange, jeg nylig havde forelæst, udbrød min Gamle fornøjet: «Worm! Worm! Hun maa jo være en Sønnedatter eller Sønnesønsdatter af den Worm . . .»

Og nu fortalte hun med stor Livlighed, hvorledes hun paa hin mærkværdige Jyllandsrejse i 1780 havde holdt med sine Forældre og sin lille Søster paa Torvet i Randers, uden at kunne komme i Hus. De vare nemlig straks ved deres Ankomst bleven underrettede om, at der var Mæslinger i Byen, baade paa Posthuset og i Værtshuset, og at disse vare ondartede. Hendes Moder var da bleven aldeles fortvivlet over denne Kalamitet og havde erklæret, at hun heller vilde forblive hele Natten under aaben Himmel paa Torvet, end tage ind i et Hus, hvor Børnene kunde blive smittede. Men midt i denne Nød var der kommen en Mand, en i Randers bosiddende Mand, der hed Worm, «og tænk Dem,» vedblev hun særlig henvendt til vor Gæst, «han

bød os straks Hus og Hjem og Ophold, og det endnu inden han vidste, at det var Professor Abraham Kalls Familie, der holdt paa Torvet . . . Worm hed han . . . Min Fader sagde, at han aldrig kunde takke ham nok, og han korresponderede siden med ham . . . Worm . . . Det maa jo have været Deres Bedstefader eller Oldefader.»

Dermed rakte hun sin Haand frem. Trods hendes høje Alder, var den silkeblød og fin, og Pauline Worm kunde glæde sig over det hjærteligste Velkommen af den kære Gamle.

* * *

Med en anden Dame vilde det vistnok have generet mig, at hun paa sit første Besøg skulde høre paa en Fortælling, der i Grunden aldeles ikke vedkom hende og der — som næsten alle Kassandras Fortællinger — var langt vidtløftigere end jeg, for at holde mig under Begrænsningens Love, har gengivet den. Men med Pauline Worm gjorde det Intet. Hun greb øjeblikkelig Traaden, og uden at opholde sig ved, om det var en Worm af hendes Slægt eller en anden Worm, der havde hjulpet den københavnske Professor-Familie ud af dens Nød, sagde hun ganske resolut, idet hun tog den fremrakte Haand: «Ja, den jydsk Gæstfrihed, den ægte gamle jydsk Gæstfrihed har altid været en Grundlov i vor Familie!»

Og saa fortalte hun om den jydsk Præstegaard, om Fjendens Indkvartering i Jylland, særlig i hendes Faders Sogn, om denne Fader, der havde drukket saa dybt af Suttungs Mjød, at han, selv under Krigens Tryk, selv lige overfor Fjenden, altid havde havt de lette og spøgende Rim paa Læben, og under denne Fortælling blev hun saa nordisk-jydsk, saa valkyriebegeistret, at hendes Ansigt formelig straaede, mens hun underholdt min kære Gamle saa fortræffeligt, at dette hendes første Besøg hos os, for hvilket jeg havde været noget ængstelig, faldt ud til alle Parters fulde Tilfredshed.

* * *

Det var Begyndelsen til det lange Venskab, der, skøndt ofte tilsyneladende afbrudt, dog ved hver given Lejlighed fort-

sattes lige til hendes Død, efter hvilken jeg søgte at fastholde et Billede af hendes Personlighed i det Foredrag, som jeg, baade i kvindelig Læseforening, i dansk Kvindesamfund og hos Frøken Zahle holdt til Minde om hende, der lige til hendes Død var vedbleven at kæmpe redeligt for Danskhedens og Kvindens Sag.

Skøndt en født Valkyrie og af saa stridbar en Natur, at hun næsten ikke kunde undgaa at karambolere tilhøjre og tilvenstre, havde hun dog stor Godhed og Agtelse for mit blødere og fra hendes saa højst forskellige Væsen, og lige til sin Død mindedes hun, baade mundtligt og skriftligt, den gamle blinde Frøken, der havde modtaget hende saa venligt og gæstfrit paa det gamle, aparte Sted med de grønne Skodder, og den lille Kreds af fremadstræbende Kvinder, der, i Anledning af den af Sille Beyer i 1852 udgivne Nyaarsgave, «Vintergrønt», og under denne Forfatterindes Præsidium, samledes i vor lille Dagligstue bag de gamle ærværdige Lindetrær.

*

*

Dette var nu om de tre Valkyrier, de tre unge, begejstrede Kvinder, hvis Navne knytte sig til den første slesvigske Krig og til den aandelige Luftning, der med Aarhundredets Midte gik over vort Fædreland. Ingen af dem opnaaede, hvad de havde haabet. Valgerda fik ikke det danske Sprog frigjort i Slesvig, Clara Rafael fik kun Haan og Utak for sine Reformationsforsøg, og Pauline Worm, denne ihærdige og utrættelige Forkæmperinde, ikke blot for Danskhedens Sag og for Kvindens Ret, men ogsaa for al Ret og Billighed, fik først paa sit Dødsleje en lille Antydning af, at Staten var begyndt at anerkende hendes uegennyttige og opofrende Virksomhed i det Godes Tjeneste. Desuagtet staa de for mig alle Tre som vigtige Led, ikke blot i den danske Kvindeliteratur, men ogsaa i den danske Kvindesags historiske Udvikling. Thi saavist som enhver saadan Samfunds-Bevægelse, inden den kan trænge igennem og gøre sig gældende, maa have haft sine Forløbere, der pege mod den aandelige Fremgang, som de ikke selv opnaa: saavist er allerede et saadant Fingerpeg i rette Tid af saa stor Betydning, at det bør ihukommes med kærlig Taknemlighed af dem, der endnu

staa i de Kæmpendes Rækker, og der ikke bør glemme de Skikkelser, der begyndte den højst besværlige Vejbyrning.

9.

Som en Modsætning til dette kvindelige Kløverblad af unge Piger, vil jeg, førend jeg gaar over til at fortælle lidt om mit eget stille og ubemærkede literære Liv (jeg var rigtignok ingen Valkyrie) her fastholde nogle ældre mandlige Figurer, som jeg føler Trang til at mindes paa dette Sted, ikke blot paa Grund af deres Venskab for mig, men særlig i taknemlig Erindring af, hvor ofte de ved vore smaa Søndags-Modtagelser, have moret og underholdt min kære Gamle, og især i Erindring af den Takt og den Forstand, hvormed de fik hende til at udtale sig om Æmner, der interesserede hende og hvoraf nogle ogsaa fik Betydning for mig.

Dette mandlige Kløverblad er Holbergianeren Laurits Nyegaard, Politikeren, Dr. juris J. C. Kall og Literaturhistorikeren, N. M. Petersen: alle tre stærkt udprægede Skikkelser, der for mig særlig knyttede sig til vor lille Dagligstue paa Frederiksberg.

* * *

Det er ikke længer Skik og Brug at anraabe Muser og Gratier! Jeg er ogsaa for ringe til at besvære slige høje Potentater. Men dersom jeg her, i det jeg tager fat paa den første af disse tre Figurer, kunde bøje Knæ for Holbergs Aand, dersom jeg kunde faa blot et lille Gran af hans Vid og Lune paa min Pennespids: saa vilde det rigtignok være godt. Men til Trods for al Beundring af den store komiske Mester, er jeg nok ikke mere i Slægt med ham, end jeg i det Foregaaende var i Slægt med de tre Valkyrier. Det bliver nok derfor bedst, at jeg holder mig pænt lavt ved Jorden til de historiske Fakta.

* * *

Der gives engang imellem lykkelige Tilfælde i Livet. Som et saadant har jeg altid betragtet den Omstændighed, at vor

de havde været for min gamle, blinde Tante, men ogsaa berømmede ham for den Maade, hvorpaa han havde hjulpet mig over Vanskeligheden ved første Gang i mit Liv at skulle tale om Forretninger, idet han sagde til mig: «Thi deri skal vor Reputation bestaa herefter, at Bormester v. Bormester gives gode Raad og hans Frue god Kaffe,» med hvilken Replik han førte mig ind til sin Frues Kaffebord.

«Det ligner ham aldeles,» sagde den store Æsthetiker spørgende. «De burde givet ham det glatte Lag tilbage med Holberg.» Det havde jeg virkelig senere ofte gjort og navnlig mindes jeg engang, da han vilde følge mig fra Kontoret lige ud til Trappegangen, at jeg vendte mig i Døren og hurtigt sagde: «Ej det kan ej staa Hr. Bormester an at gaa videre.»

Da jeg ovenfor har citeret en Ytring af vor ypperste Æsthetiker om vor Holbergianer, vil jeg ogsaa her opbevare en ditto af den Skuespiller, som med højeste Grad af Genialitet og Sandhed har fortolket Mesteren udi Skemt paa den danske Scene: «Naar jeg ser Nyegaard i Parktettet», sagde Phister en Dag i det N.ske Hus, «saa er jeg lige ved at faa Mavepine af Skræk, inden jeg kommer ind i Rollen. Han er saamænd den Eneste min Henrik er bange for.»

Dersom nu Justitsraad N. med sine Citater blot havde lagt an paa at vise sin egen Dytighed og sin store Belæsthed i Holbergs Skrifter, saa kunde det maaske nok være hændet, at man, som Heiberg mente, i Længden var bleven træt deraf. Men, lige tvertimod, bestod hans Hovedmorskab i at drage os andre ind i sin Holberg-Verden, og da min kære Gamle, med sin fast vidunderlige Hukommelse, fuldt kunde hamle op med ham, ja selv undertiden kunde overgaa ham og gribe ham i en enkelt lille Unøjagtighed: saa blev disse Holbergfægtninger hende en virkelig Underholdning, og denne Underholdning gav Anledning til, at enkelte Smaatræk af Holbergs Liv, gennem den mundtlige Tradition, ere bleven forplantede lige ned til vore Dage, og kunde benyttes ved hans Tohundrede-Aars Jubilæum.

Det var udelt Glæde og Oplivelse, som vor Holbergianer skænkede min kære gamle Tante. Han var et af de faa Mennesker hun kunde længes efter, og naar hun imellem antog,

at han vilde komme en bestemt Søndag, kunde hun hele Dage i Forvejen more sig med at stille hele sit Holbergske Artilleri i Orden, og forskanse sig godt mod alle de Udfald og Citater, som hun vidste, at han skulde komme med. Hun var virkelig det eneste Menneske, der kunde byde ham Spidsen paa Holbergs Grund.

10.

Politiken er ikke nær saa fornøjelig som de Holbergske Komedier. Det falder af sig selv. I hine Krigens og Omvæltningens Aar var den — især for de ivrige Folk, til hvilke min kære Cassandra hørte — tvertimod et temmelig farligt Æmne, hvis brændbare Stof let kunde gøre Fortræd. Skøndt hun i Virkelighed aldrig var kommen rigtigt ind i det nittende Aarhundredes Politik og aldeles ikke ud over Grænsen af 1848: saa vilde hun dog høre og vide Besked om alt, hvad der skete i den politiske Verden, hvis Begivenheder dog næsten altid bragte hende tilbage til de svundne Tider, til Kong Bernstorff, Slaget paa Rheden og især til Bombardementet, under hvilket hun egenhændig havde dækket Taget paa sin Faders Professorgaard med de tykke, læderbetrukne Foliaer, gennem hvis Bind Bomberne ikke kunde gaa.

Der var dog én Personlighed, med hvilken hun altid blev i det Nærværende. Det var vor Politiker, Dr. juris Kall, der i hin Periode var Medarbejder i Berlingske Tidende og havde det Hverv at gøre Uddrag af udenlandske Blade og oversætte disse Uddrag til Bedste for danske Læsere og der, efter sit eget Udsagn, engang imellem karambolerede med gamle Nathanson, denne højst mærkværdige Redaktør-Figur, naar denne — som den ansvarhavende, vilde have de paagældende Artikler mere nøgterne og tamme, end hans politiske Medarbejder med det glimrende Hoved og det skarpe Vid, havde skrevet dem. Det galdt jo i disse hverken om «Før» eller «Efter», men kun om de øjeblikkelige Fakta. Trods denne Reprimande og de mange med den følgende røde Blyantsstreger, holdt han meget af gamle Nathanson, og jeg husker, at han, Søndagen efter Lystspillet Valgerdas Opførelse var vred over, at Heiberg havde

ladet en af sine Personer kalde Berlingske «en Smørblomst». «Det Smør», sagde han til Kassandra, er bleven kernet saa tidt, at det er blevet til lutter Valle, det burde Heiberg have vidst og ikke rørt mere ved den Sag.» Kassandra, der i en langt tidligere Periode havde kendt gamle Nathanson og havde en Del Interesse for ham — hvad jeg en Gang imellem fik at bekende, naar jeg skulde forelæse hans Blad fra den ene Ende til den anden — roste ham da for den Iver og Dygtighed, hvormed han havde forsvaret sine Smør-Artikler, og bevist Danmarks Velstand med dets Udførsel af Fedevarer.

*   *   *

Dette var nu af de fredelige Æmner, der ingen Fortræd gjorde. Men der var andre, for hvilke jeg var meget bange. Blandt disse var især Kejser Nikolaus af Rusland. Han var lige indtil Krimkrigen Europas mægtigste Potentat, og Kassandra havde alt i maangt et Aar, længe førend de store Sorger hjem-søgte hende, sat sig i Hovedet, at al Danmarks Frelse maatte komme fra Rusland. «Saalænge han lever, sagde hun hæftigt, faar Ingen Lov til at lemlæste Danmark. Han passer nok paa, at Tyskerne ikke faa fat paa Kielerhavn. Dertil er han altfor klog.» Som i mangen anden af hendes Forudsigelser fik Kassandra ogsaa Ret heri, men vor Politiker kunde naturligvis ikke gaa ind paa hendes Kærlighed og Tillid til Selvherskeren over alle Russer, og endnu mindre paa hendes Haab om, at den franske Revolution, for hvilken hun i sin tidlige Ungdom havde sværmet, maatte blive fornyet over en større Maalestok og feje Verden ren for al dens Ugudelighed. Da hun, tiltrods for hans Modsigelser, der under tilsyneladende Gaaen ind paa hendes Idéer, vare baade vittige og skarpe, holdt meget af sin kloge Fætter, saa drev disse politiske Uvejrs Skyer som oftest lykkeligt over, uden at anrette videre Skade for min kære Gamle, og i Et stemmede disse to saa højst forskellige Mennesker dog aldeles overens: De gik begge løs paa det Nærværende, paa Rigsdag og Grundlov, hvorom i det mindste Kassandra ikke havde fjerneste Begreb, og jeg har tidt nok maattet høre den Ytring: «Ja, det tog da en Ende med Forskrækkelse,»

hvad der sigtede til det voldsomme Tordenvejr, som havde raset om Aftenen den femte Juni, 1849.

Jeg blandede mig naturligvis aldrig i de Samtaler. Dertil var jeg rigtignok altfor bange for noget, der lignede «Kollegium Polemitikum» hos vor udødelige Komiker, paa hvilken jeg ikke blot under disse Samtaler, men under en stor Del af den Politik, der, for mine Synders Skyld, har hjemsøgt mig, har maattet tænke. Derimod søgte jeg blot, naar vedkommende Disputanter bleve altfor ivrige, at give Samtalen en Vending til fredeligere Materier, hvad der vel ikke altid var let, men dog i Regelen lykkedes for mig. Der var heldigvis et Æmne, som interesserede vor Gæst, endnu mere end Dagens Politik; det var hans unge, haabefulde Sønners Fremgang og Dygtighed. Naar jeg vel var kommen ind paa den Materie, da straaledede hans Øjne af Glæde, da takkede han mig for mit særlige Venskab for en af disse*), og da glemte han en Sætning, med hvilken han ellers ofte plejede at afslutte de politiske Samtaler, der lød: «Ja, kære Kusine, det er saamænd akkurat det samme, om Huset er stort eller lille. Det kommer kun an paa, at man kan bo godt i det. Men det er der just ingen Udsigter til.» Jeg har ofte i et senere Liv maattet tænke paa den Ytring.

* * *

Men der kom en Søndag-Formiddag, da vor Politiker hverken talte Politik, eller gav vittige og skarpe Anekdoter om Tidens ledende Mænd til Bedste. Det var den første Søndag efter Isted Slaget. Hans unge, begavede og højst elskværdige Søn, Løjtnant David K., var falden ved Stolk. -- Denne unge Mand havde været i Besiddelse af en meget betydelig matematisk Begavelse, og denne havde fristet ham til en altfor ivrig Brug af hans Øjne, til Korttegninger, Beregninger, o. s. v., der i højeste Grad interesserede ham. Allerede før Krigens Udbrud havde Lægen sagt ham, at han, hvis han vilde blive saaledes ved og ikke itide skaane sit Syn, risikerede at blive blind,

---

*) Vilhelm Kall, død som Præst i Jylland, i hin Periode Stud. theol.

inden han naaede sin Manddoms-Alder. Saa kom Krigen, og det var med Begejstring, at han ilede i den aktive Tjeneste og deltog i Kampen for sit Fædreland. Kun nogle faa Dage, førend Isted-Slaget havde han i sin Iver for at komme med, tilbyttet sig den Plads, paa hvilken han, truffet af en tysk Spidskugle, faldt med sit Vaaben i Haanden og med Haabets Glæde i sit Hjærte. — Soldaterne have Overtro ved at bytte Nummer.

Det er mig en rørende Erindring fra hin Julidag i 1850, at min kære Gamle paa vor sildige Nattevagt sagde til mig: «Hør Du, jeg vilde naturligvis ikke sige det til hans Fader, der var saa inderlig bedrøvet, men det er alligevel vist, at David er det lykkeligste Menneske i hele vor Slægt! Tænk Dig, hvilken let Død! Saa godt som uden Smerte og for sit Fædreland! Du maa skrive noget over ham!»

Hun havde virkelig Ret, den gamle blinde Tante! Det var en skøn Død, Døden for Fædrelandet! I mit stille Sind kom der et Øjeblik da jeg virkelig misundte ham. Men saa huskede jeg heldigvis paa, at ogsaa jeg stod paa den Plads, hvor Vorherre havde stillet mig, og kunde jeg paa den tilvisse ikke erhverve Tapperhedens Palme, ikke give Livet for Fædrelandet, saa kunde jeg dog stræbe efter Troskabens og Udholdenhedens, og et Rim, der senere oftere under Livets Førelser er blevet gentaget, banede sig i hin Time for første Gang Vej i min Bevidsthed:

Hvad er stort og hvad er smaat?
Pas Du blot Din Gerning godt!

11.

Til faa Mænd af hin ældre Generation har jeg staaet i et paa én Gang saa hjærteligt og saa interessant Forhold som til hãm vi kaldte vor Literaturhistoriker, Husmandssønnen fra Fyn, Professor N. M. Petersen, og aldrig har jeg med fuldere Overbevisning ytret mig om en Mands Fortjeneste af sit Land, end da jeg, paa hans 70de Fødselsdag begyndte en Rimbillet til ham med de Ord:

En Digers Fylde og en Granskers Flid,
 En Sprogets Mester, Lærer og Forsvarer,
 Med aabent Øje for Din egen Tid,
 Dog hvert et Fortids-Mindes tro Bevarer:
 Saa har vi kendt Dig i de svundne Aar,
 Saadan Du hædret i Din Samtid staar.

Men trods hans Venskab for mig, som det lykkedes mig at bevare til hans Død, var det dog ingenlunde for min Skyld, at han i Begyndelsen af Halvtredserne kom imellem ud til vort gamle Sted paa Frederiksberg, hvor han snart blev os en højst kærkommen Gæst. — Det havde en ganske anden Grund. Han var nemlig i hine Aar ifærd med at samle Materialier til det store Værk, som han beskedent kaldte «Bidrag til den danske Literaturs Historie», og da han havde faaet at vide, at Abraham Kalls gamle blinde Datter, der i nogle Aar havde syntes aldeles udsløttet af Livet, atter var begyndt paa at modtage Venner og underholde sig med dem, bad han mig om, at jeg ved Lejlighed vilde indføre ham i vore stille Paaluner. Det blev til gensidig Glæde, thi ligeover for ham var min kære Gamle ingen ildespaaende Cassandra, men tvertimod blot en højst livlig Referent og Fremstiller af Scener fra det forrige Aarhundrede. Hun var virkelig under hans Besøg lykkelig paa sin Maade og følte sig saa hædret og smigret af hans Opmærksomhed, at der af og til gik et Skær af Ungdom og Glæde over de gamle Træk, og at jeg, der mens jeg behandlede min Filér-Naal, altid afgav den Lyttendes og Iagttagendes beskedne Rolle, undertiden syntes at opleve Begyndelsen af Oehlschlägers skønne Romance: «Vermund gammel var og graa», og fandt en aandelig Hvile i at tænke paa, «at det blinde Øje saa'.»

*

*

*

Ja, det blinde Øje saa' virkelig, mens hun oprullede sine Billeder fra den Tid, da hun havde været glad og ung, fra den Tid, da hun under sin Faders Ægide, havde deltaget i det Liv, hvis Yderside hun saa tidlig, længe førend Faderens Død, havde opgivet for at trække sig tilbage i Bøgernes og Søskende-

Forældrene holdt det for deres Pligt at give hende en Husbond, saa at hun kunde have en Beskytter, naar de vare døde. Gennem en af Suhms Venner*) var Rygtet om den unge, danske Videnskabsmands literære Begavelse og eksemplariske Flid trængt op til Trondhjem. Det maatte være en Mand for Karen. Hvad han manglede i Formue, som man jo ikke trængte til, erstattede han i Byrd, Sædelighed og smukt Ydre. Han blev da — som alt sagt — inviteret op til Trondhjem, hvor der just ikke blev gjort nogen Hemmelighed af, at man, hvis det passede ham, tænkte paa at indlemme ham i den hovedrige Angelske Familie. — Kommer man ikke ved disse Transaktioner til at tænke paa de Holbergske Komedier?

*

*

*

Naar en ganske ung Piges Hjærte endnu ikke har talt, saa er det i Regelen let at give hendes Fantasi Retningen mod en bestemt Genstand. Det er jo paa den Maade, at i det mindste en Del Prinsesser blive gifte, og Karen Angel var paa sin Vis en Prinsesse, eftersom der ikke i Trondhjem-By, eller i hendes Fædreland fandtes nogen jævnbyrdig Bejler til hendes Haand. Hun var ingen Skønhed, men køn og tækkelig, godmodig, gudfrygtig, og, efter Tidens Lejlighed, meget veloplært, med stor Respekt for Videnskab og Kunst. Som Følge heraf fandt Suhm, da han kom op til Trondhjem, sin Brudgomsvej saa banet og beredt, at han ikke behøvede synderlig Anstrængelse for at insinuere sig, men med Glæde fik Forældrenes Samtykke til Datterens Ja, med den ene Betingelse, at han, saalænge de levede, aldrig vilde skille deres Barn fra dem, men opslaa sin Bolig i deres store, rummelige Gaard. Suhm, der havde sine store Arbejdsplaner for at samle Materialer til den Danmarks Historie, der senere blev hans Hovedværk, gik beredvilligt ind paa Betingelsen, ægtede Karen Angel, og søgte, i Samliv og i Samarbejden med sin Ven, Gerhard Schjøning, der var Rektor ved Trondhjems lærde Skole, at nytte den Frihed og det Otium, som hans glimrende, uafhængige Stilling havde bragt ham.

---

*) Rektor Schjøning.

Alt gik da straalende for de Gamle som for de Unge. Det Angelske Hus, der i Traditionen senere omdøbtes til det Suhmske, blev indrettet saa fint og kostbart, at der gik Ry deraf viden om, ja helt ned til København, og der var, især efter at den unge Hustru havde født en Søn, megen Lykke i det. Men eftersom der sjælden er noget Paradis, som ikke har eller faar sin Slange: saa skete det ogsaa her, at der i dette var én Person, og det ovenikøbet en meget vigtig Person, der var højst misfornøjet med det Ægteskab, Karen havde indgaaet. Det var hendes Farbroder, Thomas Angel, der ingenlunde kunde begribe denne Respekt for Videnskab og der, da han første Gang havde set Suhms noget spinkle Skikkelse, sagde til sin Broderdatter: «Hvad vil Du, en fri og velbyrdig Norges Kvinde, med den lille Jyttedreng?»

Denne Misfornøjelse fik dog ingen Indflydelse, saalænge Karens Forældre levede. Men da Suhm efter disses Død begyndte at udvide Selskabeligheden og ofte at samle en Kreds af Venner og Disciple i det gæstfri Hus, som i alle Henseender var det ypperste i Trondhjem: begyndte Thomas Angel at gnave, at blande sig ind i de unge Folks Husholdning og at true med, at hans Formue i Tidens Løb ikke skulde gaa til Gæsterering og endnu mindre til Indkøb af støvede Folianter. Suhm tog den Sag med stor Ro. Han stolede paa det engang oprettede Testamente, og lod den gamle Onkel gnave.

* * *

I en norsk Bog «Fra de gamle Dage» af Konradine Dunker, født Hansten, fortæller denne Forfatterinde en Historie, som hun har døbt «Smørgrøden», om hvorledes det kom til det Brud, der berøvede Karen Suhm, f. Angel, mer end det Halve af den store hende tiltænkte Formue og førte hende for bestandig bort fra Fædrehjemmets hidtil lykkelige Forhold. Man havde nemlig en Aften, da der var Selskab hos de unge Folk, i Travlheden glemt at sende en af Thomas Angel forlangt Smørgrød op til den gamle Onkel, der ikke vilde gaa ned, naar der var Fremmede. Mens han nu oppe i sin egen Rede, forgæves ventede paa denne beskedne Aftensmad, blev

føre et stort gæstfrit Hus og grundlægge et stort Bibliothek til Bedste for de unge Studerende? Hvad hjalp det hende, naar hun, der havde bragt ham ethvert Offer, en Kvinde kan bringe: sit unge, rige Hjærte, sit Fædreland, sin Formue, sin Opgaaen i hans Interesser og sin Redebonhed til at fremme hans Formaal: dog med Sikkerhed følte, at hun ikke længer var Genstand for hans Kærlighed, og begyndte at frygte for, at hun maaske aldrig havde været det? Disse Følelser gjorde sig gældende, saasnart hun var kommen til Danmark.

Stakkels Karen Angel! Hendes store og opoffrende Interesse for Videnskab og Kunst, hendes næsten moderlige Omsorg for de mange unge Mennesker, der kom i det Suhmske Hus, kunde vel adspredde hende, saa at hun, uden Hensyn til hvad der berøvedes hendes eneste Søn, med Glæde og uden Indvending hengav store Summer, naar disse brugtes til Udgivelsen af Bøger og til ideelle Formaals Fremme. Men naar disse store Forbrug gik i andre Retninger, der vare krænkende for hende og uværdige for den Husbond, som hun, trods al Tilsidesættelse, vedblev at elske, da brast Taalmodigheden og da pinte og irriterede hun sig selv med en unyttig Modstand imod de Forbindelser, i hvilke hendes Husbond søgte en temporær Adspredelse fra det alvorlige Arbejde, Forbindelser, der vistnok laa aldeles uden for den Sfære, hvori den, i puritansk Renhed opdragne Karen Angel hørte hjemme.

Hendes eneste Søns Død i den fejreste Ynglingsalder og denne elskede Søns smertefulde Formaning til hende paa hans Dødsleje om at leve i Fred med hans Fader og bære over med dennes Svagheder, frembragte en Vending til det Bedre i disse pinlige Forhold. De to saa ofte i Hæftighed fra hinanden fjærnede Ægtefolk forenedes atter over den af Danmarks Ewald besungne Søns Dødsbaare, og netop den uhyre Sorg, mod hvilken den stræbende Videnskabsmand kunde stille sit store, til Fædrelandets Tarv viede Arbejde, kastede et forsonende og mildnende Skær over det sidste Decennium af hendes Liv og nærmede hende atter til den Ægtemand, der havde været og var vedbleven at være hendes eneste Kærlighed.

Der var vist intet Ord i vore hellige Skrifter som min kære Gamle holdt fastere paa end St. Pauli om, at den, der ikke gifter sig, gør bedre end den, der gifter sig. Hun anvendte dem paa Karen Angel og mangan anden Kvinde. Der hjalp ingen Indsigelser. Hun havde Apostelens Ord for sin Mening, og den maatte altsaa være ufejlbar.

Kammerherre Suhm var som Kingo, Grundtvig og andre store Mænd af en modsat Mening. Efter at han havde tilegnet sin første Hustrus Minde en vakker lille Livsskildring, ilede han med at finde den anden. Hun skulde ingen Penge bringe ham. Hun skulde blot være smuk, munter og elskværdig. Alt det var Christiane Becker i en usædvanlig høj Grad, og den 60aarige Mand forsøgte nu sin Lykke hos hende, mens han dog — det være sagt til hans Ære — paa det indstændigste formanede hendes Moder og øvrige Omgivelser til ikke at bruge nogensomhelst Overtalelseskunst, men lade hende raade sig selv. Hun var 25 Aar og altsaa gammel nok til at have sin Selvbestemmelses-Ret.

* * *

København havde i 1788 overmaade travlt med Christiane Beckers Giftermaal, som hun, efter Sigende, indgik aldeles frivilligt. Hun holdt virkelig af den gamle, livlige og elskværdige Kammerherre, der, i Modsætning til en Del af hin Tids lærde Skribenter, havde bevaret en Verdensmands lette, behagelige Væsen. Det faldt af sig selv, at han i det daglige Liv omgav hende med Alt, hvad hin Tids Luksus og Komfort kunde tilvejebringe, baade i aandelig og i materiel Henseende og mens han bestræbte sig herfor og desforuden gav hende meget store Naalepenge, følte han sig selv saa lykkelig ved hendes Nærværelse i hans Hjem, at han med Sandhed kunde sige:

«Naar denne Stjerne har skinnet for mine Øjne om Morgenens, er min Pande opklaret for hele Dagen.»

Men det var ikke blot af sin Ægteherre, at den unge Fru Suhm var tilbedet. Det var af hele hendes Omgivelse, paa

Hofballer og i de lærde Cirkler hos hendes Mand. Overalt var hun den yndigste og mest indtagende Kvindeskikkelse, og dertil havde hun den skønne Gave altid at fremdrage dem, der ikke vare saa heldigt stillede som hun. Hun forstod den Kunst at vinde Hjærter og det uden Gnist af Koketteri. Var hun lykkelig? Det véd Ingen. Hun syntes at være det, og Suhm var det i høj Grad og vedblev at være det lige til sin Død, om han end i sit sidste Leveaar engang imellem beklagede sig til sin yngre Ven og historiske Arvetager, Abraham Kall, over at hans Christiane ikke var saa munter som tidligere. «Men hun bliver jo ogsaa ældre,» tilføjede den troskyldige gamle Mand, «og hun har desværre ingen Børn at more sig med.»

* * *

Men nu var der, efter ti Aars Forløb, Udsigt til et Barn, og midt i Glæden derover, som Christianes Moder omtalte til Alle, laa den gamle Suhm paa det Sygeleje, der blev hans Dødsleje.

* * *

Det Tragiske i denne skønne, unge Kvindes Skæbne er ikke hendes Giftermaal med den gamle Mand, der forgudede hende og med hvem hun i største Delen af sin tiaarige Ægtestand førte et hæderligt, indholdsrigt og smukt Liv, i hvis Løb hun vist har havt den bedste Vilje til at opfylde sine Pligter; det ligger heller ikke i, at Trangen til at elske paa en anden Maade, end den, der betegnedes af Venskab og Hengivenhed for hendes gamle Ægteherre, gjorde sig gældende, men det uhyre Tragiske er, at denne hendes Hjertes Trang førte hende i Forhold til en Mand, der, om han end fra Begyndelsen af har været indtaget i hendes yndige Personlighed og stolt over at gøre en saa glimrende Erobring, dog hovedsagelig spekulerede paa at drage Nytte af hendes jordiske Gods og Guld og at faa sin bestandig fornyede Spillegæld betalt, mens han samvittighedsløst drog hende ind i et Virvar af Ydmygelser og Forlegenheder, der maa have været forfærdelige for en ædel og fintfølede Kvinde. Hun elskede ham ligefuldt med sin hele Sjel, og det var ikke hendes Skyld, at hun ikke paa sit Dødsleje

blev viet til denne hende højst uværdige Skikkelse, der var saa ilde set i København, at han, der heldigvis var en Udlænding, maatte forlade Byen.*)

*   *   *

I stik Modsætning til hvad der plejer at ske, havde al Harme vendt sig mod ham. Ingen havde et ondt Ord om hende. Hendes Død, der fulgte saa kort efter hendes gamle Ægtmands, havde sonet Alt. Selv i den temmelig rigoristiske Kreds, hvorfra disse Meddelelser ere udgaaede, den Kreds, der senere saa ubarmhæjrtigt brød Staven over Thomasine Heiberg, f. Buntzen, blev Christiane Suhm staaende som sin Tids yndigste og interessanteste Skikkelse. Endnu i min Barndom, altsaa et godt Stykke ind i det nittende Aarhundrede, stansedes der, under vore Ophold paa Holtehus, ved de Steder, hvor man havde truffet hende, hvor man havde talt med hende, hvor hun havde vandret fra Suhms Lyststed i Øverrød over til Mariehøj ved Holtegaard, og altid kom der noget vist kærligt og beaandet over de Personer, der omtalte hende og i Mindet dvælede ved hendes sympathetiske og skønne Skikkelse.

*   *   *

Dette er Fortællingen om Suhms to Hustruer. Jeg har hørt den mange Gange, langt vidtløftigere og med langt flere Detaljer. Men Hovedtrækkene vare altid de samme og disse knytte sig omtrent i den her givne forkortede Form til vor kære Literaturhistoriker N. M. Petersens Besøg hos os i Begyndelsen af Halvtredserne. Med Skildringen af Karen Angel og Christiane Becker maa jeg nu lade alle Smaahistorier fra det forrige Aarhundrede fare, og prøve paa endnu engang, før end jeg afslutter disse Meddelelser, at knytte Traaden fast til mit eget Liv.

---

*) Min gamle Tante, troede fuldt og fast, at Grev v. d. N., maatte have givet Fru S. en Elskovs-Drik.

«At Fruentimmer mest lader sig beherske af deres Følelser, kommer maaske af, at deres Tænkning ikke med Energi udføres i Ord.»

Mon det ikke gaar med den Sætning, som med saa mangan anden, der, fordi den nu engang er bleven udtalt af en Notabilitet, har faaet et vist Hævd og en langt større Almindelighed end der tilkommer den? Eller have Tiderne virkelig forandret sig saa meget, siden Paul Møller nedskrev det efter ham med smaa Varianter saa tidt gentagne Udsagn?

Jeg tør derudi Intet decidere — som Holberg vilde have sagt — thi jeg har her kun at gøre med en eneste Kasus, nemlig med eget Liv. I Henhold til dettes Erfaringer, tror jeg med Bestemthed at turde sige, at jeg baade har havt Anledning til og Øvelse i at klare min Tænkning i Ord og at dette ingenlunde har hindret Udviklingen af det Følelsesliv, som er og bliver *conditio sine qua non* for en normal Kvinde, for et virkeligt Fruentimmer, som ikke er et i Skørter forklædt Mandfolk, og at omvendt, dette Følelsesliv ingenlunde har hindret, men snarere fremmet Tankens Udvikling og Klaren i Ord, hvorfor ogsaa Heibergs prægtige Udsagn:

«Jo mer sig Tanken klarer,
Des mindre den paa Ordet sparer,»

i mangt et Aar var mit Yndlings-Valgsprog, der særlig kom mig til Gode, da jeg, for en nu alt temmelig lang Aarrække siden, under livlig Protest, men ogsaa under Støtte af ædle og højt-begavede Kvinder, forfægtede Foredrags-Sagen i vor kvindelige Læseforening.*)

Jeg holder meget af Paul Møller, baade som Menneske og Digter, og jeg har de utallige Gange, naar ogsaa jeg var langt borte fra det kære Fædreland, takket ham for hans «Glæde over Danmark», men deraf følger ikke, at han jo ogsaa har

---

*) Det lyder nutildags aldeles utroligt, at en saadan Forfægten virkelig har været nødvendig.

kunnet tage Fejl, og det har han, navnlig i sin Bedømmelse af Kvindens Intelligens og Ævner oftere gjort.

* * . *

Kvindens Intelligens og Ævner! Det er først i en temmelig højt fremrykket Alder, at jeg er kommen til at tænke over det Lidet, som jeg besad i den Retning og over det Meget, som jeg manglede. Det spillede ingen Rolle i hin Periode af mit Liv, da jeg producerede for at have den Lykke at producere, uden at bekymre mig om Anvendelsen af de mange Hæfter, der bleve nedskrevne, hin Periode, da Tanken om Forlægger, Udgiven, Publikum og Kritik endnu var mig et fremmed Element og da Livets Hovedindhold koncentrerede sig i Muligheden af at lodse min elskede Gamle, min kære blinde Cassandra, over Dagens og Nattens aandelige og legemlige Byrder, og at styrke mig til dette Arbejde i de Morgentimer som vare mine, de Morgentimer, i hvilke jeg syntes at føre det lykkeligste og rigeste Liv, især om Vaaren, naar Lindene begyndte at springe ud og mine Fugle søgte til Vinduet for, mens de nippede af den udkastede Føde, ligesom at fortælle mig, hvad jeg nu skulde synge eller skrive om, hin Periode, da jeg, der endnu førend Livets Midte var naaet, havde maattet give Afkald paa saa meget af Det, der plejer at drage og binde Kvinden til Livet, alligevel undertiden syntes, at jeg var det lykkeligste Menneske i Verden, naar blot Solen skinnede, Fuglene sang og Lindetræerne duftede. Jeg erindrer, at jeg i hin Tid ofte har studeret paa en gammel Klosterbroders Udsagn: «Barnet i Moders Liv er gammelt nok til at dø, men jeg vilde sørge, dersom jeg ikke i Dag var yngre end igaar,» og at jeg, jo mere jeg tænkte over den Sag, altid endte med at finde, at Mester Eckardt havde fuldkommen Ret, eftersom jeg selv bestandig, medens Aarene gik, Dag for Dag, følte mig yngre og frejdigere.

Men her maa jeg, inden jeg gaar videre i at fortælle om det, som jeg, hvis det ikke var altfor ubetydeligt, vilde kalde «mit literære Liv», atter og atter erindre om, at vi befinde os henimod Midten og ikke henimod Slutningen af det 19de Aarhundrede, og at der maa gaas over 40 Aar tilbage for at

naa den Tid, da jeg, beandtet og oplivet af hin vidunderlig levende Drøm, var begyndt at sværme og at skrive oppe paa mit Jomfrubur. Jeg skal se at fatte mig kort, mens jeg kun i Forbigaaende dvæler ved de Personligheder, der fra hin idylliske Tilstand, hin Ubevidsthedens Guldalder, drog mig over i en, vel endnu i lang Tid anonym, men dog mere bevidst og især mere fordringsfuld Sfære. •

14.

«Hvad er allersværest at skjule,» spørger Göthe et Sted.*) Han nævner — som Svar paa Spørgsmaalet — først Ilden, der om Dagen viser sin Røg og om Natten sin Flamme; dernæst «Kærligheden», der, hvor beskedent den end næres, dog lyser ud af Øjet, og tilsidst nævner han som det allersværeste, «et Digt», og beskriver, hvorledes Digteren, naar han først har været helt opgaaet i det, renskriver det med Omhu, og saa forelæser det, enten det plager eller opbygger Tilhørerne.

Just saaledes som den store Mester beskriver det, var det gaaget mig med det første større poetiske Arbejde. Da jeg med stor Glæde havde fuldendt den Cyklus af Romancer, der senere under Titel af «Grev Bothwell i Norge» udkom paa Høst's Forlag, og da jeg havde taget en meget sirlig Afskrift af den, kunde jeg aldeles ikke modstaa Fristelsen til at forelæse den i vor Dagligstue, naturligvis uden at nævne mig som dens Forfatter for den lille, i et ganske andet Øjemed, samlede Kreds.

Dette lille Arbejde stammede allerede fra mit første Ophold i Norge. Det havde spøget i min Hjærne paa min Nedrejse til Danmark i 1832 og havde været den eneste Blomst, som jeg dengang medtog fra det stolte Klippeland deroppe. Saa var Arbejdslivet kommet i en ganske anden Retning, og jeg havde i mangt et Aar ikke tænkt mere paa at skrive og forfatte end paa at flyve til Maanen. Da senere Literaturen efter den lange Faste atter dukkede op for mig i min Ven og Frænde Dr. Schütz's Hus, da var jeg meget langt borte fra de norske Fjælde og

---

*) Westöstlicher Divan.

den nordiske Klippeblomst, for hvilken jeg engang havde sværnet. Den syntes — som de fleste af vor tidligste Ungdoms aandelige Kæledægger — død og begravet.

Saa hændtes det en smuk Dag paa Frederiksberg, at den bekendte, men desværre tidlig afdøde Personalhistoriker, Nikolai Kall Rasmussen, aflagde et Besøg hos sin gamle Grandtante. Det var et velsignet, men højst aparte Menneske, hvis Specialitet det var at have enhver kongelig og fyrstelig Person i Evropa, inclusive den mindste tyske Prinsesse, med kronologisk Orden i sit Hoved. Det var den forunderligste Navne- og Tal-Hukommelse, som jeg har kendt. Min kære Gamle sagde undertiden, at intet Menneske undtagen hendes Fader havde haft en saadan Hukommelse. Mig kunde den engang imellem forekomme noget aandløs og trættende, hvad der dog ikke hindrede mig i at holde meget af den beskedne, skøndt tilvisse noget aparte Skikkelse. Jeg var jo alt fra min Barndom vant til at omgaa Originaler, og beklager tidtnok i min Alderdom, at disse synes forsvundne af Verden.

Det er denne Mand, hvem mit første større Arbejde skylder sin Tilblivelse. Han havde været en Ferietur paa Dragsholm eller Adellersborg, som jeg tror, at den smukke gamle Herregaard dengang kaldtes. Det var i en af dens Kældre, at hin skotske Æventyrer, Grev Bothwell, i mangt et Aar sad fangen, og Personalhistorikeren havde paa sin Tur søgt alle de Oplysninger, han kunde opdrive, og ved sin Hjemkomst til København havde han yderligere i Arkiverne undersøgt nogle gamle Papirer, der kastede et særligt Lys over dennes Bedrifter og sidste Giftermaal i Norge. Disse Meddelelser, som han aabenbart gjorde for at fornøje den gamle blinde Tante, stemmede ikke med hendes Erindring om hendes Faders Fremstilling af Grev Bothwells Liv, og denne Fremstillings Rigtighed forfægtede hun med en Iver som om hun havde stridt pro aris et focis. Paa et Vink ef mig, der altid var dødsangst for den Skade, som de hæftige Disputer kunde afstedkomme, lod den elskværdige Personalhistoriker, der naturligvis havde kunnet dokumentere sit Udsagn, Striden falde og lod hende beholde det sidste Ord og have Ret. Da jeg fulgte ham ud gennem Stor-

stuen havde jeg den inderligste Trang til at takke ham, ikke blot for hans Hensynsfuldhed overfor den gamle Tante, men særlig for hvad han — uden at ane det — havde skænket mig.

Den følgende Morgen skematiserede jeg min Romance-Cyklus, forelskede mig grundigt i min Heltinde og var lyksalig paa min Maade. Saa snart jeg var færdig og havde renskrevet den, kom Uroen og Længselen efter Meddelelse over mig og saa følte jeg med Et Sandheden af Göthes Ord:

«Am schwersten zu bergen ist ein Gedicht.»

15.

«Jeg tror, at De har begaaet en betydelig Fejl ved at skrive saa meget og i saa forskellige Retninger, uden at forsøge paa at udgive Noget. Naar Alt kommer til Alt er det dog kun Erfaring og Publikum, der opdrage Talentet.»

Omtrent saaledes lader Forfatteren af den lille Novelle «Min Søns Breve» en af Bogens Personer sige til den unge, fra sin Rejse hjemvendende Digter, der er Bogens Helt. Disse Ord, som jeg har havt Brug for i Novellen, ere ikke af mig. De ere et Par Aar tidligere bleven sagte til mig og bleve, da de havde gjort et stærkt Indtryk paa mig, medvirkende Aarsag til mine første, bestemte Skridt udad.

Som alt bemærket, er det meget svært at skjule, naar man skriver Digte, just fordi Digteren, til Trods for Alt, hvad han kan sige, føler en uhyre Trang til at meddele og ingenlunde i Længden kan bevare Lysten til at stille sin Aands Børn under en Skæppe. Men fra at meddele i sin egen lille Kreds og til at stille sig frem for et Publikum er der, eller var der i det Mindste dengang for mig, et umaadeligt Spring.

Det var en Ven fra mine Barndomsaar,*) der under et midlertidigt Ophold i København, havde taget sig for at opmuntre mig til at gøre Springet og der, efter en længere Samtale om Literaturen i Almindelighed, pludselig med stor Salvelse og Bestemthed henvendte de ovenfor citerede Ord til mig. De slog

*) Christian Pløjen, dengang Amtmand paa Færøerne. Se første Bog, 7de Afsnit.

ned som en Lunte i en Krudttønde, og jeg følte med Et, at det virkelig var en Fejl. Men hvorledes skulde jeg bære mig ad med at rette den?

«Lad mig nu se nogle af Deres større Arbejder,» vedblev han, mens vi sad sammen i den gammeldags Storstue paa Frederiksberg, og min kære Gamle sov sødelig paa Sofaen i Dagligstuen. Jeg kender hidtil kun lyriske Smaating og livlige Breve af Dem. Men af disse fremgaar det jo — hvad jeg ogsaa véd fra min Søster — at De skriver i adskillige andre Retninger, og at De skriver meget. Det er absolut galt at vedblive paa den Maade, uden andet Resultat end at faa Tiden til at gaa. Det har De ikke Lov til. Det er kun Kritik, der opdrager en Forfatter. Lad mig nu se lidt af Deres større Arbejder!»

Der var noget diktatorisk i disse Ord. Det gamle Venskab fra Barndomsaarene gjorde sig gældende, og i Grunden har det vel ogsaa gjort mig godt, at Nogen kunde falde paa at interessere sig for, hvad jeg, der levede i de tilsyneladende forunderlig indeklemte Forhold, tog mig til. Jeg aabnede mekanisk en dyb Skuffe i et af de gammeldags Møbler, og fremtog en Stabel Hæfter, deriblandt ogsaa det for nylig omhyggeligt renskrevne og i vor Dagligstue forelæste Manuskript af «Skøn Anna», eller, som det senere omdøbtes, «Grev Bothwell i Norge.»

«Maa jeg vise dette til Oehlenschläger,» spurgte min Ven efter en temmelig lang Pavse, under hvilken han havde bladet i Papirerne, og jeg i mit Filér-Arbejde havde søgt min vanlige Trøster, naar jeg var forlegen eller ilde tilmode. Det sidste var jeg tilvisse. Det syntes mig næsten en Profanation, at en anden Haand end min egen berørte disse mine dyre Hjærteskatte, med hvilke jeg havde samlevet i saa mangen stille Time oppe paa mit Jomfru-Bur.

«Jeg har,» vedblev min Ven, efter endt Inspektion af Papireernes Indhold, «under mit nuværende Ophold i København, fornyet Forbindelsen fra mine Forældres Hus og fra mine egne Studenterdage med den store Digter, der jo nu nyder en lykkelig, ja man kan da sige en straalende Alderdom herude i Deres Nærhed paa Fasangaarden. Paa Fredag, altsaa i Overmorgen, spiser jeg ude hos ham, en familie, og hvis De vil betro mig

dette Manuskript, saa vil jeg bede ham om at læse det igennem — det er jo meget tydeligt skrevet — næsten som om det var trykket — og ved Lejlighed sige mig sin uforbeholdne Mening om Forfatterens poetiske Anlæg og om, hvorvidt det som æstetisk Arbejde egner sig til Udgivelse. Jeg ser, at De i Tilegnelsen nævner Dem selv som en ung Mand. Det er jo, naar De holder strængt paa Deres Anonymitet, som jeg tilvisse ikke skal bryde, overmaade heldigt. Lad os nu høre, hvad den unge Mand, alias min Veninde, Frøken B., har at sige til Publikum.» Han begyndte at læse op:

«Den første Sang, de første sagte Toner
 Vemodigt stige fra en Lyras Gem.
 Hvorhen? til Hvem? — Blandt Livets Millioner,
 Hvo har en Velkomsthilsen huld til dem?
 Hvo vil til den ukendte Sanger lytte?
 Hvo venligt, mildt, hans første Kvad beskytte?»

«Det er jo meget smukt,» sagde Forelæseren, idet han stode; «det minder lidt om Ingemanns «Dannerfolk, for første Gang, Haanden mig paa Strængen bæver.» Men hvad er dette:

«Du Nordens Mø, hvis Billed for ham svæved» . . .

Jeg blev ildrød over den satiriske, for ikke at sige persiflerende Tone, hvori denne Linje blev oplæst.

«Hvad det er,» spurgte jeg, vistnok ikke saa fromt og spagfærdigt, som det havde sømmet sig, «det skal jeg sige Dem, Hr. Amtmand, det er en Henvendelse til min Musa, eller om De vil, til den skønne kvindelige Skikkelse, hvis Billede foresvævede mig, da denne Romance-Cyklus, hvis Detaljer jeg endnu ikke kendte, for mangt et Aar siden, blev grundlagt i min Fantasi.»

«Maa jeg saa vise den til Oehlenschläger,» spurgte min Ven atter, efter at han, uden Kommentar havde forelæst Resten af det lille Indledningsdigt.

«Under Betingelse af, at intet Ord, ingen Hentydning røber mig som andet, end det, jeg virkelig i aandelig Forstand er: den unge fremadstræbende Student . . .»

«Det forstaaer sig. Naar man har en Musa, som man sværmer for, maa man jo være Mand.»

Med disse Ord brast min satiriske Ven i Latter, om det var over mit saa grund-kvindelige Væsen og Udseende, eller ved Erindringen om hans, rigtignok meget ufuldkomne Kundskab om mine tidligere Livsførelser, skal jeg lade være usagt.

Jeg havde Lyst til at tage Manuskriptet fra ham og rakte alt Haanden ud efter det, da han, med et pludseligt Omslag, i den elskværdigste og mildeste Tone tilføjede:

«Lad mig beholde det, kære B.! Jeg skal varetage det som min Øjsten, og til Tak for min Ulejlighed skal De blot tilstaa for mig, at De i Grunden har overmaade stor Lyst til at høre, hvorledes de danske Skjaldes Patriark derude paa Fasan-gaarden vil synes om denne blonde, nordiske Mø og hendes mørkladne, ja halv dæmoniske Bejler.»

Jeg kunde ikke nægte det. Han fjærned sig med Manuskriptet, og jeg skyndte mig at faa «Æventyr, Noveller, Udkast til Skuespil,» o. s. v., lukket inde i den gamle Dragkistes dybe og for Andre end mig, der kendte dens Mekanisme, utilgængelige Skuffe.

*

Jeg har fastholdt denne lille Episode af mit Frederiksberg-Liv. Den er enestaaende, forsaavidt som det blev sidste som det var første Gang, at jeg har tilladt nogen saadan Indblanding i mit Arbejdsliv, det for Verden lukkede Sankto Sanktorum, i hvilket jeg trak Vejret frit og var mig selv. Jeg har fastholdt den, fordi den er mig kær i Erindringen om min satiriske, men højst velmenende og tjenstvillige Vens Henvendelse til Oehlen-schläger, og dennes gunstige Dom over dette Begynder-Arbejde, en Dom, der virkelig blev Foranledningen til, at jeg for Alvor søgte en Forlægger. Dertil kommer endnu, at det lille Tilegnelses-Digt, der hin Juni-Eftermiddag blev forelæst i vor gamle Storstue paa Frederiksberg, staaer for mig som en Mærkepæl mellem mit daværende, endnu af Verden ukendte literære Liv og Alt, hvad der senere skulde udvikle sig.

Naar jeg ser tilbage, kan jeg nemlig med Bestemthed sige,

at dette Liv, ganske uden Hensyn til, hvad der er opnaaet og hvad der ikke er opnaaet udad, for mig har udviklet sig mellem det i 1847 skrevne Tilegnelsesdigt af Grev Bothwell i Norge: «Den første Sang, de første sagte Toner,» og den i 1872 skrevne Indledningsbøn til «Gennem Kirkeaarets Evangelier»: «Giv mig, o Herre, Beskuelsens Gave.»

Der er 25 Aars Afstand mellem disse to Smaadigte. Skøndt Grundstemningen, Grundnaturen i et Menneske, til Trods for Tidens Udvikling, vel i det Væsenlige bliver den samme: saa forekommer det mig dog, at der er endnu større Afstand end de 25 Aar egenlig hjemler, mellem Forfatterinden af «Grev Bothwell i Norge», der vil passere for en ung Mand, fordi hun tror, at hun kun som Mand kan faa sine Arbejder frem og udtale sig frit, og den resignerte Kvinde, der uden at ville sætte noget igennem, roligt og tillidsfuldt, giver Alt, selv de kæreste Ønsker og Forhaabninger, i Guds Faderhaand og i sin Bøn til den store Styrrer erklærer:

«At ej et Ord af mig selv vil jeg tage
Dit kun, Dit eget skal Harpen ledsage.»

* * *

Det gamle Manuskript, i hvilket Oehlenschläger med sin fine Blyantspids havde gjort et Par Antegnelser, er af mig bleven opbevaret som en Relikvie. Mens jeg hjærteligt glædede mig over hans venlige Udtalelser om mit poetiske Anlæg og om den malerisk smukke og rene Tone i Romancerne, søgte jeg dog særlig at fastholde hans Advarsel mod at blive sentimental og at lægge mig hans Formaning om Klarhed og Bestemthed i Planen for mine fremtidige Arbejder paa Hjærte.

Hvor jeg dengang frydede mig til at sende ham det første Eksemplar! Han døde imidlertid, inden jeg kom saa vidt.

* * *

Krigen var nemlig for Døren, og som Følge af, at den optog Alt og Alle, varede det endnu et Par Aar, inden jeg i Hr. Universitets-Boghandler, Cancelliraad Høst fandt den rette Mand, der turde lade den udkomme paa sit Forlag. Han havde tid-

ligere syntes meget godt om den fra den tyske Præstegaard hentede Novelle «Thora», og da jeg senere første Gang talte med ham (brevvekslet havde vi alt tidligere), ytrede han, at jeg burde lægge særlig Vind paa Prosa-Fortællingen, dels fordi denne gik bedst i Handelen, dels fordi han antog, at mit Talent i den Retning var mere ejendommeligt end i den lyriske, der næsten altid havde meget svært ved at trænge igennem.

Da han gjorde denne Ytring, var Novellen «Min Søns Breve» alt grundlagt og skematiseret, men det var dog først i Cholera-Sommerens fuldkomne Afsondring, mens vi, efter vor kære Kassandras bestemte Ordre, fik vore Aviser og Breve stukket ind mellem Jærnstængerne i Kælder-Vinduerne og forresten holdt det gamle Sted hermetisk lukket for al Berørelse med Verden, at jeg kom til at udarbejde dette, trods dets Mangler mig saa kære Arbejde, som Høst ubeset antog til Udgivelse.

* * *

Hvorledes gaar det egentlig til, at jeg, trods Anerkendelsen af disse Mangler, som der just ikke behøves skarp kritisk Sans til at opdage, alligevel har bevaret en Forkærlighed for denne lille Bog, der altid har hindret mig i at lægge Haand paa den for at omarbejde den? Det maa vel ligge i, at jeg, da jeg skrev den, var med min hele Sjæl i dens tre Hovedfigurer: Fortælleren, den unge Digter, hvis Breve Fortælleren meddeler, og den lille tilsyneladende saa ubetydelige Pige, hvis Hjerteslag, skøndt hun træder saa lidt frem, alligevel gennemtrænger Bogen fra først til sidst. Som Fortælleren — eller om man for Korrektheds Skyld hellere vil «Fortællerinden» — har jeg virkelig under et Besøg paa Esrom*) oplevet det lille Æventyr med Tordenvejret, det tomme Hus og det væltede Flyttegods, og i dette Æventyr fundet en Ramme til de Breve, der alt længe havde spøgt i min (alias den unge Digters) Hjerne, men som, da jeg udarbejdede dem i 1852—53, alt for mig vare et længst tilbagelagt Standpunkt, der

*) Min Broder, senere Justitsraad, Herredsfoged Arnesen, Drengen, der engang havde faaet min Vugge, var dengang konstitueret Birkedommer paa Esrom, hvor en tidlig Morgenvandring efterlod saa dybe Spor i mit Gemyt, at den bogstavelig blev Novellens egenlige Forfatter.

knyttede sig til en tidligere Livsperiode, men som jeg alligevel engang skulde og maatte have udtalt; og jeg er, syvende og sidst, i den lille, tilbagetrukne unge Pige, der i al sin Ubetydelighed kun søger at hjælpe, mildne og stille tilrette. Disse tre Figurer, navnlig de to sidste, udgøre den lille Novelles Hovedbestandel, og ved dem hænger jeg den Dag i Dag, fordi de virkelig er Kød af mit Kød og Blod af mit Blod. Fortællingen om den stakkels Tante Ellen Barbara, der vil have sit Navn forevigtet i det lille Legat, og om den gamle Professor, der fordyber sig i den unge Digers Træk, fordi de minde ham om hans Ungdoms-Kærlighed, er ogsaa taget lige ud af Livet, om end tilvisse ikke af mit eget. Alt det Øvrige, hvormed jeg har forsøgt at faa en Novelle ud af de heterogene Elementer og en god Ende paa, hvad der, ifølge dets Anlæg, maaske med mere Berettigelse, burde have havt en tragisk: alt dette er tildigtet, og røber paa mer end et Sted den uerfarne Forfatter, der endnu ikke tilfulde behersker sit Stof.

*   *   *

Bogen gjorde en Del Opsigt og fik en temmelig lang og nogenlunde velvillig Anmeldelse i Fædrelandet, og jeg havde den følgende Vinter baade Morskab og Ærgrelse af at høre den debatteret i vor lille Søndagskreds. Blandt meget andet, der forekom mig usigelig komisk i de gjorte Gisninger om, hvem Forfatteren var, erindrer jeg, at der, da jeg engang spøgende henkastede Spørgsmaalet, om den ikke kunde være af en Dame, i fuldt Alvor blev svaret: «Nej, det er aldeles utænkeligt. Saa kunde man da før tro, at den var af den gamle Professor Dorph, som skal være en ivrig Æsthetiker og attraar at blive Theaterdirektør, naar Heiberg gaar af.»

Men da disse Samtaler blev førte, var jeg alt meget langt borte fra «min Søns Breve», der jo ogsaa snart gik i Glemmebogen. Den var et for mig længst tilbagelagt Standpunkt. Jeg var med min hele Sjæl inde i en ganske anden Retning, der, skøndt den aldrig naaede det Maal, den havde sigtet til, dog bragte mig to store Fordele: Først at den gennem nogle Aar væsenlig bidrog til at opmuntre min kære blinde Tantes Liv, og

dernæst at den efterhaanden bragte mig i personligt Forhold til den Mand, jeg alt længe havde beundret som dramatisk Digter og til hvem jeg som Æsthetiker saa' op med den største Højagtelse, som ingen Kabaler og intet Theatervrøvl i hin for ham kritiske Periode, nogensinde har kunnet svække. Atter maa jeg gaa lidt tilbage i Tiden.

16.

Det var under 23de Juli, 1849, at Heiberg var bleven udnævnt til Direktør for det kongelige Theater og Kapel, til stor Ærgrelse for et Par af de ved Theatret toneangivende Kunstnere, men til stor Glæde og Tilfredsstillelse for alle den dramatiske Kunsts sande Venner, og ikke mindst for min kære, gamle Cassandra, der holdt umaadelig stærkt paa Enevoldsmagten og ventede sig Guld og grønne Skove for Theatret af, at denne, i det øvrige Rige ved Grundloven af 5te Juni afsatte Potentat, havde fundet et Tilflugtssted i Musernes Tempel paa Kongens Nytorv.

For at forstaa dette maa jeg erindre om, at min kære Gamle, trods Blindhedens og Alderdommens Tryk, bar hele sin Fædre-Slægts Traditioner i sig, og blandt disse var Theatermanien et fremragende Træk. Lige fra «Bedstefaderen», der havde spillet «Skjult Komædie» under Christian den Sjette*) og ned til den ærværdige gamle Sønnedatter, der med sørgelig Berettigelse maatte bære paa Cassandra-Navnet, havde denne fra først af til Holberg og hans Virksomhed knyttede Interesse for Theatret, Skuespillerne, Skuespillerinderne, Publikums Forhold til de enkelte Forestillinger, o. s. v., hjulpet og hjalp endnu den Dag i Dag over mangan stor og lille Genvordighed. Traditionen om, hvad Familien selv havde oplevet, blandet med mangan nutildags fast utrolig Historie, gik uafbrudt fra Holbergs Tid med alle de af den ældre Generation opbevarede Mellemlid, med Beskrivelse af Stykker, af enkelte Scener, af epokegørende Aftener og Theater-Optøjer lige ned til 1844, da det sidste Skud**) under Indvirk-

*) Se Tillæg til tredje Bog.

**) Dette gælder kun Abraham Kalls Descendenter. I den yngre, fra hans Broder, Marcus K. nedstammende Linje, har Slægten sat friske og haabelfulde Skud.

ningen af det unyre Tab, der havde rammet hende, i nogle Aar syntes aldeles at have opgivet eller glemt enhver Tanke om denne hendes og hendes Slægts kæreste Fornøjelse.

Men Livet havde genoptaget sine Krav til at leves. Den fuldkomne Blindhed havde været vor store Velgører, der klarede Fortidens Syner, saa at det blinde Øje saa'. Med de mange Fortællinger fra det forrige Aarhundrede var ogsaa Theatermaniens Minder dukket op, og hendes Skildringer af Rosing, der var hendes tragiske Ideal, af Heger og hans Hustru, Jomfru Astrup og mange flere bleve imellem under de lange Nattevagter saa livlige, at jeg tilsidst troede selv at have set og kendt disse Kunstnere. Mange Gange maatte jeg i hine Aar forelæse den af hendes Morbroder, Peter Rosenstand Göiske, udgivne dramatiske Journal, til hvilken hun da knyttede sine Kommentarer, og Plakaten, som Omnibus-Konduktøren bragte os hver Formiddag, blev ivrig studeret, mens hendes Iver for at jeg flittigt skulde besøge Theatret, efter Heibergs Udnævnelse til Theaterdirektør, steg til en Lidenskab, der bragte hende til i de nærmeste Sæsoner at betale en fast Plads for mig et Par Gange om Ugen i andet Parket. Under min Fraværelse, der paa Grund af den lange Vej og den langsomme Befordring med Omnibussen, varede fire à fem Timer, sov hun ufravigeligt, og ved min Hjemkomst brugte vi lige saa ufravigeligt et godt Stykke af Natten til at jeg, der jo selv — om end paa en ganske anden Maade — lige fra min tidlige Barndom af, havde været besat af en ikke ganske ringe Portion af Theatermanien, søgte at gøre hende delagtig i Aftenens Udbytte.

Det gik fortræffeligt. Min kære Gamle morede sig, afbrød mig med sine Kommentarer og knyttede sine Bemærkninger og sin Kritik til den Forestilling, som hun ikke havde set. Med den de aandfuldt udviklede Blindes mærkelige Fantasi og den i hendes høje Alderdom maaske endnu mærkeligere Hukommelse for de Ting, der interesserede hende, hændtes det engang imellem, at hun talte med vore Søndagsbesøg om de af mig refererede Forestillinger, som om hun virkelig selv havde set dem og glemte rent, at hun dog kun kendte dem paa anden Haand. Det var en morsom Afveksling og en stor Opmuntring i den Blindes Liv.

Men Den, der ikke slap saa vel fra disse Referater, jeg kan næsten sige disse Fremstillinger af Skuespil, Dramaer, o. s. v., det var mig. Saa langt som jeg kan huske tilbage, havde jeg været en produktiv Natur, der alt under min Skolegang maatte forarbejde Alt, hvad jeg saa' og hørte paa min egen Maade, skøndt jeg — hvad jeg alt tidligere har bemærket — ikke forbandt mindste Tanke om at blive Forfatterinde med disse Smaa-ting, som jeg jo ogsaa affærdigede i stort Hastværk efter Øjeblikkets Lyst og Impuls. Det laa dengang aldeles ikke i Luften, og det varede en god Stund, førend det kom til at ligge i Luften. Men Tiderne forandres og vi forandres med dem, som hin gamle Romer har sagt, og i mit Frederiksberg-Livs stille Morgentimer havde denne af Livsforholdene i saa mangt et Aar tilbagetrængte Natur endelig fordret sin Ret og søgt bestemte Formaal, blandt hvilke jeg nu, efter at have taget en højtidelig Afsked med den lyriske Musa,*) udelukkende kastede mig paa at udarbejde Scener, gøre dramatiske Studier, kort til at arbejde for Theatret, og denne Tendens fandt en kun altfor rigelig Næring i al denne Natte-Fortællen og Natte-Fremstilling af Andres dramatiske Arbejder.

* * *

Det kan synes, at dette for et Menneske, der i Livets bedste og kraftigste Alder førte en saa besynderlig afgrænset Tilværelse som min, var en meget uskyldig Morskab. Men jeg er ikke af den Mening. Theatret og Syslen med Theatret har nu engang noget bedaarende ved sig. Megen Tid, mange Kræfter og — hvad der er værre — megen aandelig Eksaltation er bleven spildt paa disse saakaldte dramatiske Studier, som jeg i nogle Aar fortsatte med den livligste og ihærdigste Interesse, og først opgav, da Livsforholdene i Slutningen af 1854 pludselig fjærnedede mig fra de literære Beskæftigelser og afsluttede min anonyme Periode og hele det stille, skjulte Arbejdsliv paa Frederiksberg, blandt hvis Frembringelser et Bind Skuespil, senere renskrevet

---

*) Hvor ofte tager man Afsked med at skrive Vers i sit Liv? Men
«Naturam furca pellas ex,
Hun kommer dog igen, den Heks.»

og rettet under Titel «mit Theater» den Dag i Dag erindrer mig om hine fornøjelige, men desværre illusoriske Bestræbelser.

Dette som Indledning til den følgende Samtale.

17.

«De maa have læst meget,» sagde den store Æsthetiker efter at han, med mit Visitkort i Haanden, var kommen paa det Rene med, at jeg var den Person, til hvilken han nylig havde skrevet:

«Det indsendte Drama, Knud Alfsøn Rosen, røber vel en Forfatter med Smag, Kundskab og Dannelse, der dog endnu synes ubekendt med de Midler, som den dramatiske Kunst har at raade over, uden hvilke den paa Scenen nødvendige Effekt ikke kan frembringes.»

Efter Modtagelsen af dette Brev havde jeg navngivet mig og udbedt mig en Samtale med Hr. Etatsraaden.

«Havde jeg vidst, at det var en Dame, der havde indsendt Stykket, skulde jeg selv have bragt Dem Manuskriptet tilbage. Men det faldt mig intet Øjeblik ind. De maa have læst meget.»

Der var en kort og fyndig Kritik i de faa Ord, med hvilke han bød mig en Stol i den smukke, hyggelige Dagligstue ude paa Søkvæsthuset. Jeg følte godt Braadden, men jeg tog mig sammen og svarede beskedent:

«Vist overmaade lidt i Sammenligning med en Mand som Hr. Etatsraaden, men maaske temmelig meget for mit Køn og min Stilling.

Denne Stilling var ham velbekendt, da han først havde identificeret min Personlighed. Den var nemlig i Anledning af Sille Beyers Udgiven af den lille Nyaarsgave «Vintergrønt», blandt hvis Forfatterinder mit Fornavn figurerede, kommen paa Tale, og hun havde paa hans Forespørgsel om «hvem Benedicte var», fortalt ham om det gamle Sted paa Frederiksberg med de to Eneboersker, hvoraf den ældste, som han rigtignok ikke havde set, siden han var en Dreng, var baade ham og hans Moder bekendt fra Abraham Kalls Hus, og den yngre

aldrig havde lagt Skjul paa sin udelte Beundring, jeg maa vel sige sit Sværmeri for Johanne Luise Heiberg.

Sandsynligvis havde jeg baade gennem Sille Beyer og gennem Christine Løvmand, der begge kom meget til Fru Heiberg, været i gode Hænder, thi det var med en vis Interesse, at han, efter atter at have set paa mit Visitkort, spurgte:

«Maa jeg kalde Dem Frøken Kall eller Frøken Arnesen?»

Han havde jo ogsaa kendt min gamle Fader, og Den, der nogensinde havde set ham, kunde ikke let være i Tvivl om, hvis Datter jeg var.

«Jeg kommer til at gøre Etatsraaden Ulejlighed med at kalde mig Arnesen-Kall. De to Navne' ere mig lige kære og jeg skylder dem begge meget. Desuden», tilføjede jeg i en lettere Tone, «er der her i Landet adskillige Frøkener Arnesen. Kall-Navnet er heller ikke ualmindeligt. Men saa vidt jeg véd, er jeg den eneste Frøken Arnesen-Kall, og jeg lægger en vis Vægt paa denne Forbindelse af de to Slægter, i hvilke jeg er bleven opdraget og udviklet.»

Den store Æsthetiker smilede og sagde, idet han venligt rakte mig Haanden:

«Altsaa, Frøken Arnesen-Kall, det var nu Deres Drama. Jeg har alt tilskrevet Dem, at det røber Smag, Kundskaber og Dannelse. Det beviser ogsaa en vis Sprogfærdighed og Den, der har skrevet det, har udentvivl øvet sin Pen godt og hverken skyet Flid eller Møje.»

«Det er de gode Sider,» sagde jeg, da han stansede. Jeg har vovet at gøre Etatsraaden Ulejlighed med denne Samtale for at høre om dets Fejl.»

«Ogsaa dem har jeg berørt i mit Brev,» sagde han med det fine, satiriske Smil, der gav baade hans Ansigt og hans Kritik et ejendommeligt Præg. «Men jeg kan godt, da jeg nu har den Ære at tale med Forfatteren, detaljere dem noget nøjere, end i et Censurbrev til en Anonym. Stykket er for traditionelt. Der tales for meget og handles for lidt. Helten er ingen poetisk Figur, thi De har ikke vovet at gøre ham til fuld Oprører mod Kong Hans, hvad han i Virkelighed var, men De har søgt Palliativer, som ingen Nordmand kunde eller

burde være tilfreds med i Behandlingen af en national Helt. For at vaske ham ren og lægge al Skyld paa hans Hustrus Ærgerrighed og Hævnlyst, har De udvisket Figuren, og dermed glider Dramaets Hoved-Interesse Dem ud af Hænderne. Alt det virkelig Gode og Smukke i Stykket kan ikke bøde paa den Hovedfejl. Det er ogsaa galt, naar Forfatteren forudsætter, at man skal kende til Fru Meretes tidligere Forelskelse i Svante Sture og til Intriger ved den danske Dronning Christines Hof. Det kan være historisk rigtigt, men ved et Drama maa man gaa lige løs paa sit Maal og kan aldeles ikke forlange, at Tilskuerne skal være inde i gamle Krøniker, der desuden kunne tages fra mange Sider. Som et Drama kan det altsaa ikke bruges. Som en dramatisk Studie er det højst respektabelt.»

* * *

O hvad vilde min Kassandra derude paa det gamle Sted, hun, der havde været saa ivrig i at meddele mig Historier om Fru Merete, dog have sagt til den Kritik? — Jeg beundrede den, thi jeg følte, at han i den netop havde truffet Hovedet paa Sømmet, og jeg var, mens jeg andagtsfuld lyttede til den, næsten stolt af, at den store Æsthetiker, havde værdisat at læse mit Stykke med saa stor Opmærksomhed, at han kunde gøre den.

* * *

«Et endnu», tilføjede han efter en lille Pavse, «De maa være forsigtig med at drukne Folk. Vi have kun kunstigt Vand paa Theatret, og naar man endelig skal have sine Heltinder ekspederet til den anden Verden, saa maa man heller bruge tre Tommer Staal i Livet paa dem.»

Denne sidste Bemærkning rammede mig dybere end de tidligere Anker paa Stykket. Der var en virkelig satirisk Braad i den og jeg fandt ikke et Ord til at forsvare Astrids, den unge danske Piges Død med. Hun havde under Udarbejdelsen af Stykket været min Kæledæge i den Grad, at jeg umuligt kunde nænne at lade hende leve, efter at hun uigenkaldelig havde tabt Agtelsen for den Mand, som hun

elsker. Men jeg turde Intet sige. Jeg var bange for at gøre mig latterlig ved at overføre personlige Følelser og Anskuelser paa en fingeret Person, som kun udgør et Led i et Drama, og jeg taug, skøndt jeg i dette Punkt ikke var enig med den Mand, der havde talt saa venlig og belærende til mig.

Jeg véd ikke, om den store Æsthetiker mærkede min Forstemmelse, men vist er det, at han med Verdensmandens Lethed gik over til andre Ting, og efter at have gjort nogle rosende Bemærkninger om den lille Vaudeville «en Formiddags-Chokolade», som han opfordrede mig til at omarbejde til et Lystspil, fulgte han mig ud til min Vogn, der kun altfor hurtigt førte mig fra Søkvæsthuset paa Christianshavn til vort gamle Sted paa Frederiksberg. Jeg havde efter den Samtale saa meget at tænke paa, at jeg gerne var vedbleven at køre mange Timer i Træk.

* * *

Jeg har havt mer end én Samtale med Heiberg, ogsaa om Genstande, der ikke vedkom mine egne Arbejder. De staa alle for mig som interessante Minder fra de æsthetiske Læreaar, mens jeg dog her kun har turdet opholde mig ved den første, som den indledende, der har faaet en vis Betydning i mit Liv. Han viste mig senere den Ære at besøge mig paa Frederiksberg og hans fuldkommen urbane og elskværdige Tone fornægtede sig aldrig, selv ikke, naar et lille satirisk Snert, der nu engang hørte med til den kritiske og komiske Digtters Væsen, gav denne et særeget Kryderi.

Da den første Forlegenhed vel var overstaet, kunde jeg senere med stor Lethed tale med ham og var ingenlunde bange for at udtale mine Meninger, ja har endogsaa paa et enkelt Punkt*) ovovet at modsige ham. Jeg vidste gennem de to Veninder, Sille Beyer og Christine Løvmand, at han godt kunde lide mig, og at han engang havde fremhævet, at mit Hoved var stærkt nok til det literære Arbejde. Dette gav mig en vis

---

*) Grev Olavides, det sidste Arbejde, som jeg indsendte under Heibergs Theaterdirektion.

Frihed og Utvungenhed over for den store Æsthetiker. Derimod var jeg i Begyndelsen stiv og tvungen over for hans elskelige Hustru, hende, som jeg i saa mangt et Aar havde sværmet for, som jeg havde skrevet anonyme Digte og sendt ditto Blomster til. Jeg var virkelig saa benauet ved for første Gang at staa i hendes personlige Nærhed og ved at række hende Haanden, at jeg i bogstavelig Forstand hverken kunde sige Buh eller Bah. Jeg tror, at hun morede sig over min uhyre Forlegenhed. Vist er det, at hun dengang ikke tog mig under Armene, og senere trængte jeg ikke dertil, thi Forlegenheden og Sværmeriet gik efterhaanden over til det højagtelsesfulde og beundrende Venskab, der er bleven fortsat gennem Aarenes Rækker, uden at jeg dog nogensinde med hende er kommen paa den intime Fod, der bogstavelig havde udgjort Stine Løvmands og Sille Beyers Livstolthed.

18.

Christine Løvmand! Sille Beyer! De to Navne bringe mig til endnu én Gang, førend jeg afslutter disse Meddelelser at dvæle et Øjeblik ved Figurer fra mit Frederiksbergliv. Begge have de været mig inderlig kære, begge have de været mine Fortrolige under den anonyme Periode og opmuntret mig til at arbejde og til at udgive, og begge have de i de Aar, da jeg sad næsten indespærret paa det gamle Sted, været levende Bindeled mellem mig og den Kunst- og Literatur-Verden, i hvilken de begge, hver paa sin Maade, bevægede sig: Stine Løvmand, ved de Forbindelser, hvori hun som Malerinde stod til en Del af Kunstakademiets daværende dygtigste Medlemmer og ved den Adgang, hendes Anseelse som Lærerinde havde aabnet hende til mange af Byens bedste og eleganteste Huse; Sille Beyer ved hendes Stilling i Theaterverdenen som anset og yndet Bearbejderinde af Calderons og Shakespeares Dramaer, begge som Veninder af Fru Heiberg, til hvem de hyppigt kom og hvem de inderligt elskede. I deres Liv og deres Forhold til den store Kunstnerinde have de begge modbevist den dumme Snak om, at hun, «Titania paa Tronen», Ypperstepræstinden i Musernes Tempel paa Kongens Nytorv, kun holdt

af at omgaas Mænd og modtage Offre fra Mænd. Det var en af de mange uhjemlede Historier, som man fik lavet i de Aar, da man saa uhyre gerne vilde Heiberg tillivs som Theaterdirektør og ikke bluedes ved at lade sin ubeføjede Harme mod ham gaa ud ogsaa over den Kvinde, hvem man skyldte saa uhyre og som med yderste Troskab og Standhaftighed stod ved hans Side.

At der forresten kom flere Mænd end Kvinder i det Heibergske Hus, laa fra først af simpelt og naturligt i Forholdene. Fru Heiberg havde som ung Skuespillerinde været i en saa uafbrudt Virksomhed ved Theatret og dertil været saa optagen af de grundige og omfattende Studier, til hvilke hun helligede sin Fritid, at der ikke for hende havde kunnet være Tale om at slutte lette og efemere Venskabsforbindelser.

Men uden at tale om de mange, saavel Kvinder som Mænd, der i Afstand beundrede hende og hendes uforlignelige Kunst, ja ansaa den mindste personlige Tilmærmelse til hende for en Lykke: havde hun virkelige, sande Hjærteveninder, mod hvilke hun, under Alvorens og Sygdommens Dage, beviste den største Troskab og Hengivenhed, og endnu i hendes høje Alderdom har jeg hørt hende tale med dybt Savn og kærlig Anerkendelse om de to fordringsløse, men hver paa sin Maade ejendommeligt begavede Skikkelser, som det er mig en dyrebar Pligt her at mindes med Taknemlighed.

*

*

*

Christine Løvmand, der var Datter af forlængst afdøde Etatsraad Løvmand og i nær Familie med Tscherning og andre dengang højt ansete Folk, havde været min Lærerinde i Tegning og Maling, da jeg, i hin stille Beskæftigelse søgte en Afleder for det meget Knugende og Ængstende, som Aaret, 1844 havde lagt paa mine Skuldre. Det var gaaet hende med mig som tidligere med Fru Heiberg, hvis Lærerinde hun ogsaa havde været, at hun vel havde faaet en Del Fornøjelse af sin Elev, men dog snart havde følt, at denne Elev, for sit personlige Vedkommende betragtede baade Tegnen og Malen som en behagelig Adspredelse, men ingenlunde som et Maal, for hvilket der skal ofres, kæmpes og arbejdes. Undervisningen hos mig

Bakkehus, da Camma, dets besjælende Aand, havde forladt det, og hendes alderstegne Husbond sad alene og sammenfalden med sit uhyre Savn, der dog saa snart skulde stilles.

Jeg har alt berørt, at Stine Løvmand i Grunden var en emanciperet Natur, og hun vilde, hvis hun havde levet, være bleven en af den gode Kvindesags ivrigste Tilhængerinder. Hun var gennemtrængt af Overbevisningen om, at der skete Kvinden Uret, især naar denne paa nogensomhelst Maade traadte udenfor det Almindeliges Rækker. Naar vi engang imellem i Forening besøgte Fru Rahbeks Grav, kunde hun, ret con amore dvæle ved, at denne, tiltrods for de sidste Aars Sygdomslidelser, dog havde været en af de lykkeligste Kvinder i Verden, fordi hun ved sit Giftermaal med Rahbek og sin hele Stilling paa Bakkehuset, havde faaet Lov til at udvikle sine Ævner og Ejendommeligheder aldeles frit og utvunget. Stine Løvmands Harmen, naar Kritiken angreb hendes Veninde, Sille Beyers smukke, men maaske imellem lidt vel kvindeligt-bløde Bearbejdelser af Shakspearske Dramaer, kendte ingen Grænser. «Det er fordi det er et Fruentimmer», kunde hun imellem udbryde, «at man vover at overse hendes store Fortjenester af Theatret og Theaterkassen!»

Trods al Kritik hævdede disse Bearbejdelser, der baade blev spillet udmærket og gav gode Indtægter, en højst hæderlig og af Mange misundt Stilling paa hin Tids Repertoire.

*   *   *

Til Stine Løvmands kære og ejendommelige Skikkelse, af hvilken jeg i det Ovenstaaende har søgt at fastholde nogle Træk, var Sille Beyer en stor Modsætning. Langt fra at have noget mandigt og stærkt udpræget i sin Optræden, var hun et Indbegreb af den blødeste og elskværdigste Kvindelighed og saa gennembeskeden, at man næsten engang imellem kunde ønske hende lidt mindre Tilsidesættelse af sig selv, i hendes Forhold til Andre. Jeg mindes aldrig at have hørt en eneste haard eller skarp Udtalelse af hende. Hun havde som hin græske Heltinde kunnet sige: «Medfjende var jeg aldrig, kun Med-

elskende»,*) og hendes Troskab mod Hus og Hjem, hendes Hengivenhed for Søkende-Kredsen og Frænderne, blandt hvilke hun jo, baade ved sine Ævner, sin Uddannelse og sin literære Stilling, stod som et aandeligt Lys, har jeg næppe truffet Mage til. Fru Heiberg sagde engang ved at omtale hendes uhyre Sorg over Frederiksgaards, hendes gamle Fædrenehjems Brand: «Det er som om hun havde mistet en Elsker». Hun havde virkelig meget svært ved at rejse sig efter de Sorger, som dengang rammene hende. Kunsten kom hende dog til Hjælp. Hendes store Beundring for og Kærlighed til Fru Heiberg var paa mer end ét Punkt af hendes Liv hendes frelsende Genius, og naar hun udarbejdede en Rolle for hende eller saa' den store Kunstnerinde udføre en af de for hende tilrette lagte Roller: da var hun lykkelig og da var al Modgang glemt.

Det var det spanske Sprog og særlig dette skønne Sprogs ypperste Digter, Calderon, der fra først af havde bragt mig i Berørelse med denne, ingenlunde originale, men højst elskelige Personlighed, efter at Stine Løvmand, der paastod, at vi To burde kende hinanden, havde gjort nogle indledende Skridt. Jeg erindrer endnu med vemodig Glæde den Sommermorgen, da jeg, i Stedet for at arbejde paa mit Jomfru-Bur, første Gang styrede min Vej ud mod det gamle Frederiksgaard, hvor jeg, foruden den elskværdige Digterinde, ogsaa skulde finde Billedet af et patriarkalsk Liv, som jeg just ikke var beredt paa at træffe, knap tre Fjærdingvej fra København. Jeg havde som Introduktion til Digterinden væbnet mig med et Par Bind af «Apontes'» store Udgave af Calderon, som jeg paa Grev Yoldis Auktion nylig var kommen i Besiddelse af og som jeg antog maatte interessere hende. Men det varede en Stund, førend jeg oppe paa hendes Kammer med den vide Udsigt, de mange Portrætter og Digterminder, kunde komme til den egenlige Genstand for mit Besøg. Jeg skulde først se hele den gammel-dags, men højst hyggelige Landbedrift, i hvilken Fru Beyer, født Høst, skøndt hun længst havde fejret sit Guldbryllup,

---

*) Antigone. Den tyske Oversættelse, «nicht mitzuhassen, mitzulieben bin ich da», forekommer mig smukkere end den danske.

Det er gamle Historier, der længst ere omtalte andensteds, og der i intet Tilfælde kunne have den Interesse for de yngre, for de ny Slægter, som for os, der oplevede og fulgte dem. Naar jeg alligevel her, hvor jeg er ved at afslutte den for min Individualitets Udvikling vigtigste Periode af mine Læreaar, dvæler et Øjeblik ved dem, saa er det paa Grund af den uhyre Indflydelse, som Theaterkabalerne mod Heiberg og som ellers ansete og hæderlige Presse-Organers Optræden i denne Sag, har faaet paa mit eget Liv.

*   *   *

Jeg havde fra mit trettende, fjortende Aar af, fulgt Heibergs storartede æsthetiske Virksomhed. Jeg havde, i Følge min Natur søgt at suge Kundskaber og Belæring af hans mange Prosa-Afhandlinger. Jeg havde elsket og beundret ham i hans Digte og dramatiske Arbejder, endnu længe førend mit ungdommelige Sværmeri for hans Hustru havde gjort hende til mit Livs Musa og bundet mig med Sjæl og Hjærte til hin enestaaende Kreds, som jeg med fuld Berettigelse i et af mine Smaa digte har kaldt: «det Musernes hellige Hjem.» Vel havde jeg, da jeg i 1841 kom tilbage fra det lange Ophold i Tyskland og Heiberg var i Færd med at udgive sine «Danske Lokalteter» og sine «Intelligensblade», følt, at der var et stort Parti, som havde rejst sig imod ham og der med Glæde greb enhver Lejlighed til at sige ham Ubehageligheder, hvad han jo baade i Følge sin Natur og sin Stilling*) kunde ryste af sig som Vand af Voksdug. Ved hans Udnævnelse til Theaterdirektør i 1849 var den store og jublende Glæde i vor Kreds rigtignok straks bleven mødt af Hentydninger til, at adskillige af dem, der tidligere havde følt sig fornærmede af hans skarpe Vid, nu vilde søge Lejlighed til at tage Revanche, men om Skandaler, Kabaler og Opsætsigheder, som dem vi maatte opleve under de sidste Sæsoner af hans

---

*) Hans dramatiske Arbejder have jo, langt ud over hans Liv i denne Verden, haandhævet denne Stillings uhyre Betydning for vor Nationalscene og fryde nu en yngre Slægt som de i hans Levetid og under hans storartede Virksomhed have frydet os Gamle.

Theaterbestyrelse, havde dog intet fornuftigt Menneske kunnet drømme. Den Maade, hvorpaa Pressen, ja selve Kultus-Ministeriet, der ikke vilde miste sin Støtte i bemældte Presse, sluttede sig til Kabalerne og Oprøret, ja glat væk tog Parti mod Heiberg, under Foregivende af, at det altsammen skete for Kunstens Skyld, i Kunstens Interesse: havde for mig dengang noget saa oprørende, noget saa nedværdigende, at jeg i mit stille Sind svor et dødeligt Had til alt Parti og Klikevæsen og lovede mig selv hellere mit hele Liv igennem at forblive ukendt og i Skyggen end at have noget at gøre med dette underlige, lunefulde og uvederhæftige Væsen, der under forskellige Navne, fører sine Tilhængere i saa mange Fristelser, at det, fraset hvad der kan blive udrettet i bestemte Retninger, dog altid skader Individets personlige Frihed og Selvstændighed.

*   *   *

Denne Anskuelse fæstede i hine Aar en saa dyb Rod i mit Indre, at jeg — maaske undertiden lidt vel ensidigt — altid har maattet fastholde den. Som Følge deraf maatte min Stilling, da jeg senere opgav Anonymiteten, blive meget isoleret. Det blev den ogsaa, og det er den, i en vis Forstand, vedbleven at være. Min Livslod er falden i Skyggen. Det er alligevel godt saaledes. Des gladere og taknemmeligere har jeg kunnet være for enhver velvillig Udtalelse, som er bleven mig til Del, og naar jeg, trods den undertiden skarpe Følelse af aandelig Isolation, dog er vedbleven at arbejde paa at gavne og glæde ved Brugen af min Pen og, i en bestemt Periode (fra 1874 — 1884) ogsaa ved Brugen af det levende Ord: saa kan dette kun forklares saaledes, at Arbejdet og den dermed forbundne aandelige Fremgang var mit Livs Lyst, min Styrker og Opholder i det indre Væsen, der altid hævede mig nærmere og nærmere mod Lysets og Sandhedens evige Kilde.

Dette har været mit Udbytte af de mange stille Morgensysler, til hvilke jeg, under Livets Forvirringer og Adspredelser, under al, ofte ihærdig og anstrængende Virksomhed i andre Retninger, ja, under al Veksel af blide og ublide Kaar, altid er vendt tilbage som til den velsignede rolige Havn, i hvilken der

er godt at være. Dette Udbytte har for mig været saa kært, saa dyrebart, at jeg ikke for al Verdens Ære og Guld vilde have undværet det, og naar der i Aarenes Løb engang imellem er bleven henvendt Spørgsmaal til mig, af lignende Indhold som det, der engang skal være bleven rettet til Göthe, førend han blev den store Mand i det offentlige Omdømme:

«Bist Du denn nicht auch zu Grunde gerichtet?
Von deinen Hoffnungen trifft nichts ein.»

saa har jeg, om end ikke med de samme Ord, saa dog med den samme Tanke, frejdigt og muntert kunnet svare:

«Die Hoffnung ist's, die sinnet und dichtet.
Und da kann ich auch immer fröhlich seyn.»

20.

I Slutningen af 1854 tog min kære, gamle Tantes fysiske Tilstand en saa sørgelig Vending, at jeg, efter vor Læge, Etatsraad Mansas Raad, fandt mig foranlediget til at opgive mit Jomfrubur og flytte ned i Dagligstuen. Dermed hørte mit Morgenarbejde op. Men det tog jeg mig dengang aldeles ikke nær. Jeg havde alt under Korrekturen af Tyroler-Fortællingen Zillerdal gjort den Erfaring, at otte Aars Studier og Arbejden med Pennen, i Forbindelse med den megen Nattevaagen og de mange praktiske Sysler, der paahvilede mig, var begyndt at udtømme mine Kræfter, og at jeg omtrent havde forbrugt det Stof, som Livet i Hjemmet og paa Rejser hidtil havde skænket mig. De fire større Fortællinger Thora, Egeria, min Søns Breve og Zillerdal, hvoraf kun de to sidste ere udgivne, og Egeria desværre aldrig er bleven fuldendt, havde omtrent med behørig Tilsætning og Fiktion, skildret Alt, hvad der var oplevet og hvad der havde gæret i mig indtil min Hjemkomst til Danmark i 1841. En versificeret Novelle «Clara», der behandler Scener af mit Barndoms- og mit tidligste Ungdomsliv, var egentlig kun bleven skrevet for at øve mig i at fortælle paa rimede Vers og har aldrig været bestemt til Udgivelse. De mange Rimbreve, hvoraf næppe et eneste eksisterer, den megen Lyrik, der, skøndt

den for mig strømmede som noget Nyt og Originalt, dog som oftest kun var en Genklang af andre Digtere (Frukt af den megen Læsning, som Heiberg sagde), de mange større og mindre dramatiske Studier, uden at tale om Ekserpter og Dagbøger: alt dette tilsammen havde ophobet et saa stort Materiale af skrevne Sager, at jeg fandt en vis Lise og Forfriskning i foreløbig at lægge det hen og kun at leve for min gamle Veninde, hvis højst sørgelige Tilstand jeg saa uhyre gerne vilde lette og lindre. Dette kunde desværre ikke længere ske ved at forelæse Aviser, lægge Planer til Dramaer og Lystspil, i hvilke hun med en for hendes høje Alder mærkelig Livlighed havde deltaget, eller ved at faa hende til at fortælle Historier fra det forrige Aarhundrede. Intet af alt dette kunde længer opmuntre hende. Den gamle Mussemisse var død. Hun savnede den ikke og jeg gjorde ingen Aften-Razziaer mere gennem Huset for at faa fat paa formentlige Tyve. Hun bøjede sig, langsomt, men sikkert mod Graven, og jeg fik Tid, saare megen Tid til at tænke over den lange og strænge Kamp, som Livet og Døden kunne føre med hinanden. Og dog brød der engang imellem et klart Lys igennem dette Mørke, og navnlig er der ét Tilfælde af dette Gennembrud, der særlig har fæstnet sig i min Sjæl. Det var ved Efterretningen om en gammel Legekammerats og Fætters*) Død, et Barndomsminde, som hun, gennem de lange Aars Rækker maa have fastholdt, men som hun aldrig nogensinde havde omtalt. Det brød nu frem med den forunderligste Kraft. De gamle blinde Øjne græd bitterligt og jeg maatte bringe Roser fra vor gamle Have til den mig, personlig ubekendte 87aarige Oldings Grav! —

Hvad kan der dog ikke gemmes i et Menneskebryst! Jeg tror endnu i min egen høje Alderdom at kunne høre hendes: «O Hans! Min kære Hans!» Det var hendes Livs sidste Interesse.

*

*

*

---

*) Hans Bastholm, forhen Præst i Slagelse og mangeaarig Redaktør af vestsøllandske Avis. Han var en Søn af den bekendte Confessionarius Bastholm, og skal — hvad jeg først senere fik Oplysning om, som Dreng have legat Kæreste med sin lille Kusine Elisabeth K.

Pintsenat 1857 lukkede jeg de kære gamle Øjne, der saa længe ikke havde set Dagens Lys, men for hvilke alt det Dunkle nu skulde klares i Evighedens Glans.

Lampen var gaaet ud saa tyst og stille, at det knap mærkedes. Dens Olje var udbrændt. Den flammede ikke engang i Vejret, førend den gik ud, og den Haand, der i flere Timer havde holdt min fast, slap denne uden noget særligt Tryk. Hun havde saa ofte tidligere, naar de lange Lidelser gjorde hende utaalmodig og urolig, sagt til mig: «Du maa ikke tage Din Haand bort, Du er saa fuld af Liv, at Døden ikke kan faa Magt, hvor Du er.»

De Ord havde jeg hørt utallige Gange. Mærkelig nok var hun, trods hendes storslaaede Karakter, hendes i Livet gennemførte Troskab i alle Forhold, og hendes, lige indtil Alder og Sygdom havde lagt sit tunge Kors paa hende, stadige og beredvillige Opoftrelse for Andre: mærkelig nok, var hun bange for at dø og ytrede aldrig nogen Længsel efter de Bortgangne, som hun dog havde elsket saa inderligt. I de sidste Aar af hendes til Sygelejet bundne Liv, tror jeg, at hun imellem forvekslede mig med hendes alt for saa mange Aar siden afdøde Søster, Benedicte, hvis korte, men højst triste Ungdoms-Roman, med mangen Erindring fra Holtehus, som hun forudsatte, at jeg kendte, ofte gik igen for hende, og da kunde der, ved Siden af de kærligste, de ømmeste Ytringer, falde Ord som: «Vær ikke vred, søde B! Det var jo rigtigt saaledes. Vær ikke vred!»

Nu var det alt til Hvile. Hverken de ofte for mig højst interessante Meddelelser om den svundne Tid eller de sidste Aars vaandefulde Fantasier spøgede mere i den, trods Blindhed, Alderdom og fysisk Lidelse, lige til de sidste Dage før hendes Død, saa livlige Hjørne. Det var til Ro altsammen.

*   *   *

Det var Natten mellem den 30te og 31te Maj, at jeg stod ved hendes Dødsleje, mens Udskuddet af Københavns og Frederiksbergs Befolkning gjorde det frygteligste Kommers, der fra de mange Værtshuse og Traktør-Steder, ja, oppe fra Frederiksberg-Bakke, summede og hvinede om mig. De store Masser, der

alt om Aftenen vare dragne ud for at se Solen danse eller vende sig i Horizonten paa Pintse-Morgen, drak sig nu fulde og gjorde saa stærke Spektakler, at man næppe kunde tro, at man var i et christent Land.

Endelig gik dog ogsaa denne, i Naturens Liv korte, men for mig usigelig lange Pintsenat til Ende. Morgenen vilde alligevel ikke komme. En uhyre Reaktion af aandelig og legemlig Træthed faldt over mig. Det forekom mig, at jeg kun havde ét Ønske i Verden: Ønsket om, at Alt skulde være lige saa stille som hun, der hvilte i Dødens Fred med Foraarsblomster fra vor gamle Have paa sit Bryst.

I Stedet for af fuldt Hjærte at takke Gud for, at hendes Forløsnings Time var kommen, takke for, at mit aandelige Mod og min naturlige Livlighed, der endnu paa min kære Gamles sidste Levedag havde glædet hende, var bleven opretholdt: sank jeg nu pludselig sammen. Det var virkelig som om Helligaanden, hvis skønne Fest saa ofte i de forgangne Aar havde glædet og styrket mig, nu gik min Kammerdør forbi. En pinlig, fast uudholdelig Følelse af Ensomhed, Forladthed og dødelig Træthed var falden over mig og det var kun med stor Anstrængelse og som halvt i Drømme, at jeg med gamle Ane Cathrines Hjælp kunde udføre de sidste Pligter mod min Kassandra, mod hende, der med usigelig Troskab, trods Rusk og Slud og glat Føre, var kommen til mig om Morgenen i mit Kammer for at trøste og opmuntre mig dengang, da jeg som en ung og uerfaren Pige virkelig troede, at der ikke var nogen Sorg i Verden saa stor som min, og at der aldrig kunde spire Roser af min Graad.

*

*

*

Og hermed ender mit Frederiksberg-Liv, og med det ender ogsaa mine Læreaar. Fra Husets unge Frøken, som jeg tiltrods for Aarenes Gang var vedbleven at være, var jeg med Et ved min Tantes Død avanceret til at blive «Frøkenen». Som saadan ordnede jeg efterhaanden alt det Nødvendige, gennemgik de fast utroligt ophobede Papirmasser, opfyldte saa godt jeg formaaede alle til min kære Kassandra givne Løfter, og da jeg ved Hr.

Boghandler Lynges og min kære Fætter, Nikolaj Kall Rasmussens Bistand havde faaet Ret paa det gamle Bibliothek og udtaget, hvad der ikke burde sælges, tog jeg Afsked med de Faa, der i de sidst forløbne vaandefulde Aar havde vist mig Venskab og Hengivenhed, bragte de sidste Kranse til den stille Kirkegaard, hvor ogsaa jeg haaber engang at hvile, og drog saa — efter fuldendt Lærestand — d. 21de September, 1857, paa Vandring

«i Verden ud,
Alene med mig selv og Gud.»

Hos **Andr. Fred. Høst & Søn** udkom tidligere følgende

SKRIFTER

af

B. Arnesen-Kall.

Grev Bothwell i Norge. Romance-Cyclus	Kr. 1.00.
Min Søns Breve. Novelle	— 2.00.
Zillerdal. Fortælling	— 3.00.
Mine Theaterlidelser	— 0.50.
Smaaskitser fra en Islandsrejse. 2 Bind	— 6.00.
I Sorg og i Glæde. Digte. (Indb. 3.50)	— 2.00.
Gjennem Kirkeaarets Evangelier (indb. 3.25)	— 2.00.
Robert Bruce	— 2.00.
For eller mod Kvindesagen? Foredrag	— 0.50.
Fra det stille Liv. Digtsamling. (Indb. 4.50)	— 3.00.
Den spanske Trilogi. Studie	— 1.50.
Molières Lystspil i Oversættelse. 3 Bind. (Indb. 12.50)	— 9.00.

